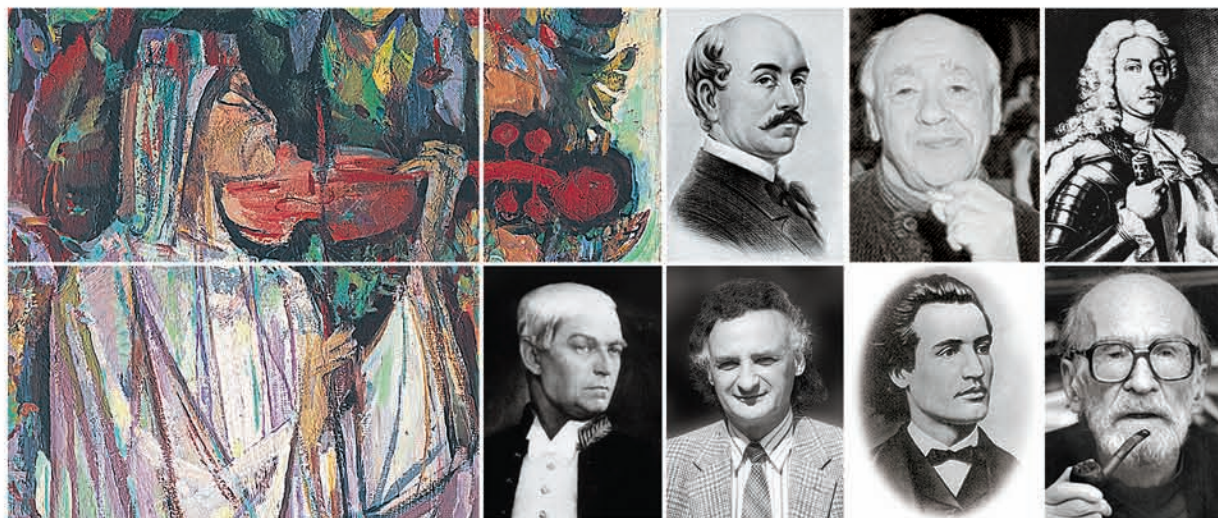

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei • Iulia Iordăchescu • Liuba Objelean • Galina Stahi

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru
elevii claselor a XII-a
din școlile cu instruire
în limba rusă

Editura ARC

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Tamara Cristei • Iulia Iordăchescu • Liuba Objelean • Galina Stahi

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru elevii claselor a XII-a
din școlile cu instruire în limba rusă

Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului Educației al Republicii Moldova nr. 399 din 25 mai 2015. Manualul este elaborat conform Curriculumului disciplinar (aprobat în anul 2010) și finanțat din resursele financiare ale Fondului Special pentru Manuale.

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Școala _____				
Manualul nr. _____				
Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

- Dirigintele clasei trebuie să controleze dacă numele elevului este scris corect.
- Elevul nu va face nici un fel de însemnări în manual.
- Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Comisia de evaluare: *Inga Liulnova*, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Antioh Cantemir“, Chișinău; *Tatiana Gheorghîță*, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Orizont“, Chișinău; *Larisa Guza*, profesoară, grad didactic superior, Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir“, Bălți.

Referenți: *Elena Ungureanu*, dr. în filologie, cercetător științific superior, Institutul de Filologie, AȘM, Chișinău; *Ion Negură*, conf. univ., dr. în psihologie, directorul Centrului de cercetări fundamentale în domeniul psihologiei al Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă“ din Chișinău; *Vitalie Coroban*, director artistic, Editura Cartier, Chișinău.

Coordonator pentru compartimentul de limba română: *Tamara Cazacu*

Redactor: *Lucia Țurcanu*

Copertă: *Mihai Bacinschi*

Redactori tehnici: *Rodica Plămădeală, Sergiu Vlas*

Desene: *Igor Hmelnițki, Anatoli Smișleaeu, Violeta Zabulica*

Editura aduce mulțumiri dlui Valeriu Volontir pentru fotografiile puse la dispoziție.

Editura ARC se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Reproducerea integrală sau parțială a textului și ilustrațiilor din această carte este posibilă numai cu acordul prealabil scris al Editurii ARC.

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Arc.

Editura ARC, str. G. Meniuc nr. 3, Chișinău;
tel.: (37322) 73-36-19, 73-53-29; fax: (37322) 73-36-23;
e-mail: info@arc.moldnet.md; www.edituraarc.md

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Limba și literatura română: Manual pentru elevii claselor a XII-a din școlile cu instruire în limba rusă/
Tamara Cristei, Iulia Iordăchescu, Liuba Objelean [et. al.]; comisia de evaluare: Inga Liulnova [et. al.]; –
Min. Educației al Rep. Moldova. – Ed. a 2-a. – Chișinău: Arc, 2015 (Tipografia „Balacron“). – 192 p.

3270 ex.

ISBN 978-9975-61-900-4

811.135.1+821.135.1.09(075.3)

L 62

© Editura ARC, 2015

© Tamara Cristei, Iulia Iordăchescu, Liuba Objelean, Galina Stahi, 2015

ISBN 978-9975-61-900-4

LIMBA ROMÂNĂ

Iulia Iordăchescu, Galina Stahi

Mihai Cimpoi (n. 1942, Larga, jud. Edinet), critic și istoric literar român. A scris studii consacrate literaturii clasice și contemporane (*Disocieri, Cicatricea lui Ulise*).

Este autor de eseuri despre poetica lui Mihai Eminescu (*Narcis și Hyperion, Heidegger și Eminescu*), Grigore Vieru (*Întoarcerea la izvoare*). A scris *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*. Cartea *Narcis și Hyperion* a fost recunoscută drept una dintre cele mai bune zece cărți ale secolului XX editate în Basarabia. Mihai Cimpoi este membru al Academiei de Științe din Republica Moldova, membru de onoare al Academiei Române.

Nicolae Juravschi (n. 1964, Chircăiești, jud. Tighina), sportiv român. Este medaliat cu argint la Olimpiada de la Atlanta (1996) și dublu campion olimpic la Seul (1988), la proba caiac.

De asemenea, Nicolae Juravschi devine campion mondial în 1988, 1989, 1990, 1991.

Doar un om cu un caracter puternic a putut obține asemenea victorii.

*Nu toți oamenii pot fi Ciceroni și Platonii,
Virgili sau Homerii, dar toți pot fi oameni buni.*

(*Petrarca*)

Eu sînt autorul caracterului meu

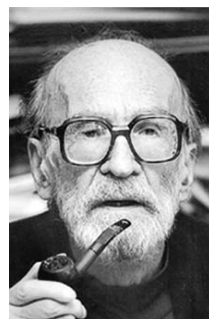
Mircea Eliade a fost tînărul care a învățat singur italiana ca să-l poată citi în original pe Giovanni Papini și engleza ca să-l asimileze pe Frazer.

Peste ani avea să devină Doctor Honoris Causa al mai multor universități: de la Yale (1966), din La Plata, Argentina (1969), Chicago (1970), Lancaster (1975), Paris (Sorbona, 1976), Washington (1985). Membru al Academiei Americane de Arte și Științe (1966), al Academiei Britanice (1970), Austrie (1973), Belgiene (1975).

Liceanul Mircea Eliade a luptat cu sine **însuși**, impunîndu-și o disciplină de fier în muncă, lucrînd pînă noaptea tîrziu, fericit că și-a învins propriile slăbiciuni. Ca să ajungă la numai patru ore de somn pe noapte, a făcut o îndelungată „ucenicie”: „Timp de mai multe luni, mă culcam în fiecare noapte cu cîteva minute mai tîrziu decît noaptea precedentă și puneam deșteptătorul să sune cu un minut mai devreme. Cînd reușeam să-mi scurtez somnul cu un ceas, mă opream și nu mai schimbam minutarele cîteva săptămîni. Apoi reluam experiența, micșorînd zilnic rația de somn cu unul sau două minute.

Nu pot spune că mi-a fost ușor. Uneori, cînd prelungeam lecturile după două noaptea, nu puteam adormi timp îndelungat. Dar eu mă încăpățînam să nu țin

seama de aceste insomnii, ci continuam să număr orele și minutele predestinate somnului din clipa în care stinsesem lumina și mă culcasem.

Alteori mi se făcea somn după prînz, mai ales vara, și dacă vedeam că toate cafelele pe care le beam și toată apa rece pe care mi-o aruncam pe obraji rămîneau fără efect, mă culcam pentru o jumătate de oră cu deșteptătorul alături. Dar nu uitam să scad această jumătate de oră din somnul de noapte.

Eu nu mi-am pierdut timpul. Am muncit. Muncă continuă, statornică, răbdătoare, înflăcărată de sfîntul entuziasm al cunoașterii, străbătută de fiorul vieții interioare. Munca pe care o îndeplineam gemînd, strigîndu-mi izbînda sau durerea, cu fața încordată sau împietrită, cu ochii încleștați de țintă. Noaptea adormeam regretînd ceasurile pe care trebuia să le petrec nemișcat, oftînd în somn. Mă deșteptam în răcoarea zorilor, mă îmbrăcam tremurînd și mă așezam la masă.

Toate acestea sînt victorii pe care le-am obținut zi cu zi eu **însuși**.

(*Mircea Eliade, Amintiri, Mansarda*)

Lexic

a asimila –	усваивать	→	deșteptător – ceas care sună automat la o oră stabilită	→	ferm –	<i>sin.</i> : hotărît, categoric
a-și impune –	заставить себя				îndelungat –	de la <i>lung</i>
a învinge –	<i>sin.</i> : a birui		insomnie – lipsă de somn; <i>aici</i> : reducerea duratei somnului		precedent –	предыдущий
a scurta –	<i>aici</i> : a micșora				predestinat –	предназна- ченный
a relua –	re + lua (din nou)		savant –	<i>sin.</i> : învățat		
a se încăpățâna –	упрямиться		minutar –	acul care indică minutele		

Omonime

{ **lume** – univers, cosmos
 { **lume** – oameni, societate

{ **lună** – astru, satelit al Pământului
 { **lună** – perioadă de timp egală cu a douăsprezecea parte din an

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți textul. Cu cine se lupta Mircea Eliade pentru a-și forma un caracter puternic?
2. Citiți propozițiile/ fragmentele care explică:
 - de ce Mircea Eliade a învățat italiana și engleza;
 - ce a făcut tânărul Mircea pentru a ajunge la numai patru ore de somn;
 - cum proceda atunci când i se făcea somn după prînz.
3. Recitați textul în gînd și scrieți toate cuvintele care se referă la tema *Caracterul meu*.
 - 3.1. Alcătuiți cu ele îmbinări de cuvinte/ enunțuri/ un text coerent.
4. Cînd se simțea fericit liceanul Mircea Eliade?
5. Cum încerca el să-și alunge somnul?
6. Indicați fragmentul de unde rezultă că Mircea Eliade și-a impus o disciplină severă a muncii.
7. Se vorbește în text despre ocupațiile liceanului în timpul liber? Argumentați.
8. Demonstrați, în baza textului, că Mircea Eliade a reușit să-și formeze un caracter puternic.
9. Împărțiți textul în fragmente logico-semantic. Intitulați-le cu expresii, enunțuri etc.
10. Propuneți un alt titlu pentru acest text. Argumentați-l.
11. Recitiți textul în gînd. Lucrînd în perechi, determinați care este propoziția principală. Motivați alegerea.
12. Redați conținutul unui fragment la alegere.
13. Faceți, în scris, rezumatul fiecărui fragment (lucrați în echipe).
 - 13.1. Împărțiți cadranul ceasului din imagine astfel încît să corespundă numărului de fragmente ale textului.
 - 13.2. Plasați pe cadran fișele cu rezumatul fiecărui fragment în ordine firească.
 - 13.2.1. Prezentați rezumatul textului.

Aceasta e truda cea mare — *Nic labor est*

14. Care a fost pentru voi cea mai utilă informație din text? De ce?
15. Exprimați-vă opinia referitor la subiectul textului. Cu ce sînteți/ nu sînteți de acord?
16. Alcătuiți fișa de identitate a personajului din text.
17. În adolescență, Mircea Eliade și-a impus o disciplină de fier pentru a avea timp să facă lecturi serioase, care l-au ajutat mai apoi să devină o mare personalitate. Voi cum vă repartizați timpul?
18. Relatați experiențe similare celei din text (filme, cărți, viața altor personalități).
19. Citiți șirul trăsăturilor de caracter negative. Ce cuvinte noi ați aflat?

Fățarnic, viclean, limitat, distrat, nehotărît, incult, invidios, lenș, needucat, mincinos, agramat, mediocru.

19.1 Care dintre aceste trăsături vă displace cel mai mult? De ce?

20. Numiți cîteva personaje din diferite opere artistice și calitățile prin care s-au manifestat ele.

Model:

- Traian, din legenda *Dochia și Traian*, este ambițios și hotărît.
- Vitoria, din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, este o femeie frumoasă, deșteaptă, iubitoare, dar și insistentă, hotărîtă și îndrăzneată. Numai o femeie ca ea putea să afle adevărul despre moartea soțului său.

21. Citiți afirmația lui Mihai Eminescu. Scrieți, timp de 3 minute, cît mai multe cuvinte care s-ar asocia cu cuvintele-cheie din afirmația de mai jos (lucrați în echipe).

Între caracter și inteligență n-ar trebui să existe alegere. Inteligențe se găsesc adesea, caractere foarte arare (rar).

Model:

Caracter

conștiință
a poseda
a-și forma
etc.

Inteligență

deosebită
cultură
gîndire
etc.

21.1. Comentați, în 4-5 enunțuri, aforismul lui Mihai Eminescu, folosind lanțurile asociative pe care le-ați scris.

22. Alcătuiți un dialog (cîte patru replici), utilizînd cuvintele de la rubrica *Lexic*:
a asimila, a învinge, deșteptător, ferm, îndelungat, precedent, a-și impune.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

23. Completați propozițiile cu pronumele **de întărire** adecvate.

1) Du-te de mori pentru binele moșiei dumitale, cum ziceai tu ...
(Constantin Negruzzi)

2) Dorul de sine ... îl face mai om.

(Ion Vatamanu)

3) În căminul familiei tinere să respecte pe părinții lor; în afară de cămin – pe toată lumea, în singurătate – pe ei ...

(Demetrius)

4) Eu ... port răspunderea pentru cele întâmplate.

Pronumele de întărire

Pronumele de întărire are rolul de a întări, de a pune în evidență persoana la care se referă.

Pronumele de întărire se formează prin adăugarea formelor scurte ale pronumelui reflexiv (**mi, ți, și, ne, vă, le**) la rădăcinile: **însu-**, **însă-**, **înși-**, **înse-**.

**masculin
singular**

însu**mi**
însu**ți**
însu**și**

**feminin
singular**

însă**mi**
însă**ți**
însă**și**

**masculin
plural**

înși**ne**
înși**vă**
înși**și**

**feminin
plural**

înse**ne**
înse**vă**
înse**le**

Exemple

- 1) Merg să văd eu **însămi** ce e acolo.
- 2) Cunoaște-te pe tine **însuți**.
- 3) Dumneavoastră **înșivă** nu vi se pare că nu aveți dreptate?

24. Scrieți pronumele de întărire la forma cerută.

- 1) La seminarul de mâine studenta (*pers. III, sg., fem.*) ... va susține o comunicare.
- 2) Voi explica motivul eșecului copiilor (*pers. III, pl., masc.*) ...
- 3) Din cauza caracterului ei neechilibrat, sora (*pers. III, sg., fem.*) ... a avut de suferit.
- 4) Dacă tu ai dispărea/ Și din rîsu-mi, și din plînsu-mi,
Te-aș găsi în sinea mea,/ Te-aș zidi din mine (*pers. I, sg., masc.*) ...

(Adrian Păunescu)

25. Alcătuiți propoziții cu cuvintele de mai jos, utilizînd *Lexicul* de la acest subiect.

Model: Eu **însu**mi n-aș dori să am un **ca** -
racter agresiv ca al colegului meu.

Tu **însă**ți, dacă vei persevera pentru a
avea un **caracter puternic**, vei învinge.

dificil
infernă
nihilist
instabil
greoi

echilibrată
fermă
statornică
optimistă
bună

Pronumele de întărire, în limbajul actual, se folosesc foarte rar. În locul lor apar construcțiile de tipul: *chiar eu, chiar tu* etc. sau *eu singur* (ă), *tu singur* (ă), *el, ea singur* (ă) etc.

26. Utilizând pronumele de întărire sau echivalentele lor, continuați, în 2-3 enunțuri, gândul: *Munca unui om se poate plăti, caracterul, cultura lui – niciodată, deoarece...*
27. Scrieți un text din 7-8 enunțuri, utilizând și pronume de întărire, cu titlul:
Ai învins? Continuă!...
N-ai învins? Continuă!...
28. Continuați lista de sfaturi care i-ar ajuta pe colegii voștri mai mici, pe prieteni să lucreze în vederea formării unor trăsături de caracter necesare pentru a-și realiza visurile:
- manifestați seriozitate la îndeplinirea unui lucru;
 - demonstrați voi înșivă spirit de inițiativă;
 - dați dovadă de punctualitate și perseverență etc.

Diverse — *Diversitas*

29. Citiți informația.

❖ Jack London a absolvit școala primară la 13 ani, fiind unul dintre cei mai buni elevi, însă nu a avut posibilitatea să-și continue studiile. Așa a devenit vânzător de ziare, măturător de stradă, hamal, pescuitor de stridii, lucrător la o fabrică ș.a.m.d. I se plătea foarte puțin, iar cea mai scurtă zi de muncă dura 10-12 ore. În aceste condiții insuportabile, nu uita totuși să-și facă timp pentru lectură. Citea pînă noaptea tîrziu, cînd îl doboră somnul și adormea deasupra cărților. Se trezea în zori, neodihnit, își punea o coajă de pîine în buzunar și, tremurînd de frig, o lua iute spre fabrică, alergînd să se dezmoțască...

29.1. Cum credeți, ce trăsături de caracter l-a făcut pe tînărul Jack London să muncească pînă la jertfire de sine? Argumentați.

29.2. Scrieți, ce trăsături ați putea prelua de la această persoană pentru formarea caracterului propriu?

30. Citiți informațiile. Considerați că munca ajută la formarea caracterului unei persoane? De ce?

- Tatăl lui B.-P. Hasdeu îi scria: „*Citește, citește mult; de asemenea scrie mult; dar chibzuiește, prelucrează ceea ce scrii; cultivă-te mai departe tu singur, [...] învață neapărat limba germană!*”
- B.-P. Hasdeu, la rîndul său, într-o scrisoare adresată fiicei sale Iulia, aflată la studii la Paris, îi explica: „*În lume talentul nu înseamnă nimic fără caracter și trebuie amîndouă cultivate, elementele de bază ale caracterului ar fi credința și voința*”.

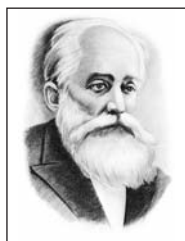
30.1. Care ar fi, în opinia voastră, elementele de bază ale caracterului? Îi dați dreptate marelui savant B.-P. Hasdeu? Argumentați-vă răspunsul.

31. Situații de comunicare.

- Ai fost invitat la un interviu. Vrei să fii acceptat într-un proiect. Vorbește despre trăsăturile pozitive de caracter, pentru a convinge persoanele cu care discuți că meriți acest lucru. Folosește și pronume de întărire.
- Imaginați-vă că v-ați întîlnit cu unul dintre sportivii voștri preferați. Alcătuiți un dialog, din cîte opt replici pentru fiecare interlocutor, în care să discutați despre trăsăturile de caracter pe care trebuie să le cultivați pentru a reuși în viață.

Iulia Hasdeu

B.-P. Hasdeu

Un geniu e acela de la care omenirea învață

ceea ce el n-a învățat de la nimeni.

(Schopenhauer)

Oameni de geniu

George Enescu (1881-1955, născut la Liveni, azi comuna George Enescu, jud. Botoșani), compozitor, violonist, pianist și dirijor român. Profesor la Paris, la Viena, la Universitatea din Harvard. A avut o carieră internațională de violonist-concertist, devenind remarcabil prin noblețea interpretării. Opere reprezentative: două rapsodii românești pentru orchestră, trei simfonii, trei suite, trei sonate pentru vioară și pian, cvartete, cvintete, o simfonie de cameră; opera *Oedip*. Academician.

Eugeniu Doga (n. 1937, satul Mocra, jud. Dubăsari), compozitor român. Cultivă diverse genuri: simfonic (poemul *Mama*), vocal-sinfonic (cantata *Curcubeul alb*), cameral-vocal, scenic (baletul *Lucefăru*). Semnează coloana sonoră a filmelor *Lăutarii*, *O șatră urcă spre cer*, *Blinda și tandra mea fiară*, *Maria-Mirabela*. Academician.

Nicolae Iorga, prin munca inegalabilă și prin geniul său, a lăsat posterității o imensă creație.

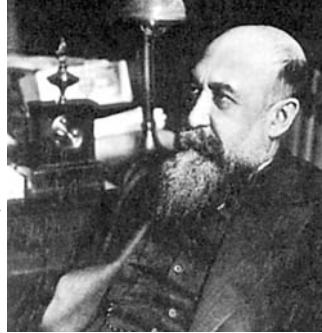
La vârsta de 6 ani era deja un bun cunoscător al cronicilor Moldovei, al fabulelor francezului Florian, al *Orientalilor* lui Victor Hugo. Atît în școala primară, cît și în liceu, Nicolae Iorga citea continuu și foarte mult, tot ce-i cădea în mînă. Din clasa a IV-a, el și-a dat seama că un om de cultură trebuie să cunoască literatura universală și a citit sute de volume, pe care și le rezuma schematic într-un carnetel. O carte de 300 de pagini o citea în două ore. Avînd **o tinere de minte** excepțională, știa întreg conținutul ei chiar și după 40 de ani.

Nicolae Iorga se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași. Într-un singur an susține examenele pentru întreg cursul universitar și absolvă școala superioară la 18 ani – caz unic în viața universitară românească. E de remarcant faptul că, după examenul de licență luat cu calificativul „eminent“, profesorii au fost cei care au dat un banchet în cinstea tînărului licențiat.

Obținînd o bursă de studii, Nicolae Iorga pleacă la Paris pentru a studia istoria și literatura franceză. Peste doi ani se întoarce cu doctoratul luat. În anul următor studiază la Leipzig, unde, la sfîrșitul anului, își ia doctoratul în istoria universală.

Revenirea în țară este încununată cu două doctorate, la numai 21 de ani.

La o vîrstă atît de tînără, devine savant, profesor universitar, avînd vaste cunoștințe din numeroase

domenii, care au uimit cercurile literare și istorice. La toate acestea se adaugă inegalabila lui inteligență și **stăpînirea la perfecție** a 18 limbi străine.

Marele savant român era invitat să țină prelegeri și comunicări la numeroase universități din lume, academii și congrese internaționale.

Conferirea titlului de doctor honoris causa de universitățile din Oxford, Paris, Roma, Geneva, Praga, Varșovia, Viena, Strasbourg, Bruxelles, Stockholm, Cernăuți, Cluj, București etc. și alegerea lui ca membru în numeroase academii europene și americane vorbesc despre înalta apreciere a capacităților ieșite din comun ale lui Nicolae Iorga.

O activitate atît de prodigioasă nu a avut nimeni pînă la el. A publicat 1 359 de volume în diverse domenii și peste 25 de mii de articole, a scris 4 963 de recenzii, a ținut 80 de conferințe numai la Academia Română, în afara celor ținute în străinătate. A scris 40 de drame, 2 volume de poezii, 2 volume de aforisme, *Istoria românilor* în 10 volume.

De numele lui Nicolae Iorga ține **înființarea Institutului Universitar Popular de Istorie** de la Vălenii de Munte, a școlilor românești de la Paris și Roma, a „Casei Române“ de la Veneția, a numeroaselor biblioteci etc.

A fost unul dintre cei mai mari publiciști români și unul dintre cei mai mari oratori, astfel încît marele savant Nicolae Iorga rămîne un gigant inegalabil al culturii noastre.

Lexic

a remarca – *sin.*: a observa, a constata
a încununa – завершить, увенчать
a uimi – *sin.*: a minuna
 a adăuga – добавить
a stăpîni – a cunoaște bine

posteritate – *sin.*: urmași
 licență – лицензиат
prelegere – *sin.*: cuvîntare, lecție, curs
calificativ – apreciere, notă
conferire – присвоение

inegalabil – несравненный
excepțional – *sin.*: minunat, excelent
 vast – *aici*: bogat, amplu
 prodigios – productiv
renumit – *sin.*: vestit, prestigios

Omonime

{ **geniu** – talent, capacitate de creație excepțională
 { **geniu** – persoană care are asemenea calități

{ **domeniu** – sector al unei științe
 { **domeniu** – sferă de activitate

Paronime

{ **eminent** – care se evidențiază prin însușirile sale neobișnuite
 { **iminent** – care trebuie să se întîmple neapărat
 { **a se abține** – a nu lua parte la ceva, a nu spune nici da, nici ba
 { **a obține** – a căpăta, a face rost de ceva

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți textul. De ce Nicolae Iorga rămîne un gigant inegalabil al culturii române?
2. Găsiți propozițiile în care se vorbește despre:
 - aptitudinile deosebite încă din copilărie ale viitorului scriitor;
 - afirmarea studentului Iorga în viața universitară românească;
 - activitatea sa, ca mare om de știință, în afara hotarelor țării;
 - contribuția savantului în domeniul culturii.
3. Ce trebuie să cunoască un om de cultură în opinia lui Nicolae Iorga?
4. Numiți universitățile la care a învățat și capacitățile pe care le-a demonstrat viitorul savant.
5. Se spune că nimeni nu a avut o activitate atît de prodigioasă pînă la Nicolae Iorga. Argumentați afirmația.
6. Nicolae Iorga a fost **profesor, savant, istoric, politician, literat, Om**. Alegeți unul dintre aceste calificative. Comentați alegerea făcută.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

7. Barbu Teodorescu, biograful lui Nicolae Iorga, l-a numit *academician al tuturor academiilor, doctor al tuturor universităților*. Argumentați afirmația, utilizînd locuțiuni substantivale.

8. Demonstrați, în baza textului, că Nicolae Iorga a fost un om de geniu.

Puteți începe astfel: La vârsta de 6 ani Nicolae Iorga era un bun cunoscător al cronicilor Moldovei.

9. Nicolae Iorga publica anual zeci de cărți: în 1910 – 33 de cărți, în 1911 – 23, în 1915 – 37, în 1929 – 41, în 1937 – 39 de cărți. De ce capacitatea dădea dovadă savantul pentru a scrie atât de mult?

10. Comentați spusele lui Nicolae Iorga:

Pentru odihna ta să lași în fiecare zi, pînă la moarte, tot ziua de mîine.

11. Vorbiți despre activitatea lui Mihail Lomonosov, făcînd o comparație cu activitatea lui Nicolae Iorga. Notați preocupările-cheie ale acestor personalități.

12. Citiți fraza de mai jos. Sînteți de acord cu cele afirmate de Alexandre Dumas-tatăl despre sine? Aduceți argumente.

Mîinile care de-a lungul a 20 de ani au scris 30 de drame și 400 de romane sînt, fără îndoială, mîini de muncitor!

13. Se spune că fiecare copil la naștere e un „geniu în devenire”. De ce totuși de-a lungul celor 40 de mii de ani, cît numără istoria civilizației terestre, omenirea n-a cunoscut mai mult de **500 de oameni de geniu**? Punctați cîteva opinii.

13.1. Spuneți, pe a cui frunte îi place gloriei să-și odihnească nemurirea? Argumentați.

13.2. De ce nu este geniu fiecare dintre noi? Este aceasta o dramă/ o tragedie? Expuneți-vă opinia.

13.3. Marii noștri predecesori defineau **genialitatea** în mod diferit:

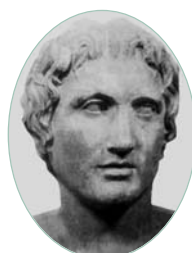
– sacrificare;	– chin;	– muncă;
– răbdare;	– măreție;	– originalitate.

Care este părerea voastră? Argumentați.

14. Se spune că Mihai Eminescu este genul poeziei românești. Argumentați această afirmație.

14.1. Poetul nepereche Mihai Eminescu ne-a lăsat poemul *Luceafărul*, capodopera creației sale, în **cinci variante**. Dați exemple asemănătoare despre alte personalități.

15. Identificați oamenii de geniu din imagini și spuneți în ce domeniu au activat, prin ce s-au remarcă. Utilizați și locuțiuni sustantivale.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

16. Formați locuțiuni substantivale de la următoarele locuțiuni verbale:
a-i părea bine, a ști carte, a face bine, a uita de sine, a pregăti temele, a încînta ochii.

Locuțiuni substantivale

Grupurile de cuvinte care au înțelesul unui substantiv se numesc **locuțiuni substantivale**.

Cele mai multe locuțiuni substantivale s-au format din locuțiuni verbale, prin substantivizarea verbului la infinitivul lung.

Locuțiuni verbale	Locuțiuni substantivale	Sensul locuțiunii
A-și aduce aminte	Aducere-aminte	Amintire
a ține minte	ținere de minte	memorie
a-i părea rău	păreră de rău	regret
a băga de seamă	băgare de seamă	atenție
a sta de veghe	stare de veghe	treaz
a face bine	facere de bine	binefacere
	deschizător de drumuri	pionier
	punct de vedere	opinie
	bătaie de cap	necaz
	nod în papură	pricină

17. Citiți propozițiile. Scrieți-le, înlocuind locuțiunile substantivale printr-un singur cuvînt.
- 1) E bine să ai un **punct de vedere** personal asupra evenimentelor importante care se întîmplă în societate.
 - 2) Fiecare om cult are nevoie de **știință de carte**.
18. Traduceți în scris propozițiile, utilizînd locuțiunile substantivale de mai sus.
- У него хорошая память. Добрые воспоминания никогда не забываются. Эту работу необходимо выполнять с большим вниманием. К сожалению, мы не сможем пойти сегодня в театр. Вы можете не согласиться, но она высказала свою точку зрения.
19. Alcătuiți propoziții cu locuțiunile substantivale: *ținere de minte, revenire în țară, cunoașterea la perfecție, nebăgare de seamă*.
20. Situații de comunicare.
1. Te pregătești să participi la un concurs de oratorie. Alcătuieste un discurs, din 12 enunțuri, despre importanța talentului, dar și a muncii în obținerea unor performanțe în domeniul de activitate ales. Utilizează și locuțiuni substantivale.
 2. Ți-a venit în vizită un prieten/ o prietenă din altă țară. Discută cu această persoană despre un om de talent de la noi, cunoscut în lumea întregă, care a contribuit la crearea unei imagini pozitive a republicii noastre.

Diverse — *Diversitas*Wolfgang Amadeus
Mozart

21. Edison definea noțiunea de geniu astfel: „99% sînt transpirație și numai 1%, inspirație“. Care este părerea voastră? Argumentați.

22. Citiți aforismele de mai jos. Care este ideea ce le unește?

22.1. Comentați unul dintre ele, la alegere, utilizînd și locuțiuni substantivale.

- *Viața mea n-a fost decît o muncă, o muncă extraordinar de grea!* (Goethe)
- *Munca este prima dintre plăcerile mele sufletești.* (Mozart)
- *Cînd nu lucrez, am impresia că nici nu trăiesc.* (Jules Verne)

Sfîrșitul încununează opera — *Finis coronat opus*

Test

de înțelegere a lecturii

1. Citește textul.

Pictorul Toulouse-Lautrec* era aproape zilnic insultat (*оскорблен*) de profesorii săi, care îl considerau lipsit de talent.

Odată, pe cînd Lautrec își făcea ucenicia în atelierul lui Léon Bonnat, profesorul s-a apropiat de șevale-tul lui și după cîteva clipe l-a întrebant:

– Nu cumva pretinzi că ceea ce faci tu aici se numește pictură?

Lautrec a rămas înțepenit pe scaun. Sîngele i-a năvălit în față, durerea acută pe care o simțea mereu în picioarele sale deformate i s-a ridicat în piept.

– În ce mă privește, știi cum aș numi mîzgăleala (*мазня*) dumitale? O adevărată porcărie!

I-a aruncat cuvintele răstit, în hohotele de rîs ale colegilor.

– De ce mai vii aici? Speri să devii vreodată pictor? De cîte ori să-ți spun că n-ai talent, că ți-ai greșit vocația (*призвание*), deci mi-ai face o favoare dacă ai sta acasă.

Asemenea cuvinte puteau să-l distrugă pe oricine. Lautrec abia se stăpînea să nu izbucnească în plîns.

„Sînt oare, într-adevăr, lipsit de har? Mai bine să renunț, să plec... Dar nu! Ce-mi pasă mie de Bonnat? Își auzi propriul cuget. Lasă-l să țipe, să rîdă, s-o facă pe grozavul. Eu știu mai bine cine sînt! Și am talent. O simt. O altă cale nu există pentru mine. Voi reuși! Cu orice preț, am să înving!“ și...

* Henri de Toulouse-Lautrec (1864–1901), pictor și litograf francez.

(Aurelian Silvestru)

2. Răspunde la întrebări.

2.1. Cine a fost Toulouse-Lautrec?	2 p.
2.2. Cum vorbea cu el profesorul?	2 p.
2.3. Ce a spus Bonnat în legătură cu capacitățile ucenicului său?	2 p.
2.4. Era, într-adevăr, Lautrec lipsit de har? (2 propoziții)	4 p.
2.5. De ce artistul francez a continuat să picteze în ciuda voinței profesorului său?	2 p.

3. Găsește și scrie antonime pentru cuvintele de mai jos:
plîns, a învinge, aproape, durere, a rămîne. 5 p.

3.1. Alcătuieste enunțuri cu două din perechile de antonime. 4 p.

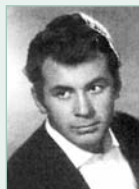
4. Redactează, în 4 enunțuri, portretul moral al lui Toulouse-Lautrec. 8 p.

5. Cum ai fi procedat tu în asemenea situație? (2 enunțuri) 4 p.

6. Alcătuieste finalul textului (6 enunțuri), utilizînd și locuțiuni substantivale. 12 p.

Camil Petrescu (1894 – 1957, București), romancier, dramaturg și publicist român. A elaborat și lucrări de filozofie. Promotor al romanului modern. Romanele *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război* și *Patul lui Procust* au devenit opere de referință în istoria literaturii române. Din dramaturgie se remarcă *Jocul ielelor*. A scris și eseuri în care a fundamentat principiile prozei moderne (*Teze și antiteze*).

Emil Loteanu (1936 – 2003, Clocușna, jud. Edi-neț), poet, scenarist, regizor român. A realizat filme de amploare, mizând pe emoție și pitoresc: *Lăutarii* (1971, Premiul *Scoica de argint* la Festivalul internațional de Film de la San Sebastian), *O sațară urcă spre cer* (1976, Premiul principal *Scoica de aur* la același festival), *O dramă la vînătoare*, *Anna Pavlova* ș.a. Este autorul mai multor culegeri de versuri.

Dragostea este o taină...

(Honoré de Balzac)

Dacă dragoste nu e, nimic nu e...

Cezara
(fragmente)

Cezara către Ieronim

Iartă dac-o femeie îți spune că te iubeste. O femeie frumoasă și tânără, căci știi că sînt frumoasă. Dar știi eu... tu ești atît de mîndru, știi a privi atît de rece... Ah! cum aș topi gheața ochilor tăi cu gura mea – iubite! De ce să mai îmbrac amorul cu vălul rușinei... cînd te iubesc, cînd aș primi să fiu servitoarea ta, numai să mă suferi într-un colț al casei în care vei locui tu, să suferi ca să sărut perina pe care va dormi

capul tău. Vezi tu ce copil supus, umilit, este amorul? Tu vezi că sînt o nerușinată, o rea, o femeie de defăimat; dară cugetă un lucru, că aș fi un miel, că n-aș vorbi un cuvînt, că aș tăcea privind-te, dacă m-ai iubi și tu pe mine. Știu eu cum e inima ta? Pot eu ști? Vin de-mi spune cum este... Ce se petrece în acea cămăruță unde-aș vrea să locuiesc eu... numai eu. Și știi tu cum mă cheamă?

Cezara

Ieronim către Cezara

Că ești frumoasă, cred; că mă iubesti, îți mulțămesc. Îți sărut mîna pentru voința ce ai de-a mă face fericit. Amorul este o nenorocire și fericirea ce mi-o oferi – venin. Dac-ai avea pentr-un moment ochii mei, ce altfel ți s-ar arăta această lume, în care tu cauți și speră a găsi ce nu-i în ea – fericirea. Tu zici să te iubesc. Dacă te-aș putea iubi ca pe-o stea din cer... da!

Privește-ți-i, acei tineri cu zîmbiri banale, cu simțiri muieratice, cu șoapte echivoace, vezi acele femei cari(e) le răspund prin ochiri voluptoase și mișcîndu-și buzele, vezi! Împrejurul acestui instinct se-nvîrtește viața omenirii... Mîncare și reproducere, reproducere și mîncare!... Și eu să cad în rolul lor?... Să cerșesc o sărutare? Să fiu sclavul papucului tău, să tremur cînd îți vei descoperi sînul... sînul, care mîni [mîine] va fi un cadavru... Să mă frizez ca să-ți plac, să-ți spun minciuni ca să petrec mintea ta ușoară; să mă fac o păpușă pentru... cine, pentru ce? Nu! nu mă voi face come-

diantul aceluia rău care stăpînește lumea; mi-e milă de tine, de mine, mi-e milă de lumea-ntreagă. Lasă-i să se mîngîie în simțirile lor, lasă-i să se iubească, lasă-i să moară cum au trăit; eu voi trece nepăsător prin această viață, ca un exilat, ca un nebun!... numai nu ca ei. Sîmburele vieții este egoismul și haina lui minciuna... Nu sînt nici egoist, nici mincinos. [...] Lasă-mă în mîndria și răceala mea. Dacă lumea ar trebui să piară și eu aș putea s-o scap printr-o minciună, eu n-aș spune-o, ci aș lăsa lumea să piară. De ce vrei tu să mă cobor de pe pedestal și să mă amestec cu mulțimea? Eu mă uit în sus, asemenea statuei lui Apoll... fii steaua cea din cer, rece și luminoasă! ș-atunci ochii mei s-or uita etern la tine!

Ieronim

(Mihai
Eminescu)

Lexic

a cugeta – *sin.*: a gândi**a se înșela** – a greși; a se amăgi**a spera** – *sin.*: a nădăjdui**a cerși** – a cere ceva, a se înjosi cerînd ceva**a tremura** – *вздрагивать***a se risipi** – *sin.*: a se împrăștia**a se mîngîia** – *утешить себя***amor** – *sin.*: iubire, dragoste**nenorocire** – *sin.*: nefericire, suferință, durerevenin – *яд*sclav – *sin.*: rob**exilat** – *sin.*: izgonitculpabil – *sin.*: vinovatscînteie – *sin.*: licărire**supus** – *sin.*: ascultător, smerit, umilitnerușinat – *sin.*: obraznic**adorabil** – *sin.*: fermecător**nepăsător** – care nu-și face griji, indiferent

Omonime

- ochi** – organ al vederii
- ochi** – fiecare dintre spațiile libere ale unei ferestre
- ochi(uri)** – mîncare făcută din ouă

Paronime

- val** – bucată de țesătură înfășurată în formă de cilindru
- văl** – țesătură transparentă cu care femeile își acoperă capul sau fața

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit***1.** Răspundeți la întrebări.**1.1.** Cui îi sînt adresate scrisorile? **1.2.** În ce relații sînt personajele din scrisori?**1.3.** Prin ce se deosebește o scrisoare de alta? **1.4.** Cine este Cezara? Dar Ieronim?**1.5.** Se deosebesc sentimentele acestor tineri? **1.6.** Cum crezi, destăinuirea sinceră a sentimentelor prin intermediul scrisorii îi va apropia pe eroi sau dimpotrivă? De ce crezi așa? **1.7.** Pe care dintre ei îi simpatizezi mai mult? De ce? **1.8.** Ai vrea să-i vezi împreună? **1.9.** Care este idealul tău în dragoste? Crezi în dragoste la prima vedere? De ce?**2.** Extrageți din textul scrisorilor cîte o frază:

- care ar confirma idealul tău în dragoste;
- cu care nu ești categoric de acord;
- care ți-a plăcut în mod deosebit.

2.1. Argumentați alegerea.**3.** Care dintre caracteristicile enumerate mai jos sînt specifice acestor doi tineri? Aduceți argumente. Utilizați structurile necesare consultînd *Lexicul*.

- ◇ Demon frumos;
- ◇ ușor de cucerit;
- ◇ feminitate;
- ◇ greu de înțeles.

4. Întocmiți, în baza scrisorilor, o listă cu cele mai frumoase cuvinte de dragoste.**A**ceasta e truda cea mare — *Nic labor est***5.** Faceți o descriere imaginară a Cezarei și a lui Ieronim. Lucrați în perechi.**6.** Enumerați calitățile pe care trebuie să le aibă bărbatul/ femeia visurilor tale.

7. Modificați conținutul scrisorii lui Ieronim, introducând mai mult optimism, mai multă căldură și dragoste față de Cezara.
8. Scrieți-i Cezarei un bilețel în care să-i demonstrați că Ieronim nu merită dragostea ei.
9. Cum credeți, cine ar trebui să facă primul o declarație de dragoste: El sau Ea?
10. Justificați hotărârea îndrăzneată a Cezarei de a-i face lui Ieronim o declarație de dragoste.

10.1. Puteți afirma că sentimentul Cezarei față de Ieronim este dragoste la prima vedere? De ce?

11. Cum ați fi procedat voi, fiind în locul acestor tineri?

11.1. În ce situații ați fi procedat la fel ca Cezara?

11.2. Ce situații v-ar impune să procedați ca Ieronim? De ce?

12. Sînteți de acord cu următoarele replici din textul scrisorii lui Ieronim? Argumentați.

„Amorul este o nenorocire și fericirea ce mi-o oferi – venin.“

„Sîmburele vieții este egoismul și haina lui – minciuna.“

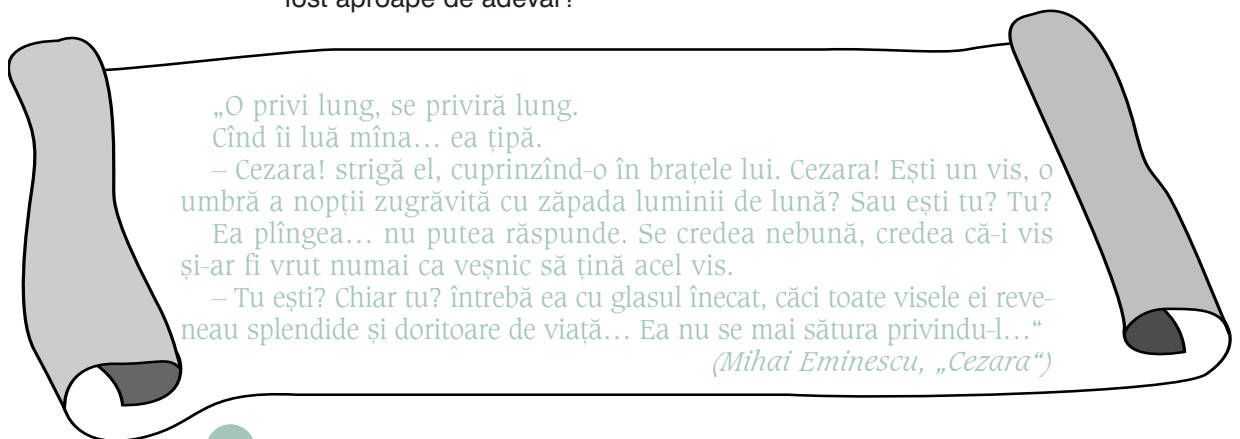
12.1. Propuneți o definiție proprie pentru noțiunea de amor.

13. Cum credeți, care a fost finalul relației dintre Cezara și Ieronim? Alegeți răspunsul și argumentați-l.

- ✧ Se despart pentru totdeauna;
- ✧ se regăsesc după o lungă despărțire;
- ✧ alte variante.

13.1. Alcătuiți finalul istoriei de dragoste dintre aceste două personaje.

13.2. Confrunțați textul vostru cu cel al lui Mihai Eminescu, propus mai jos. Ați fost aproape de adevăr?

14. Susțineți sau contraziceți afirmațiile de mai jos.

- *E cu neputință să iubești și să fii totodată înțelept...*
- *Dacă dragoste nu e, nimic nu e.*

(Pentru informare: expresia *Dacă dragoste nu e, nimic nu e* își are originea în *Evanghelia după Ioan* din *Noul Testament*.)

15. Iubirea are de partea sa nenumărate minți pe care le-a inspirat, cărora le-a dat putere să scrie. Continuați șirul de nume feminine care i-au inspirat pe marii scriitori.

Mozart – Constanța
 Eminescu – ...
 Alecsandri – ...
 Asachi – ...
 Tolstoi – ...
 Pușkin – ...

15.1. Relatați despre unul dintre cuplurile celebre.

16. Numiți câteva temple ale Antichității care au fost construite în numele iubirii.

17. Priviți cu atenție imaginea din partea stîngă. Identificați personajele și intitulați-o.

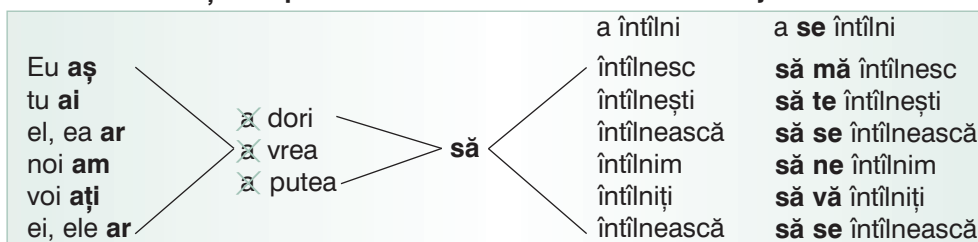
17.1. Cum credeți, ce își șoptesc acești doi îndrăgostiți? Puteți utiliza în răspunsul vostru și expresiile: *a topi gheața ochilor tăi, a storce focul din inimă, a fi în stare...*

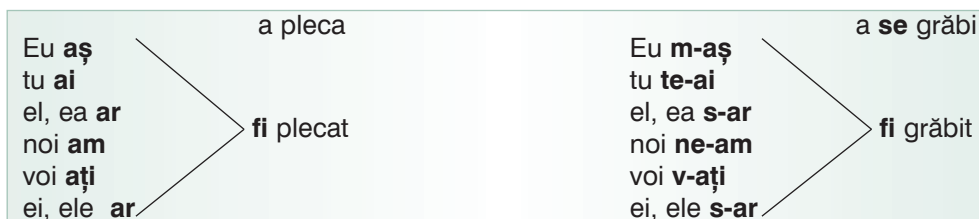
Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Modul condițional-optativ + conjunctiv

Condițional prezent

Condițional perfect (trecut)

Nu confundați!

Eu **aș** face:
 Eu **aș** face multe pentru omul drag.
 Tu **ai** face un referat, dacă...
 Voi **ați** face mult în numele dragostei.

Începu **a-și** face:
 Mihai începu **a-și** face programul de mîine.
 Începu **a-i** face curte...
 Începu **a-ți** face observație...

18. Răspundeți la întrebări, argumentînd. Utilizați verbe la modul condițional+conjunctiv.

Cum ai proceda în cazul în care:

- ai nimeri în situația Cezarei/ lui Ieronim;
- o colegă/ un coleg ți-ar trimite o scrisoare de dragoste;
- te-ai îndrăgosti la prima vedere;
- te-ar trăda omul iubit;
- părinții ți-ar interzice să te întîlnești cu omul drag?

19. Selectați din scrisori (pag. 14) 4-5 verbe, în două coloane, după modelul:

condițional-optativ

m-aș gândi la...

condițional + conjunctiv

aș vrea să știi că...

20. Scrieți verbele dintre paranteze la condițional-optativ perfect.

1) (A <i>da</i>) mult să știu adevărul.	4) Dacă Eminescu și Veronica (<i>a se căsători</i>), cele două talente literare n- (<i>a plînge</i>) așa de frumos în versuri.
2) M- (<i>a face</i>) fericit să știu că ești alături.	(<i>Titu Maiorescu</i>)
3) (A <i>vrea</i>) să te cunosc mai bine.	5) Te- (<i>a putea</i>) iubi ca pe o stea din cer.

21. Spuneți românește:

- 1) Она больше не писала бы ему, если бы не любила его.
- 2) Мы были бы счастливы вместе.
- 3) Если бы ты был рядом!
- 4) Если бы вы любили друг друга!

Sfârșitul încununează opera — *Finis coronat opus*

1. Citește textul.

Zenobia, regina Palmyrei, era cunoscută în tot Orientul anilor 270 pentru vitejia sa. Din ziua când soțul ei, regele Odenatus, a fost ucis, frumoasa lui soție a hotărât să-l răzbune.

Zenobia cea vitează a purtat numeroase lupte, obținând de fiecare dată victoria. Acea putere tainică ce o însuflețea în toate confruntările cu armatele dușmane era iubirea care o legase de soțul ei. De fiecare dată, înainte de a porni la luptă Zenobia se privea în oglindă și parcă retrăia clipele cele mai frumoase ale vieții ei.

Vitejia în lupte, de-a lungul a nouă ani, a făcut din Zenobia o regină de nebiruit pînă în clipa în care s-a

hotărât să-i înfrunte pe romani și să întemeieze un imperiu separat. Ca să pună capăt ambițiilor ei, împăratul roman Aurelian a organizat împotriva Zenobie două campanii care au durat trei ani. Cu greu a putut fi înfrîntă Zenobia.

Regina Palmyrei a fost adusă la Roma și purtată în triumful lui Aurelian, în convoiul prizonierilor, dar nu ca sclavă de rînd, ci în lanțuri de aur, ca o regină căreia flacăra iubirii i-a întretinut amintirea lui Odenatus și a făcut din ea un mare oștean.

Astfel, misterioasa regină a fost cruțată de puternicul împărat roman pentru că...

2. Găsește în text și scrie sinonimele cuvintelor:

curaj, moment, biruință, amor, slavă, fiindcă

1-6 p.

2.1. Cu trei dintre ele alcătuiește propoziții/ fraze.

2-6 p.

3. Răspunde la întrebări:

3.1. De ce Zenobia a hotărât să lupte?

2 p.

3.2. De ce regina Palmyrei a fost dusă la Roma în lanțuri de aur?

2 p.

3.3. Ce te-a impresionat mai mult în acest text?

2 p.

4. Numește două fapte săvîrșite de Zenobia în numele iubirii.

4 p.

5. Apreciază fapta împăratului roman (2 enunțuri).

4 p.

6. Construiește cîte un enunț cu următoarele expresii: *flacăra iubirii*; *lanțurile dragostei*.

4 p.

7. Alcătuiește un dialog (cîte 4 replici pentru fiecare personaj) care ar fi avut loc între împăratul roman Aurelian și regină, atunci cînd a fost adusă la Roma.

8 p.

Valeriu Cupcea (1929-1989, născut la Cupcini, jud. Lăpușna), actor și regizor român. A evoluat pe scena Teatrului Național „M. Eminescu” din Chișinău, interpretând roluri memorabile (Eminescu; Tudor Mocanu în piesa *Doina* de Ion Druță ș.a.). A jucat în filmele *Lăutarii*, *Dimitrie Cantemir* ș.a. În calitate de regizor, apoi de prim-regizor, a promovat dramaturgia națională.

Nicolae Grigorescu (1838-1907, născut în com. Pitaru, jud. Dâmbovița), pictor și senator român. Unul dintre cei mai importanți artiști plastici români. Revoluționază mijloacele de exprimare plastică, de tip academic, ale picturii românești (*Pe malul Siretului*, *Luminis*).

Pictor de icoane și biserici (bisericele de la Băcioi, Mărginenii de Jos, Agapia). Schițe și tablouri inspirate din Războiul pentru Independență (1877-1878) la care participă ca reporter artistic (*Ciobănaș*, *Car cu boi la Orății ș.a.*). Expoziții în străinătate și în țară. Membru de onoare al Academiei Române.

Conceptul biblic al dragostei (noțiunea de agape)

I. Conform textului grecesc al Bibliei, există mai multe feluri de dragoste: *eros*, *philia*, *agape*. În traducere: **eros** înseamnă dragostea trupească

dintre un bărbat și o femeie, cea iubire cîntată de toți poeții lumii, inclusiv de psalmistul biblic;

philia denumește dragostea din amiciție. Cel mai cunoscut exemplu în acest sens ni-l oferă străvechea epopee babiloniană despre marii prieteni Ghilgamesh și Enkidu. Un model de dragoste fraternă rămîn și relațiile dintre apostoli;

agape definește dragostea prin jertfire de sine; dragostea supremă demonstrată prin răstignirea lui Isus pe cruce.

II. „Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu se laudă, nu se trufeste.

Dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mînie, nu

gîndește răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă.“

(*I Cor., 13, 4-7*)

III. Poruncile Domnului Dumnezeu

Întîia Mare Poruncă:

„Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău Cu toată inima ta, Cu tot sufletul tău Și cu tot cugetul tău.“

A doua Poruncă:

„Să iubești pe aproapele tău Ca pe tine însuți.“

(*Matei, 22, 37-39*)

IV. Biblia identifică doi factori vitali care contribuie la realizarea unei căsnicii fericite:

iubirea și respectul unuia față de celălalt.

Există însă și altă iubire, mai importantă decît celelalte.

În limba originală a Scripturilor grecești creștine cuvîntul care corespunde acestui fel

Agapă, agape

1. Ospăț cu caracter intim, prietenesc; masă colegială; masă comună frățească la vechii creștini.

2. Iubire frățească, iubire trăită prin fapte; masa dragostei frățești.

de iubire este *agape*. Acest termen este folosit în Biblie unde se spune: „Dumnezeu este iubire“. Un creștin adevărat cultivă iubirea mai întâi față de Dumnezeu. Această iubire de tip *agape* este guvernată de principii drepte care se găsesc în Cuvîntul lui Dumnezeu. „Continuați să vă supor-

tați unii pe alții și să vă iertați de bunăvoie unii pe alții, căci dragostea acoperă o mulțime de păcate. Iubirea acoperă greșelile. Ea nu le îndepărtează, fiindcă niciun om nu poate fi liber de eroare.“

(*Psalmi*)

Lexic

a muta – a așeza în alt loc

a răbda – терпеть

a nădăjdui – *sin.*: a spera

a suporta – *sin.*: a răbda, a suferi

a iniția – *sin.*: a începe

avuție – *sin.*: bogăție
necuviință – lipsă de respect

virtute – însușire morală pozitivă a omului

trufaș – *sin.*: mîndru

prorocie – *sin.*: prezicere

de bunăvoie – de la sine

firesc – care este conform legilor naturii; obișnuit, natural

Omonime

{ **corp** – totalitatea organelor unei ființe vii
corp – partea principală a unui obiect

{ **poartă** – ușă la intrarea principală a unei clădiri
poartă – intrare într-o cetate sau într-un oraș

{ **termen** – interval de timp, stabilit dinainte, în limita căruia trebuie să se înlăptuiască sau să se înlăptuiască
termen – cuvînt, vorbă, expresie

{ **față** – partea anterioară a capului, chip, figură
față – partea finită, expusă vederii, a unor țesături
față – prima pagină a fiecărei file

Paronime

{ **original** – care constituie întîiul exemplar, autentic
originar – care este de loc din..., de origine

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți informațiile. Răspundeți la întrebări.

- 1.1. Ce idee comună au aceste texte? 1.2. Care dintre ele poate fi numit „imn“?
1.3. Ce alte titluri i se mai potrivesc? 1.4. Care sînt cele trei virtuți creștine?
1.5. Ce înseamnă *agape*? 1.6. De ce dragostea numită *agape* e mai presus decît celelalte? 1.7. Ce înseamnă „a iubi pe Dumnezeu cu toată inima, cu tot sufletul, cu tot cugetul“? 1.8. Trebuie să-ți iubești aproapele chiar dacă nu merită? De ce?
1.9. Ce învățăminte ai tras din lectura acestor texte? 1.10. Ce ar trebui să facem în numele dragostei?

2. Continuați gândul: *Biblia ne învață că adevărata dragoste trebuie să fie:*
firească;	puternică;
deplină;	statornică;
...	...
3. Cum credeți, ce „minuni“ poate face dragostea? Scrieți 2-3 idei.
- 3.1. Selectați două variante de răspuns, susținând ideile cu exemple din viață.
4. *Regula de aur* a coexistenței între oameni constă în următoarele:
- Comportă-te cu oamenii așa cum ai dori să se comporte ei cu tine.*
- 4.1. Sînteți pregătiți să manifestați sentimente de dragoste de tip *agape* față de persoana iubită, față de părinți, față de Dumnezeu? De ce?
5. Cum credeți, cine ar putea să împărtășească dragostea de tip *agape* într-o măsură mai mare?
- A. Copiii față de părinți.
B. Părinții față de copii.
6. Citiți versurile lui Adrian Păunescu:
- De sînt tineri sau nu, după actele lor,
Nu contează deloc, ei albiră de dor.
Să le fie copilul c-o treaptă mai domn,
Cîtă muncă în plus și ce chin, cît nesomn!
- 6.1. Despre ce fel de dragoste este vorba în aceste versuri? Argumentați răspunsul.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

7. Enumerați calitățile cu care trebuie să fie înzestrat Omul pentru a respecta cele zece porunci din Biblie.
8. Alegeți una dintre tălmăcirile dragostei atestate în Biblie și comentați-o. Lucrați în echipe.
- ✓ *Iubirea nu caută folosul său.*
 - ✓ *Dragostea nu piere niciodată.*
 - ✓ *Iubirea nu este invidioasă.*
 - ✓ *Dragostea creștină este de la Dumnezeu.*
 - ✓ *Iubirea suportă orice.*
9. Una din zicalele biblice ne învață: „Dragostea nu o vezi cu ochii trupului, ci cu ochii sufletului“.
- Confirmați cele spuse, argumentînd cu exemple din viață.

Rafael, *Madonna della Sedia*

10. Examinați pictura *Cina cea de taină*. Informați-vă despre acest moment din viața lui Isus Hristos. Cei prezenți asistă la o *agapă* sau la un *ospăț*? Argumentați.

Leonardo da Vinci, *Cina cea de taină*

11. Priviți imaginea *Masa tăcerii*. Raportați această lucrare la cuvântul *agape*. Concretizați aspectele comune.

12. Demonstrați adevărul afirmațiilor: *Învăță să împarți, învață să cedezi; Grăbește-te să faci bine*. Luați ca premisă următoarele situații:

- ◆ O persoană care nu este binevoitoare cu tine are totuși nevoie de ajutorul tău. Ce vei face?
- ◆ În timpul examenului de admitere, unul dintre colegii tăi îți cere ajutorul. Cum vei proceda, știind că aceasta poate fi în defavoarea ta?

Constantin Brâncuși, *Masa tăcerii*

13. Dezvoltați subiectul propus.

Sufletul nostru este asemenea unei grădini în care sînt semănate cele mai frumoase flori: Dragostea, Credința, Bunătatea, Cumpătarea, Omenia. Noi însă...

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Modul condițional-optativ (consolidare)

14. Citiți textul.

Imn al dragostei creștine

„...De-aș avea darul prorociei și toate tainele le-aș cunoaște, și orice știință, și de-aș avea atîta credință încît să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sînt. Și de-aș împărți toată avuția mea, și de-aș da tot trupul meu ca să fie ars, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește... Și acum rămîn aceste trei: *credința, nădejdea, dragostea*. Iară mai mare dintre acestea este dragostea.“ (1 Cor. 13, 1-3, 13)

Sf. Apostol Pavel

14.1. Extrageți din text și scrieți verbele la condițional prezent.

14.2. Utilizați aceste verbe la condițional perfect, alcătuiind enunțuri noi.

15. Recitați *Poruncile Domnului Dumnezeu*, de la pag. 19, utilizînd verbele *a trebui*, *a putea*, *a vrea* la condițional prezent.

16. Formați propoziții cu verbe la condițional, utilizând îmbinările de cuvinte date:
- curățenie morală;
 - ură mare.

Model: N-aș dori să-mi fie sufletul sărac.

17. Selectați și scrieți verbele la modul condițional.

Mi-a spus;	ți-am promis;	te-aș sfătui;
ți-a dat;	l-aș ierta;	i-ar fi plăcut;
mi-aș dori;	te-am văzut;	ți-aș explica.

17.1. Cu două dintre aceste verbe alcătuiți propoziții.

18. Scrieți începutul frazei:

1) ... de-aș fi doar blînd și bun. 3) ... m-aș întoarce din nou în copilărie.
2) ... tot atît de mult te-aș aștepta. 4) ... aș ști să-ți prețuiesc cuvîntul.

19. Modificați frazele după modelele indicate:

Model: a) Dacă n-ar fi fost...

Pînă la Isus Hristos nimeni nu le-a spus oamenilor atît de deschis că trebuie să fie buni, drepți și să se ajute prin dăruire de sine.

Model: b) Aș vrea să am...

Din sufletul lui Isus, din ființa lui Dumnezeu, o rază se află în fiecare om.

20. Formulați un sfat pentru prietenul vostru.

Ar fi bine să fii...
Aș vrea să-ți spun...
Te-aș sfătui să lupți...

Diverse — *Diversitas*

Nicolae Grigorescu,
Mîntuitorul Isus Hristos

Nicolae Grigorescu,
Icoana Maicii Domnului

21. Citiți versurile. Numiți cuvintele ce țin de esența noțiunii *agape* și formați propoziții cu ele.

De dragoste și milă

De dragoste și milă are nevoie orișice flămînd – acela care nu iubește nu-i frate-adevărat nicicînd.

De dragoste și milă are nevoie tot ce-i viitor, de nu poți să iubești puternic, să nu te faci învățător.

De dragoste și milă are nevoie-un om, oricine-ar fi, nu pot fi buni părinți vreodată aceia ce nu pot iubi.

De dragoste și milă are nevoie orice duh sărac – acei ce nu pot să iubească păstori să nu se facă-n veac.

De dragoste și milă are nevoie orice păcătos, cei ce nu pot să se jertfească să nu vorbească de Hristos.

(*Din presa religioasă*)

Grigore Vieru (1935-2009, născut la Pererîta, jud. Edinet), scriitor român. Autor al volumelor de poezii *Numele tău, Taina care mă apără, Rădăcina de foc, Aici și acum, Strigat-am către tine* etc. A scris poezii pentru copii, este autor de manuale școlare. Membru de onoare al Academiei Române. Poet-tribun.

Eugen Ionescu (1909-1994, născut la Slatina), scriitor francez de origine română. În 1938 se stabilește în Franța. Versuri: *Elegii pentru ființe mici*, eseuri critice în limba română: *Nu*. A scris piese de teatru: *Cîntăreața cheală, Lecția, Scaunele, Rinocerii, Regele moare* etc. A fost membru al Academiei Franceze. A comunicat cu cititorii prin eroii pieselor sale.

Spune-le ce vrei să le spui,

Spune-le ce ai de spus,

Spune-le ce le-ai spus.

Arta de a vorbi în public

Ghid pentru elaborarea unui discurs onorabil

În curînd voi avea o prezentare, de aceea trebuie:

Să-mi pregătesc discursul din timp. Cuvîntarea nu „se coace” la comandă, ea se cristalizează lent.

Să adun într-un plic tot ce am găsit prețios în timpul lecturii referitor la problema ce mă preocupă.

Să-mi aleg tema la începutul săptămîinii.

Să acumulez mai multă informație decît voi putea comunica. Aceasta mă va ajuta să capăt încredere în mine.

Să am o viziune clară și concretă despre ceea ce urmează să fac.

Să operez cu evenimente concrete, căci mai ușor se comentează și mai ușor se memorează.

Să meditez asupra temei, să lucrez asupra ei zi și noapte.

Să analizez cu prietenii tema aleasă.

Să-mi notez toate ideile ce mi-au venit independent, fără ajutor străin, pe foițe separate.

Să-mi pun mie însumi întrebări privind tema respectivă.

Să aleg 100 de gînduri și 99 din ele să „le arunc”.

Să ajung la starea în care discursul se revarsă de la sine.

(Așa se pregătea Abraham Lincoln de cuvîntări. Aceasta a fost și metoda tuturor oratorilor mari.)

Abraham Lincoln (1809-1865). Om politic american. Avocat. Unul dintre fondatorii Partidului Republican (1856). Președinte al SUA (1860-1865).

Lexic

discurs – *sin.*: cuvîntare, relatare
eveniment – событие
viziune – взгляд

a se preocupa – a se interesa
a se revărsa – *aici:*
 излагать свободно и без запинок
a acumula – *sin.*: a aduna, a strînge

independent – *sin.*: liber, suveran
respectiv – соответственный
lent – *sin.*: încet, calm, lin

Omonime

{ **temă** – subiect de tratat, materie dezvoltată într-o expunere
temă – exercițiu dat elevilor, studenților pentru aplicarea cunoștințelor obținute
ales – faptul de a alege
ales – deosebit, remarcabil, persoană iubită

Paronime

{ **a nota** – a înregistra; a aprecia cunoștințele unui elev
a adnota – a prezenta pe scurt conținutul unei lucrări
orator – persoană care poate vorbi frumos în fața publicului; persoană care ține un discurs
oratoriu – lucrare muzicală de proporții mari pentru soliști, cor și orchestră

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți textul și răspundeți la întrebări.

1.1. Poate fi pregătit un discurs reușit într-o singură zi? Argumentați. 1.2. Care idei sînt mai de preț: cele personale ori cele străine? 1.3. Cîte gînduri trebuie să adunați, pentru a alege unul bun? 1.4. Cu cine ar fi bine să analizați tema aleasă? Argumentați. 1.5. De cîtă informație ar fi nevoie pentru elucidarea subiectului ce vă preocupă? 1.6. Cum credeți, este necesar să se treacă prin toate etapele propuse de Lincoln la pregătirea unui discurs? De ce? 1.7. Sînteți puși în situația de a alege doar trei sfaturi dintre cele propuse pentru elaborarea unui discurs. Căroră dintre ele le veți da preferință? 1.8. Care dintre sfaturile/ regulile indicate sînt absolut noi pentru voi? Argumentați.

2. Punctați 4-5 indicii care demonstrează că sînteți pregătiți pentru un discurs.

3. Numiți cîteva cerințe obligatorii pentru pregătirea unei comunicări.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

4. Recitiți textul în gînd. În funcție de conținutul fiecărei informații, faceți cu creionul pe marginea foii următoarele semne:

„v” – dacă informația citită confirmă ceea ce știți;

„-” – dacă informația citită diferă de ceea ce știți;

„+” – dacă informația pe care ați citit-o este nouă pentru voi;

„?” – dacă informația citită cere o documentare suplimentară pentru fiecare dintre voi.

Demostene

4.1. Organizați o discuție, în care fiecare dintre voi să analizeze textul de la pag. 24, conform semnelor marcate pe marginea foi.

5. Citiți și rețineți ce **nu trebuie** să faceți în timpul prezentării unui discurs. Completați lista de sfaturi.

- Să ridicăm ochii în tavan;
- să ne scoatem și să ne punem des ochelarii;
- să ne trosnim degetele;
- să ne jucăm cu cheile/ pixul etc.

6. E complicat să elaborezi un discurs? Aduceți argumente pro sau contra, folosind *Ghidul* (pag. 24).

7. Alcătuiți scurte relatări despre modul în care ați elaborat discursuri pînă acum și cum vă gândiți să le pregătiți pe viitor. Prezentați relatările.

8. Conturați portretul moral al unui orator/ oratoare bun/ bună.

Repere: *receptiv(ă), inteligent(ă), concis(ă), competent(ă), informat(ă), zîmbitor/ zîmbitoare, convingător/ convingătoare, vorbire clară, contact cu publicul.*

9. Regulile de vorbire ale lui Platon ne îndeamnă:

Să vorbim **ceea ce** trebuie,

să vorbim **cît** trebuie,

să vorbim **în fața cui** trebuie

și să vorbim **cînd** trebuie.

9.1. Scrieți o relatare (6-7 enunțuri) în care să arătați ce relații ar exista în societate în cazul în care fiecare dintre noi ar respecta regulile amintite.

Platon

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Indiferent de profesia pe care o are omul, atunci cînd trebuie să ia cuvîntul în fața unui public, el este dator să vorbească corect. O maximă latină spune că nici

„Împăratul nu-i mai presus de gramatici“.

Verbele reflexive

Personale:

a se gîndi, a se pricepe, a se bucura, a se pregăti, a se ruga, a se mira, a se prezenta, a-și uita, a-și aminti, a-și nota, a-și pregăti, a-și alege etc.

Impersonale:

se cade, se întîmplă, se poate, se pare, se comentează, se revarsă, se zice, se spune, se știe, se vede, se aude, se înnoptează, se înserează etc.

Timpul prezent

a se pregăti

eu **mă** pregătesc
tu **te** pregătești
el, ea **se** pregătește
noi **ne** pregătim
voi **vă** pregătiți
ei, ele **se** pregătesc

Modul indicativ

Timpul prezent

a-și nota

eu **îmi** notez
tu **îți** notezi
el, ea **își** notează
noi **ne** notăm
voi **vă** notați
ei, ele **își** notează

Perfectul compus

a se interesa

eu **m-am** interesat
tu **te-ai** interesat
el, ea **s-a** interesat
noi **ne-am** interesat
voi **v-ați** interesat
ei, ele **s-au** interesat

10. Să ne amintim!

Indicativ, imperfect

a se interesa

eu **mă** interesam
tu **te** interesai
.....

Conjunctiv prezent

a-și redacta

eu (trebuie) să-**mi** redactez
tu (poți) să-**ți** redactezi
.....

Indicativ, viitor

a se preocupa

eu **mă** voi preocupa
tu **te** vei preocupa
.....

Condițional prezent

a-și alege

eu **mi-aș** alege
tu **ți-ai** alege
.....

Exemple de utilizare:

- 1) Să **ne bucurăm** de fiecare clipă.
- 2) Tu nu **m-ai cunoscut**. *(Mihai Eminescu)*
- 3) Multe **se ziceau** pe seama fetei împăratului Roș. *(Ion Creangă)*
- 4) **Se întâmplă** de dimineață ceva cu totul neașteptat. *(Zaharia Stancu)*

11. Scrieți verbele dintre paranteze la forma indicată.

1) (*A-și cumpăra*, pers. I sg., condițional prezent) astăzi o carte de versuri. 2) Cum (*a se pregăti*, pers. a II-a pl., indicativ prezent) de conferință? 3) (*A-și nota*, pers. a II-a sg. perf. compus) tema la limba franceză? 4) Dacă are nevoie de bani (*a se angaja*, pers. a III-a sg., conjunctiv prezent) la serviciu. 5) De ce nu știm (*a-și iubi*, pers. I pl., conjunctiv prezent) părinții? (*Dumitru Matcovschi*).

12. Citiți ce **nu trebuie** să se spună/ să se facă în timpul unei comunicări. Transformați verbele de la persoana a II-a plural la persoana a II-a singular.

• Nu tutuiți auditoriul.	• Nu tutui auditoriul.
• Nu gândiți cu voce tare.	
• Nu cereți să se facă liniște în sală.	
• Să nu spuneți: „Am uitat să spun că...”	
• Evitați expresiile prea familiare.	
• Eliminați cuvintele al căror sens trebuie să-l verificați în dicționar.	
• Nu spuneți: „Tema mea nu e atât de originală”.	
• Nu citați referințe fără să le dați sursa.	

13. Alcătuiți enunțuri cu verbele reflexive impersonale: *se întâlnește, se aude, se știe, se vede, se vorbește, se zice, se urmărește, se revarsă, se înserează.*

14. Graficul T.

Alegeți una dintre expresiile de mai jos și aduceți argumente pro sau contra acestor afirmații. Utilizați și verbe reflexive impersonale.

Dacă tăceai, filosof rămîneai.

Nu spune puțin în vorbe multe, ci multe în vorbe puține.

15. Ești un psiholog. Propune niște sfaturi, adresate tinerilor, care i-ar ajuta să depășească complexele, atunci când au de vorbit în fața unui public. Utilizează și verbele: *a se pregăti, a se prezenta, a-și aminti, a-și nota, a-și alege.*

Test de înțelegere a lecturii

1. Citește textul.

Corabia „Pirinei“, care avea o încărcătură mare de grâu, ardea mocnind (*млея*) în partea de jos, de două săptămîni. Toți cei de pe corabie se aflau într-un pericol de moarte, fapt ce a provocat un conflict între căpitan și marinari.

Îmbrîncindu-l cît colo pe secund (*помощник ка- numana*) și pe ajutorul acestuia, se repeziră așadar spre bărci și începură se le dezlege. Dar deodată auziră vocea lui McCoy, care, de pe cabina de comandă, le vorbea marinarilor. La auzul acestei voci, oamenii se opriră ca fermecați. Vorbele și gîndurile lui simple se revărsau asupra lor ca o apă vrăjită, liniștindu-i fără voia lor. Le veneau din nou în minte întâmplări de mult uitate, iar unii dintre ei își amintiră chiar de cîntecele auzite în copilărie și de fețele surfizoare ale mamelor lor. Lumea înceta să mai fie pentru ei un iad plin de necazuri și primejdii. Totul era așa cum ar trebui să fie: și se părea normal să întoarcă spatele

uscatului și să pornească încă o dată la drum, pe corabia ce ardea sub tălpile lor.

McCoy vorbea simplu, dar personalitatea lui era mai cuceritoare și mai grăitoare decît orice cuvînt ar fi putut rosti. Emană o vrajă ciudată, subtilă și adîncă în același timp, în ciuda glasului său smerit și blajin. Iar această vrajă pătrundea ca o lumină în sufletele lor, purificîndu-le și liniștin- du-le. Oamenii începură să se miște, iar cei care dezlegaseră bărcile le legară la loc. Apoi, unul cîte unul, se depărtară cu mișcări stîngace.

Fața lui McCoy strălucea de o bucurie co- pilărească în clipa cînd coborî de pe cabină.

– I-ai hipnotizat! îi șopti König.

– Băieții ăștia sînt buni la suflet, răspuse bă- trînul. Au trecut prin momente foarte grele, au muncit din greu și vor mai munci, pentru că sînt hotărîți să meargă pînă la capăt.

(După Jack London)

2. Răspunde la întrebări cu ajutorul textului.

2.1. Ce au încercat să facă marinarilor?	2 p.
2.2. Cine și cum i-a oprit?	2 p.
2.3. Cum erau vorbele lui McCoy?	2 p.
2.4. După ce le-a vorbit bătrînul McCoy, ce au făcut oamenii care dezlegaseră bărcile?	2 p.
2.5. Cum i-a caracterizat bătrînul pe marinari? (2 enunțuri)	4 p.

3. Intitulează textul.

3.1. Argumentează titlul propus (2 enunțuri)	4 p.

4. Redactează, în 5 enunțuri, portretul moral al bătrînului McCoy. 10 p.

5. Formulează ideea principală a textului (2 enunțuri) 4 p.

6. Enumeră 4 calități care te-ar ajuta să eviți conflictul într-o situație critică. 4 p.

7. Încadrează în enunțuri următoarele verbe reflexive: a se repezi, a se revărsa, a se opri, a se mișca, a se depărta. 10 p.

8. Bifează afirmația care se potrivește mai bine conținutului textului.

☐ A. Vorba este imaginea faptelor. (Solon)	
☐ B. Leacul unui suflet bolnav este vorba bună. (Menandru)	1 p.

8.1. Argumentează, în 4 enunțuri, alegerea făcută. 8 p.

Aurel David (1934-1984). Pictor grafician, sculptor român. Se naște la Chișinău, în familia cărturarului Alexandru David. Picturi: *Lt-vada, Roadele, Amiaza ș.a.* Este autorul celebrei stampe *M. Eminescu*. „Este mai înțîi de toate, un pictor îndrăgostit de culoare, dotat cu un simț rafinat al acesteia...” (Gheorghe Vrabie)

Nicolae Sulac (1936-2003). S-a născut la Sadîc, jud. Cahul. Cîntăreț de muzică populară. Autodidact. Membru al capelei corale *Doîna* a Filarmonicii din Chișinău; solist în orchestrele de muzică populară *Mugurel, Fluieraș, Lăutarii*. Artist emerit, Artist al Poporului din Republica Moldova. Laureat al Premiului de Stat. Turnee artistice internaționale. A înregistrat la Radio Chișinău melodii populare (*Spune, Ilenuță, spune; Fosta-i tînăr ca iarba; Dor de mamă ș.a.*). Autorul cărții *Vorba lungă... bogăția omului*.

Ce înseamnă a ceda? Ce înseamnă a ierta?

1. Citiți aforismele. Numiți șase cuvinte-cheie.

- ✓ *Dacă omul este destul de tare să nu greșească, poate și trebuie să fie destul de tare ca să-și vadă greșeala așa cum este și să-și recunoască fără preget (незамедлительно). Iată limita extremă la care omul se mai poate numi om.* (Vladan Desnica)
- ✓ *Greșelile nu sînt un păcat, ele sînt inerente (присущие) oamenilor...* (W.E.B. Du Bois)
- ✓ *Cunoașterea greșelilor e începutul salvării.* (Epicur)
- ✓ *Cît timp iubești, ierți.* (François de La Rochefoucauld)
- ✓ *Cînd n-am iertat eu însumi, mai pot să fiu iertat?* (Mihail Lermontov)
- ✓ *Iartă celui care mărturisește.* (Tibul)
- ✓ *Iubește adevărul, dar iartă greșeala.* (Voltaire)
- ✓ *E mai bine să riscăm să salvăm un vinovat decît să condamnăm un nevinovat.* (Voltaire)

2. Recitiți și selectați aforismul care, în opinia voastră, reflectă cel mai bine tema anunțată. Argumentați.

Lexic

A ceda:

1. a da cuiva dreptate într-o discuție, a nu se mai împotrivi, a se supune, a renunța;
2. a se recunoaște învins, renunțînd la luptă;
3. a nu rezista unei presiuni.

A ierta:

1. a trece cu vederea (o greșeală, o vină);
2. a scuza.

a ofensa – *sin.*: a jigni

a depăși – опережать

a se implica – вовлечь

a soluționa – *sin.*: a clarifica, a rezolva

a evita – a se feri de..., a ocoli

a afecta – огорчать

ceartă – ссopa

compromis – înțelegere

soluție – modalitate de a rezolva o dificultate, o problemă

dezacord – разногласие

necesitate – нужда

furios – supărat rău
reciproc – care vine din amîndouă părțile

neglijență – atitudine care denotă lipsă de grijă, de atenție

neînțelegere – lipsă de înțelegere; dezacord

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

3. Examinați cu atenție imaginile de mai sus. Comentați fiecare situație conform reperelor:

- evenimentul/ întâmplarea;
- personajele/ părțile implicate;
- cauza neînțelegerilor/ conflictului;
- ce vrea să obțină fiecare persoană/ mulțimea de oameni;
- ce soluție ar mulțumi ambele părți aflate în conflict;
- concluzii.

- 3.1. Constatați care dintre aforisme reflectă situația din imagini. Argumentați răspunsul.

- 3.2. Ce aforism reflectă experiența voastră de viață? Comentați.

4. Răspundeți la întrebări.

De ce apar neînțelegeri între oameni? Cum am putea evita aceste neînțelegeri? Care ar fi modalitatea de soluționare a conflictelor? Ați fost implicați vreodată într-un conflict? Cum ați reușit să-l rezolvați? Ați cedat vreodată? Cum v-ați simțit atunci când ați cedat? Ce am putea face pentru a evita un conflict/ o neînțelegere?

5. Examinați imaginile. Poate ceda cineva în situațiile create? De ce? Lucrați în perechi.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

6. Atunci când este vorba de o neînțelegere/ un conflict majoritatea oamenilor:

– se ceartă;	– încearcă împreună să aplaneze situația;
– încearcă să se înțeleagă;	– cer ajutorul altor persoane (psiholog, profesor, bunici etc.);
– se ascultă reciproc;	– cedează etc.
– se iartă;	

6.1. Bifați variantele cu care sînteți de acord, argumentînd cu exemple din viață.

7. Cum credeți, cine trebuie să cedeze în situațiile de conflict care apar în împrejurările enumerate mai jos? De ce?

În locurile publice (în autobuz);
 în familie (părinți-copii, bunici-nepoți);
 între prieteni;
 în școală (profesor-elev, profesor-director);
 în clasă (băieți-fete).

7.1. Notați care ar fi căile de rezolvare a neînțelegerilor. Lucrați în echipe.

8. Citiți și completați tabelul.

Situația	Ce se va întîmpla în continuare?	Cine va ceda (după părerea ta)?
Emil și Teodor nu se pot suporta unul pe altul, deoarece ambii o simpatizează pe Sanda.

8.1. Care ar fi modalitatea cea mai bună de rezolvare a conflictelor: *furia, calmul, răbdarea sau cedarea*? De ce?

9. Vi s-a întîmplat să nu procedați corect într-o anumită situație, iar apoi să regretați acest lucru? Explicați de ce. Începeți astfel:

Orice om greșește. Se zice că a greși e omenește.
 ...Și eu am procedat cîndva incorect. Astăzi, cînd îmi amintesc despre acest caz, regret...

10. Citiți și spuneți dacă sînteți de acord cu afirmația de mai jos. Argumentați.

◆ Cercetările au dovedit că oamenii care pot ierta/ ceda și uită răul sînt mai fericiți și mai sănătoși decît cei răzbunători și cu o memorie „de elefant“.

11. Selectați varianta de răspuns potrivită și argumentați alegerea făcută.

În timpul unei neînțelegeri cu prietenul (prietena, familia) eu procedez astfel:

- tac; – mă înstrăinez de...
- încerc să explic situația; – regret cele întîmplate;
- mă îndreptățesc în fața... – varianta proprie.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

12. Scrieți cîteva reguli necesare pentru o conversație civilizată, după model.

Exemple

- Trebuie să respectăm **îndoit** interlocutorul.
- Omul politicos cîștigă **înzecit** respectul tuturor!
- ...

Numeralele multiplicative

(кратные числительные)

Numerale cardinale	Numerale multiplicative
2 (doi)	în + do + it
3 (trei)	în + tre + it
10 (zece)	în + zec + it
100 (o sută)	în + sut + it
1000 (o mie)	în + mi + it

Numeralele multiplicative arată în ce **măsură se multiplică**, adică se înmulțește, crește, sporește o cantitate (câștig *îndoit*) sau o acțiune (El câștigă *îndoit*).

- *Numeralele multiplicative* au structura:
în/ în (prefix) + *numeralul* cardinal (începând cu **doi**) + **it** (sufix):
îndoit, întreit, înzecit, înmiit.
- În limba română există sinonime împrumutate din limba franceză:
dublu, triplu (perete **dublu**).

Declinarea

N.A. respect **dublu**; ușă **dublă** uși **duble** (pereți **dubli**)
G.D. respectului **dublu**; uși **duble** ușilor **duble** (pereților **dubli**)

- Exemple**
- ◆ Când cunoști regulile unei conversații civilizate, ești respectat **dublu**.
 - ◆ Ar câștiga **îndoit** dacă și-ar recunoaște singur greșelile.

13. Formați numerele multiplicative de la numerele: 100, 10, 1000, 3, 5, 2.

14. Din lista de cuvinte propuse, extrageți numerele multiplicative și scrieți câte un enunț cu fiecare dintre ele.

Unu, unul, mulțime, dublu, câte unul, câteodată, zece, îndoit, o doime, pătrat, triplu, amîndoi, milionar, înmiit.

15. Formați numerele multiplicative de la cele cardinale și acordați-le cu substantivele respective:

câștig (2)	câștiguri (2)	perete (2)	pereți (2)
lucru (3)	lucruri (3)	profit (3)	profituri (3)

16. Completați spațiul punctat cu numerele corespunzătoare:

Un ceas dimineața este cât... după-amiază. Mai bine să întrebi... , decât să rătăcești... Copacul îngrijit rodește... Pentru un pas negândit poți pierde... Dacă și-ar cere iertare, ar câștiga respect... O putere... simți atunci când știi că ești iubit. Când cunoști regulile unei conversații civilizate, ești înțeles... Zidurile... sînt călduroase.

(Repere: *de două ori, îndoit, trei, o dată, duble, înzecit, dublu, îndoită.*)

17. Interpretați afirmația utilizînd și numerele multiplicative.

Mă-nchin înzecit în fața părinților mei, cum se-nchină la pămînt ramul plin de rod al pomului, pentru că mi-au dat viață.

Serghei Lunchevici (1934-1995, născut la Chișinău), violonist și dirijor român, prim-violonist (1957), dirijor (din 1958) al Orchestrei de Muzică Populară *Fluieras* din Chișinău. A avut zeci de turnee în diferite țări ale lumii, promovând folclorul românesc. A jucat rolul titular în filmul *Lăutarii*.

Geo Bogza (1908-1993, născut la Ploiești), scriitor și ziarist român, care a excelat prin reportajele sale parcă decupate din realitatea aspră. *Cartea Oltului (statuia unui râu)* este cea mai bună carte de reportaje românești. Ea conține impresii de călătorie de-a lungul râului Olt, realizată în 1939. A scris reportaje despre viața muncitorilor petroliști, despre realitățile tragice ale războiului civil din Spania ș.a. A vizitat ca reporter și Basarabia, impresiile sale materializându-se în volumul *Basarabia, Țară de pământ*. Premiul Organizației Internaționale a Ziariștilor. Academician.

Reportajul

O nouă ediție a Tîrgului de Carte, desfășurată la „Moldexpo”

Cărți de literatură artistică, manuale, enciclopedii, cărți-jucărie și chiar dispozitive electronice au fost expuse la ce-a de-a IV-a ediție a Tîrgului de Carte de la Centrul Expozițional „Moldexpo”, desfășurată în perioada 18-21 septembrie. În cadrul acestuia, vizitatorii au avut posibilitatea de a cumpăra produse editoriale de la peste 150 de edituri din Republica Moldova, România, Germania, Rusia ș.a.

Acest târg a fost deschis cu scopul de a promova cartea și serviciul educațional. „În cadrul evenimentului s-au expus 40 de participanți, printre care: edituri, librării, centre de limbi moderne, centre de dezvoltare pentru copii și alte organizații”, a menționat Marina Tiron, directorul companiei „Poliproject Exhibitions”, organizatorul Tîrgului de Carte.

Prețurile accesibile, dar și reducerile considerabile au atras vizitatorii. Editurile autohtone – „Arc”, „Prut Internațional”, „Știința”, „Cartier”, „Litera” și „Epigraf” – au propus zeci de titluri, printre care multe apărute recent. Cărțile pentru copii, dicționarele școlare și enciclopediile pentru adolescenți au fost cele mai solicitate.

O noutate a evenimentului a reprezentat și expoziția de dispozitive electronice, concepute să faciliteze și să modernizeze procesul de lectură. „Absolut toate cărțile de aici pot încăpea într-un

singur mecanism”, remarca Vladimir Burov, un importator de dispozitive *Kindle* produse de „Amazon”. Cu toate acestea, cartea tradițională rămâne a fi *alfa* și *omega* cititorului de orice vârstă. „Nu sunt atrasă de dispozitive. Îmi place să simt textura și mirosul cărții”, a remarcat studenta Alina Munteanu. „Mi-am procurat o carte de poezii de Vasile Romanciuc, precum și romanul *Un veac de singurătate* de Gabriel Garcia Marquez”, a spus Tudor Cojocaru, unul dintre vizitatori.

Pe durata târgului a fost vernisată expoziția de carte „Dumitru Matcovschi – scriitor și om al cetății”. Copiii au participat la concursul „Citești – Câștigi”. Iar în ultima zi a avut loc „Forumul elevilor olimpici”.

Târgul de Carte este organizat în fiecare an, iar vizitatorii numeroși demonstrează că lectura este totuși una dintre cele mai frumoase preocupări ale omului *sapiens*.

Lexic

a solicita – *sin.*: a cere
a concepe – *sin.*: a inventa, a crea
a facilita – *sin.*: a ușura
a încâpea – *вмещаться, вместиться*
a vernisa – *sin.*: a deschide, a inaugura (o expoziție)

tîrg – *sin.*: piață, iarmaroc
dispozitiv – *sin.*: mecanism
textură – *sin.*: țesătură, aranjament
durată – *sin.*: perioadă
preocupare – *sin.*: interes

autohton – *sin.*: băștinaș, original
recent – *ant.*: vechi
atras – *привлеченный*

Omonime

{ **carte** – scriere cu un anumit subiect tipărită și legată sau broșată
carte – scrisoare; ordin scris, emis de o autoritate

{ **om** – persoană
om – numele popular al constelației boreale Hercule

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți reportajul. La a cîta ediție se află Tîrgul de Carte, desfășurat la „Moldexpo”?
2. Citiți enunțurile care indică:
 - denumirea evenimentului;
 - locul desfășurării;
 - editurile participante.
3. Citiți un alineat, la alegere.
4. Cine este organizatorul Tîrgului de Carte?
5. Ce fel de cărți au fost cele mai solicitate?
6. Care a fost scopul organizării Tîrgului de Carte?
 - 6.1. Ce evenimente au fost organizate în cadrul acestuia?
7. Alcătuiți cîteva întrebări cu referire la reportajul citit și propuneți colegilor să răspundă la ele.

8. Rețineți!

Scopul unui reportaj

este de a informa operativ, de obicei, de la fața locului, cititorii/ ascultătorii asupra unor situații, evenimente de interes general sau ocazional, realități geografice, etnografice, economice, politice, culturale etc.

Structura unui reportaj:

- data, locul;
- denumirea evenimentului;
- desfășurarea lui;
- descrierea atmosferei/ evenimentului;
- încheierea.

Cine este un reporter și ce face el?
Reporterul este un jurnalist care adună și transmite de pe teren știri pentru ziar, radio, televiziune; autor de reportaje.

Tipurile de reportaje:

- publicistice;
- radiodifuzate;
- televizate.

Reportofonul este un magnetofon de dimensiuni mici, utilizat pentru înregistrarea reportajelor.

Nota Bene!
 Reportaj, reporter, reporteră, reportericesc.

Structuri

- Recent, în orașul ... s-a desfășurat ...
- Cel mai mare Tîrg de Carte are loc ...
- Teatrul ... a fost gazda ...
- Biblioteca ... a adunat iubitorii de ...
- Pe data de ... la Palatul Național ...

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

9. Identificați părțile componente ale reportajului citit. Numiți-le.
10. Cu ce scop a fost scris acest reportaj?
11. Redați succint conținutul reportajului.
12. Relatează, în 6-7 enunțuri, despre o carte citită recent, astfel încît să le trezești curiozitatea colegilor tăi.
13. Alcătuiți un dialog (cîte 5 replici pentru fiecare interlocutor) cu colegul/ colega de bancă despre cele văzute la un eveniment cultural.
14. Scrieți un reportaj în baza uneia dintre imagini.

O călătorie la Orheiul Vechi

Dezvelirea bustului poetului Adrian Păunescu

Repere

- călătorie interesantă;
- loc unic/ eveniment unic;
- ghid competent;
- peisaj impresionant, pitoresc;
- personalități remarcabile;
- amintiri plăcute.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

15. Priviți imaginile. Fiți atenți la ortografia substantivelor compuse.

Arcul de Triumf

Indicator rutier spre Vadul lui Vodă

Făt-Frumos

Grigore Vieru

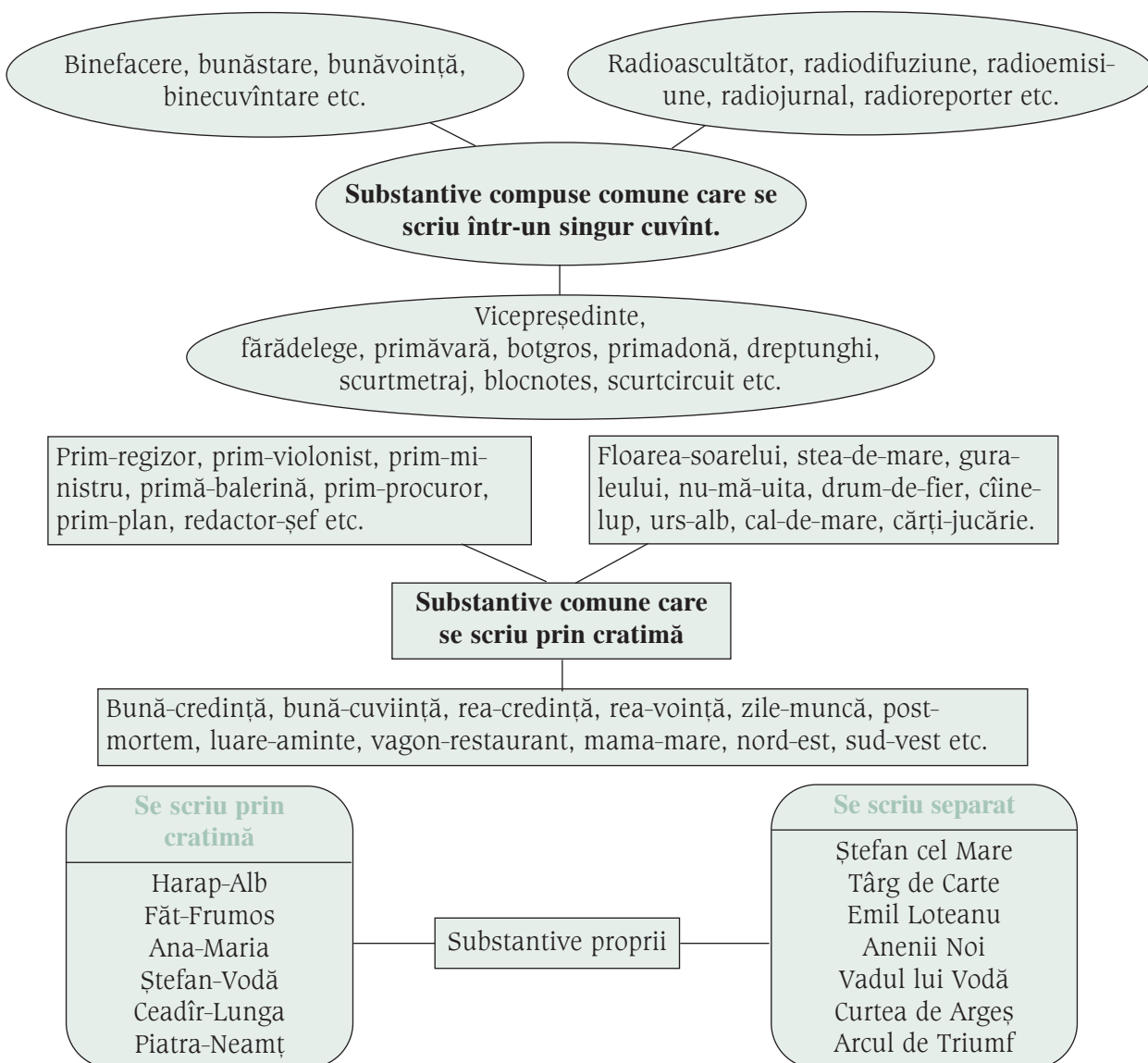

Floarea-soarelui

Drum-de-fier

Substantivele compuse. Ortografia lor

16. Citiți propozițiile. Comparați ortografia substantivelor compuse.

- 1) Gabriela a învățat la Liceul Teoretic din **Ștefan-Vodă**.
- 1) Am realizat un reportaj de la deschiderea unei noi biblioteci în localitatea **Vadul lui Vodă**.
- 2) **Prim-ministrul** unei țări trebuie să manifeste perseverență, responsabilitate și competență.
- 2) Maria Bieșu a fost **primadona** Operei Naționale.
- 3) **Bunăstarea** te salvează de bunăvoința altuia. (*Ileana Vulpescu*)
- 3) Nimeni nu e mai lesne de înșelat decât omul de **bună-credință**. (*Mihai Eminescu*)
- 4) Orașul **Cîmpulung** are o așezare geografică pitorească.
- 4) Localitatea **Anenii Noi** a fost atestată documentar în 1731.

17. Continuați șirurile de substantive compuse din diverse domenii, care se ortografiază diferit:

Ciuboțica-cucului ...	Nicolae Iorga ...	Unirea Principatelor ...
Zîna-Zorilor ...	Africa Centrală ...	concertmaistru ...

18. Selectați substantivele adecvate și scrieți enunțurile în caiete.

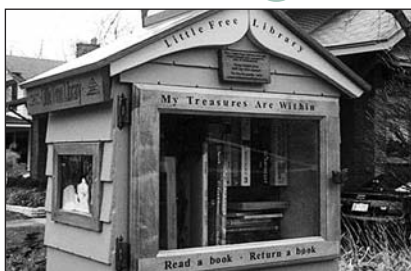
- 1) (Bunăvoința/ bună-voința) părinților întărește casele fiilor.
- 2) (Bine-facerea/ binefacerea) cu cât este mai curînd, cu atît este mai bună.
- 3) Numele popular al unei constelații din șapte stele este (Carul-Mare/ Carulmare).

19. Completați spațiile libere cu substantivele compuse adecvate.

- 1) ... (*statuia unui rîu*) – este cea mai bună carte de reportaje românești.
- 2) Pentru reportajele sale interesante, lui ... i se acordă, în 1964, Premiul Organizației Internaționale a Ziariștilor.
- 3) Ascultînd ... la postul național de radio, ești la curent cu toate evenimentele zilei.
- 4) Ion Ungureanu, în calitate de ... al Teatrului *Luceafărul* din Chișinău, a montat spectacole deosebite.

(Prim-regizor, N. Milescu Spătarul, Geo Bogza, radiojurnal, *Cartea Oltului*)

20. Corectați greșelile comise la scrierea substantivelor compuse:

Biblioteca din Cutia poștală

- 1) În calitate de bun **radio ascultător**, prefer emisiunile *Forța Junimii*, *Cărți sonore*, *Tîneradio*, *Univers poetic*.
- 2) Zilele acestea am privit un reportaj televizat de la o casă de odihnă din **vadul lui Vodă**.
- 3) Poetului Grigore Vieru i s-a acordat **diploma internațională „Andersen“**.
- 4) Nicio **fără de lege** nu rămîne nepedepsită.

21. În lume există biblioteci neobișnuite: biblioteca pe plajă, biblioteca din autobuzul public, biblioteca din cutia poștală, biblioteca din cabina telefonică și biblioteca în aer liber. Unde ați organiza voi o bibliotecă? Scrieți un reportaj despre inaugurarea uneia dintre bibliotecile enumerate mai sus. Utilizați și substantive compuse.

Maria Bieșu (n. 1935, Volintiri, Tighina), cântăreață de operă, solistă la Opera Națională, Chișinău. A făcut un stagiu la Teatrul „La Scala” din Milano. Artistă Emerită, Artistă a Poporului din Republica Moldova, Premiul I la Concursul Internațional de Canto din Tokio. Laureată a Premiului de Stat; deținătoare a Ordinului Republicii. Fondatoare a Festivalului Internațional anual „Invită Maria Bieșu”. A avut peste 20 de roluri în operele *Tosca*, *Boema*, *Eygheni Oneghin*, *Dama de pică*, *Otello* ș.a. Turnee artistice în Italia, Japonia, Germania, Ungaria, Cehoslovacia, SUA, Franța, Belgia, Cuba ș.a.

Vladimir Curbet (n. 1930, Susleni, jud. Orhei), coregraf, etnograf, folclorist. Director și conducător artistic al Ansamblului de Dansuri Populare *Joc*. Sub conducerea lui Vladimir Curbet, ansamblul a evoluat în peste 60 de țări ale lumii: Franța, Egipt, Elveția, Brazilia, Canada, China, India ș.a. Vladimir Curbet este decorat cu Ordinul Republicii.

Interviul

Eu nu a fi simplu rîvnesc, ci a fi înțeleș.
(Grigore Vieru)

Correspondentul: Mult stimat domnule Poet! Cum vă simțiți un clasic în viață?

Gr. V.: Greu de tot. Clasic poți deveni și printr-un singur poem. Ca Mateevici, bunăoară. Nu știu dacă am reușit să dau literaturii noastre acel poem. Oricum, mă bucur că sînt un poet.

Cor.: De-a lungul vieții munca dvs. a fost apreciată cu numeroase premii – de la Premiul Internațional „Andersen” la Premiul Centrului Internațional Ecumenic pentru Dialog Spiritual etc. Care e premiul la care țineți cel mai mult?

Gr. V.: Cel de care adversarii mei se tem cel mai mult: lacrima... izvorînd din ochii acelora care ascultă niște cîntece cum ar fi *Eminescu să ne judece* sau *Reaprindeți candlela*...

Cor.: Despre dvs. se spune că sînteți apostol, luptător, blîndețea întru-chipată, patriot, bărbat, copil, cla-

sic în viață, om de omenie, simbolul Basarabiei, Omul-lacrimă, suflet etc. La care dintre aceste calificări țineți și de ce?

Gr. V.: Sînt un poet, nu mai mult...

Cor.: Se zice că cel care este un simbol nu are dreptul să greșească. Greșiți deseori?

Gr. V.: Greșesc, bineînțeles, pentru că sînt și eu om...

Cor.: Sînteți un om norocos?

Gr. V.: Cred în noroc, dar mă bazez pe muncă. Probabil că sînt norocos, dacă a nu dormi 15 ani la rînd se cheamă noroc (mai mult noaptea scriu).

Cor.: Care din frumusețile vieții vă bucură mai mult?

Gr. V.: Toate, dacă sînt frumuseți adevărate. Dar, cu deosebire, lumina dimineții. Nimic mai frumos ca lumina dimineții!... libertatea sufletului este minunea cea mai desăvîrșită!

(Din *Literatura și arta*)

De vorbă cu Nicolae Dabija

Correspondentul: Dle Nicolae Dabija, credeți că am cîștiga mult dacă în educație s-ar pune accentul anume pe antrenarea unor calități „sufletești“?

N. D.: De multe ori oamenii îmi spun că vor să devină mai puternici, dar nu prea am auzit că vor să fie mai buni, mai deștepți, mai frumoși (frumusețea fiind și ea ceva ce se învață). Să fie oare și din motiv că mușchii minții nu se văd? Sau de atîta că la onestitate nu au loc competiții?

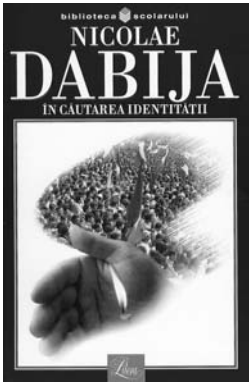

...Un copil care plantează un arbore nu-i va rupe tulpina, un copil care ajută la săpatul unei fîntîni – nu va arunca cu pietre în limpezimea ei... Dacă vrei să-l faci pe un copil bun – fii tu bun!

Perfecțiunea lumii începe de la fiecare dintre noi. Fii tu mai deștept, mai onest și lumea toată va deveni mai bună, mai deșteaptă, mai onestă.

Cor.: Amintiți-vă de prima dragoste...

N. D.: Eram îndrăgostit la 16 ani de cineva care nici nu știa că o

iubesc. Dacă aş fi fost întrebat atunci pentru ce scrii versuri, pentru ce eşti harnic, pentru ce înveți bine, pentru ce citești kilograme de cărți, pentru ce desenezi, pentru ce trăiești?! aş fi avut unul și același răspuns: „Pentru că o iubesc!” Totul se identifica atunci cu ea...

Cor.: Copilăria cărora dintre înaintașii noștri v-a impresionat în mod deosebit?

N. D.: Copilăria lui Ștefan cel Mare. Care, ca și copilăria lui Isus Hristos, e aproape necunoscută...

Cor.: Ce le-ați dori tinerilor de azi?

N. D.: ...Să nu uite că cea mai mare avere a unei țări sărace este sau poate deveni înțelepciunea... Să fie corecți, cu sine și cu ceilalți...

(Din presă)

Lexic

a defini – *sin.:* a preciza, a lămuri
a planta – a sădi
a interviua – a lua interviu
a acorda – уделить, предоставить
a oferi – *sin.:* a da, a propune, a prezenta
a captiva – a cuceri, a atrage
a solicita – *sin.:* a cere, a ruga, a provoca

adversar – соперник
antrenare – *sin.:* stimulare, dinamizare
 mușchi – мускул
 limpezime – *sin.:* claritate
 perfecțiune – desăvârșire
interlocutor – persoană care participă la o discuție, la o convorbire
forță de convingere – сила убеждения
știre – нoutate, veste
interviewat – человек, у которого берут интервью
ingeniozitate – *sin.:* pricepere

zbuciumat – *sin.:* neliniștit
 întruchipat – воплощенный
 cu exactitate – с точностью
operativ – *sin.:* rapid, prompt
inexact – *sin.:* incorect, greșit
accesibil – доступный

Omonime

{ **mai** – lună de primăvară
 { **mai** – *adv.*, servește la formarea gradului comparativ și superlativ relativ (*mai frumos*)
 { **mare** – care depășește dimensiunile obișnuite
 { **mare** – întindere de apă stătătoare, adâncă, sărată

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți dialogurile. Spuneți, din ce gen al presei fac parte: **reportaj, interviu sau știre?**
2. Răspundeți la întrebări.

2.1. Cine sînt persoanele interviewate? **2.2.** Ce ați aflat despre Grigore Vieru și despre Nicolae Dabija din aceste interviuri? **2.3.** Ce lecție de viață ne dă scriitorul Nicolae Dabija? **2.4.** Cum se poate educa sentimentul de bună-tate în opinia scriitorului? **2.5.** Ați putea afirma, în baza interviului, că Grigore Vieru a fost totuși un om norocos? De ce?

3. Nicolae Dabija afirmă în interviu că cea mai mare avere a unei țări sărace este **înțelepciunea**. Să fie oare așa? De ce?
4. Stabiliți cu ce scop s-au realizat interviurile.
 - A. Pentru a propaga o bogată experiență de viață.
 - B. Pentru a face un schimb de păreri.

C. Pentru a promova creația unei personalități.

D. Varianta proprie.

4.1 Argumentați răspunsul cu exemple din interviuri.

5. Selectați din cele două interviuri răspunsurile ce reflectă:

- efortul creației;
- dragostea;
- frumusețea.

6. Spuneți, în ce constă ingeniozitatea/ competența ziaristului care a realizat aceste interviuri?

7. Enumerați calitățile *sine qua non* de care trebuie să dea dovadă un ziarist modern.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

8. Completați primul interviu cu întrebări ce s-ar referi la atitudinea interviuatului față de:

- persoanele în etate
- tinerii de astăzi
- cîinii vagabonzi etc.

8.1. Formulați răspunsurile posibile la întrebări, completînd tabelul.

Întrebările propuse interviuatului	Răspunsul posibil
✓ ...	✓ ...
✓ ...	✓ ...

8.2. Însenați interviul.

9. Improvizați o conferință de presă sau o masă rotundă, la care să participe două echipe: o echipă de scriitori (sau alte personalități din Republica Moldova) și echipa reprezentanților mass-mediei. Parcurgeți următorii pași:

- ◆ Stabiliți tema discuției.
- ◆ Pregătiți întrebările posibile și adresați-le scriitorilor.
- ◆ Luați/ dați interviuri (în pauză).
- ◆ Realizați un reportaj de la această conferință (masă rotundă).
- ◆ Scrieți o informație de presă despre această întâlnire.

10. Organizați un concurs pentru cel mai interesant interviu realizat cu profesorii liceului vostru/ școlii voastre. Elaborați un ziar special, în care să publicați cele mai reușite interviuri cu fotografiile autorului interviului și ale persoanelor interviuate.

Repere

- Care este *credoul* vieții dvs.?
- De ce vi-i dor mai mult?
- Credeți în noroc?
- Ce ați dori să schimbați în viața dvs.?
- De la ce vîrstă ați dori să vă mai trăiți o dată viața? De ce? etc.

11. Pornind de la fragmentele de interviu, relațați, în 3-4 enunțuri, despre evenimentele la care a participat corespondentul:

a)– Ce trăiri sufletești ați avut cînd ați auzit ultimul clinchet de clopoțel?
– Pentru prima oară în viață am re-gretat că nu voi mai merge la lecții.

b)– Cînd ai luat contact pentru prima oară cu mingea?
– La vîrsta de 7-8 ani jucam fotbal prin curtea școlii.

12. Reconstituiți interviurile conform replicilor-întrebări și replicilor-răspuns.

12.1. Însenați interviurile reconstituite.

- Știu că mulți tineri visează să-și facă studiile la Paris. Ți-e foarte greu să te menții la același nivel cu tinerii francezi?

- Nu prea înțeleg... Nu ai părinți???

- Cum te-au întâlnit în acest oraș al viselor?

- Cum ai ajuns la Centrul de Triere a Minorilor?

- Am fost adus aici de pe stradă, acum un an.

- Am fost plăcut surprins și emoționat de eleganța și amabilitatea oamenilor de aici. Dar am și program foarte încărcat: 10-12 ore pe zi de muncă... greșesc cei care cred că e ușor!

- La Universitatea Paris-Sud, Orsay, am beneficiat de o bursă de studii și sînt foarte fericit.

- Ba da! Dar viața noastră de familie e un coșmar cumplit!

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Substantivele compuse. Ortografia lor

(reluare)

13. Găsiți perechile de cuvinte care formează substantive compuse și scrieți-le într-o coloană. Explicați ortografia lor, consultînd tabelul de la paginile 37-38.

Aducere
facere
drum
Negru

de piatră
Vodă
aminte
de bine

14. Formați substantive compuse cu ajutorul cuvintelor *bună-*, *rău-*, *bine-* și scrieți-le în trei coloane. Explicați ortografia lor.

15. Formați substantive compuse după modelul:

subst. + subst. subst. + adj. subst. + verb subst. + prepoz. + subst.

16. Scrieți 5 substantive compuse care se scriu într-un singur cuvînt și 5 substantive compuse care se scriu prin cratimă.

16.1. Cu două dintre aceste cuvinte alcătuiți propoziții.

17. Completați spațiile de mai jos cu substantive compuse care denumesc:

nume proprii (de persoane)

...

localități

...

organizații de stat

...

Diverse — *Diversitas*

18. Priviți imaginea alăturată și realizați un interviu cu tatăl acestui tînar. Încercați să-l convingeți că nu are dreptate și nu procedează corect.

Valentina Nafornită s-a născut în s. Cuhnești, Glodeni. A studiat trei ani la Colegiul de Muzică „Ștefan Neaga”, apoi la Conservatorul din București. A urmat și un an de studii la Opera de Stat din Viena. Cântăreață româncă de operă, ea este cunoscută, în special, ca fiind câștigătoarea ediției din 2011 a concursului BBC Cardiff Singer of the World. În prezent este solistă la Opera Națională din București și la Opera de Stat din Viena.

Ion Dediu (n. 1934, Rediu Mare, jud. Soroca), biolog, specialist marcant în ecologie, academician. A publicat peste 350 de lucrări științifice, inclusiv 15 monografii și câteva dicționare. Pentru contribuții remarcabile la dezvoltarea științei, Ion Dediu a fost inclus în *Cartea de aur a lumii în prag de mileniu*, conferindu-i-se *Marea Medalie de Aur*. Trei ani consecutiv (1998-2000) el a fost desemnat *Omul Anului* de Institutul American al Biografilor din SUA.

Să spunem lucruri potrivite, în modul potrivit, persoanei potrivite, la timpul potrivit ca să obținem efectul dorit.

Rezolvarea de conflicte printr-o comunicare eficientă

La un călugăr a venit o femeie să-i ceară ajutorul, fiindcă nu avea înțelegere în casă.

– Ce-ai făcut în această situație, a întrebat-o călugărul?

– Am încercat să-mi conving soțul, certându-l.

– Când ați avut iar probleme, ce-ai mai făcut?

– Același lucru, i-a răspuns din nou femeia. I-am reproșat și ne-am certat. Și de fiecare dată s-a întâmplat la fel.

Atunci, călugărul a scos o grămadă de chei și, dându-i una femeii, a rugat-o să deschidă ușa din fața lor. A încercat femeia, dar, nepotrivindu-se cheia respectivă, i-a cerut călugărului altă cheie.

– Poate n-ai știut cum să deschizi, i-a spus călugărul, mai încearcă!

Dar oricât s-a străduit, femeia nu a putut deschide.

– Părinte, dați-mi toată grămada de chei și aflu eu care-i cea potrivită – l-a rugat aceasta. Privind-o cu căldură, duhovnicul i-a spus:

– Nu e **greu de înțeles** ce-am vrut să-ți demonstrez. Cum nu poți tu deschide acea ușă cu o cheie nepotrivită, oricât ai încerca, tot așa nu vei găsi limbă comună cu soțul tău cu aceleași vorbe de ceartă cu care încerci mereu. Caută cheia potrivită și, dacă o vei găsi, sigur vei putea deschide!

Lexic

conflict – *sin.*: dispută,

ceartă, luptă, război

comunicare – acțiunea de a comunica și rezultatul ei

oponent – *sin.*: adversar

soluție – *sin.*: rezolvare

→ **a convinge** – убедить, убеждать

a reproșa – упрекать, упрекнуть

a certa – ругать

a devia – *sin.*: a se îndepărta

→ **a ofensa** – *sin.*: a supăra,

a insulta

firesc – *sin.*: natural, spontan

Omonime

- chei** – obiecte de metal care servesc la încuierea ori descuierea unei broaște sau a unui lacăt
- chei** – unelte de metal cu care se strâng ori se desfac șuruburile sau piulițele

Paronime

- oponent** – persoană care își exercită dreptul de opoziție; opozant
- opozabil** – care poate fi opus, care se poate opune

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți textul în gând. De ce soția nu găsea limbă comună cu soțul său?
2. Citiți textul pe roluri.
3. Cu ce scop a venit femeia la duhovnic?
4. Cum a încercat duhovnicul s-o ajute?

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

5. De ce femeia nu a putut deschide ușa?
6. Ce a vrut să-i demonstreze duhovnicul femeii prin exemplul cu cheia?
7. Redați conținutul parabolei la persoana a III-a.
8. Întitulați textul. Argumentați.
9. Citiți manifestările specifice persoanelor cu diferite stiluri de comunicare. Plasați-le corespunzător stilurilor.

Lasă pe ceilalți să aleagă în locul lor; nu-și respectă colegii; atacă problema; exprimă emoțiile și convingerile fără a afecta și ataca drepturile celorlalți; consideră că au întotdeauna dreptate; discută problema; rezolvă problemele prin violență; văd drepturile celorlalți ca fiind mai importante; mențin și încheie o conversație în mod plăcut; își doresc ca toată lumea să fie mulțumită; evită conflictele; au abilitatea de a spune „nu” fără să se simtă vinovați sau jenați; ignoră drepturile proprii; își exprimă deschis opiniile personale; își susțin drepturile fără a ține cont de drepturile celorlalți; comunică direct, deschis și onest câștigînd respectul prietenilor și colegilor.

stilul pasiv

stilul agresiv

stilul asertiv

(autoritarist)

(democratic)

10. Ce stil de comunicare avea femeia din textul *Cheia potrivită*? Argumentați.
11. Numiți cel puțin două criterii specifice stilului de comunicare al unor persoane/personaje cunoscute. Argumentați.
 - 11.1. Tu ce stil de comunicare ai și cum te ajută în rezolvarea de conflicte?
12. Citiți informația. Care dintre sursele enumerate sunt deseori motive de conflict? Argumentați.
 - Comunicarea inefficientă;
 - încălcarea nevoilor fundamentale ale omului: libertatea, afirmarea, succesul, cunoașterea, acțiunea;
 - valorile (morale, sociale, profesionale) diferite;
 - percepții diferite asupra realității;
 - diferența și incompatibilitatea dintre persoane;
 - stima de sine exagerată;
 - manifestarea agresivității.

13. Organizați jocuri de rol pentru situațiile de conflict prezentate. În scopul rezolvării acestora, folosiți-vă de regulile de mai jos.

Reguli necesare la rezolvarea conflictelor printr-o comunicare eficientă:

- să vorbim despre noi înșine, despre acțiunile noastre;
- să fim obiectivi în furnizarea de informații;
- să nu deviem de la obiectul discuției;
- să-l lăsăm pe celălalt să vorbească și să-l ascultăm;
- să nu-l ofensăm, să nu-l provocăm pe oponent;
- să căutăm o soluție comună;
- să respectăm regulile stabilite mai sus.

Regulile desfășurării unui joc de rol pentru rezolvarea de conflicte:

- a nu ofensa pe cineva prin intermediul scenariului sau al jocului cuiva;
- a juca scenariul în condiții bune;
- a acorda timp suficient pentru a intra în pielea personajelor și a desfășura jocul;
- a invita voluntari pentru ca scenariul să fie jucat eficient și cât mai firesc.

- a) În școala nr. 77 are loc o reformă. Directorul școlii și diriginta susțin ideea ca toți elevii să poarte uniforme școlare. Elena, șefa clasei, susține ideea corpului didactic, iar majoritatea colegilor sînt în conflict cu ea din această cauză.
- b) Situația de conflict durează de ceva timp. Liceenii și părinții acestora au păreri diferite vizavi de implicarea în proiecte extrașcolare. Elevii se vor împărți în două echipe: copii și părinți. Fiecare echipă are de scris o listă de argumente care i-ar ajuta să obțină ceea ce dorește de la cealaltă parte. După ce fiecare echipă va scrie lista, vor începe negocierile.

14. Citiți textul. Spuneți, a procedat corect profesorul în situația dată? Argumentați.

Într-o școală, un elev furase de mai multe ori diferite lucruri de la colegi. Elevii din clasă l-au rugat pe profesor să-l dea afară din școală, altfel pleacă ei.

– N-am să-l dau afară, le-a zis profesorul. Dacă vreți, puteți pleca voi toți, dar el va rămîne. Voi știți deja ce e bine și ce e rău. Dacă el însă ar pleca de aici, dintre noi, ar ști oare ce are **de făcut**?

- 14.1. Ce a avut de învățat de la profesorul sau elevul care fura? Însenați situația de comunicare.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

15. Completați propozițiile.

1) Ușor de zis, greu...	de făcut
2) Grîful este...	de cusut
3) Și-a cumpărat mașină...	de știut
4) E bine...: cum vorbești, așa ți se răspunde!	de cules

Supinul (situații de utilizare)

- Modul supin este format din prepoziție + participiu

Exemple

de	citit	la	cules
de	făcut	la	adunat
de	redactat	la	ajutat
de	gustat	după	cules
de	ajutat	pentru	scris

- Supinul se folosește în următoarele construcții:

substantiv + supin	faptă de neuitat problemă de rezolvat conflict de rezolvat comportament de neiertat	mașină de cusut vagon de dormit vase de gătit instrumente de reparat
adverb + supin	greu de înțeles interesant de citit ușor de spus mult de scris	greu de convins firesc de înțeles ușor de ofensat greu de început
verb + supin	a avea de ales a termina de ajutat a da la cules a avea de comunicat	a avea de câștigat a avea de înțeles a avea de făcut a avea de reproșat
cu verb repetat	De ascultat , am ascultat, dar de înțeles , n-am înțeles. De discutat , am discutat, dar de împăcat , nu ne-am împăcat.	
locuțiuni adverbiale	pe neașteptate = fără să mă aștept pe negîndite = fără să mă gîndesc	

16. Completați propozițiile după model.

- 1) Un conflict **se rezolvă greu** = Conflictul e **greu de rezolvat**.
- 2) Biblia **se citește anevoios** = ...
- 3) O faptă bună **se face greu** = ...
- 4) Problema aceasta **se rezolvă ușor** = ...
- 5) Dacă vrei, fumatul **poate fi lăsat ușor** = ...
- 6) La o comunicare eficientă **se ajunge greu** = ...

17. Formați verbe, apoi supinul de la verbele formate:

reproșabil → _____	ofensator → _____
convingător → _____	certăreț → _____
comunicabil → _____	înțelegător → _____

Model: ajutor → a ajuta → de ajutat

17.1. Alcătuiți enunțuri cu 2-3 verbe la modul supin.

18. Scrieți propozițiile conform modelului.

1) Eu (*a avea/ a rezolva*) o neînțelegere - **Eu am de rezolvat o neînțelegere.**

2) Noi (*a avea/ a găsi*) o ieșire din situație. _____

3) El (*a avea/ a face*) încă o încercare. _____

4) Ea (*a avea/ a învăța*) multe din acest conflict. _____

5) Eu (*a avea/ a spune*) multe prietenei care m-a trădat. _____

19. Alcătuiți propoziții cu îmbinările de cuvinte date.

Apă de băut, faptă de neiertat, caiet de scris, dificil de hotărît, complicat de realizat, a da de înțeles, a avea de ales, pe nemîncate, a lua de la început.

20. Alcătuiți un dialog similar, utilizînd supinul.

Vlada: Cum te împaci cu părinții?

Dan: E greu **de spus**.

Vlada: De ce?

Dan: Ei țin sub control orice pas al meu.

Vlada: Și ce-i **de făcut**?

Dan: Aici e și problema.

Vlada: Cum adică?

Dan: Foarte simplu: **de fumat** să nu fumezi, **de cheltuit** bani să nu cheltuiești, să nu te întorci tîrziu acasă...

Diverse — *Diversitas*

21. Citiți informația despre modul de exprimare a acordului sau dezacordului la unele popoare. Ce informații asemănătoare cunoașteți?

- Indienii din America de Nord își exprimă dezacordul prin clătinarea pe verticală a palmei ridicate la nivelul feței.
- Turcii, pentru același lucru, își ridică bărbia și își îngustează ochii și plescăiesc ușor din limbă.
- Malaiezii, în loc de a spune „nu”, își lasă, pur și simplu, ochii în jos.
- Bulgarii își exprimă dezacordul dînd afirmativ din cap (ceea ce la noi corespunde aprobării).

22. Citiți aforismul. Exemplificați acest lucru.

- Bernard Shaw spunea că există 100 de feluri de a spune „nu” și 1000, de a spune „da”. Știm foarte bine că, după intonație, un „da” poate însemna „nu” și uneori un „nu” se apropie de „da”.

23. Citește afirmația de mai jos. Tu ești un bun ascultător ori un bun vorbitor? Argumentează în 2-3 enunțuri.

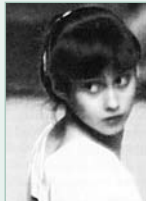
- Cel mai bun vorbitor este un bun ascultător.

Larry King

Cum să evităm situațiile de stres?

Adolescența poate fi însoțită de situații stresante, care vă pot face să vă simțiți neliniștiți, să reacționați agresiv sau, dimpotrivă, să vă închideți în voi. Aceste câteva sugestii vă pot ajuta să preîntâmpinați unele momente dificile din viață.

Nadia Comăneci (n. 1961, Onești, jud. Bacău, România), gimnastă. Laureată a Jocurilor Olimpice de la Montréal (1976), unde a obținut trei medalii de aur (individual-compus, paralele inegale și birnă), una de argint (pe echipe) și una de bronz (la sol), și de la Moscova (1980: două medalii de aur, la birnă și la sol, două de argint). În anul 1999 Nadea Comăneci a fost desemnată *sportiva secolului*.

Ion Dosca (n. 1955, Bucovăț, jud. Chișinău), sportiv român care practică jocul de dame. De 12 ori campion al Republicii Moldova, deținător al cupei fostei URSS în clasament individual (1980, 1990), campion al fostei URSS (1991). Învingător la mai multe turnee internaționale, la Campionatul Național al SUA (2000). Medaliat cu bronz (1993) și cu argint (1996, 1997) la campionatele mondiale. Campion mondial (1999).

- Ar fi bine să vă luați o agendă în care să vă notați, **zi de zi**, toate întâlnirile și lucrurile pe care le aveți de făcut. Organizarea se referă și la ordinea lucrurilor din jurul vostru, astfel starea de spirit va fi mult mai bună.
- Nu vă suprasolicitați stabilindu-vă scopuri mult prea înalte.
- Stabiliți-vă prioritățile în viață, nu vă apucați de prea multe lucruri deodată.
- Rezolvați, **rînd pe rînd**, câte o problemă.
- Învățați-vă să spuneți NU, atunci când simțiți solicitări peste măsură.
- Cu cât veți fi mai tacticoși, cu atât veți evita situațiile tensionate și disputele cu cei din jur, sursă permanentă de stres. Adevărul spus mai „îndulcit“ atrage reacții pozitive.
- Alegeți-vă prietenii alături de care vă simțiți în siguranță și care vă pot ajuta, **în special**, în situații dificile.
- Comunicați, **ori de câte ori** este nevoie, cu membrii familiei, prietenii, colegii, exprimându-vă gândurile și îngrijorările.
- Evitați reacțiile extreme atunci când simțiți puși în fața unei situații stresante.
- Înfrunțați fiecare problemă cu calmitate și luciditate și veți evita stresul.
- Luați o pauză **din cînd în cînd**, ca să faceți ceea ce vă place (să ascultați muzică, să scrieți, să desenați, să mergeți în parc etc).
- Odihniți-vă suficient și gândiți pozitiv.
- Faceți sport cu regularitate și mâncați cât mai sănătos.
- Evitați cofeina, care vă poate agita; nu încercați să fumați pentru că tutunul nu inhibă stresul, ci îl amplifică, iar drogurile și alcoolul nu sînt o soluție sau un răspuns la stres.
- Când aveți o problemă, „opuneți-vă“ cu curaj, deoarece singura persoană care ne poate ajuta sîntem noi înșine.

Lexic

a suprasolicita – a solicita peste măsură
a evita – *sin.*: a preveni, a ocoli
a înfrunta – a rezista cu curaj
 a se agita – *sin.*: a se neliniști
 a inhiba – a încetini un proces fiziologic
a se opune – сопротивляться

agendă – carnet în care se notează lucrările ce urmează a fi făcute
 stare de spirit – душевное состояние
calmitate – liniște, calm
luciditate – claritate în gândire
droguri – наркотики

tensionat – care este încordat psihic
permanent – care durează mereu
 suficient – care este destul, de ajuns

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți sugestiile. Spuneți, care dintre ele v-a ajutat cel mai mult în evitarea unei situații de stres?
2. Citiți sfaturile în care este vorba despre: *odihnă, suprasolicitare, priorități, comunicare cu membrii familiei, sport, prieteni.*
3. Care dintre aceste sfaturi le-ați dat prietenilor voștri atunci când s-au aflat în situații dificile? Argumentați.
4. Care ar fi, în opinia ta, cinci cele mai necesare sfaturi. Argumentează.
5. De ce sugestie vei ține cont, în primul rând? De ce?
6. De care dintre ele e cel mai greu să ții cont? Argumentează.

Aceasta e truda cea mare — *Nic labor est*

7. În situații de stres oamenii se comportă diferit. Citiți variantele de comportament propuse și spuneți cum procedează, de obicei, oamenii? Argumentați.

Oamenii: ✧ glumesc; ✧ plîng, intră în panică;
 ✧ încearcă să depășească situația; ✧ strigă unul la altul.
 ✧ tac și nu spun nimic;

8. Cum credeți, care ar fi cauzele unor situații de stres? Expuneți-vă părerea, luînd în considerare și următoarele repere:

✧ lipsa de timp;
 ✧ problemele sentimentale;
 ✧ probleme cu colegii;
 ✧ problemele de sănătate;

✧ nesiguranța de sine;
 ✧ responsabilitatea școlară solicitantă;
 ✧ schimbările de natură biologică;
 ✧ un mediu familial greu de suportat.

9. În opinia voastră, sportivii/ sportivele sînt stresați/ stresate înainte de start?
Argumentați.

10. Cine/ ce ne ajută să depășim momentele stresante? Argumentați.

Prietenii

Credința

Familia

...

11. Să presupunem că o persoană dragă ție a avut un stres. Care dintre aceste trei metode de tratare a stresului o vei propune mai întâi și de ce?

Managementul de sine

Ajutorul de sine

Medicația

12. Citește aceste mesaje simple care te vor ajuta să treci mai ușor peste un eventual stres sau peste provocările de zi cu zi. Scrie, împreună cu colegul/ colega de bancă, alte cinci mesaje.

Mă simt minunat azi!

Spun DA vieții!

Pot depăși provocările care mă încercă din cînd în cînd!

Știu că astăzi mi se vor întîmpla doar lucruri bune!

Îmi fac timp pentru cei dragi și micile bucurii din viață!

Îi tratez pe cei din jurul meu cu un zîmbet și o vorbă bună!

13. Situație de comunicare.

Citiți informația. Fiecare echipă va extrage cîte o fișă cu categoriile de potențiale efecte ale stresului, va elabora un text despre o persoană care se manifestă ca atare și va presupune care ar putea fi acțiunile acesteia mai departe. Apoi se vor oferi sfaturi pentru ca persoana dată să depășească cît mai repede situația de stres.

Efectele potențiale ale stresului pot fi grupate în cinci mari categorii:

efecte subiective: anxietate, agresiune, apatie, plictiseală, oboseală, indispoziție, scăderea încrederii în sine, nervozitate, sentiment de singurătate;

efecte comportamentale: predispoziție spre accidente, alcoolism, abuz de cafea, tendința de a mânca și/sau de a fuma excesiv, comportament impulsiv;

efecte cognitive: scăderea abilității de a adopta decizii raționale, concentrare slabă, scăderea atenției, hipersensibilitate la critică, blocaje mentale;

efecte fiziologice: creșterea glicemiei, a pulsului, a tensiunii arteriale, uscăciunea gurii, transpirații reci, dilatarea pupilelor;

efecte organizaționale: absenteism, productivitate scăzută, izolare, insatisfacție în ceea ce face, reducerea responsabilității.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

14. Selectați din text și scrieți 3-4 propoziții care conțin locuțiuni adverbiale.

Locuțiuni adverbiale

Locuțiunile adverbiale exprimă caracteristica unei acțiuni, stări, însușiri sau împrejurarea în care se desfășoară acțiunea.

Locuțiunile adverbiale au o structură diferită:

de asemenea, de dimineață, de obicei, de aceea

de-a pururea, de-a curmezișul, de-a lungul, de-a rîndul, cu de-a sila

pe negîndite, pe neașteptate, pe nemîncate, pe nepregătite

în silă, în grabă, în veci, în special

zi cu zi, clipă cu clipă, rînd pe rînd, din ce în ce, din cînd în cînd, ori de cîte ori

într-adevăr, într-adins, într-ascuns, într-un timp, într-un rînd, într-un răstimp, într-o clipă, într-o zi

calea-valea, vrînd-nevrînd, ici-colo, mai-mai

din nou, pe de rost, cu totul etc.

15. Citiți propozițiile. Identificați locuțiunile adverbiale. Alcătuiți cu ele alte enunțuri.

1) Dumnezeu era cu obrazul întunecat din pricina neleguirilor din zi în zi mai mari ale oamenilor.

(Alec Russo)

2) Du-i răspuns, Ivane, că poruncesc să moară de acum înainte, trei ani de zile, de-a rîndul, numai oameni tineri.

(Ion Creangă)

3) De-a pururea aproape vei fi de sînul meu.
Mereu va plînge apa, noi vom dormi mereu.

(Mihai Eminescu)

4) Începu deci din nou să explice oamenilor că a venit pentru împăcare.

(Liviu Rebreanu)

16. Completați spațiile libere cu locuțiunile adverbiale potrivite. Ce v-ar ajuta să rezolvați corect exercițiul?

1) El aleargă ... pe stadion pentru a fi în formă.

(din ce în ce, din cînd în cînd)

2) Gabriela hotărî ... să apeleze la ajutorul rudelor.

(pe neașteptate, de obicei)

3) Bunicul cînd era stresat ... vorbea cu noi cam aspru.

(vrînd-nevrînd, cu de-a sila)

4) În timpul cutremurului de pământ părinții ...
își făceau griji pentru mine.	(într-un rînd, într-ade-
văr)
5) Pentru a putea face față stresului sportivii
dormeau ... înainte de competiții.	(de aceea, de obicei)
6) Și au trecut ... în așteptarea unor vești bune
de la fiul său.	(clipă... după clipă,
luni după luni)
7) Speranța ei era că ... îl vor găsi.	(mîine-poimîine, ici-
colo)

17. Completați spațiile libere cu locuțiunile adverbiale: *într-un timp, într-acolo, într-adevăr, într-o zi.*

- 1) Băiatul mergea ... de unde se auzeau zgomote.
- 2) El reușea ... scurt să-și rezolve toate problemele.
- 3) Așteptîndu-și soțul, Vitoria Lipan a hotărît... și a plecat împreună cu Gheorghită să-l caute.
- 4) Numai cînd sîntem mari înțelegem că părinții au avut ... dreptate.

18. Alcătuiți propoziții cu locuțiuni adverbiale de tipul: *aproape-aproape, mai-mai, abia-abia, cu totul și cu totul, numai și numai.*

Model:

Cînd *mai-mai* să pună mîna pe el,
lupii au fost nevoiți să se retragă.

19. Încadrați într-un text coerent locuțiunile adverbiale: *de dimineață, de-a dreptul, pe neașteptate, în grabă, clipă cu clipă, vrînd-nevrînd.*

Diverse — *Diversitas*

20. Citiți sfaturile de mai jos. Rețineți-le!
Adresați-le, în caz de necesitate, unui prieten/ unei prietene.

Cîteva sugestii de reducere a stresului

Fiți atenți la ce mîncăți!
Faceți exerciții fizice!
Dormiți suficient!
Fiți ordonați!

Acceptați sprijinul celor din jur.
Găsiți timp pentru familie.
Nu vă comparați cu altcineva.
Găsiți timp pentru relaxare.

21. Scrieți un eseu din 8-10 propoziții cu unul din titlurile date. Utilizați și locuțiuni adverbiale.

- ❖ Să nu disperi!
- ❖ Nu ceda în fața nenorocirii!
- ❖ Vulcanii dovedesc că și Pămîntul are nervi.

Eugen Coșeriu (1921-2002, născut la Mihăileni, jud. Bălți), lingvist român. Profesor universitar la Milano, Montevideo, Bonn, Frankfurt pe Main, Tübingen. Unul dintre cei mai originali teoreticieni ai limbii, creator de noi direcții în filosofia limbajului, semantică, geografie lingvistică ș.a.

Cele mai importante lucrări: *Sincronie, diacronie și istorie, Sistem, normă și vorbire, Pentru o semantică diacronică structurală, Universalitățile lingvistice* ș.a. A scris studii despre istoria limbii române.

Lista lucrărilor sale numără peste 50 de volume și câteva sute de studii și articole, publicate în diferite limbi.

Savantul a fost apreciat de întreaga lume științifică. Titlul de *doctor honoris causa* i-a fost acordat de circa 30 de universități, iar aproximativ 40 de academii au considerat o onoare de a-l avea drept membru onorific sau deplin. Eugen Coșeriu cel mai mult ținea totuși la titlul de membru al Academiei Române.

*Ceea ce vreau să știu, înainte de toate,
nu este cum ați eșuat, ci cum ați știut să acceptați eșecul.*
(Abraham Lincoln)

Eșecul – o treaptă spre succes

De mic copil, Demostene (om politic și orator atenian) visa să vorbească în fața poporului.

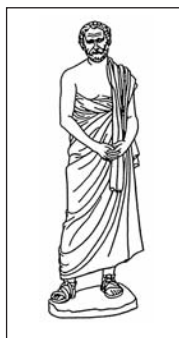
Odată, în adolescență, Demostene l-a convins pe educatorul său să-l ia la o ședință judiciară pentru a-l asculta pe un vestit orator. Cuvântarea acestuia **avusese** un strălucit succes. De atunci Demostene renunță la toate ocupațiile sale neînsemnate și începe să exerseze cu strictețe în retorică. **Hotărîse** cu fermitate să devină orator.

Prima cuvîntare a tînărului orator în fața poporului a avut un sfîrșit trist. Zgomotul și rîsetele mulțimii l-au împiedicat să-și termine discursul. Eșecul acesta era cu totul firesc, deoarece Demostene avea o voce foarte slabă, vorbea nedeslușit, gîngăvea puțin, graseia și avea prostul obicei de a-și smuci umărul.

A suferit eșec și a doua oară în fața Adunării Poporului. Fiind descurajat, el **se grăbise** spre casă și la început nici nu **observase** că în urma lui venea unul dintre prietenii săi, un renumit actor atenian. Au continuat drumul împreună. Demostene începu să se plîngă de insuccesele sale și spunea că poporul, probabil, nu înțelege adîncul conținut al discursurilor sale. „Ai dreptate, răspunse actorul, dar eu voi încerca totuși să te ajut. Recită-mi câteva versuri din Sofocle sau Euripide.” Demostene a recitat. Cînd **terminase**, actorul repetă același fragment, dar cu atîta expresivitate,

încît lui Demostene i se **părusese** că aude cu totul alte versuri. Abia acum **înțeleșese** el cîtă frumusețe dă vorbirii expresivitatea, talent pe care el nu-l avea. Demostene se apucă de lucru cu o sîrguință îndoită.

Așadar, Demostene hotărî să înlătore cu orice preț toate defectele vorbirii sale. El s-a izolat de toată lumea; apoi și-a ras o jumătate de cap, pentru a nu ieși în oraș pînă ce nu-i va crește părul. În fiecare zi făcea exerciții cîteva ore la rînd, pentru a înlătura defectele de pronunție. El punea în gură pietricele și se străduia să vorbească tare și clar. Demostene **se deprinsese** să recite cu

glas tare poezii, urcîndu-se în munți ori plimbîndu-se pe malul mării. El căuta atunci să acopere cu vocea sa vuietul valurilor.

Uneori tînărul nu ieșea din casă cîte 2-3 luni, pînă cînd nu **ajunsesese**, în sfîrșit, să fie stăpîn pe glasul și pe gesturile sale. După îndelungate strădanii, Demostene și-a atins scopul, devenind un eminent orator. El nu vorbea însă niciodată fără a se pregăti în prealabil, învățînd întotdeauna pe de rost discursul scris dinainte.

În discursurile sale simplitatea neobișnuită a exprimării se îmbina cu claritatea și cu puterea de convingere. Demostene urma întotdeauna cu strictețe obiectul discursului său; ba vorbea calm, acționînd asupra cugetului auditoriului, ba îi transmitea credința fierbinte în justetea cauzei pe care o apăra.

Cînd Demostene **împlinise** 30 de ani, **începuse** să participe la treburile de stat și-și **îndreptase** toată forța talentului său oratoric împotriva celui mai primejdios dușman al patriei sale și al tuturor grecilor – regele Macedoniei, Filip. (Plutarh)

Lexic

<p>a renunța – <i>sin.</i>: a se lipsi a împiedica – <i>sin.</i>: a opri a gîngăvi – заика́ться a smuci – дѣргать a-i părea – <i>sin.</i>: a-și imagina a înlătura – устранять a-și rade – сбрить a se deprinde – <i>sin.</i>: a se obișnui</p>	→	<p>orator – persoană care rostește un discurs fermitate – <i>sin.</i>: hotărîre eșec – <i>ant.</i>: succes vuiet – <i>sin.</i>: gălăgie claritate – <i>sin.</i>: limpezime justețe – <i>ant.</i>: nedreptate</p>	→	<p>judiciar – <i>sin.</i>: judecătoresc strict – <i>sin.</i>: exact firesc – <i>sin.</i>: natural atenian – locuitor al Atenei în prealabil – <i>sin.</i>: anticipat primejdios – <i>sin.</i>: periculos</p>
--	---	--	---	--

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Ascultați textul. Notați cele mai importante 10 cuvinte (după părerea voastră) din text. Argumentați.
2. Citiți textul. Cine/ ce l-a ajutat pe Demostene să transforme eșecul într-un succes?
3. Citiți fragmentul:
 - care v-a impresionat;
 - în care actorul atenian încearcă să-l ajute pe Demostene.
4. Citiți textul în gînd. Indicați persoanele despre care se vorbește în text. Relatați acțiunile fiecărui personaj.
5. Răspundeți la întrebări.
 - 5.1. Care era visul lui Demostene?
 - 5.2. Datorită cărui fapt el a hotărît să devină orator?
 - 5.3. După prima cuvîntare tînărul orator a suferit eșec. De ce?
 - 5.4. Cum credeți, ce îi lipsea lui Demostene?
 - 5.5. Cine l-a făcut să înțeleagă acest lucru?
 - 5.6. Ce a făcut Demostene pentru a-și înlătura defectele de pronunție?
 - 5.7. A atins, pînă la urmă, Demostene ceea ce și-a dorit atît de mult?
 - 5.8. În serviciul cui și-a pus oratorul toată forța talentului său?
6. Împărțiți textul în fragmente logico-semantice, apoi intitulați-le.
7. Reintitulați textul. Argumentați titlul propus.
8. Formulați ideea principală a textului. Scrieți-o în caiete.
9. Relatați conținutul unui fragment preferat. Acolo unde este posibil, utilizați sinonime pentru cuvintele de la rubrica *Lexic*.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

10. Exprimați-vă părerea referitor la subiectul textului: vă place/ nu vă place, de ce?
11. Cum credeți, mesajul acestui text v-ar ajuta să depășiți un eșec? Argumentați.
12. Formulați tema textului. Scrieți-o în caiete/ notați-o pe tablă.
13. Găsiți propoziția care redă ideea principală. Argumentați alegerea. (Lucrați în perechi.)
14. Schițați portretul moral al lui Demostene în baza textului. Pentru ajutor, revedeți subiectul *Eu sînt autorul caracterului meu*.
15. Comparați comportamentul a două personalități: Mircea Eliade (vezi subiectul *Eu sînt autorul caracterului meu*) și Demostene. Ce trăsături de caracter comune au aceștia? (Lucrați în echipe.)
16. Citiți informația. Cum credeți, care este principala calitate a inventatorului român? Argumentați-vă răspunsul în 4-5 propoziții.

Traian Vuia, inventator, constructor român de avioane, la vârsta de 30 de ani ia calea Parisului, centrul aeronauticii mondiale, pentru a-și realiza vechea dorință: *automobilul zburător*.

La 18 martie 1906, la ora trei după-amiază, *automobilul zburător* se puse în mișcare. Spre uimirea și admirația celor prezenți, aeroplanul a parcurs în zbor 12 metri, la înălțimea de un metru.

Numele lui Traian Vuia va rămîne pentru totdeauna în istorie, fiindcă el, și nimeni altul, este creatorul primului avion din lume.

- 16.1. Cum credeți, ce calități ar trebui să aibă o persoană pentru a transforma eșecul într-un succes? Aduceți argumente.

Traian Vuia

17. Citește cîteva sfaturi care, sperăm, te vor ajuta să ai succese în viață.

Succesul începe cu tine

I. Realizează-ți potențialul!	III. Gîndește creativ!	V. Fii altruist/ altruistă!
II. Visează!	IV. Înfruntă greutățile!	VI. Fii hotărît/ hotărîtă!

18. Răspunde la întrebările unui interviu improvizat:

- Ce îți încurcă să-ți realizezi pe deplin potențialul intelectual?
- Ești visător/ visătoare? La ce anume visezi?
- Prietenii te consideră creativ/ creativă în ceea ce faci? Argumentează.
- Înfrunți greutățile sau te lași condus/ condusă de ele? De ce?
- Te consideri o fire egoistă? Argumentează.
- Cuvintele *voi face!* sînt acelea care te pun în acțiune? În ce împrejurări?

19. Organizați o discuție despre îndatoririle sau posibilitățile pe care le-ar avea fiecare „actor” în parte în rezolvarea problemelor sociale ale adolescenților, cu scopul de a evita un eșec în construirea viitorului lor.

„Actorii”:	Guvernul	Ministerul Educației
	Administrația publică locală	Părinții
	Centrele de consiliere psihologică	Cluburile sportive ș.a.
	Organizațiile obștești	

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Modul indicativ, mai-mult-ca-perfectul

(situații de utilizare)

Mai-mult-ca-perfectul exprimă o acțiune trecută, terminată înaintea altei acțiuni trecute și terminate. Este destul de rar folosit în vorbire și de multe ori este înlocuit cu perfectul compus.

Exemple

Terminasem de scris când ai venit tu = Eu **am terminat** de scris când ai venit tu.

Demostene **înțelese** ce rol avea expresivitatea în vorbire... =

Demostene **a înțeles** ce rol avea expresivitatea în vorbire...

Mai-mult-ca-perfectul se formează de la:

tema participiului + **se** (sufix gramatical) + terminațiile:

Exemple

a recita	a bea	a merge	a vorbi
recitas m	băuse m	merses m	vorbis m
recitase și	băuse și	mersese și	vorbis și
recitase ☐	băuse ☐	mersese ☐	vorbis ☐
recitase răm	băuse răm	merses răm	vorbis răm
recitase răți	băuse răți	merses răți	vorbis răți
recitase ră	băuse ră	merses ră	vorbis ră

- **m**
- **și**
-
- **răm**
- **răți**
- **ră**

Situații de utilizare

a) perfectul compus – mai-mult-ca-perfectul

Exemple: **N-am crezut** că **greșise** atât de mult.

El **a înțeles** diferența după ce **îi recitase** prietenul.

b) mai-mult-ca-perfectul – perfectul compus

Exemple: Eu **începusem** deja să reușesc dar **am cerut** totuși ajutor.

Suferise un mare eșec, dar **a rezistat**.

c) mai-mult-ca-perfectul – mai-mult-ca-perfectul

Exemple: Deși îmi **ceruse** ajutor de multe ori, nu-l **ajutasem**.

Nu-ți **făcuseși** temele, deoarece nu **găsiseși** cartea.

d) imperfectul – mai-mult-ca-perfectul

Exemple: Eu nu **înțelegeam** cum **putuse** să procedeze astfel.

Ea **asculta** radioul când **începuse** să plouă.

e) mai-mult-ca-perfectul – imperfectul

Exemple: **Recitase** cu voce tare și nu mai **voia** să vorbească.

Urcaserăm pe vârful muntelui, de aceea ne **odihneam**.

20. Copiați 3-4 propoziții din textul de bază (pag. 52), care conțin verbe la mai-mult-ca-perfect. Rescrieți-le, punând verbele la perfectul compus.
21. Scrieți verbele din paranteze la mai-mult-ca-perfect.
- 1) Noi nu (*a avea*) bani pentru excursie, de aceea nu am plecat.
 - 2) El a obținut succes, deoarece (*a-și planifica*) totul din timp.
 - 3) Ea (*a prețui*) timpul, iată de ce a reușit multe.
 - 4) Tu te-ai sculat imediat ce (*a suna*) ceasul.
 - 5) Voi nu (*a găsi*) actele necesare, de aceea ați declarat război dezordinii.
22. Rescrieți versurile, punând verbele la mai-mult-ca-perfect.
- Tu ai tăcut ... Tu ai plecat ...
Ai dispărut ... Ai revenit ...
Te-am strigat ... Am ascultat...
Te-am chemat ... Nu ai venit.
23. Alcătuiți un text coerent din 5-6 propoziții în baza reperelor. Utilizați unele verbe la mai-mult-ca-perfect.

Repere: *A citi, a nu găsi, a căuta, a spune, a fi.*

Diverse — *Diversitas*

24. Citiți versurile. Cum ne vrea poetul: triști, optimiști, veseli, sperați? Argumentați.
- Înăbușă-ți durerea,
fii vesel, de se poate,
Căci tot la zi ajunge
și cea mai lungă noapte!
- (William Shakespeare)*
- 24.1. Sînteți de acord că după rău vine bine? Argumentați prin exemple.
25. Citiți informația. Cum credeți, ce calități morale sînt necesare pentru a rezista atîtor „eșecuri”, precum personajul acestor rînduri?

Constantin Brâncuși

Dacă astăzi Constantin Brâncuși, cel mai mare sculptor al veacului trecut, este considerat un artist genial, atitudinea față de opera sa n-a fost întotdeauna aceeași. Vreme îndelungată nu a fost înțeles de contemporani. Sculptura sa a fost vehement contestată, contradictoriu interpretată și adesea ignorată.

În cei 53 de ani petrecuți în Franța, din 1904 pînă la sfîrșitul vieții sale, în 1957, Brâncuși n-a primit nicio comandă de monument de la statul francez, niciun premiu, nicio distincție oficială. Ca și Rodin, Maillol, Jean Arp, el n-a fost ales membru al Academiei de Belle-Arte din cadrul Institutului Franței...

Toate expozițiile sale personale au avut loc în Statele Unite ale Americii, în special, la New York.

- 25.1. De ce totuși Constantin Brâncuși a continuat să lucreze, de vreme ce lucrările sale nu erau acceptate?

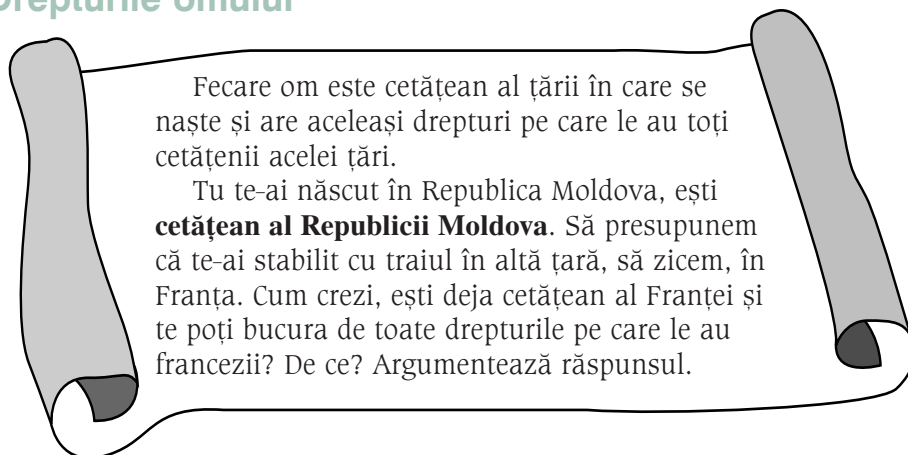
Drepturile omului

Nicolae Dabija (n. 1948, Codreni, jud. Chișinău), absolvent al Universității de Stat din Moldova, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova, redactor-șef al ziarului *Literatura și arta*. Lider de generație, animator al Renașterii basarabene. Culegeri de versuri: *Ochiul al treilea*, *Apă neîncepută*, *Zugravul anonim*, *Aripă sub cămașă* ș.a.; volum de eseuri: *Pe urmele lui Orfeu*. Laureat al Premiului de Stat pentru literatură.

Ion Druță (n. 1928, Horoștițe, jud. Soroca) a absolvit Cursurile Literare Superioare de la Moscova. A fost ales președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor din Moldova, este membru de onoare al Academiei Române. Prozator, publicist, dramaturg. Piesele lui Ion Druță au fost jucate pe scenele din Rusia, Bulgaria, Franța, România ș.a. Culegeri de proză scurtă: *Dor de oameni*, *Piept la piept ș.a.*; proză de proporții: *Frunze de dor*; romane: *Povara bunătății noastre*, *Biserica Albă*; eseuri: *Eminescu, poet național*, *Pământul, apa și virgulele*.

1. Priviți imaginile. Spuneți ce reprezintă ele.

2. Răspundeți la întrebări.

- 2.1.** Care sînt simbolurile unei țări independente și suverane?
2.2. Care este legea supremă a unui stat? **2.3.** Ce este înscris în Constituția unei țări? **2.4.** De ce este necesar ca oamenii să aibă anumite drepturi? **2.5.** Orice drept implică și responsabili-tăți. Cum credeți, despre ce responsabilități e vorba? **2.6.** Cunoașteți Constituția Republicii Moldova? Care sînt drepturile și obligațiile fundamentale ale cetățenilor țării noastre?

3. Spuneți, ce se întîmplă cînd o persoană nu respectă legile țării în care trăiește?

4. Numiți organizațiile internaționale care apără drepturile omului.

- 4.1.** Recunoașteți fiecare dintre simbolurile prezentate mai sus și spuneți care sînt elementele lor componente și ce semnifică ele. Consultați informațiile de la rubrica *Diverse*.

Lexic

a garanta –	<i>sin.</i> : a asigura
a confrunta –	сопоставлять
a elabora –	<i>sin.</i> : a realiza, a redacta
a exploata –	a-și însuși o anumită cantitate de muncă străină
a obliga –	<i>sin.</i> : a constrînge, a sili, a impune
a se comporta –	a avea o anumită conduită
a încălca –	нарушить
a respecta –	соблюдать
a discrimina –	a separa, a face deosebire

demnitate –	autoritate morală, prestigiu
onoare –	<i>sin.</i> : cinste
drept –	право
societate –	общество
responsabilitate –	<i>sin.</i> : răspun- dere
lege –	закон
cetățean –	гражданин
convenție –	<i>sin.</i> : acord, înțelegere
restricții –	măsură, condiție care limitează un drept

gratuit –	care nu costă nimic, fără plată
suveran –	care are autoritate supremă
independent –	care nu depinde de cineva
suprem –	care există în cel mai înalt grad

Omonime

- { **drept** – om drept (corect)
- { **drept** – știință sau disciplină care studiază normele juridice

Paronime

- { **a adapta** – un text
- { **a adopta** – un copil

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

5. Citiți și analizați următoarea situație.

Imaginați-vă ce s-ar întâmpla dacă un profesor ar diviza clasa în două grupe, **A** și **B**, și ar acorda elevilor din grupa **A** anumite „drepturi“:

- de a ieși oricînd la pauză,
- de a nu-și face la timp temele pentru acasă,
- de a vorbi în timpul orelor ș.a.,

iar elevilor din grupa **B** li s-ar refuza aceste „drepturi“.

După cîteva zile profesorul ar lua drepturile grupei **A** și le-ar acorda grupei **B**. Dar ce s-ar întâmpla în țară, în urma aceluiași experiment?

6. Numiți drepturile fundamentale ale omului ilustrate în imaginile de mai jos.

6.1. Care dintre aceste drepturi sînt cele mai importante pentru voi? De ce?

7. Constituția garantează fiecărui om *drepturi și îndatoriri fundamentale*. Numiți cîteva dintre îndatoririle fundamentale.
8. Lucrați în echipe și alcătuiți o listă a îndatoririlor noastre față de:
 - Terra;
 - Patrie;
 - părinți;
 - adulți/ bătrîni;
 - profesori;
 - prieteni.
9. Nimeni nu are dreptul să exploateze munca altuia. Atunci cînd părinții le cer copiilor să lucreze pe lîngă casă etc., înseamnă oare că îi exploatează? Argumentați.
10. Completați îndrumarul la tema *Cunoaște-ți drepturile!*
 - ◆ Cine nu-și cunoaște drepturile este un om neputincios.
 - ◆ Cunoaște-ți drepturile pentru a ști cum să-ți păstrezi demnitatea și curajul.
 - ◆ ...
11. Găsiți pe harta lumii țările în care nu se respectă drepturile omului și completați schema.

Țara	Drepturile care se încalcă
...	dreptul la egalitatea între rase;
Somalia	...
...	dreptul la muncă;
...	dreptul la libertate.

11.1. Republica Moldova poate fi inclusă în acest tabel? De ce?

11.2. Spuneți, prezentînd argumente, dacă pot exista astfel de drepturi:

- de a deține o armă de foc;
- de a stăpîni un popor;
- de a moșteni o țară;
- de a submina limba unui popor.

12. Analizați una din următoarele situații de viață și încercați să propuneți căi de soluționare a acesteia, ținând cont de drepturile omului. Lucrați în echipe sau în perechi.
- ◆ Unui copil bolnav de SIDA i se refuză accesul în școală.
 - ◆ Unui muncitor imigrant sărac i se refuză tratamentul.
 - ◆ Un elev se opune să poarte uniformă școlară.
13. Selectați din lista de mai jos factorii care actualmente subminează democrația în Republica Moldova:

- corupția;
- violența;
- inegalitatea între oameni;
- șomajul/ sărăcia;

- criza economică;
- refuzul de a îndeplini îndatoririle cetățenești;
- lipsa de cultură etc.

14. Scrieți o plîngere privind încălcarea brutală a drepturilor omului de către:
- ✓ stat;
 - ✓ directorul unei școli/ unui liceu;
 - ✓ directorul unei întreprinderi;
 - ✓ alte instituții.

14.1 Căror instanțe le veți adresa plîngerea: unui minister, guvernului, parlamentului, Comisiei pentru Drepturile Omului, ONU ș.a.?

15. Alcătuiți o scrisoare adresată redactorului unei emisiuni televizate în cadrul căreia au fost prezentate fapte incorecte, părtinitoare sau denaturate.

Dle redactor al emisiunii „Ora Parlamentului“,
...

16. Joc de rol „La judecata consiliului pedagogic“. Elevii își vor apăra drepturile, profesorii – punctul lor de vedere, iar administrația școlii va fi în rol de „judecător“.

Repere

- a. prezentarea cazului;
- b. părțile implicate;
- c. doleanțele părților;
- d. de ce nu poate avea fiecare ceea ce își dorește?

17. Organizați o dezbatere la care ar participa membrii unor organizații nonguvernamentale. Discutați despre:

- respectarea drepturilor omului;
- discriminarea rasială;
- dezordinea socială ș.a.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Fraza. Punctuația subordonatelor circumstanțiale

(Пунктуация в сложноподчиненном предложении с придаточным обстоятельством)

18. Citiți fraza:

Omul întotdeauna trebuie să lupte pentru drepturile sale oriunde s-ar afla.

18.1 Spuneți, din câte propoziții este alcătuită fraza dată?

18.2 Identificați/ citiți propoziția principală și propoziția secundară.

18.3 Subliniați cuvîntul de legătură dintre aceste două propoziții.

- Fraza** — **propoziția principală (regentă):** *Omul întotdeauna trebuie să lupte pentru drepturile sale.*
 — **propoziția secundară (subordonată):** *Oriunde s-ar afla.*

Subordonata circumstanțială de loc

(Придаточное обстоятельственное место действия)

Întrebări:

unde?
de unde?
pe unde?
pînă unde?
încotro?

Elemente de
legătură:

de unde;
pe unde;
pînă unde;
oriunde etc.

Observați punctuația subordonatelor circumstanțiale de loc:

- a.** Subordonatele circumstanțiale de loc **nu se despart prin virgulă** când sînt plasate după regente. De exemplu:
- Comparați: ✓ *Oamenii trăiesc fericit acolo unde li se respectă drepturile.*
 Люди живут счастливо там, где соблюдаются права человека.
 ✓ *E greu de trăit acolo unde nu se respectă drepturile omului.*
 Тяжело жить там, где не соблюдаются права человека.
- b.** Subordonatele circumstanțiale de loc **pot fi separate prin virgulă** în cazul în care stau înaintea regentei. De exemplu:
- Comparați: ✓ *Acolo unde se respectă drepturile, oamenii trăiesc fericit.*
 Где соблюдаются права человека, там люди живут счастливо.
 ✓ *Unde nu se respectă drepturile, e greu de trăit.*
 Там, где не соблюдаются права человека, тяжело жить.

Subordonata circumstanțială de timp

(Придаточное обстоятельственное времени)

Întrebări:

cînd?
de cînd?
pînă cînd?
cît timp?
de cîte ori?

Elemente de
legătură:

cînd;
de cînd;
pînă cînd;
cît timp;
oricînd;
pînă ce etc.

Observați punctuația subordonatelor circumstanțiale de timp:

- a.** Circumstanțialele de timp plasate după regente **nu se despart** prin virgulă:
- Comparați: ✓ *Te va cuprinde nostalgia cînd vei fi departe de liceu.*
 Тебя охватит ностальгия, когда ты будешь далеко от лица.
- b.** Subordonatele circumstanțiale de timp aflate înaintea regentei **se despart** prin virgulă:
- Comparați: ✓ *Cînd vei fi departe de Patrie, te va cuprinde nostalgia.*
 Когда ты будешь далеко от Родины, тебя охватит ностальгия.
- c.** Circumstanțialele de timp intercalate **se despart** prin virgule:
- Comparați: ✓ *Peste un an, cînd vei fi departe de liceu, te va cuprinde nostalgia.*
 Через год, когда ты будешь находиться далеко от лица, тебя охватит ностальгия.

Subordonata circumstanțială de mod

(Придаточное обстоятельственное образа действия)

Întrebări:

cum? cât?
în ce fel?
în ce mod?Elemente de
legătură:cum; ca și cum;
ca și când;
după cum etc.

Observați punctuația subordonatelor circumstanțiale de mod:

- a.** Circumstanțialele de mod plasate după regente **nu se despart**, de obicei, prin virgulă:
 Comparați: ✓ *Domnul profesor a procedat ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.*
 Господин учитель поступил так, как будто ничего не случилось.
- b.** Circumstanțialele de mod plasate în fața regentelor **se despart** prin virgulă:
 Comparați: ✓ *Fără să zică nimic, a ieșit din clasă.*
 Ничего не сказав, он вышел из класса.
- c.** Circumstanțialele de mod intercalate **se despart** prin virgule:
 Comparați: ✓ *Duminică, după cum a fost stabilit, vom face o excursie la Orheiul Vechi.*
 В воскресенье, как было намечено, предстоит экскурсия в Старый Орхей.

19. Completați frazele cu cuvintele de legătură corespunzătoare:

- 1) ... îți vei așterne, așa vei dormi.
- 2) Tînărul s-a întors acolo ... era așteptat.
- 3) El a iubit așa ... nimeni n-a iubit.

20. Puneți virgulele corect și comentați-le.

- Părinții când vor să ne dea un sfat devin mai blînzi și mai înțelegători.
- Mă închin în fața neamului meu cum se închină la pămînt ramul greu al pomului.
- Atîta timp cît oamenii nu-și vor cunoaște drepturile nu-și vor putea apăra existența.

20.1. Schimbați (unde e posibil) locul regentelor și puneți virgula conform regulii.

21. Completați frazele cu subordonatele circumstanțiale din coloana din dreapta.

Puneți corect virgula.

- 1) ... ne frămîntă multe întrebări.
- 2) Oamenii doresc să fie liberi...
- 3) ... un miros neobișnuit de liniștitor coboară deasupra orașului.

Cînd înfloresc teii...

Cînd ajungem la vîrsta adolescenței...

...precum le garantează legea țării.

Diverse — *Diversitas*

22. Citiți și completați informațiile.

Consiliul Europei

- ◆ Organizația Națiunilor Unite (ONU) este una dintre cele mai importante organizații internaționale, fondată la 24 octombrie 1945.
- ◆ Consiliul Europei (CE) a fost întemeiat în anul 1949. Sediul CE se află la Strasbourg, în Franța. Din Consiliul Europei fac parte 47 de țări, printre care și Republica Moldova.

Relația dintre genuri la diferite popoare

Ziarista italiană Oriana Fallaci a făcut o călătorie în Pakistan cu scopul de a cunoaște mai bine viața femeilor din această țară. Vă propunem un fragment dintr-o schiță a ziaristei, în care se vorbește despre obiceiurile de nuntă din Pakistan.

Maria Drăgan (1947-1986, născută la Bălăurești, Nisporeni), cântăreață de muzică populară. Studii la Școala Muzicală „Stefan Neaga” din Chișinău. Solistă în orchestrele de muzică populară „Mugurel” și „Lăutarii” ale Filarmonicii din Chișinău.

A înregistrat la Radio Chișinău melodiile populare care i-au înveșnicit numele: *Vai, sârmana turturică, Toarce, lele, toarce, Doina* ș.a.

Mihai Munteanu (n. 1943, Criva, Lipcani), cântăreț de operă și profesor. A absolvit Institutul de Arte „G. Musicescu” din Chișinău. S-a perfecționat la Teatrul „La Scala” din Milano. A debutat în 1972 în rolul Cavaradossi din opera *Tosca* de G. Puccini. Profesor de canto la Conservatorul „G. Musicescu” din Chișinău. Artist Emerit din Republica Moldova. Premiul de Stat, Premiul Uniunii Muzicienilor din Moldova. Roluri: Radames (*Aida*), Ricardo (*Bal-mascat*), Manrico (*Trubadurul*), Don José (*Carmen*) etc.

O nuntă neobișnuită

...Mă aflam într-o țară străină. Era îngrozitor de cald, iar eu mă simțeam foarte obosită. A doua zi mă așteptau câteva întâlniri oficiale destul de plictisitoare. M-am pornit spre parc. Aici am văzut-o pe ea. La început nici n-am bănuțat că-i femeie, pentru că de departe părea a fi mai degrabă un obiect neînsuflit. Deasupra ei era aruncată o cuvertură roșie. În urma acestei „matahale roșii” mergea un băietan bine făcut, îmbrăcat după moda pakistaneză. Capul lui era împodobit cu o coroană de flori. Puțin mai în urmă mergea un grup de bărbați în costume europene. Îi urmau câteva femei cu fețele acoperite. **Cortegiul mergea fără zgomot, fără zîmbet. Era o liniște de mormînt.** Am îndrăznit să-l întreb pe pakistanezul care încheia cortegiul:

– Ce înseamnă toate acestea!
– Se mărită o fată.
– Și unde se duce?
– Acasă.
– Aș vrea să merg și eu cu dumneavoastră.

I-am explicat că am venit în această țară anume pentru a studia situația femeilor de aici. El a zîmbit și mi-a răspuns că va încerca să facă ceva, cu condiția că nu voi spune nimănui intenția mea, dar, principalul, nu voi întreba și nu voi publica numele mirelui.
– Și al miresei, am zis eu bucurată.

– Aceasta n-are importanță.
„Matahala roșie” a străbătut încet parcul.

– De ce merge așa? E oarbă?
– Nu. I-au legat, pur și simplu, ochii.

– De ce?
– **Pentru că nu trebuie să-și vadă viitorul soț.**

– Încă nu-l cunoaște?

– Încă nu.

Mirele s-a așezat într-o limuzină deschisă, împodobită cu flori. Și-a scos coroana de pe cap și a luat o poziție de om satisfăcut. Pakistanezul meu mi-a explicat că **și mirele nu și-a văzut mireasa, însă lucrul acesta nu-l neliniștește, deoarece, dacă n-o să-i placă, poate să-și aleagă alta. Bani are destui!**

Drumul a durat vreo jumătate de oră. Cum am sosit, pe mireasă au ascuns-o.

Camerele erau goale, fără mobilă, lucru tipic pentru locuințele musulmanilor. Numai la parter, într-o cameră ce semăna a sufragerie, era o masă cu bucate. Bărbații, în frunte cu mirele, s-au așezat în jurul mesei și au început să mănînce, luînd bucatele cu mîna. Femeile s-au urcat la etaj, într-o cameră în care se afla doar o rogojină de paie pe podea. Cîteva femei și copii ședeau deja pe rogojină, iar în mijlocul lor – mireasa. Plîngea.

– Vreți s-o vedeți? m-a întrebat pakistanezul.

– Sigur că da. Numai dacă n-o să-i fie neplăcut.

– **Aiurea. Doar nu-i decît femeie...**

– Vedeți... Și eu nu-s decît femeie...

– Ei, cu dumneavoastră e altceva.

Dumneavoastră, de exemplu, călătoriți cu un bărbat, care nici măcar soț nu vă e.

– E colegul meu de serviciu. Nu se poate să te măriți cu toți cei cu care lucrezi.

– Ei, asta-i treaba dumneavoastră, mi-a răspuns diplomatic pakistanezul.

Le-a ordonat apoi femeilor să scoată cuvertura roșie de pe mireasă. N-am putut să-i văd fața, deoarece și-a ascuns-o între genunchi. Atunci una dintre femei a apucat-o de bărbie și i-a ridicat capul. Era o fetiță foarte vopsită. Avea paisprezece ani. M-am lăsat în genunchi pe rogojină și i-am spus că degeaba plînge, i-am văzut mirele și e foarte frumos. Peste cîteva minute mireasa i-a șoptit ceva femeii de alături.

– Ce zice? am întrebat eu.

– Întrebă dacă, într-adevăr, mirele e draguț.

– Da, da, m-am grăbit eu să confirm. Și sînt sigură că o să te iubească.

Mireasa iarăși i-a șoptit ceva femeii de alături.

– Ce zice ea?

– Întrebă ce înseamnă aceasta, mi-a tradus femeia rîzînd, de parcă aș fi spus ceva foarte comic.

Pakistanezul s-a aplecat spre mireasă și i-a spus încetișor:

– Dînsa are în vedere că o să-ți dăruiască mulți copii. S-a uitat apoi la ceas și a spus că e timpul ca mireasa să fie dusă în dormitor.

Dormitorul era singura cameră mobilată. În mijlocul patului stătea o păpușă americană. Mireasa a fost așezată alături de păpușă. După ce i-au scos feregeaua, soacra le-a poruncit femeilor să părăsească dormitorul. Mireasa a rămas singură plîngînd.

– Trebuie să-i fie foarte greu, am zis eu.

– De ce? mi-a răspuns soacra. Parcă la dumneavoastră miresele nu plîng?

– La noi toate acestea se fac altfel.

– Cum adică?

– **La noi, de bine, de rău, poți să-ți alegi singură viitorul soț.** Parcă dumneavoastră n-ați fi vrut să vă alegeți singure soții? Dar întrebarea mea le-a revoltat atît de mult, încît mi-au răspuns în cor: „Nu“.

– De ce? am insistat eu.

– **Alegerea soțului o înjosește pe femeie.** Și apoi tinerele sînt încă prostuțe. Ce înțeleg ele? **Pe cînd părinții... Ei știu ce ginere să-și aleagă.** De parcă la dumneavoastră nu-i tot așa?

– Da, sînt și la noi asemenea cazuri, am recunoscut eu. Dar, de obicei, tinerii se căsătoresc din dragoste.

– **Cine are nevoie ca soțul și soția numaidecît să se iubească?** s-a mirat soacra.

Mai tîrziu am întrebat:

– De ce i-ați spus miresei că viitorul soț îi va dăruia mulți copii? Eu doar vorbeam de dragoste...

– Dacă vor avea mulți feciori, el n-o va părăsi.

– Și dacă nu vor avea mulți?

– Cui îi trebuie o asemenea soție?

În vorbă a intrat un bărbat cu o voce catifelată:

– Eu m-am despărțit de soție...

– Și acum sînteti holtei? l-am întrerupt eu.

– De ce? Mi-au mai rămas trei soții. Ele mi-au născut cinci copii.

– Nouă persoane. Ce familie minunată!

– Nu nouă, ci patru, m-a corectat el. Eu și cei trei feciori..., femeile nu se iau în considerare...

Lexic

a bănuî – a presimți,
a presupune
a se revolta – *sin.*: a se indigna
a se mărita – *sin.*: a se căsători
a se ghemui – a se strînge ca un ghem
a confirma – утверждать
a părăsi – *sin.*: a abandona
a străbate – a parcurge
a se cuveni – положено

matahală – чучело
cuvertură – покрывало
zgomot – *sin.*: gălăgie
chestiune – problemă, temă de care se ocupă cineva
feregea – рогожина
bărbie – подбородок
ginere – зять
intenție – намерение, замысел

plictisitor, -oare – neinteresant, -ă
îmbelșugat, -ă – обильный, богатый
catifelat – *fig.*: plăcut, cald

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți textul. Spuneți, ce vi se pare neobișnuit în modul de viață și comportamentul personajelor din text? Ați descoperit ceva nou pentru voi? Demonstrați cu argumente.

2. Răspundeți la întrebări.

2.1. În ce țară a călătorit autoarea reportajului? **2.2.** Ce scop urmărea? **2.3.** Ce întâmplare i-a trezit curiozitatea? **2.4.** Cu cine a discutat ziarista și ce a aflat despre mireasă („matahala roșie“)? Dar despre mire? **2.5.** Mirele și mireasa nu se cunoșteau reciproc. Ce părere aveți despre acest gen de căsătorie?

3. Reconstituiți ordinea cronologică a evenimentelor din text în baza reperelor date:

- masa de sărbătoare;
- întâlnirea neobișnuită;
- călătoria într-o țară străină;
- „matahala roșie“.
- casa tinerilor;

3.1. Relatați pe scurt despre unul dintre aceste momente.

4. Completați tabelul (la a doua lectură a textului).

Evenimentele din text	Ce aș fi vrut să schimb?
✓ mireasa – „matahala roșie“;	✓ rochie albă, vălul miresei;
✓ cortegiul;	✓ ...

5. Enumerați 2-3 obiceiuri de nuntă la musulmani, pornind de la conținutul textului.

- ✓ cortegiul; ✓ ...

5.1. Care dintre acestea vă plac și care nu vă plac? De ce?

6. Citiți propozițiile evidențiate în text și spuneți dacă sînteți de acord cu aceste afirmații. Comentați răspunsul. Puteți aplica „agenda cu notițe paralele“.**7. Redați pe scurt conținutul textului, utilizînd reperele de mai jos.****8. Descrieți, la alegere:**

- vestimentația miresei; – masa de nuntă; – vestimentația mirelui.

8.1. Comparați perechea de tineri căsătoriți din Pakistan și perechea din imaginea alăturată. Comentați.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

9. Schițați portretul fizic și moral al mirelui.

9.1. În opinia voastră, ce calități îi lipsesc acestuia?

10. Cum credeți, ce a făcut-o pe fată să se căsătorească cu un bărbat pe care nu l-a văzut niciodată?**11. Scrieți câteva sfaturi pentru unul din personajele textului.**

12. Redactați un anunț pentru un ziar despre următoarele evenimente:
- Sosirea în Pakistan a reprezentanților mass-mediei din Italia, în frunte cu ziarista Oriana Fallaci, cu scopul de a lua cunoștință de varietatea tradițiilor și obiceiurilor acestei țări.
 - Celebrarea unei nunți musulmane.
13. Improvizați un dialog dintre:
- ziaristă și mireasă;
 - ziaristă și mire.
14. Completați tabelul.

Ce s-ar fi întâmplat dacă:	Răspuns:
✓ Mireasa și-ar fi luat feregea de pe cap?	✓ Ar fi fost izgonită din localitate.
✓ Mirele i-ar fi descoperit fața miresei în timpul ceremoniei?	✓ ...

15. Formați două echipe și discutați.
- Echipele I și II vor discuta despre tradițiile musulmane privind relațiile bărbat-femeie, iar echipa II va susține aceste tradiții.
16. Cunoașteți tradițiile de nuntă ale românilor? Relatați despre ele.
17. Jocul „Cubul”: Pe cele 6 fețe ale unui cub sînt înscrise următoarele sarcini:

1. Descrie succint evenimentele din text.	2. Compară tradițiile de nuntă ale musulmanilor cu cele ale altor popoare.	3. Aplică „pedepse“ pentru încălcarea drepturilor omului în relațiile dintre El și Ea la musulmani.
4. Asociază comportamentul mirelui cu una din culorile curcubeului. Argumentează.	5. Analizează cauzele care au făcut-o pe mireasă să plîngă.	6. Propune soluții de ieșire din situația dată.

18. Cum arată în concepția voastră o familie ideală?
- 18.1. Ce fel de soț/ soție v-ați alege pentru a forma o familie armonioasă?
- 18.2. Ce responsabilități ar trebui să aibă soțul/ soția într-o familie?

19. Organizați o dezbatere, pornind de la una dintre afirmațiile propuse.

- ◆ În zilele noastre viața femeilor s-a schimbat mult, fiind mai rare situațiile în care ele ar fi nevoite să accepte o căsătorie nedorită.
- ◆ Femeii trebuie să i se acorde șansa de a se afirma în aceeași măsură ca și bărbatul.

20. Numiți cîțiva factori care influențează relațiile dintre El și Ea. Comentați. Repere:
- Șapte ani de acasă
 - Modul de viață al părinților
 - Educația în familie.

Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

21. Modificați adjectivele din propozițiile de mai jos după modelul propus. Observați cum se schimbă adjectivul.

1. **Tînărul vinovat** a plecat capul. 2. Cine e **femeia** aceasta **fericită**?
3. Cine-i **leneș** în tinerețe suferă la bătrînețe.

Model: Omul **supărat** îmbătrînește repede. – **Supărăciosul** îmbătrînește repede.

Schimbarea valorii gramaticale a adjectivului

I O construcție alcătuită dintr-un substantiv însoțit de un adjectiv poate fi simplificată prin înlăturarea substantivului.

- Bărbatul **înțelept** este înțelegător și răbdător. → • **Înțeleptul** este înțelegător și răbdător.
- Omul **cel bun** întotdeauna îți vine în ajutor. → • **Cel bun** întotdeauna îți vine în ajutor.

Rețineți!

Adjectivele devin substantive prin articulare.

II Cele mai multe adjective pot fi utilizate și ca **adverbe de mod**, pentru a arăta caracteristica unei acțiuni sau a unei însușiri, exprimate de un alt adjectiv.

- ✓ Și bietul om, **slab**, palid... → adjectiv
Pășea trăgând piciorul încet...
(V. Alecsandri, *Sergentul*)
- ✓ ...suspinind **slab** de tot... → adverb

22. Indicați substantivele provenite din adjective din următoarele propoziții:

1. Albastrul pur al ochilor ei se reflecta în oglindă.
2. Tînărul acesta are sentimente curate și sincere.

23. Completați spațiile libere cu adjectivele corespunzătoare din coloana din stînga:

curajosul	1. În această lume..., pledăm pentru apărarea intereselor
frămîntată	familiei, ale femeii.
zbuciumată	2. În societatea noastră există și femei cu adevărat..., care
puternice	se gîndesc la afaceri.
feministe	3. ... va învinge oricînd.

24. Înlăturați substantivele din îmbinările date astfel încît să obțineți adjective substantivate.

Omul leneș –	omul tînăr –	fata cea harnică –	mirele zgîrcit –
ostașul viteaz –	motanul cel bălan –	fata cea urîtă –	omul cel bogat –

24.1. Alcătuiți enunțuri cu patru adjective substantivate (la alegere).

25. Explicați cum s-au format următoarele adjective:

cîntător;	necalificat;	dăscălesc;	vorbăreț;	răbdător;
supărăcios;	neliniștit;	muntos;	înțelegător;	grăbit.

Diverse — *Diversitas*

26. Citiți informațiile. Cum credeți, mai există în lume astfel de relații între genuri? Exemplificați.

La *români* și la *chinezi* femeia era privită ca un sclav. *Grecii* o considerau un bun care se putea cumpăra și vinde. În *India* medievală femeile erau considerate niște ființe nenorocite: viața lor se sfîrșea odată cu moartea soțului. În *Persia* antică, mai tîrziu și în *Turcia* bărbații își țineau femeile închise în casă, în așa-numitele haremuri...

Dumitru Matcovschi
(1939-2012)

Absolvent al Universității de Stat din Chișinău. Redactor-șef al revistei „Nistru”, mai târziu „Basarabia”. Luptător aprig pentru prosperarea și renașterea națională a Basarabiei. S-a afirmat în literatură ca poet, prozator, publicist, dramaturg. În creația sa, poetul ia în dezbateri teme și motive de o rezonanță civică certă. Volume de poezie: „Maci în rouă”, „Metodica”, „Casa părintească”, „Univers intim”, „Grăul”, „Axa”, „Patria, poetul și balada”, „Soarele cel mare”, „Imne și blesteme”, „Vad”, „Măria sa Poetul” etc. Autorul textelor de cântece: „Basarabia”, „Sărut, femeie, mîna ta”, „Doar femeia”, „Chișinăul meu cel mic” etc. Opere dramatice: „Președintele”, „Tata”, „Pomul vieții”, „Abecedarul”, „Troita” ș.a.

Viața impune oamenilor legile sale, care nu sînt scrise nicăieri. (Mihail Șalohov)

Despre legi scrise și nescrise

Legile scrise asigură (sau nu asigură) ordinea, justiția, dau pe-depse, dau recompense.

Legile nescrise acționează ca un liant între oameni: sînt obiceiurile, tradițiile care dau stabilitate, individualitate societății, îi asigură onoarea și continuitatea.

Legile scrise sînt diverse și se pot modifica; legile nescrise sînt unice. Dacă respecti legile scrise ale unei țări, devii un cetățean onorabil, poți urca pe scara socială, poți să te pierzi în mulțime fără să trezești interesul cuiva.

Legile nescrise ale unui popor rămîn însă greu accesibile unui străin. Legile scrise acționează prin constrîngere, pot fi schimbate de la o zi la alta, fac subiectul discuțiilor democratice.

Legile nescrise sînt chiar echivalentul bunului-simț istoric,

sînt un bun păstrat din generație în generație, nu le discută aproape nimeni.

Pentru nerespectarea legilor scrise răspunzi în fața unei instanțe judecătorești.

Pentru încălcarea legilor nescrise răspunzi în fața unei tradiții, în fața unei istorii.

Legile nescrise sînt ca anotimpurile: nu poate cere nimeni discutarea lor, modificarea lor în funcție de interesele comunității.

Legile scrise sînt aculturale, legile nescrise sînt expresia culturii.

(După Adrian Gheorghe)

Lexic

a asigura – *sin.*: a garanta

a respecta – *aici*: a îndeplini

a încălca – *ant.*: a respecta

a impune – *sin.*: a obliga

continuitate – непрерывность, последовательность

instanță – organ de stat judecătorec

comunitate – общество
constrîngere – принуждение

liant – legătură

divers – *sin.*: diferit
accesibil – la care se poate ajunge ușor

acultural – care nu are noțiunea de cultură

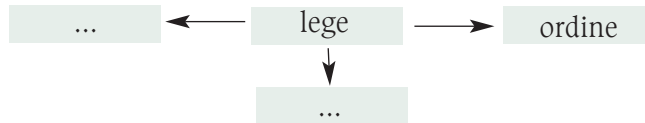
Expresii

{ **Vorba e lege** = vorba lui se respectă cu strictețe
Cum e legea = cum se cuvine, cum se cade
Pe legea mea! = Zău! Pe conștiința mea!

Cine caută găsește — *Qui quaerit reperit*

1. Citiți mottoul acestei teme și notați două cuvinte-cheie (în opinia voastră). Argumentați alegerea.
2. Citiți textul și constatați despre ce fel de legi este vorba.
3. Selectați din text enunțurile în care se vorbește despre:
 - cum acționează legile scrise și legile nescrise;
 - persoanele care nu respectă legile scrise și legile nescrise.
4. Extrageți din text termeni care aparțin câmpului lexical al cuvântului *lege*.

5. Identificați în text familia lexicală a cuvintelor: *a discuta*, *a constrânge*, *a încălca* și alcătuiți enunțuri cu ajutorul acestora.
6. Recitiți textul și stabiliți diferența dintre legile scrise și legile nescrise. Completați tabelul:

legi scrise	legi nescrise
asigură ordinea	asigură continuitatea
...	...
...	...

7. Răspunde la întrebări:
 - 7.1. Fiecare țară își are legea sa supremă, Constituția, dar și multe alte legi. De ce într-o țară trebuie să existe legi?
 - 7.2. Ce se poate întâmpla cu persoanele care nu respectă legile scrise ale unei țări. Dar cu cei care încălcă legile nescrise?
 - 7.3. Pentru ce categorie de oameni legile nescrise ale unui popor sînt greu accesibile? De ce?
 - 7.4. Cum poți deveni un cetățean onorabil al unei țări? Cum se respectă legile în țara noastră?

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

8. Întocmiți o listă cu legi scrise și alta cu legi nescrise.

Model:

legi scrise	legi nescrise
legea despre familie	a asculta părinții
...	...
...	...
...	...

9. Discutați în grup, aducând argumente în sprijinul ideii că persoana care respectă legile nescrise dă dovadă de:
- o înaltă conștiință umană;
 - onestitate;
 - generozitate;
 - sentimentul răspunderii;
 - o gândire sănătoasă;
 - alte calități.
10. Aduceți argumente *pro* sau *contra* referitor la afirmația: „Legile scrise sînt cunoscute de puțini, iar cele nescrise astăzi sînt uitate”.
11. Enumeră 3-4 trăsături umane care te descurajează. Argumentează-ți opinia, completînd tabelul:

mă descurajează	argument
obraznicia	deoarece
...	...
...	...

12. Te-ai simțit vinovat pentru faptul că:
- ai ofensat pe cineva;
 - ai fost brutal;
 - ai ascuns adevărul;
 - alte situații.
- 12.1. Pronunță-te asupra acestui fapt cu comentarii.
13. Realizați un interviu, din 6-8 întrebări, cu un jurist referitor la cunoașterea și respectarea legilor.
14. Priviți imaginile și spuneți ce reguli/ legi au fost încălcate de către personaje. Dacă ați fost și voi martorul unor astfel de situații, cum ați procedat?

15. Continuați șirul de asocieri cu alte expresii:
- legi nescrise → legi ale sufletului → ... → ... → ...
- 15.1. Cu ce imagine ați asocia „legile scrise” și „legile nescrise”. Argumentați.
16. Stabiliți despre ce legi e vorba în următoarele maxime și argumentați-vă opinia.
- a) „Salvarea poporului să fie legea supremă” (maximă latină)
 - b) „Legea n-are ochi, legea n-are mâini, legea nu este nimic decît o bucată de hîrtie, pînă cînd opinia publică transmite sufletul vieții literelor mari” (T. Macarly)
 - c) „Care carte de legi este tot atît de limpede fiecărui om ca aceea scrisă în inima lui?” (L. Tolstoi)

17. Susțineți sau contraziceți afirmațiile de mai jos. Organizați dezbateri la aceste subiecte:

- „Necesitate sau povară: este nevoie de legi în societate sau se poate trăi și fără?”
- „Nu prea există legi create de om și acceptate de toată lumea”.

18. Selectați o întrebare din cele 6 *De ce?* și răspundeți cu argumente.

De ce?

- De ce moralitatea în societate a scăzut și continuă să scadă în proporții alarmante?
- De ce nu putem stopa sărăcia sufletească a oamenilor?
- De ce pornirile bune ale părinților nu sînt continuate întotdeauna de copii?
- De ce nu toți se conduc de legile nescrise?
- De ce mulți nu recunosc și nu respectă legile scrise?
- De ce omul trebuie să fie răspunzător de toate faptele sale?

19. Citește aceste sfaturi de care ar fi bine să te conduci. Selectează unul din ele și interpretează-l:

- Când simți că nu poți, fii puternic!
- Ai încredere în tine, în primul rînd, apoi în cei de lîngă tine.
- Nu înșela, nici cu vorba, nici cu fapta – fii om de cuvînt!
- Nu lăsa lucrurile neterminate – fii ambițios!
- Ajută un om, un animal; donează ca să primești acel „mulțumesc” venit din inimă – fii om și simte că trăiești cu adevărat.

19.1. Continuă lista cu alte sfaturi în aceeași cheie.

20. Care dintre legile nescrise se respectă în localitatea voastră? Exemplificați.

- A boteza copiii;
- a avea nănași de cununie;
- a face schimb de inele la înregistrarea căsătoriei;
- a purta (femeia) basma în biserică;
- a merge la cimitir la Paștele Blajinilor;
- a sfinți casa;
- cei tineri îi salută primii pe cei mai în vîrstă;
- purtarea hainelor naționale de sărbători.

Diverse — *Diversitas*

21. Citește reflecțiile unui adolescent și spune după ce principii ale vieții te conduci tu?

„...Eu? Eu am principiile și regulile mele după care îmi ghidez zilele: cum și în ce fel să treacă una după alta...”

22. Se știe că legile, de cînd există ele, sînt acceptate de unii și negate de alții. Dacă ai avea o funcție importantă în stat, ce acțiuni ai întreprinde pentru ca legile să fie respectate de către fiecare cetățean?

Nicolae Botgros (n. 1953, Badicul Moldovenesc, Cahul), violonist și dirijor de muzică populară. Studii la Școala de Muzică „E. Sîrbu” din Soroca, audient la Conservatorul „G. Musicescu” din Chișinău. Din 1978 este violonist și director artistic al Orchestrei de muzică populară „Lăutarii” a Filarmonicii din Chișinău. Artist emerit din Republica Moldova; Artist al Poporului. Decorat cu Ordinul Republicii. Discografie: „Floarea înfloră odată”, „Melodiile lăutarilor”, „La casa cu grinzi bătrîne” etc.

Andrei Tamazlîcaru (n. 1940, Grăseni, Ungheni), dirijor de cor și folclorist. Studii la Școala muzical-pedagogică din Călărași și la Institutul de Arte „G. Musicescu” din Chișinău. Metodist la Casa de Creație populară din Chișinău, lector la Catedra de folclor a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău. Consultant la Uniunea Muzicienilor din Moldova, dirijor și conductor artistic al Ansamblului etnofolcloric „Tălăncuța” din Chișinău.

Dincolo de naționalitate, sîntem cu toții pămînteni, sîntem membrii unei singure familii, și pentru a supraviețui în această epocă, popoarele lumii tot mai des și mai des se vor întîlni la masa rotundă a viitorului.
(Don Druță)

Cultură și tradiții

Ansamblu folcloric românesc

Sărbătoare populară găgăuză

Port popular bulgăresc

Maslenița – datină rusească

Gopakul – dans popular ucrainean

1. Numiți cîteva dintre limbile care se vorbesc în Republica Moldova. Cîte limbi vorbești tu, părinții tăi, bunicii?
2. Determinați-vă identitatea, luînd ca premisă următoarele repere:
 - numele/ prenumele;
 - naționalitatea;
 - data, anul, locul de naștere;
 - cetățenia;
 - limba maternă;
 - alte limbi vorbite în familie.
3. Prezentați, oral și grafic, arborele genealogic al familiei voastre. Ce prenume s-au transmis de la o generație la alta? Ce nume au purtat strămoșii voștri? Din ce etnii au făcut parte?
4. De ce pentru tine, cetățean al Republicii Moldova, de origine română, ucraineană/ rusă/ găgăuză/ bulgară etc., țara noastră este cea mai scumpă?

Obiceiul este un mod de a se purta, de a se îmbrăca, o rînduială comune unui popor sau unei comunități omenești.

Datina este un obicei păstrat din vechime, consacrat prin tradiție, caracteristic pentru o colectivitate de oameni.

Tradițiile sînt un ansamblu de datini și obiceiuri care se statornicesc istoricește în cadrul unor grupuri sociale sau naționale și care se transmit (prin viu grai) din generație în generație.

Casa Mare (fragment)

O casă largă, așezată trainic țărănește... În mijlocul odăii, o masă cu tacîmuri, cu scaune rînduite în jur. Pereții și tavanul, lucrați nu atît cu mîna cît cu sufletul. Pe peretele din stînga atîrnă un covor. În lungul peretelui din stînga, o sofcă [ladă incrustată] cu zestre.

Totul e proaspăt, curat, frumos rînduit.
Vasiluța: Am îmbrăcat-o frumos, tată?

Moș Ion: Ce crezi, și asta-i o datină veche... Fiecare cu cîte-o casă mare... Îmi spunea bunicul meu că și atunci cînd era greu de trăit, cînd se întîlneau mai multe bordeie decît case, chiar și

atunci fiecare gospodar avea casă mare... Adică avea un colțișor pe care stăpîna îl împodobeau cu tot ce avea mai frumos, îl îngrijeau și-i zicea casă mare...

Vasiluța: Tată, chiar nu vrei să mă lauzi?

Moș Ion: Mare lucru cînd are omul casă mare... Are unde petrece o sărbătoare, are unde face o nuntă, o cumătrie... Dar uneori chiar vîi să te odihnești încoace. Abia pășești pragul și de-acum ți se pare lumea mai dragă, și tu te vezi mai tînăr, mai voinic.

(După Ion Druță)

Coronița ucrainescă

Coronița a fost considerată o ocrotitoare aparte a femeii ucrainence. Coronițele în Ucraina sînt împletite din diferite flori cu însușiri curative: brebenocul, bujorul și pomișorul, albăstrelele și romanitele, nu-mă-uita și călinul. Locul cel mai de cinste în coroniță îi revenea pomișorului (în popor numit *copăcel*), care simbolizează nesupunerea, iar brebenocul e simbolul vieții și al nemuririi sufletului omenesc. În coronița ucraineană se combină în total 20 de flori.

Împletirea ei e o întregă știință și un ritual. În coronițele fecioarelor sînt împletite panglici colorate, fiecare culoare avînd un simbol aparte. De exemplu: cafeniul este un simbol al gliei, galbenul simbolizează soarele, verdele – tinerețea, albastrul – cerul și apa, forța și sănătatea.

Coronița ucraineană este un irepetabil simbol al poporului Ucrainei, mărturie a culturii lui elevate, garanție a purității feciorelnice și a virtuții.

(Mihailo Krișciuk)

Amintiri (fragment)

Săptămîna albă! Apus de iarnă, zile mai lungi, asfințituri tîrzii, țurțuri agățați de acoperișurile vechilor căsuțe din Moscova...

Miros de clătite, miros de chifle în piețe, pe care nu ni le cumpărau niciodată, era o ademenitoare mîncare străină... Dar clătitele se terminau, și atunci pe drumuri podite, din bucătărie în casă, cu șalul aruncat pe umeri, venea tot o fugă servitoarea cu un munte de clătite, care se dezli-

peau de pe masă una de alta. Noi număram cîte bucăți vom mîncă, cine va mîncă mai multe.

Unt topit în sosieră, smîntînă, scrumbie, icre. Ne turnau în apă puțin vin, iar pe lîngă geamuri zbură o sanie după alta, luneca pe zăpadă, Rusia ca-n poveste, țacăiau copitele cailor cu zurgălăi, și frînturi de cîntece care se topeau în urma troicăi ce dispărea după cotitură...

(Anastasia Ţvetaeva, trad. Vsevolod Ciornet)

Ziua lui Ignat

(fragment)

Cu cinci zile înaintea Crăciunului (20 decembrie), găgăuzii sărbătoresc *Ignajden* (Ziua lui Ignat). Cunosc foarte bine ritualul sărbătorii, pentru că în această zi era onomastica tatălui meu, numele lui fiind Ignat. Din acest motiv, mama mea se străduia să nu treacă cu vederea niciunul din obiceiuri. Așa cum urmau încă cinci zile de post, mama făcea colivă și alte bucate, ocolind mâncărurile de fruct: fasole la cuptor, cartofi, plăcinte cu dovleac, cocea piine.

Familia noastră păstra acest obicei vechi și se aduna în fiecare an la cină. În centrul odăii se afla o măsură rotundă cu trei picioare, în mijlocul ei – bucăți de piine proaspăt coaptă. Alături se afla o far-

furie cu colivă și alta cu grâu, iar în grâu era înfiptă o lumânare aprinsă întru sănătatea noastră și a animalelor. Obiceiurile sărbătorii de Ignat erau legate și de starea bună a animalelor. Se credea că dacă toți membrii familiei se vor aduna sub acoperișul casei părintești, atunci și animalele din curte vor fi sănătoase și nu se vor îmbolnăvi, se vor înmulți.

Sărbătoarea aceasta se mai numea „Ziua omului de bun augur“.

Astfel de om era persoana care pășea prima pragul casei în acea zi. Dacă persoana era fără noroc sau rea de fire, atunci vietățile din curte aveau de suferit: oaia putea să-și părăsească mielul, vaca – vițelul, se îmbolnăveau vitele etc.

(Nicolai Baboglu)

Gherman

Între sărbătorile calendaristice ale bulgarilor, **Gherman** este un obicei străvechi de chemare a ploii și de combatere a ei. Ritualul presupune deplîngerea și înmormîntarea unei figurine antropomorfe, modelată din humă. Se credea că din lumea morților, unde se va duce Gherman, el va trimite ploi și fertilitate.

La români, acest obicei se numește **Caloianul**.

Kikerii

Kikerii este o altă tradiție a poporului bulgar care a fost preluată de la un obicei păgîn al tracilor – tragerea ritualică a primei brazde. Bărbații, în costume ce imită monștri încorporați și mițoși, merg în câmp, pentru a speria și a alunga spiritele rele care s-au stabilit și au iernat acolo. Alaiul de măști al Kikerilor, precum și procesiunea aratului ritualic, sînt însoțite de scenete vesele cu subiecte din viața cotidiană.

Lexic

a împodobi – *sin.*: a înfrumuseța

a îngriji – ухаживать

a (se) considera – полагать

a împleți – сплетать

a (se) înmulți – размножаться

a deplînge – *sin.*: a compătimi, a regreta

neam – popor, etnie

datină – обычай

coroniță – веночек

îndeletnicire – *sin.*: ocupație

mărturie – доказательство

puritate – *sin.*: curățenie

zurgălăi – бубенцы

colivă – кутья

combatere – опровержение

fertilitate – *sin.*: rodnicie

antropomorf – человекообразный

curativ – целебный

irepetabil – неповторимый

elevat – благородный

ademenitor – соблазнительный

rînduit – *sin.*: ordonat

ocrotitor – *sin.*: apărător

mițos – *sin.*: păros

Cine caută găsește — Qui quaerit reperit

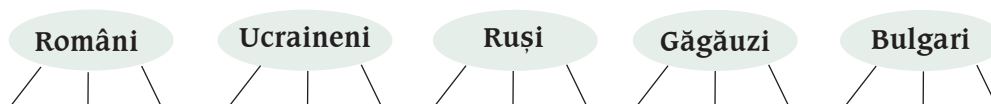
5. Citiți textele date și răspundeți la întrebări.

5.1. Ce au în comun aceste texte? 5.2. Ce ați aflat nou despre tradițiile și obiceiurile etniei pe care o reprezentați? Dar despre tradițiile altor etnii? 5.3. De ce oamenii trebuie să păstreze și să transmită urmașilor obiceiurile și tradițiile populare? 5.4. Cum arată Casa Mare a familiei tale, a bunicii?

6. Recitiți textele și identificați:

- ce semnificație are *Casa Mare* la români;
- care sînt datinile caracteristice Săptămîinii Albe (*Maslenița*) la poporul rus;
- cum sărbătoresc *Ziua lui Ignat* găgăuzii;
- ce semnifică tradițiile poporului bulgar *Kikerii* și *Gherman*;
- ce simbolizează culorile panglicilor din coronița ucrainencelor.

7. În baza textelor citite, completați schema de mai jos în care să indicați etniile și tradițiile lor de bază.

7.1. Enumerați și alte tradiții ale altor etnii pe care le cunoașteți.

8. Stabiliți interferențe culturale între etniile conlocuitoare din Republica Moldova, utilizînd și informațiile din textele citite.

Model: **Plugușorul** (la români) – **kikerii** (la bulgari) etc.

9. Ce datini legate de *Casa Mare* se respectă în familia voastră/ la bunici, rude? Povestiți despre una dintre ele.

Repere: *Gutui la geam, busuiocul la icoană, aprinderea candeliei, pregătirea zestrei (a covoarelor, a broderiilor, a prosoapelor) etc.*

10. Descrieți portul tradițional al etniei pe care o reprezentați. Utilizați și imaginile de la pag. 72.

Aceasta e truda cea mare — *Hic labor est*

11. Găsiți continuarea frazelor în coloana din dreapta.

• În ultima zi a Săptămîinii Albe se împo	... a poporului nostru și a tuturor etniilor din Re-
bește o momie din paie...	publica Moldova.
• În ajunul sărbătorii Ivan Kupala (7 iulie),	...care conține, conform credinței oamenilor, forța
fetele împletesc coronițe din flori de cîmp...	vegetației ce se reîntoarce ogoarelor.
• Ospitalitatea este o lege nescrisă...	... pe care le aruncă în apă, crezînd astfel că le vor
	aduce fericire în dragoste, viață lungă.

12. Scrieți (la alegere):

- care sînt obiceiurile de iarnă la diferite popoare;
- care sînt tradițiile sărbătorilor de Paște;
- ce bucate tradiționale românești sau ale etniei pe care o reprezentați cunoașteți;
- ce elemente se întîlnesc cel mai frecvent în portul tradițional românesc;
- care sînt tradițiile și ritualurile la o nuntă românească etc.

13. Descrieți, în 4-5 enunțuri, o datină străbună care vă place cel mai mult:

- împodobirea casei la Duminica Mare;
- pregătirea atributelor pentru sărbătorile de iarnă;
- vopsirea și incrustarea ouălor, pregătirea cozonacului pentru masa tradițională de Paște.

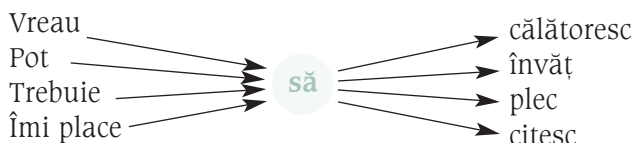
Vorbele zboară, scrisul rămîne — *Verba volant, scripta manent*

Modul conjunctiv (reluare)

Exemple

- **Să vii** mâine **să-ți arăt** unde se află biblioteca municipală.
- **Să trăiască, să prospere** țara mea!

De cele mai multe ori, conjunctivul e precedat de unele **verbe**. De exemplu:

Să ne amintim! Conjunctivul exprimă o acțiune posibilă, realizabilă.

Expresii care se utilizează cu conjunctivul

E bine **să** — nu ascunzi adevărul.
— nu stai fără vreo ocupație.
— nu ai emoții negative.

Atenție la alternanțele fonetice!

(persoana III singular și plural)

e/ea – merge/ să meargă

ă/e – cumpără/ să cumpere

ea/e – așteaptă/ să aștepte

a/e – învață/ să învețe

e/a – vede/ să vadă

Excepții

(pers. III singular/ plural)	timpul prezent	timpul conjun- ctiv prezent
a lua	ia –	să ia
a tăia	taie –	să taie
a bea	bea –	să bea
a scrie	scrie –	să scrie
a întârzia	întârzie –	să întârzie
a umple	umple –	să umple
a ști	știe –	să știe
a vrea	vrea –	să vrea

14. Conjugăți verbele propuse la toate persoanele după model:

Prezent + conjunctiv

Eu doresc să călătoresc
tu...

Eu vreau să mă pregătesc
tu...

Condițional + conjunctiv

Eu aș putea să pictez
tu...

Eu aș dori să mă întîlnesc
tu...

15. Utilizați verbele dintre paranteze la indicativ *prezent* + *conjunctiv*.

- Eu (a vrea) (a cunoaște) mai mult despre etniile conlocuitoare din Republica Moldova.
- Noi (a trebui) (a merge) mai des la concertele de muzică populară.
- Ele (a prefera) (a discuta) despre obiceiurile și tradițiile de nuntă la români.

16. Continuați frazele cu informații din textele de la paginile 73-74, utilizând verbele dintre paranteze la *condițional* + *conjunctiv*:

- Fiecare gospodar bun (a vrea) (a avea) o *Casă Mare*, fiindcă...
- Fetele (a dori) (a-și împleti) o coroană în stil tradițional ucrainean, deoarece...
- Și familia noastră (a dori) (a participa) la sărbătoarea găgăuzilor „Ziua omului de bun augur”, pentru că...

LITERATURA

ROMÂNĂ

Tamara Cristei, Liuba Objelean

Miturile – primele mari narațiuni despre om și Univers

„Literatura poate să-i ajute pe tinerii însetați de adevăruri noi printr-o mai mare asumare de mituri.“

(Eugen Simion)

Zeus

Hermes

Cupidon și Psyche

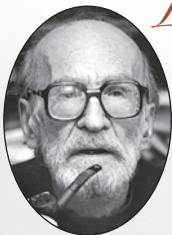
Artemis

Enigma cuvântului

1. Examinează imaginile ce conțin personaje mitice. Ce semnifică ele?
2. Amintește-ți că fiecare mit se află în legătură cu unele *credințe*, *zeități* sau cu unii *eroi*.

Povestește, pe scurt, un mit cunoscut din cultura poporului tău sau din cultura universală, relevând importanța informației aflate.

Labirintul soluțiilor

Mircea Eliade
(1907 – 1986)

Scriitor, filosof, profesor universitar, publicist, memorialist.

A studiat miturile și a scris lucrările: *Mitul reintegrării* (1942), *Aspecte ale mitului* (1963) ș.a..

1. *Mit* înseamnă, în limba greacă, *poveste*. Amintește-ți caracteristicile poveștii. Precizează, utilizând reperele, dacă mitul și povestea sînt opere asemănătoare sau diferite.

Povestea:

? _____
? _____
? _____
? _____
? _____

Mitul, după Mircea Eliade:

- este rodul spiritual al unor anumite concepții religioase;
- impune anumite restricții (*ограничения*) și îndatoriri;
- reflectă un eveniment sau o forță magică;
- este o reflectare a realității din conștiința omului;
- ne învață să contăm pe speranță.

2. Realizați scurte prezentări ale 2-3 mituri pe care le cunoașteți din literatura rusă.
- 2.1. Exprimați-vă opinia despre informația pe care ați cunoscut-o din aceste mituri.
3. Examinați, împreună cu colegul, care sînt cele patru mituri fundamentale ale românilor după G. Călinescu (p. 79) și urmăriți tematica acestora. Formulați o concluzie despre cele observate.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

Algoritm de lucru pentru elevi:

- A. Citesc și reflectează expertii :** faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante, ce se referă la tema, opera discutată.
- B. Expertii construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți cîte o idee din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
- C. Expertii asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Evenimentele istorice s-au păstrat în memoria poporului sub formă de *legende, cîntece, balade*. Ele au fost transmise din gură în gură, de la o generație la alta și astfel se completeau cu noi întâmplări. La bază însă aveau un subiect real. Așa au apărut miturile, unde *timpul, sensul, locul* sînt simbolice, deoarece e posibilă repetarea lor.

Specialiștii mitologi consideră că miturile sînt primele forme de filosofie și de literatură, iar G. Călinescu a identificat patru mituri fundamentale ale românilor. Acestea sînt:

- **Traian și Dochia** – mitul întemeierii, al etnogenezei poporului român;
- **Miorița** – simbolizează existența pastorală;
- **Zburătorul** – mitul iubirii;
- **Monastirea Argeșului** – mitul estetic care explică concepția poporului despre creație, ca rod al suferinței și al jertfei.

Dialog intercultural

- 1. Lucrând în echipe, citiți informația și organizați o masă rotundă, în cadrul căreia să discutați despre importanța mitului în cunoașterea universului și a culturii umanității.**

1. Subiectele celor mai vechi povestiri ale umanității se referă la un eveniment important al lumii de la începuturi. De obicei, acesta este un eveniment despre crearea Universului, despre apariția unui teritoriu, a unei specii vegetale sau animale, a unui sentiment etc.
2. Deoarece este vorba de vremea originilor, miturile au un timp caracteristic, timp limitat: evenimentul se poate întîmpla în trecut, prezent, viitor.
3. Personajele sînt ființe supranaturale: zei, semizeii, eroi. De exemplu, *Afrodita, Prometeu, Atena, Zeus, Zmeul, Zamolxe (Zamolxis), Uranus, Ileana Cosînzeana, Dochia, Zburătorul, Pandora, Meșterul Manole* etc.
4. Miturile explică, la modul figurat, fenomene universale sau sentimente umane. De aceea, cele mai răspîndite mituri sînt cele despre crearea lumii, despre sentimentele umane dominante, despre Univers, Terra, Cosmos etc.

Satisfacția opțiunii

- 1. Schițează pe un poster de format A4 planul unei scurte comunicări orale cu tema: *Miturile sînt povești înțelepte despre experiența de viață a umanității, ilustrîndu-l prin imagini relevante.***
- 2. Consultînd *Barometru...*, enumeră cele patru mituri ale românilor.**
- 3. Cum crezi, sînt mituri contemporane? Argumentează.**
- 4. Scrie un scurt mit personal despre nașterea unui sentiment de dragoste.**

Miturile – simboluri ale culturii românești

Miorița, un mit al realizării idealului în viață

Miorița „este cea mai frumoasă epopee pastorală din lume și o adevărată minune poetică“.

(Alec Russo)

Enigma cuvântului

- Explică sensul afirmațiilor: a) *Povestea vieții lui este o adevărată epopee.*
b) *Poemul Demonul de Mihail Lermontov este o minune poetică.*

Plăcerea lecturii

- Citește balada populară *Miorița*, o adevărată epopee a unui popor, și precizează prin ce te-a impresionat subiectul ei.

Miorița

Pe-un picior de plai, **A. Motivul**
Pe-o gură de rai, **plaiului,**
Iată vin în cale, **„gură de rai“**
Se cobor la vale,
Trei turme de miei, **a) motivul**
Cu trei ciobănei. **transhumanței**
Unu-i moldovan,
Unu-i ungurean
Și unu-i vrincean.

Iar cel ungurean **b) motivul**
Și cu cel vrincean, **complotului celor doi ciobani**
Mări¹, se vorbiră, **¹ – cică, adică**
Ei se sfătuiră
Pe l-apus de soare
Ca să mi-l omoare
Pe cel moldovan,
Că-i mai **ortoman**² **² – bogat (în turme)**
Ș-are oi mai multe,
Mîndre și cornute,
Și cai învățați,
Și cîini mai bărbați,

Dar cea mioriță, **B. Motuvul „mioarei năzdrăvane“**
Cu lînă **plăviță**³ **³ – (de culoare albă-gălbuiie**
De trei zile-ncoace **sau albă-argintie)**
Gura nu-i mai tace,
Iarba nu-i mai place.
– Mioriță **laie**⁴, **⁴ – (negru sau negru amestecat cu alb)**
Laie, **bucălaie**⁵, **⁵ – (cu lîna albă și cu părți**
De trei zile-ncoace **de culoare închisă)**⁵
Gura nu-ți mai tace!

Ori iarba nu-ți place,
Ori ești bolnăvioară,
Drăguță mioară?
– Drăguțule bace,
Dă-ți oile-ncoace,
La negru **zăvoi**⁶, **⁶ – pădurice pe malul unei ape**

Că-i iarbă de noi
Și umbră de voi.
Stăpîne, stăpîne,
Îți cheamă ș-un cîine,
Cel mai bărbătesc
Și cel mai frățesc,
Că l-apus de soare
Vreau să mi te-omoare
Baciul ungurean
Și cu cel vrincean!

– Oiță **bîrsană**⁷, **⁷ – cu lînă lungă și aspră**
De ești năzdrăvană **(care are puteri supranaturale)**

Și de-a fi să mor
În cîmp de **mohor**⁸, **⁸ – пустынный**

Să spui lui vrincean **C. Motivul testamentului**
Și lui ungurean **ciobănașului**

Ca să mă îngroape
Aici, pe-aproape,
În **strunga**⁹ de oi, **⁹ – здесь: загон для дойки овец**

Să fiu tot cu voi;
În dosul **stînii**¹⁰ **¹⁰ – загон для овец**

Să-mi aud cîinii.

Aste să le spui,

Iar la cap să-mi pui

Fluieraș de **fag**¹¹,
Mult zice cu drag;
Fluieraș de os,
Mult zice duios;
Fluieraș de **soc**¹²,
Mult zice cu foc!
Vîntul, cînd a bate,
Prin ele-a răzbate
Ș-oile s-or strînge,
Pe mine m-or plînge
Cu lacrimi de sînge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor,

¹¹ – бук¹² – бузина

Să le spui curat
Că m-am însurat
Cu-o mîndră **crăiasă**¹³,
A lumii mireasă;
Că la nunta mea
A căzut o stea;
Soarele și luna
Mi-au ținut cununa;
Brazi și **păltinași**¹⁴
I-am avut nuntași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii
Și stele făclii!

D. Motivul nuntă-moarte¹³ – королева¹⁴ – клен, явор

Iar dacă-i zări,
Dacă-i întîlni
Măicuța bătrînă,
Cu brîul de lînă,

E. Motivul măicuței

Din ochi lăcrimînd,
Pe cîmpi alergînd,
Pe toți întrebînd
Și la toți zicînd:
„Cine-a cunoscut,
Cine mi-a văzut
Mîndru ciobănel,
Tras printr-un inel?
Fețișoara lui,
Spuma laptelui;
Mustecioara lui,
Spicul grîului;
Perișorul lui,
Pana corbului;
Ochișorii lui,
Mura¹⁵ cîmpului?“,
Tu, mioara mea,
Să te-**nduri**¹⁶ de ea

¹⁵ – ежевика¹⁶ – сжалиться

Și-i spune curat
Că m-am însurat
Cu-o fată de crai,
Pe-o gură de rai.
Iar la cea măicuță
Să nu spui, drăguță,
Că la nunta mea
A căzut o stea,
C-am avut nuntași
Brazi și paltinași,
Preoți, munții mari,
Paseri, lăutari,
Păserele mii,
Și stele făclii!

F. Motivului**nuntă-moarte repetat**

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde succint la întrebări:

- Cum îți imaginezi o țară care este un „plai, gură de rai“?
- Din ce cauză cele trei turme de miei coborau din munți la vale?
- În ce relații se află, la începutul baladei, „cei trei ciobăneli“?
- De ce cei doi ciobani s-au sfătuit să completeze împotriva celui de al treilea?
- Ce sfat îi dă miorița ciobănașului?
- Care este răspunsul tînarului păstor?
- Cum arată ciobănașul?
- Cine-l caută mereu pe ciobănaș? De ce?
- Ce mesaj lasă ciobănașul oițelor sale?
- Care este mesajul ciobănașului pentru măicuța sa?

2. Împarte textul în fragmente, ținând cont de evenimente.

3. Citește din text versurile ce conțin:

- a) detalii despre cei trei ciobani;
- b) detalii despre succesul ciobănașului moldovean;
- c) prevenirea ciobănașului despre pericol;
- d) îngrijorarea și durerea măicuței;
- e) portretul ciobănașului;
- f) testamentul tînărului păstor.

4. Explică sensurile contextuale ale expresiilor și metaforelor:

- *picior de plai*
- *gură de rai*
- *mări, se vorbiră*
- *negru zăvoi*
- *oiță năzdrăvană*
- *mîndră crăiasă, a lumii mireasă*
- *la nunta mea a căzut o stea*
- *preoți, munții mari*
- *păsări lăutari*
- *stele făclii*

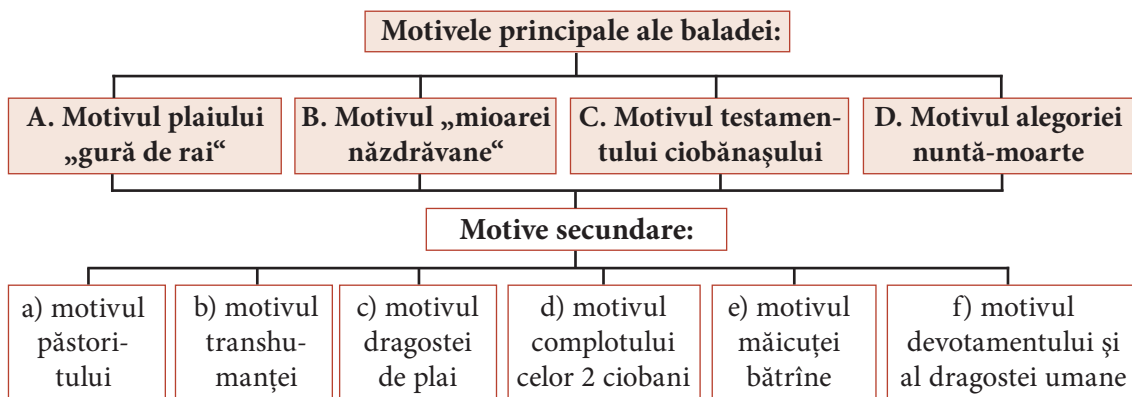
Nicolae Grigorescu,
Ciobănaș

5. Identifică, în text, momentul în care narațiunea trece din planul realului în planul fantasticului și explică de ce autorul anonim procedează astfel.

6. Caracterizează personajul principal al baladei, utilizînd reperele:

- autorul despre personaj;
- alte personaje despre el:
 - a) cei doi ciobani, b) miorița, c) măicuța;
- faptele ciobănașului;
- limbajul acestuia:
 - a) diminutivele, b) adresările ș.a.

7. Mesajul baladei se poate deduce în baza motivelor prezente în operă. Examinează schema motivelor și comentează sensul lor contextual. Utilizează informația din *Barometru*...

8. Comentează semnificația titlului operii, exemplificînd prin detalii din text.

9. Citiți pe roluri balada *Miorița*, exprimîndu-vă atitudinea proprie față de cele povestite în text.

Solstițiul cuvintelor

1. Exprimați-vă opinia:

- Este ciobănașul un om de succes în meseria lui?
- Tînărul cioban se teme de moarte?
- Dorește să trăiască și să-și realizeze idealul de viață?
- Acceptă moartea ca pe un final inevitabil al vieții: mai devreme sau mai târziu toți oamenii mor?

2. Redactează o schiță de portret al ciobănașului, conducîndu-te de textul baladei și de imaginea din tabloul *Ciobănaș* de renumitul pictor Nicolae Grigorescu (p. 82).

3. Comentați, lucrînd în echipe și utilizînd informația din *Barometru...*:

I. Sensurile pe care le au, în descrierea nunții-moarte, simbolurile-elemente ale naturii: „soare“, „lună“, „munții mari“, „păsărele mii“, „stele făclii“.

II. Dorințele ciobănașului:

- a) de a rămîne în continuare în compania oilor, în preajma stîinii;
- b) de a i se pune la cap cele trei fluierașe: „de fag, de os, de soc“.

III. Cele două atitudini ale ciobănașului:

a) de a le comunica oițelor sale despre nunta-moarte: „Să le spui curat/ Că m-am însurat/ Cu-o fată de crai/ Pe-o gură de rai,/ Că la nunta mea/ A căzut o stea ...“;

b) de a nu-i comunica mamei despre acest lucru: „Iar la cea măicuță/ Să nu-i spui, drăguță,/ Că la nunta mea/ A căzut o stea...“.

IV. Ideea că ciobănașul reprezintă idealul de viață al poporului prin calitățile sale deosebite, care reprezintă frumusețea fizică și morală: dragostea de plai, de viață, de oameni, de mamă, de meserie; hărnicia, blîndețea, credința, demnitatea etc.

V. Opinia lui G. Călinescu că balada *Miorița* reprezintă mitul pastoral, modul de existență al poporului român, utilizînd două-trei caracteristici ale mitului. Precizați: Mihail Sadoveanu (în *Baltagul*) a rescris mitul, a schimbat o parte din mit, actualizîndu-l, sau a creat un mit nou?

VI. Formulați, în cadrul fiecărei echipe, 3-4 idei concluzive prin care să argumentați ce lecție de viață v-a oferit mesajul baladei.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

Balada *Miorița* este o capodoperă a poeziei populare românești și exprimă întreaga filosofie a vieții și a morții: care este rostul vieții? Cum te poți realiza în viață? Ce este fericirea, demnitatea, dragostea de oameni, eternitatea? Cum poți depăși moartea ca final al vieții?

Subiectul *Mioriței* e construit pe motive-simboluri. Expoziția conține **motivul plaiului**, „gură de rai“, un spațiu, cu o natură bogată și extrem de frumoasă, asemănătoare cu cea din rai. Peste acest plai domină o atmosferă liniștită, luminoasă, a armoniei dintre om și natură.

Evenimentul mitic are loc toamna, timp simbolic al adunării roadelor, al belșugului, al întoarcerii/ coborîrii turmelor din munți, **motivul transhumantei**, unde s-au aflat din primăvară. Munții Carpați mai reprezintă un spațiu protejat de forțele divine, un spațiu spiritual. Cei trei ciobănei, care sînt din diferite zone ale țării: „cel ungurean“ e din părțile de vest, „cel vrîncean“, din Vrancea, o zonă de centru, și „cel moldovan“ din partea de est, s-au aflat împreună în perioada din primăvară pînă-n toamnă, au avut relații bune de tovărășie în aceeași meserie: păstoritul. După proverbul cunoscut „Toamna se numără bobocii“, s-a

Portofoliu-ghid

- *Miorița* este opera populară care a avut o mare răspîndire pe tot teritoriul istoric al vechii Dacii: Transilvania, Muntenia și Moldova.
- Balada are circa 1 500 de variante, iar unele dintre ele, fiind mai mici, sînt cîntate, devenind cîntate tradiționale.
- Se cînta cu diferite ocazii, de aceea se mai numește *cîntec bătrînesc*.
- A fost culeasă de Alecu Russo de la niște păstori din munții Vrancei, pe cînd se afla în exil la schitul Soveja; acesta și i-a transmis-o lui Vasile Alecsandri, care colecta folclor pentru a-l publica.
- Vasile Alecsandri a prelucrat balada, a intitulat-o *Miorița* și a publicat-o pentru prima oară în culegerea *Poezii populare. Cîntece bătrînești, adunate și îndreptate de Vasile Alecsandri*, 1852.
- A fost și continuă să fie o sursă de inspirație pentru scriitori (*Baltagul*, Mihail Sadoveanu) compozitori și artiști plastici români și străini. A fost tradusă în peste 20 de limbi.

dovedit că unul dintre ei a obținut un rezultat mai bun, datorită hărniciei și profesionalismului: „are oi mai multe,/ Mîndre și cornute,/ Și cai învățați,/ Și cîini mai bărbați“. Acest fapt a stîrnit invidia celorlalți doi – cauza conflictului, care este de natură economică. Ei se înțeleg în taină să-i ia bunurile ciobănașului, omorîndu-l. Pericolul este anunțat de cîntecul **mioarei năzdrăvane**, căreia „de trei zile-ncoace/ gura nu-i mai tace“. Ciobănașul însă nu înțelege acest „cîntec“, de aceea explicarea are loc prin dialogul direct dintre păstor și animalul simbolic, miorița, puternic umanizat. Dotată cu puteri supranaturale, ea îl sfătuie să fie prudent, atent și să-și asigure viața pusă în pericol. Mioara reprezintă atitudinea poporului față de eroul său, ciobănașul, care întrunește principalele calități omenești: dragostea de viață, de plai, de frumos, de părinți, de muncă, demnitate și onestitatea.

Așadar, ciobănașul este și el un personaj simbolic, dotat cu deosebite calități umane, semnificînd buna-credință și umanismul poporului. Tînărul păstor analizează pericolul în care se află și, deoarece evenimentul e tainuit de către cei doi (el nu știe nici timpul, nici locul exact), iar forțele aflate în conflict nu sînt egale (dușmanii sînt doi, iar el este de unul singur), el lasă, prin intermediul mioarei, un testament pentru oile sale. Acesta este rolul mioarei năzdrăvane, care-l ajută să nu fie luat prin surprindere. Următorul **motiv** este cel al **testamentului ciobanului**, care urmează a fi pus în acțiune doar în cazul unui eventual sfîrșit tragic.

Motivul alegoric nunta-moarte semnifică dorința și străduința păstorului de a se realiza în viață. Ciobănașul a înțeles și a învățat această înțelepciune de la strămoșii săi, de aceea el a devenit un tînăr de succes ajutat de principalele sale calități: dragostea de plai, de părinți, de muncă, de cei ce te înconjoară, manifestînd multă grijă față de animalele sale, care-i asigură o viață îndestulată. Nunta cu o „fată de crai,/ Pe-o gură de rai“ reprezintă realizarea prin dragoste, dobîndirea fericirii în viață. Balada impresionează prin sentimentele de dragoste profundă a fiului față de măicuța sa și a mamei față de fecior. Ciobănașul știe că durerea mamei este foarte puternică și încearcă s-o apere, încredințînd-o mioarei sale năzdrăvane.

În felul acesta, *Miorița* devine un simbol complex al dragostei umane, al existenței veșnice, fapt care justifică titlul baladei-mit.

Dialog intercultural

1. Citește informația din *Portofoliul-ghid* și prezintă oral istoria interesantă a baladei *Miorița*.
2. Organizați un concurs al povestitorilor: *Cele mai interesante istorii mitice din cultura popoarelor de pe mapamond*. Apreciați topul celor mai buni povestitori.

Satisfacția opțiunii

1. Memorizează un fragment din baladă.
2. Argumentează prin idei proprii afirmația lui Alecu Russo din motto-ul temei.
3. Scrie o comunicare în care să demonstrezi ce valoare culturală, literară reprezintă pentru tine balada *Miorița*. Utilizează și informația din *Portofoliul-ghid*.
4. Compară subiectul baladei *Miorița* cu subiectul romanului *Baltagul* de Mihail Sadoveanu. Identifică două asemănări și două deosebiri relevante.

Dochia și Traian, mitul „întemeierii poporului“*Enigma cuvântului*

1. Citește informația din *Portofoliul-ghid* (p. 86) și amintește-ți ce semnifică și cine sînt personajele mitului.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și explică de ce autorul și-a intitulat opera *Dochia și Traian*.

Dochia și Traian

I

Între **Piatra Detunată**
Ș-al **Sahastrului Picior**¹,
Vezi o stîncă ce-au fost față
De un mare domnitor.

¹– *nume de locuri din masivul muntos
Ceahlău (Carpați)*

.....
Acea doamnă e **Dochia**²,
Zece oi, a ei popor,
Ea **domnează-n vizunie**³
Preste⁴ turme și păstori.

²– *sens alegoric: Dacia
și poporul statului dac*
³– *domnește în loc ascuns*
⁴– *peste*

II

La frumusețe și la minte
Nici o **giună**⁵-i sămăna,
Vrednică⁶ de-a ei părinte,
De Decebal, ea era.

⁵– *jună, tînără*
⁶– *demnă*

Dar cînd Dacia-au **împilat**⁷-o
Fiul Romei cel mărit,
Pe cel care-ar fi scăpat-o,
De-a iubi a **giuruit**⁸.

⁷– *înrobît-o, subjugat-o*
⁸– *juruit, făgăduit*

Traian vede astă zîină;
Deși e învingător,
Frumuseței ei se-nchină,
Se subjugă⁹ de amor.

⁹– *îngenuncheat, dominat; Motivul dragostei*

III

Împăratu **în van**¹⁰ cată
Pe Dochia a-mblînzi;
Văzînd patria **ferecată**¹¹,
Ea se-ndeamnă a fugi.

¹⁰– *în zadar*
¹¹– *прикованная*
– **Motivul dragostei față de patrie**

„Speriată, Dochia a ridicat
mâinile spre cer și a șoptit:
«Stană de piatră mă fac și
rămân aici, în țara mea»“.
Din cartea Povestirii istorice
de Dumitru Almaș.

Portofoliu-ghid

Dochia – fiică a regelui Decebal, devenită eroina unei legende românești.

Traian – împărat al Romei antice, care a cucerit Dacia.

Dochia, fiind urmărită de Traian, s-a prefăcut în păstoriță și s-a ascuns în munți.

Atunci când Traian a descoperit-o, oferindu-i dragostea sa, ea l-a rugat pe **Zamolxis** (zeul suprem în religia geto-dacilor) s-o transforme în stîncă. Această stîncă se află pe muntele Ceahlău (Carpați).

Prin a codrului **potică**¹² ¹² – *cărare*
Ea ascunde al ei trai,
Acea doamnă tinerică
Turma paște peste plai.

A ei haină aurită
O preface în **șaiag**¹³, ¹³ – *haină simplă din pînză de casă,*
Tronu-i iarbă înverzită, *рубице*
Schiptru¹⁴-i este un **toiag**¹⁵. ¹⁴ – *un fel de baston împodobit, care*
 se poartă ca semn al autorității

IV ¹⁵ – *nocox*

Traian vine-n astă țară
Și de-a birui deprins
Spre Dochia cea fugară
Acum mîna a întins.
Atunci ea, cu grai ferbinte,
„Zamolxis, o, zeu, striga,
Te giur pe al meu părinte,
Astăzi rog nu mă lăsa!“

– **Motivul orgoliului cuceritorului**

Cînd întinde a sa mîna
Ca s-o strîngă-n braț Traian,
De-al ei zeu scutita zîna
Se preface-n **bolovan**¹⁶. ¹⁶ – *валун*

V
El petroasa ei icoană
Nu-ncetează a iubi;
Pe ea pune-a sa coroană,
Nici se poate despărți.

– **Motivul pietrei-icoane**

Acea piatră chiar vioaie
De-aburi (a)copere-a ei sîn,
Din a ei plîns naște ploaie,
Tunet din al ei suspin.

– *metafore ce sugerează dragostea nețarmurită față de pămîntul natal*

O ursită-o **priveghează**¹⁷, ¹⁷ – *păzește*
Și Dochia deseori
Peste nouri luminează
Ca o stea pentru păstori.

Gheorghe Asachi

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde succint la întrebări:

- Ce simbolizează Dochia?
- Unde și cînd se desfășoară acțiunea?
- Ce s-a întîmplat cu țara Dochiei, Dacia?
- A acceptat Dochia înrobirea țării sale? Exemplifică.
- Cu ce scop o urmărește Traian pe Dochia?
- Cum este prezentată Dochia în textul baladei?

- Cine a salvat-o? Cum? De ce?
 - Cum și-a schimbat Dochia modul de trai? De ce?
 - Cum a procedat Traian?
 - Din ce cauză ea s-a transformat în piatră?
- 2. Precizează ce rol îi acordă G. Călinescu legendei *Dochia și Traian*.**
 - 3. Selectează din text și explică sensul:**
 - expresii deosebite;
 - metafore;
 - comparații;
 - epitete.
 - 4. Observă în câte fragmente este împărțit textul și motivează divizarea baladei în cinci părți.**
 - 4.1. Intitulează fiecare parte prin:**
 - a) un cuvânt/ o îmbinare de cuvinte;
 - b) un titlu propriu.
 - Motivează titlurile propuse.**
 - 5. Scrie un alt final al baladei, păstrând semnificația mitică.**

Solstițiul cuvintelor

- 1. Identifică ce au comun următoarele nume, utilizând informația din internet.**
Dochia – Dacia – Odochia?
- 1.1. Explică ce reprezintă fiecare dintre ele?**
- 2. Exprimă-ți opinia: poezia lui Gheorghe Asachi este o legendă? o baladă? un mit? Argumentează.**

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

Identitatea culturală a fiecărui popor poate fi reflectată de miturile și legendele care l-au însoțit pe tot parcursul evoluției lui istorice, de aceea, este foarte important să cunoaștem literatura populară, miturile și legendele care au circulat cândva pe aceste meleaguri. Unul din miturile care ilustrează valoarea culturală a poporului nostru este mitul *Monastirea Argeșului*, studiat în clasa a X-a.

- 1. Convocați echipa elevilor experți, amintiți-vă evenimentele din baladă, reflectați asupra semnificației acestora și lucrați conform algoritmului:**
 - A. Citesc și reflectează experții :** faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante, ce se referă la tema, opera discutată.
 - B. Experții construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți câte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
 - C. Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Satisfacția opțiunii

- 1. Rezumă conținutul legendei *Dochia și Traian*.**
- 2. Povestește textul, jucînd unul dintre roluri:**
 - a) Traian reîntors la Roma;
 - b) Zamolxis;
 - c) un urmaș al lui Decebal.
- 3. Scrie trei argumente care să demonstreze că *Dochia și Traian* este un mit.**

Mitul Zburătorului, un vis al dragostei eterne

Enigma cuvântului

1. Amintește-ți ce sentimente/ situații ți-au produs o senzație, o dorință de zbor.
2. Citește informația din *Portofoliul-ghid* și relatează despre semnificația mitului Zburătorului.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul și rezumă conținutul lui.

Poemul conține o frumoasă poveste de dragoste dintre o fată de împărat și un tânăr, Călin, ipostaza umanizată a ființei supranaturale din mitul Zburătorului. Acesta dispare pentru o perioadă îndelungată. Între timp, fata este alungată de către tatăl-împărat. Ea locuiește, ca un om simplu, într-un sat, împreună cu micul ei fiu, avînd o căsuță sărăcăcioasă.

Mihai Eminescu
(1850 – 1889)

Poet, prozator,
dramaturg, publicist

Portofoliu-ghid

Mitul **Zburătorului** este unul dintre cele mai vechi mituri românești, fiind supranumit și *mitul dragostei*. El explică, în viziunea poporului, schimbările esențiale în fiziologia și psihologia tinerilor în perioada pubertății (*полового созревания*), perioada îndrăgostirii. Zburătorul poate fi un personaj masculin sau feminin care deține puterea dragostei și poate fi reprezentat prin personaje fabuloase (șarpe, flacăra zburătoare, tânăr/ă cu trăsături fizice deosebite).

Călin (file din poveste)

(fragment)

VII

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură
Înfunda¹ mișcarea-i crează între stuf la **iezătură**²;
 Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate
 Rînduri, rînduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.

¹ – закупорить,² – плотина

.....
 Pe potica dinspre codri cine oare se coboară?
 Un voinic cu ochi de vultur lungă vale o măsoară.
 Șapte ani de cînd plecat-ai, zburător cu negre plete,
 Și-ai uitat de soarta mîndrei, iubitoarei tale fete!

Și pe cîmpul gol el vede un copil umblînd desculț
 Și cercînd ca să adune într-un cîrd bobocii mulți.
 – Bună vreme, măi băiete! – Mulțămim, voinic străin!
 – Cum te cheamă, măi copile? – Ca pe tată-meu – Călin;
 Mama-mi spune cîteodată, de-o întreb: a cui-s, mamă?
 „Zburătoru-ți este tată și pe el Călin îl cheamă“.
 Cînd l-aude, numai dînsul își știa inima lui,
 Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.

.....
 Pe un pat de scînduri goale doarme tînăra nevastă
 În **mocnitul**³ întuneric și cu fața spre fereastră.

³ – тлеющий

.....
 El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
 Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
 Și bărbia i-o ridică, s-uită-n ochii-i plini de apă,
 Și pe rînd și-astupă gura, cînd cu gura se adapă.

VIII

De treci codrii **de aramă**⁴, de departe vezi albind
 Și-auzi mîndra glăsuire a pădurii de argint.
 Acolo, lîngă izvoară, iarba pare de omăt,
 Flori albastre tremur ude în văzduhul tămîiet.

⁴ – медные

.....
 Lînga lacul care-n tremur somnoros și lin se bate,
 Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,
 Căci din patru părți a lumii împărați și-mpărătese
 Au venit ca să serbeze nunta gingașei mirese;
 Feți-frumoși cu păr de aur, zmei cu solzii **de oțele**⁵,
 Cititorii cei de zodii și **șagalnicul**⁶ Pepele.
 Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilț **cu spată**⁷,
 El pe capu-i poartă **mitră**⁸ și-i cu barba pieptănată;
 Țapăn, drept, cu **schiptru**⁹-n mîină, șede-n perine de puf
 Și cu crengi îl apăr pagii de muscuțe și **zăduf**¹⁰...
 Acum iată că din codru și Călin mirele iese,
 Care ține-n a lui mîină mîina gingașei mirese.
 Îi foșnea uscat pe frunze poala lungă-a albei rochii,
 Fața-i roșie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;
 La pămînt mai că ajunge al ei păr de aur moale,
 Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.
 Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă,
 Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă.
 Socrul roagă-n capul mesei să poștească să se pună
 Nunul mare, mîndrul soare, și pe nună, mîndra lună.
 Și s-așază toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,
 Lin vioarele răsună, iară cobza **ține hangul**¹¹.

⁵ – стальные⁶ – смешной⁷ – со спинкой⁸ – митра,⁹ – скипетр¹⁰ – зной,

духота

¹¹ – аккомпани-
рует¹² – глашатай¹³ – шпора

.....
 Și pe masa-mpărătească sare-un greier, **crainic**¹² sprinten,
 Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătînd din **pinten**¹³;
 El tușește, își încheie haina plină de șireturi:
 – Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.

Mihai Eminescu, 1 noiembrie 1876

Igor Vieru,
 ilustrație la poe-
 mul *Călin*
 (file din poveste)

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde la următoarele întrebări:

- Unde se desfășoară acțiunea?
- Cine sînt personajele din fragment?
- Care este evenimentul cel mai impor-
tant din viața personajelor?
- Este vorba despre o iubire împlinită?
Argumentează-ți răspunsul.

2. Completează rubricile următoare după o lectură independentă (în gînd).

Ce văd?	Ce aud?	Ce simt?

3. Găsește în text:

- descrierea locului unde se desfășoară acțiunea;
- portretul Zburătorului;
- portretul fetei de împărat;
- portretul socrului-mare;
- dialogul dintre Călin și fiul său;
- comparații; personificări.

4. Împarte textul în fragmente. Intitulează-le.**5. Cum crezi, textul citit este:**

- a) poezie de inspirație folclorică? c) poem?
b) basm? d) mit?

Argumentează-ți opinia.

6. Recitește textul și identifică:

Elemente reale:	Elemente fantastice:

6.1. Explică rolul lor în descrierea evenimentului din text.**7. Exprimă-ți opinia, utilizând reperele propuse:**

- Ce indică faptul că fata are o stea în frunte?

- a) este un semn de la naștere; c) este semnul celor aleși;
b) este o podoabă; d) este rezultatul unei lovituri.

- Ce simbolizează:

- a) ochii de vultur; c) rochia albă;
b) negrele plete ale Zburătorului; d) părul galben și lung al fetei?

8. Comentează semnificația decorului nunții?**8.1. Care alt spațiu ar fi potrivit pentru nunta personajelor? De ce?****9. Imaginează-ți că ești oaspete la nunta Zburătorului și trebuie să rostești un toast. Alcătuieste-l, urmărind condițiile:**

T O A S T	<ul style="list-style-type: none"> • formula de adresare; • evidențierea calităților miresei, mirelui; • referirea la 1-2 trăsături negative neînsemnate (lipsa de experiență, orgoliul, neascultarea etc.); 	<ul style="list-style-type: none"> • urarea propriu-zisă; • o exprimare spirituală; • un volum redus; • un vocabular adecvat.
----------------------------------	---	---

10. Ce moment din fragmentele citite ți-a produs o impresie deosebită? De ce?**11. De ce opere literare îți amintește subiectul textului dat? Argumentează.***Satisfacția opțiunii***1. Relatează succint subiectul textului, fiind (la alegere) în rolul:**

- a) împăratului (tatăl fetei); b) feciorului; c) unui invitat la nuntă.

2. Explică, în cinci-șase enunțuri, de ce despărțirea timp de șapte ani nu a stins dragostea dintre Călin și fata de împărat.**3. Respectând două-trei cerințe ale mitului, alcătuieste o poveste de dragoste imaginară.**

Evaluare

1. Încercuiește litera care corespunde afirmației.....8 p.

- A F Miturile sînt izvoare de inspirație pentru literatura modernă.
- A F Zburătorul este un tînăr care fură fete pentru a se căsători cu ele.
- A F Personaje-Zburători în opera lui M. Eminescu sînt: Luceafărul, Călin, Cătălin.
- A F Mitul etnogenezei poporului român relatează despre formarea poporului român.
- A F Negru-Vodă vrea să construiască o altă mănăstire, mai frumoasă decît Mănăstirea Argeșului.
- A F Mănăstirea Argeșului este un mit despre jertfa Meșterului Manole.
- A F Mitul are la bază argumente științifice.
- A F *Dochia și Traian* este o poveste.

2. Argumentează succint răspunsurile corecte.....6 p.

3. Comentează, în șapte enunțuri, o operă din literatura română, studiată recent, care te-a impresionat în mod deosebit. În compoziție, respectă următoarele condiții:.....16 p.

- a) indică opera și autorul 2 p.
 - b) comentează succint mesajul operei literare 3 p.
 - c) prezintă tema, ideea lucrării..... 2 p.
 - d) exprimă-ți atitudinea personală, formulează concluzii. 2 p.
- Volumul 7 p.

Umanitatea în afirmarea unui ideal de cultură și civilizație

Umanismul și cunoașterea omului universal

„Umanismul e organizarea vieții, deci morală, politică, literatură; cunoașterea omului însuși și a diverselor sale manifestări.“

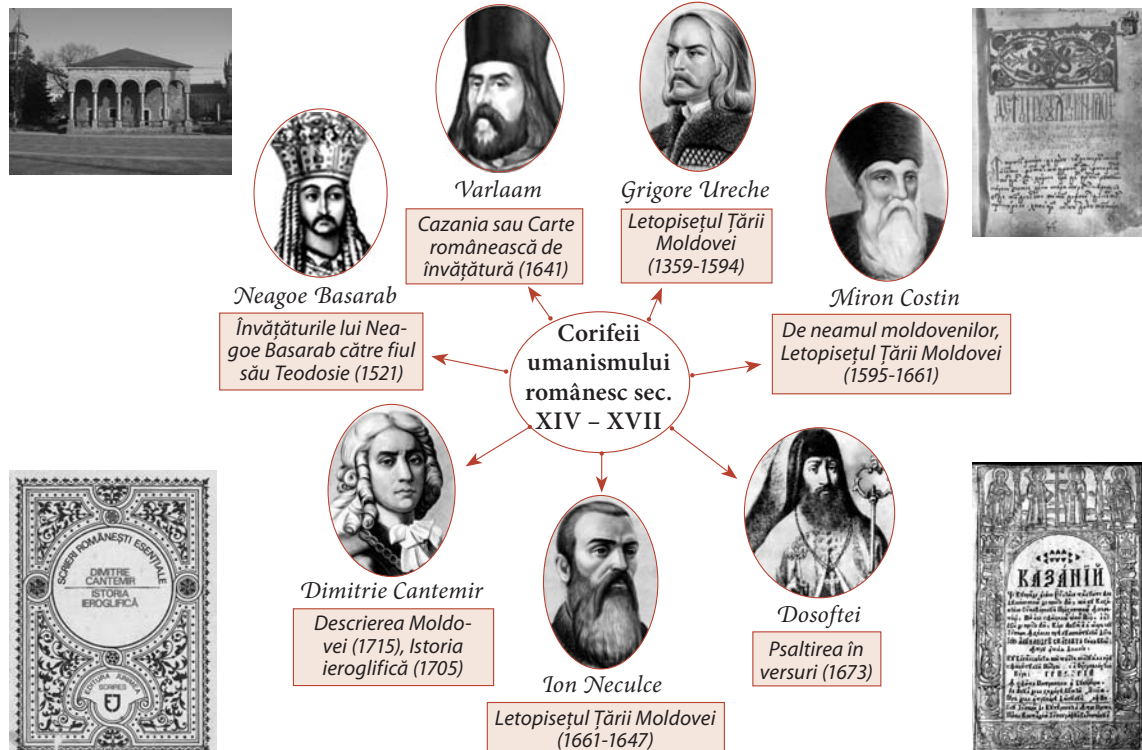
(Pierre Barrière)

Enigma cuvântului

1. Motivează-ți comportamentul când descoperi că ai în față:
a) oameni pe care-i apreciezi; b) oameni care te dezamăgesc.
2. Scrie, în caiet, pe două coloane:
a) ce calități umane apreciezi; b) ce calități umane te descurajează.
3. Reflectează: în ce caz te poți considera un umanist?
4. Exprimă-ți opinia referitoare la ideea din mottoul temei.

Labirintul soluțiilor

1. Identifică, în baza schemei de mai jos, timpul manifestării umanismului în cultura română și formulează o concluzie despre bogăția și diversitatea culturii române din această perioadă.
1.1. Reține nume de personalități și titluri de opere scrise în această perioadă.

- 2.** Examinează harta și observă țările în care au activat reprezentanții de seamă ai *umanismului*: F. Petrarca (2), G. Boccaccio (2), F. Rabelais (3), W. Shakespeare (4), M. Cervantes (5), Erasmus din Rotterdam (6), Nicolaus Olahus, Neagoe Basarab, Varlaam, Dosoftei, Gr. Ureche, M. Costin, I. Neculce, D. Cantemir (1).

Dialog intercultural

- 1.** Discută împreună cu colegul rolul idealurilor umanismului de pe mapamond pentru evoluția personalității, utilizând repera:

- libertatea, demnitatea, perfecțiunea omului;
- încrederea în rațiunea umană;
- atitudini anticlericale;
- armonia dintre om și natură;
- natura – un model al artelor;
- admirația față de valorile Antichității;
- omul universal multilateral dezvoltat.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

- 1.** Convocați echipa elevilor experți și reflectați asupra semnificației idealurilor umaniste, lucrând conform algoritmului:

A. Citesc și reflectez asupra expertizii: faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, opera discutată.

B. Experții construiesc și ghidează comunicarea: alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.

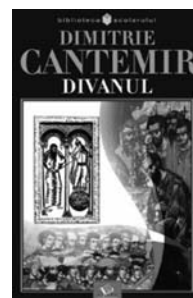
C. Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.

Paginile cronicilor au valoare culturală. Autorii lor reflectează asupra problemelor principale ale umanismului românesc:

- cunoașterea etnogenezei, originii daco-romane a poporului;
- unitatea și continuitatea dezvoltării poporului în limitele aceluiași teritoriu;
- latinitatea limbii române;
- interesul pentru condiția vieții umane, în general, și a poporului român, în particular;
- eliberarea și independența poporului.

Satisfacția opțiunii

- 1.** Consultă informația din *Barometru...* și fă un rezumat din cinci propoziții despre idealurile umanismului românesc.
- 2.** Prezintă, în șase propoziții, utilizând informații din internet, un umanist din literatura poporului pe care îl reprezintă, din literatura universală sau personalitatea lui Dimitrie Cantemir, din literatura română (la alegere).

Dimitrie Cantemir, un prinț al umanismului românesc

„Dimitrie Cantemir întruchipează perfect
ideea de universalitate.“

(Vasile Coroban)

Enigma cuvântului

Dimitrie Cantemir
(1673 – 1723)

Cărturar, filosof,
scriitor, domn al
Moldovei
(1710 – 1711).

1. Ilustrează afirmația din motto-ul temei, actualizând în baza informației studiate în clasa a X-a despre Dimitrie Cantemir.
2. Compară personalitatea lui Dimitrie Cantemir cu alte personalități enciclopedice (de exemplu, Voltaire, Mihail Lomonosov, Alexander Pope).
3. Precizează: cum e comemorată astăzi în țară personalitatea marelui savant și scriitor.
4. Alcătuieste trei-patru enunțuri cu expresiile:

lesne $\begin{cases} \rightarrow & \text{de înțeles} \\ \rightarrow & \text{a zice} \\ \rightarrow & \dots \end{cases}$ apus, asfințit $\begin{matrix} \text{N} & \text{nord (miazănoapte)} \\ \updownarrow & \\ \text{V} & \text{ } \\ \updownarrow & \\ \text{E} & \text{răsărit} \\ \updownarrow & \\ \text{S} & \text{sud (miazăzi)} \end{matrix}$

5. Citește și observă!

sciți – *скифы*

geți – *геты*

daci – *даки*

barbari – *варвары*

époacă – *эпо́ха*

a săvârși – *совершaть, завершaть*

nărăv – *но́ров*

DESCRIEREA MOLDOVEI – O ENCICLOPEDIA A ȚĂRII

„Dragostea ce avem pentru patria noastră ne îndeamnă
să lăudăm neamul din care ne-am născut.“

(Dimitrie Cantemir)

Plăcerea lecturii

1. Citește atent fragmentul din capitolul I al lucrării lui Dimitrie Cantemir și află care a fost numele vechi al Moldovei și de unde provine acest cuvânt.

Descrierea Moldovei

Capitolul I

(fragment)

Toată țara pe care o numim astăzi Moldova, precum și ținuturile *înceinate* dinspre asfințit, au fost stăpânite la început de sciți, care cuceriseră aproape trei părți ale lumii. Grecii i-au numit pe locuitorii acestor ținuturi când geți, când daci. Sub stăpânirea romanilor s-a statornicit (s-a fixat) numirea de daci.

După ce acest popor pierdu pe regele Decebal, biruit de viteazul Nerva Traian, întreaga țară pe care o locuia a fost prefăcută în provincie romană.

În epoca următoare, când Imperiul Roman a început să *decadă*, barbarii au pustiit Moldova de mai multe ori și *au silit* pe coloniștii romani să fugă în munți. *Viețuind* acolo câteva sute de ani, deoarece populația s-a înmulțit peste măsură, Dragoș, un fiu al voievodului Bogdan, se hotărî să *cuteze* un marș peste munți, ca și cum ar pleca la vânătoare. Pe drum dădu, din întâmplare, peste un bour sălbatic, numit de moldoveni zimbru, și, tot gonindu-l, ajunsese *la poalele munților* (*подножье гор*).

Cînd cățeaua lui de vânătoare, căreia-i zicea *Molda* și pe care o iubea foarte mult, se repezi asupra fiarei, bourul *se azvîrli* (*бросаться*) într-un rîu, unde săgețile îl uciseră, dar și cățeaua, care sărise în apă după fiară, fu luată de undele repezi (*быстрые волны*).

Întru pomenirea acestei întâmplări, Dragoș fu cel dintîi care numi acest rîu Moldova, iar locul – Roman (capul bourului sălbatic devenise stema noii domnii).

După aceea, cînd cercetă ținuturile învecinate și găsi cîmpuri roditoare și ape îmbelșugate, tîrguri, cetăți întărite... oamenii tineri din neamul lui Roman își urmară domnul de bunăvoie; trecură munții așezîndu-se în aceste ținuturi, pe Dragoș îl numiră cel dintîi domn al țării noi. Odată cu legile trase din *dreptul civil* roman (*гражданское право*), țara își pierdu și numele dacic și latinesc și atît străinii, cît și locuitorii ei înșiși îi ziseră Moldova, după apa Moldovei.

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde la întrebări:

- Ce nume purtau altădată locuitorii Moldovei?
- Ce s-a întîmplat după moartea lui Decebal?
- Din ce cauză dacii romanizați (coloniștii romani) au fugit în munți?
- Cine i-a îndemnat să se întoarcă înapoi?
- În ce împrejurări a pierit *Molda*?
- Cum a fost numit rîul? Dar locuitorii?
- Care a fost motivul pierderii numelui dacic și latinesc?

2. Găsește în text sinonimele cuvintelor: *ținut*, *apus*, *amintire*, *valuri*, *bogat*.

3. Citește în text enunțurile din care ai aflat:

- cînd s-a fixat numele de daci;
- cît timp romanii au locuit în munți;
- despre ținuturile învecinate cu Roman;
- din ce motive bourul (zimbrul) este reprezentat pe stemă;
- cine a fost cel care i-a dat rîului numele de Moldova.

4. Împarte textul în fragmente și alcătuiește planul textului.

4.1. Rezumă textul după planul alcătuit.

5. Împreună cu colegul, faceți o descriere, în șapte-opt propoziții, a Republicii Moldova de azi, urmărind reperatele:

- teritoriul;
- fauna;
- flora;
- limbile vorbite;
- stema.

5.1. Compară descrierea realizată cu cea a lui D. Cantemir. Ce concluzii poți trage?

- 6. Lucrați în grup: imaginați-vă că sînteți istoric de profesie, discutați și argumentați, pe scurt, dacă este adevărat sau nu că Dimitrie Cantemir:**
- a fost un bun cunoscător al trecutului;
 - a avut prea mare încredere în legende;
 - a folosit doar informații verificate;
 - era interesat să-și prezinte patria într-o lumină favorabilă;
 - își iubea mult poporul.

Plăcerea lecturii

- 1. Pentru a-ți completa informația, citește, din *Descrierea Moldovei*, fragmentul ce urmează.**

Capitolul al XVII-lea

[1] Cu toții (moldovenii) sînt mai cu seamă *cutezători* (отважные), *semeți* (гордые) și foarte puși pe gîlceavă (sfadă), cu toate acestea se liniștesc lesne și se împacă iarăși cu *potrivnicul* (dușman). Vorba *duel* încă nu le este cunoscută. Țăranii trec rareori de la vorbe la arme... Asemenea fac și oștenii: foarte rar trec de la sfadă la sabie [...], sînt glumeți și veseli, ceea ce au în suflet le stă și pe buze, [...] uită ușor dușmăniile.

[2] De băutură nu au prea multă greață (dezgust), dar nici nu-i sînt plecați peste măsură. Desfătarea (plăcerea) lor cea mai mare este să petreacă în ospete, uneori de la al șaselea ceas al serii pînă la al treilea ceas după miezul nopții, alteori și pînă *se crapă de ziuă* (a se face ziuă). Nu au obicei să facă petreceri în fiecă zi, ci numai la sărbători sau cînd e vreme rea, iarna, cînd gerul silește oamenii să stea pe acasă.

[3] Despre slujba religioasă știu puțin lucru. Cei mai mulți cred că fiecărui om Dumnezeu îi hotărăște ziua morții, iar înaintea acesteia nimeni nu poate să moară sau să piară în război... Totdeauna s-au arătat cu credință către domn.

[4] Chipul cu care primesc oaspeții străini și drumeții *e vrednic* (достойный) de cea mai mare laudă; căci deși foarte săraci din pricina învecinării cu tătarii, totuși nu se dau înapoi niciodată să dea mîncare și găzduire unui oaspe și-l adăpostesc fără plată timp de trei zile, împreună cu calul său. Pe străin îl primesc cu fața voioasă, ca și cînd le-ar fi frate sau altă rudenie... *Furtișaguri* (мелкое воровство) nu se săvîrșesc decît puține sau deloc la ei... înainte de înșurătoare păzesc curăția (puritatea morală) și au *năravuri* (привычка) bune.

[5] Jocurile la moldoveni sînt cu totul altfel decît la celelalte neamuri. Cînd se prind unul de altul de mîină, se joacă roata mergînd de la dreapta spre stînga cu aceiași pași potriviți, atunci zic că joacă hora, cînd stau într-un lanț lung și se țin de mîini, mergînd împrejur, acesta se numește „danț”. La nunți, înainte de cununie, au obicei să joace în ogrăzi și pe ulițe. Ei au peste o sută de jocuri felurite și cîteva așa de *meșteșugite* (reușite), încît cei ce joacă parcă nici nu ating pămîntul și parcă zboară în aer.

Dimitrie Cantemir

Labirintul soluțiilor

- 1. Citește enunțurile în care se relatează despre:**

- atitudinea față de dușman;
- plăcerea cea mai mare a moldovenilor;
- credința lor;
- felul de a primi oaspeți;
- dansurile moldovenilor;
- dragostea scriitorului față de neam.

2. Selectează, din fiecare alineat numerotat al textului, câte două caracteristici specifice moldovenilor și completează tabelul:

Alineat	1	2	3	4	5
<i>Exemple</i>	<i>Cutezători</i>				

3. Observă și informează colegii: corespund descrierile de atunci cu modul de trai și comportamentul moldovenilor din ziua de azi?
4. Formulează întrebări referitoare la momentele principale din text.
5. Găsește, în text, sinonime pentru cuvintele: *poporul, măreți, certăreți, ușor, dușmanul, dezgust, plăcere, oră, se face ziuă, felul de a..., timp rău, dansuri*.
6. Ce înseamnă a fi ospitalier? Exemplifică din text și din experiența proprie că moldovenii sînt ospitalieri.
7. Explică colegilor cum se dansează *hora, danțul, sârba*, utilizînd gesturi și mișcări.
8. Ce obiceiuri, din cele prezentate de Dimitrie Cantemir, s-au mai păstrat? Descrie unul în trei-patru enunțuri (la alegere).
- 8.1. Ce obiceiuri noi au apărut în viața locuitorilor din Republica Moldova?
- 8.2. Dedu, din cele povestite, atitudinea scriitorului față de țara sa. Formulează-o în câteva enunțuri.
9. Redactează o scrisoare unui prieten din străinătate în care să descrii tradițiile și obiceiurile locuitorilor din Republica Moldova în ziua de azi.
10. Concluzionează, prin ce este utilă lucrarea lui Dimitrie Cantemir pentru cititorul de azi:
- informații prețioase;
 - cunoașterea obiceiurilor, a tradițiilor naționale;
 - accesibilitatea limbajului;
 - curajul de a relata adevărul?
- Argumentează-ți răspunsul.
11. Dacă ai discuta cu scriitorul, despre ce i-ai propune să mai scrie în cartea sa?
12. Discutați în echipe și formulați argumente la tema: *Dimitrie Cantemir este un scriitor umanist*. Utilizați informația din *Barometru...*

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Ia cunoștință de informația din *Barometru...* și reflectează asupra valorii personalității lui Dimitrie Cantemir.
2. Convocați echipa elevilor experți, amintiți-vă evenimente interesante din viața și activitatea lui Dimitrie Cantemir, reflectați asupra semnificației acestora și lucrați conform algoritmului:
- A. *Citesc și reflectează experții*: faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultîndu-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, opera discutată.

- B. Experții construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți câte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
- C. Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Dimitrie Cantemir este omul de cultură și scriitorul care a dominat epoca medievală a literaturii românești și a reprezentat Renașterea europeană. Operele lui însă, prin caracterul lor progresist și forma de realizare, anunță de asemenea o nouă perioadă în dezvoltarea culturii și a literaturii românești: cea a iluminismului. Unele dintre ele, scrise în latină sau traduse în alte limbi, cum e cazul monografiei *Descrierea Moldovei*, au fost înalt apreciate, căutate, citite cu interes și folosite ca izvoare de documentare și de inspirație de către oamenii de cultură și scriitorii secolului al XVIII-lea, considerat secolul luminilor în cultura și literatura europeană.

Descrierea Moldovei a fost prima carte de vizită a acestei țări pentru toți străinii. Este o lucrare în care s-au adunat, ca într-o oglindă, toate imaginile acestor frumoase și bogate meleaguri ce au un destin atât de dur. Pentru a contura întregul tablou al țării, Cantemir ordonează materialul informativ în trei părți: *Partea geografică*, *Partea politică* și *Despre cele bisericești și ale învățaturii în Moldova*.

Un deosebit interes prezintă astăzi partea I și a III-a. Partea I conține informații prețioase despre întemeierea statului feudal, stabilirea denumirii și a hotarelor vechi și mai noi ale acestuia și, în special, despre rolul binefăcător al apelor, pădurilor, câmpiilor, munților pentru locuitorii țării. Autorul reușește să demonstreze ideea că natura țării este bogată și-i oferă omului surse de existență din belșug atunci când omul o protejează. Cititorii de azi pot face, prin comparație, constatarea că asistăm, în prezent, la un dezastru ecologic la care a ajuns natura Moldovei. Citită astfel, lucrarea este foarte actuală. Partea a III-a relatează despre obiceiurile, tradițiile culturale, limba și scrisul, învățămîntul din ținut.

Așadar, *Descrierea Moldovei* a fost și rămîne a fi o carte principală despre Țara Moldovei.

Satisfacția opțiunii

- 1. Motivează, într-un discurs oral de șase-opt propoziții, necesitatea/ utilitatea monografiei *Descrierea Moldovei*, caracterul ei umanist.**
- 2. Realizează o prezentare PowerPoint sau un poster în care să ilustrezi și să comentezi succint cele mai interesante locuri din Republica Moldova. Utilizează lucrarea elaborată în cadrul unui concurs de prezentatori organizat în clasă sau în școală. Dragostea pentru patrie ne îndeamnă s-o cunoaștem cu adevărat.**
- 3. Lucrînd în echipe, elaborați proiectul unei cărți despre Republica Moldova de azi, care ar fi o carte de vizită pentru oaspeții țării.**
- 4. Scrie un discurs cu tema: „Valoarea personalității lui Dimitrie Cantemir în viziunea mea”.**

Iluminismul, o biruință a rațiunii umane

„Iluminismul pune cultura în centrul concepției sale. Omul este un spirit cultural prin instrucție.“

(Adrian Marino)

Enigma cuvîntului

1. Identifică asemănările și deosebirile de sens ale expresiilor:

- a fi cunoscător;
- a fi cult;
- a fi erudit;
- a fi instruit;
- a fi luminat;
- a fi citit.

În ajutor îți vin expresiile: *plin de înțelepciune, a cunoaște multe, care are un nivel înalt de cultură, cu multă știință de carte, a face școală, care posedă cunoștințe vaste și profunde.*

2. Caracterizează, pe scurt, o personalitate cunoscută, un coleg, un membru al familiei (la alegere), care ar corespunde modelului de:

- om de cultură;
- personalitate progresistă;
- om al acțiunii;
- personalitate erudită;
- om al luminilor/ luminat;
- om al progresului.

3. Comentează mesajul imaginilor alăturate, raportîndu-le la subiectul temei.

Labirintul soluțiilor

1. Citește enunțurile din mottoul temei și explică, prin cuvinte proprii, sensul lor.

1.1. Alege unul dintre ele care s-ar potrivi ca scop al generației tale. Argumentează.

2. Fiecare generație își propune anumite obiective, în legătură cu necesitățile timpului și condițiile de viață. Ia cunoștință de principalele scopuri și activități ale generației iluminiștilor și discutați-le cu ajutorul echipei de elevi-experti, utilizînd și informația din schema de la pagina următoare.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Convocați echipa elevilor experți și reflectați asupra semnificației idealurilor iluministe, lucrînd conform algoritmului:

A. *Citesc și reflectează experții:* faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultîndu-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, personalitățile discutate.

B. *Experții construiesc și ghidează comunicarea:* alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.

Iluminismul românesc

(1780 – 1830)

Idealuri culturale

- Întemeierea școlilor primare, a altor tipuri de școli cu predare în limba maternă;

- valorificarea tradițiilor istorice și folclorice și a filosofiei populare;
- fondarea primelor publicații, gazetele: *Albina românească*, *Curierul românesc*;
- scrierea și editarea de manuale, de lucrări de gramatică, literatură, filosofie, științe etc.

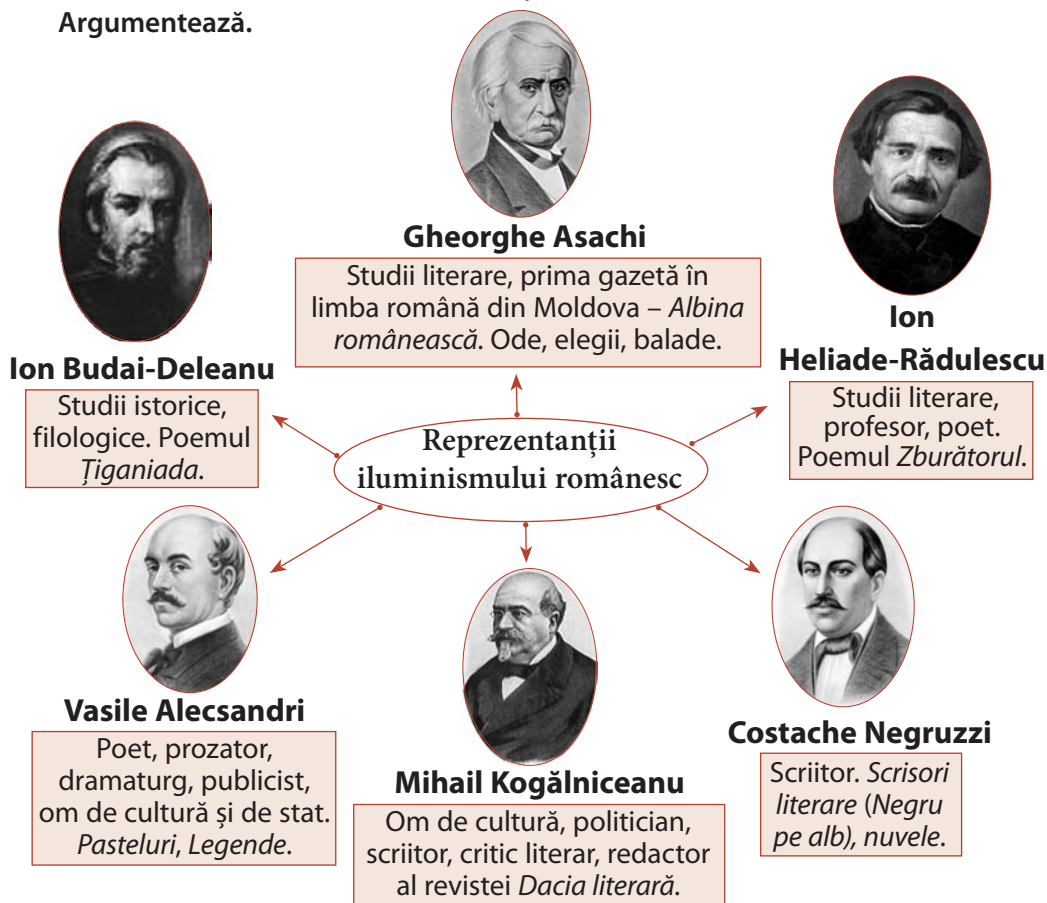

Idealuri reflectate în operele literare ale scriitorilor din epocă

- Manifestarea interesului pentru progresul țărilor occidentale; t r a d u c e r i;
- introducerea noilor științe în școli, în scopul promovării adevărului istoric și științific;
- întemeierea de societăți culturale, a teatrului și trupelor teatrale;
- aderarea la ideea de ordine socială și fericire umană ca principii ale lumii noi;
- promovarea ideii originii romanice și a latinității limbii române ca principii de integrare valorică în contextul universal.

Dialog intercultural

1. Examinează schema și prezintă colegilor două idei, concluzii cu privire la idealurile iluminiștilor, făcând comparație cu idealurile generației tale.
2. Examinează idealurile iluminismului și selectează unul care ar fi actual astăzi. Argumentează.

Satisfacția opțiunii

1. Rezumă, într-o succintă comunicare, particularitățile iluminismului românesc.
2. Prezintă, în șase-opt enunțuri, scriitorii reprezentativi din perioada iluminismului, utilizând informația din schemă și din internet.

Gheorghe Asachi, un om al luminilor

Gheorghe
Asachi
(1788 – 1869)

Enigma cuvântului

1. Completează spațiile libere din coloana B cu prepoziția adecvată din coloana A.

A	B
• spre	• M. Kogălniceanu a vorbit în discursul său patrie.
• despre	• „Du-te la oștire, țară mori/ Și-ți va fi mormîntul coronat cu flori.” (D. Bolintineanu)
• pentru	• Încheind vizita la St. Petersburg, poetul porni patrie.

Plăcerea lecturii

1. Citește cu intonație solemnă oda *La patrie*.

La patrie
(fragment)

Spre **virtute**¹ versu-**mbie**², despre rele face ură,
Fermecîndu-ni **adapă**³ d-o înalt-învățătură.

O, români, români ai Daciei, ce purtați un **mîndru**⁴ semn
De origină, istoria acum fie-ni **îndemn**⁵!

În vechime maica Roma, ce-a fost doamnă-n toată lume,
Ni-a lăsat legi și pămînturi, vorba sa și-naltul nume.

Oare darul ce de timpuri și de barbari s-a păstrat,
Cînd senină soarta **luce**⁶, fi-va astăzi **defăimat**⁷?

Nu, prin muze ș-a virtutei dorul dulce și fierbinte,
În noi lumea să cunoască strănepoți romanei **ginte**⁸.

¹ – însușire morală pozitivă a omului;

² – îndeamnă; ³ – a iniția – приобщать

⁴ – demn, valoros

⁵ – стимул

⁶ – lucește, ⁷ – ponegriț – очернен

⁸ – neam

Gheorghe Asachi

Labirintul soluțiilor

1. Recitește fragmentul, privind un ton patetic (*патетический*), convingător.

2. Identifică în text:

a) lucrurile care au fost lăsate în dar strănepoților de la „maica Roma”;	b) adresarea poetului;
	c) îndemnul autorului.

3. Răspunde, succint, la întrebări și convinge-te că ai înțeles textul:

• Cui i se adresează poetul?	• Ce moștenire ne-au lăsat strămoșii?
• Cine este numită „doamnă-n toată lumea”?	• Spre ce ne îndeamnă mesajul autorului?
• Cine sînt considerați de către poet strămoșii românilor?	• Cum explici scrierea unor cuvinte cu cratimă?

4. Găsește, în text, sinonimele cuvintelor: *demn, stimulent, în trecut, limbă, moștenire, ponegriț, vremuri, destin, calitate*.

4.1. Formează enunțuri cu cîte două dintre ele.

5. Alcătuește îmbinări cu cuvintele: *istorie, soartă*.

6. Scrie antonimele adecvate:

Model: *senină* înnorată virtute _____
 acum _____ dulce _____
 astăzi _____ fierbinte _____

7. Explică sensul titlului poeziei, utilizînd detalii din text.**8. Precizează ce *gînduri, idei, sentimente* ți-a provocat lectura poeziei.****9. Pronunță-te asupra opiniilor lui Gheorghe Asachi, traducîndu-le în limba română.**

„В чем коренится низость нашего времени? Откуда проистекает река мерзостей, сотрясающих державу? Какова причина бессилия религии? Не от неприязни ли нашей друг к другу? Увы, источник подлости, затопляющей мир, обретается в человеческом сердце. Имя ему – К о р ы с т ь и э г о и з м.“

*Solstițiul cuvîntului***1. Exprimă-ți opinia.**

- Atît în poezia *La patrie*, cît și în citatul din exercițiul 9, autorul urmărește scopul de a ilumina poporul, dar modalitățile sînt diferite. Care sînt ele: *promovarea virtuților* sau *critica izvorului josniciei*?
- Ce a servit drept imbold pentru scrierea acestei poezii?
- Ce ar trebui să facem pentru a afirma că sîntem strănepoții unei patrii istorice?
- Prin ce este actuală poezia?

2. Imaginîndu-ți că ești poetul, relatează despre civilizația dacică sau romanică. Utilizează informația studiată la lecțiile de istorie și de literatură.**3. Lucrînd în echipe, stabiliți asemănări între ideile poeziei studiate și:**

- a) cele din balada *Dochia și Traian*;
- b) cuvintele lui Ștefan cel Mare: *Moldova nu este a mea, ci a urmașilor urmașilor noștri*;
- c) afirmația lui Ion Druță: *Pămîntul, istoria și limba sînt trei stîlpi pe care se ține neamul*.

*Dialog intercultural***1. Pornind de la îndemnul poeziei, propune generației tale trei-patru sfaturi, formulîndu-le după modelul: *Aduceți-vă aminte de faptele înaintașilor voștri, ca să puteți lua mărime mare și nume veșnic.* (Din *Sfînta Scriptură*)****2. Realizează o prezentare a lui Gheorghe Asachi, om al luminilor.****3. Prezențați, în formatul unui interviu, reprezentanți distinși ai culturii actuale din Republica Moldova. Precizați în ce măsură ei sînt iluminați.***Satisfacția opțiunii***1. Citește individual fabula *Momița la bal masche* de Gheorghe Asachi, ținînd cont de tonul de povestitor al autorului.****2.1. Explică eventualele cuvinte necunoscute din textul fabulei date, consultînd dicționarul.****2.2. Identifică, în text, două-trei idei iluministe, comentîndu-le succint.****3. Prezintă o situație-două din experiența proprie care ar ilustra alegoria fabulei.**

Evaluare

1. Citește atent textul și realizează corect sarcinile din test. Mult succes!

Să răspîndim luminile și bunăstarea...

(fragmente)

...Omul, începînd de la strămoșul Adam, purure a voit a ști ce nu știe și, deși eu nu sînt în stare ca să vă fac să gustați din pomul științei, care nu se află decît în grădina raiului, unde nici d-voastră, nici eu nu cred că vom intra prea lesne, totuși...

– Răbdare, răbdare, cititorilor, chiar lui Dumnezeu i-au trebuit 6 zile ca să facă lumea...

Națiile care se află în capul luminilor, Franța, Anglia, Germania simțesc neapărata nevoie de a lega lanțul timpurilor și de a urmări în trecut propășirea (progresul) năravurilor publice, originea instituțiilor lor, leagănul libertății lor. De aceea le vedem cheltuind milioane spre a face cercetări asupra începuturilor istoriei, legislației, vieții publice și locale a acelor populații care le-au dat naștere și le-au pregătit era de fericire, de bunăstare și de libertate, de care strănepoții lor se bucură astăzi.

Am luat luxul, corupția și formele exterioare ale Europei, dar nu și ideile de dreptate și deopotrivă îndreptare, bunăstarea materială și descoperirile geniului, care astăzi fac fala secolului. Ne pretindem nație civilizată, și avem robi; civilizația noastră se mărginește în lux, în mărfurile europene, care ne exportează toată bogăția, în caretele și juvaerele femeilor noastre și în cunoștința superficială a unei sau două limbi străine, care ne dau înlesnire de a înțelege romanele doamnei Sand și vodevilele domnului Scribe.

...Orașele noastre sunt numai niște sate mari. N-avem drumuri, n-avem canale, produsele noastre putrezesc pe loc, comorile noastre minerale zac necunoscute în vinele pământului. În mijlocul celor mai mari bogății, cu pământul cel mai roditor, cu apele cele mai vii, cu pădurile cele mai frumoase, suntem săraci; și pentru ca să ne putem îndestula nevoile civilizației... ne sărăcim prezentul și ne ruinăm viitorul. Cît de departe însă am merge, cîtă fericire ne-am pregăti, cînd, în loc de a ne cheltui în deșert activitatea și capitalurile noastre, le-am întrebuița în sporirea buneistării materiale a țării noastre, singura care ne poate duce la bunăstarea intelectuală, adică la adevărata civilizație. Politica noastră nu trebuie să fie în chestiile din afară; adevărata noastră politică este cu totul în reformele dinlăuntru. Să răspîndim luminile și bunăstarea materială în clasele de jos, care astăzi zac în neștiință și în sărăcie...

(*Tainele inimii* de Mihail Kogălniceanu)

2. Transcrie, din text, cîte un enunț în care se menționează:

a) efortul pe care-l fac țările europene pentru cercetarea trecutului lor	0 / 1
b) ideile și experiența națiunilor europene care merită a fi preluate	0 / 1
c) acțiunile care ar conduce țara spre adevărata civilizație	0 / 1

3. Rescrie fraza, înlocuind cuvintele subliniate prin sinonimele lor selectate dintre paranteze.

Omul, începînd de la strămoșul Adam, purure a voit a ști ce nu știe, deși eu nu sînt în stare ca să vă fac să gustați din pomul științei. (**a cunoaște; copacul; a porni; cu toate că; străbunul; a vrut**)

4. Explică, în trei enunțuri, expresia *Capul luminilor*.

5. Răspunde în scris la următoarele întrebări, utilizând informația din text:

a) Ce și-a dorit omul, începînd cu primul său strămoș?

b) Care sînt națiunile ce se află, în opinia autorului, în capul luminilor?

c) Ce valori sînt promovate de autor în text?

6. Alcătuieste patru propoziții dezvoltate, în care cuvîntul *cap* să aibă sensuri diferite:

a) *cap* (parte a corpului)

b) *cap* (individ)

c) *cap* (minte)

d) *cap* (noțiune geografică)

7. Determină relațiile semantice dintre cuvintele: *taină – secret – enigmă*.

7.1. Formulează două titluri de opere literare care să conțină unul dintre aceste cuvinte.

8. Continuă finalul textului, propunînd trei idei practice în scopul realizării cu succes a reformelor democratice în țara noastră.

9. Redactează, în cinci enunțuri, textul unei reclame de promovare a bomboanelor moldovenești pe piața europeană.

10. Continuă dialogul cu opt replici-propoziții dezvoltate, în baza următorului anunț:

Vînd o tabletă Android cu ecran de 8", într-o stare foarte bună, nu este zgîriată sau lovită. Procesor Dual Core de 1,6 GHz, Cortex A9, 1 GB RAM, memorie internă de 8 GB. Are carcasă foarte rezistentă confecționată din aluminiu. Tableta este dotată cu cameră față, spate. Se poate folosi și ca telefon. Are încărcător de cameră și cablu de date. Poze reale, preț negociabil.

Contact: Popescu Ion, tel. 022 51-34-25.

– Am citit anunțul dumneavoastră...

–

–

11. Scrie, în zece enunțuri, un eseu cu tema: *Moldova – cultură și destin european*.

Respectă reperatele:

- prezintă argumente pro/contra;
- folosește exemple;
- exprimă-ți atitudinea personală;
- formulează concluzii.

Literatura sub semnul schimbării valorilor: curentul literar

Curentele literare, manifestări de afirmare a unui ideal artistic

„Timpul este cel mai mare inovator...
Timpul este măsura activității...”

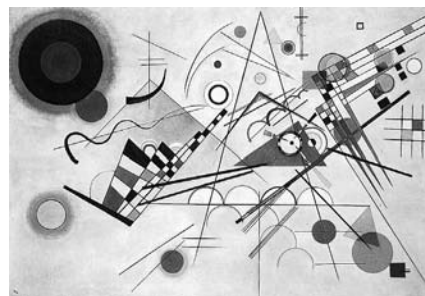
(Roger Bacon)

Hamlet și Horațio în cimitir.
Pictură a ilustrului romantic
francez Eugène Delacroix
(1798-1863)

Spărgătorii de piatră. Tablou pictat de
francezul Gustave Courbet (1819-1877),
strălucit reprezentant al realismului.

Compoziție VIII. Autorul acestei
pânze este pictorul rus Wassily
Kandinsky (1866-1944), inițiatorul
abstracționismului în artă.

Enigma cuvîntului

- 1. Privește atent tablourile și exprimă-ți opinia:**
 - ce-ți comunică ele?
 - prin ce mijloace și sugestii?
- 2. Reintitulează tablourile cu îmbinări de cuvinte ce ar conține:**
 - a) impresia personală;
 - b) mesajul.
- 3. Observă ce curente artistice reprezintă autorii picturilor date.**
- 4. Explică sensul afirmației: „Arta învinge timpul”, utilizînd și ideile din mottoul temei.**

Dialog intercultural

- 1. Dezbateți problemele:**
 - a) Ce rol are arta clasică și cea contemporană în formarea generației voastre?
 - b) Arta învinge timpul. Utilizați dovezi din tabelul de la pagina 106.

Labirintul soluțiilor

1. Examinează, împreună cu colegul sau în echipă, tabelul, urmărind evoluția și tipul curentelor în literaturile universală și română.

Literatura universală		Literatura română
Secolele XIV – XVI	Umanismul	Secolele XV – XVII
Secolul XVII	Clasicismul	Elemente 1780 – 1830
Secolul XVIII	Iluminismul	1780 – 1848
1790 – 1850	Romantismul	1830 – 1890
1850 – 1940	Realismul	1860 – 1950
1870 – 1900	Naturalismul	Elemente 1890 – 1920
	Sămănătorismul; Poporanismul	1900 – 1930
1886 – 1930	Simbolismul	1882 – 1940
1915 – 2000	Modernismul, neomodernismul și postmodernismul	1915 – 2000

2. Formulează câte o concluzie cu privire la:
 - anii, perioada când se afirmă curente literare;
 - curente literare prezente astăzi în viața noastră.
3. Ce muzee de artă, biblioteci din republică și din alte țări ai dori să vizitezi? De ce?

Obiectivul criticii

1. Citește informația din *Portofoliu-ghid* și reține particularitățile unui curent literar.

Portofoliu-ghid

Curent literar (sau **artistic**) – mișcare artistică sau literară care reunește un număr de scriitori sau de artiști în baza unui program estetic și a unor înclinații (relativ) comune, care împărtășesc concepții estetice și ideologice comune; scriitorii înrudiți stilistic și între care se stabilesc relații de ordin practic.

Curentul literar cunoaște o precisă localizare istorică, fără să se poată stabili cu exactitate ziua constituirii și dispariției unui curent literar. Istoria menționează evenimente de care se leagă apariția unui curent literar: apariția unei reviste literare, a unui cenaclu literar, publicarea unui manifest literar etc. În perioada contemporană asistăm la manifestarea a numeroase curente ce se afirmă simultan.

(Dicționar de terminologie literară)

2. Exprimă-ți opinia față de afirmația lui Alexandru Macedonski:

Pentru mine, ce este frumos frumos rămîne, numească-se acest frumos simbolism, modernism etc.

Satisfacția opțiunii

1. Alcătuiește două-trei *îmbinări/expresii* cu noțiunea *curent*.
2. Formulează o definiție proprie a curentului literar.
3. Pornind de la afirmația de mai sus lui Al. Macedonski, exprimă-ți opinia, într-o reflecție din șapte-opt enunțuri, despre frumusețea, valoarea unei opere literare preferate.

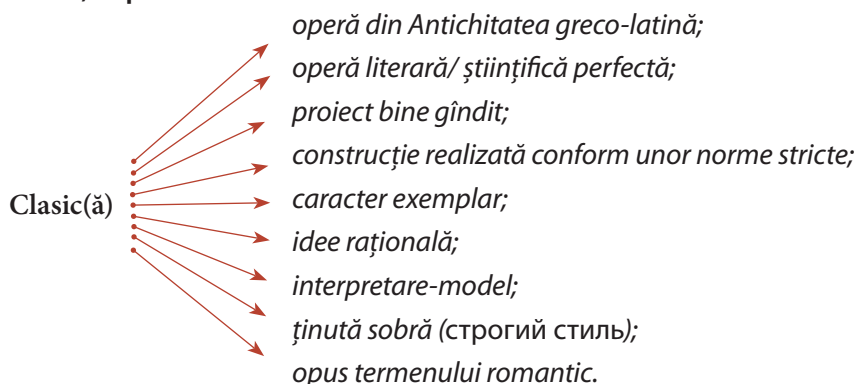
Clasicismul, un ideal al umanității

„Studiul literelor și fericirea omului –
un scop al clasicismului.“

(Adrian Marino)

Enigma cuvântului

1. Citește îmbinările de *cuvinte/ expresiile* propuse și selectează-le pe cele cunoscute, explicându-le sensul:

2. Citește *mottoul* și selectează *cuvintele-cheie*.
 - 2.1. Construieste cu ele propoziții în care să-ți prezinți propriul ideal.

Labirintul soluțiilor

1. Aplică-ți cunoștințele, dezvoltând definiția din *Portofoliul-ghid*.

Portofoliu-ghid

Clasicismul este un curent literar-artistic ce apare în Franța și se afirmă în secolul al XVII-lea și la începutul celui de-al XVIII-lea, fiind caracterizat prin imitarea modelelor, prin urmărirea unui ideal.

2. Consultă lista *principiilor clasicismului* și amintește-ți autori din literatura universală/ rusă care au reprezentat acest curent literar.
 - 2.1. Colaborează cu echipa de elevi experți, selectând și propunându-le 1-2 aspecte, întrebări pe care ți-ar plăcea să le discuțați.

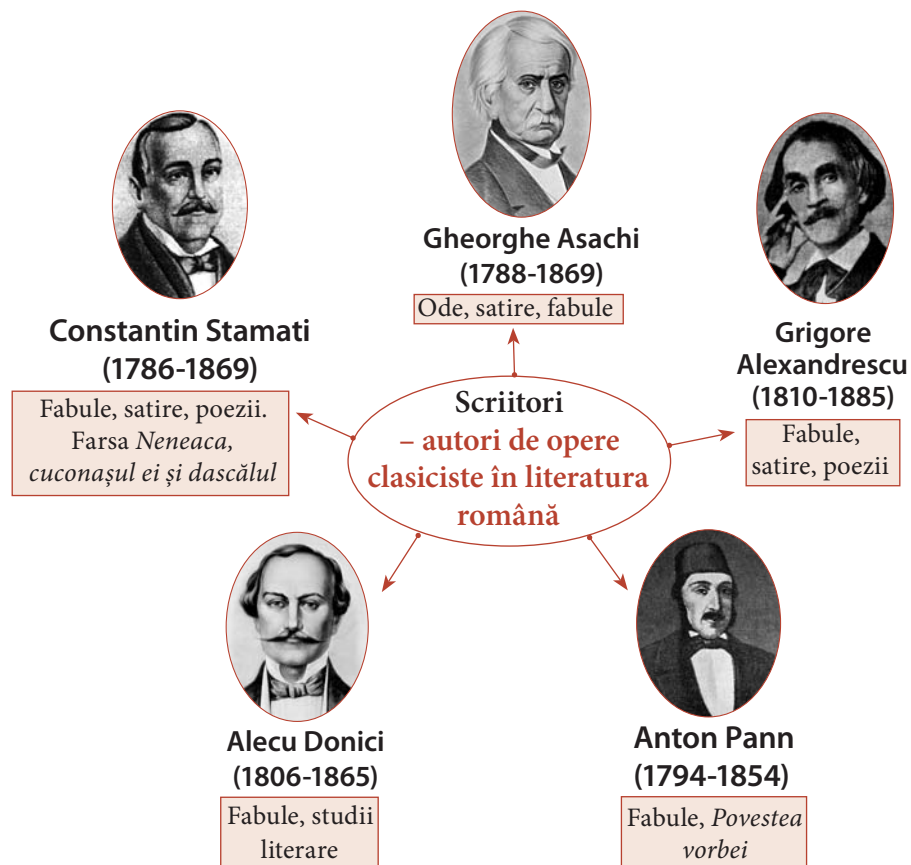
Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Convocați echipa elevilor experți și reflectați asupra semnificației idealurilor umaniste, lucrând conform algoritmului:
 - A. *Citesc și reflectează experții*: faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, personalitățile discutate.

- B. Experții construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți câte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
- C. Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Principii ale clasicismului

1. Curent raționalist;
 2. omul în centrul creației;
 3. respectarea normelor de compoziție/ a regulii celor trei unități:
 - a) de loc,
 - b) de timp (24 de ore),
 - c) de acțiune;
 4. interesul pentru natura umană (tipuri eterne);
 5. idealul îmbinării frumosului cu binele și adevărul, a utilului cu plăcutul;
 6. tendința spre ordine, echilibru, armonie, rigoare (*строгие принципы*);
 7. buna-cuviință a stilului: clar, precis, concis;
 8. scopul: didactic, moralizator;
 9. puritatea stilurilor, genurilor sau speciilor.
- 3. Examinează schema și rezumă, în două-trei propoziții, ce autori și specii reprezintă clasicismul în literatura română.**

Obiectivul criticii

1. Citește afirmațiile scriitorilor români și explică sensul sintagmelor evidențiate, care se referă la particularitățile clasicismului.

Simțirea omului de **pilde (modele, exemple) mari** s-aprinde.

(Iancu Văcărescu)

Scriu, coboară din condei (toc cu peniță) **frumuseți mari de idei**.

(Barbu Paris Mumuleanu)

Solstițiul cuvintelor

1. Utilizând cunoștințele însușite în cadrul temei, formulează răspunsurile la următoarele întrebări:
 - a) În ce perioadă se manifestă clasicismul în literatura română?
 - b) Care era curentul ce domina în această perioadă în literatura universală?
 - c) Ce concluzie poți trage?

Dialog intercultural

1. Lucrând în echipe, repartizați reperele propuse, citiți afirmațiile propuse de scriitori ce aparțin unor culturi diverse.
2. Discutați în echipe și propuneți colegilor: a) în formă de concurs, reflecțiile membrilor echipelor pe marginea sugestiilor imaginilor din tablouri; b) idei interesante formulate în baza afirmațiilor scriitorilor ce aparțin diverselor culturi, ce ar întemeia o discuție la tema: *Discuțăm în spațiul generos al culturilor lumii*.

- A. „Trebuie să-i dai sufletului toate formele posibile, trebuie să deschidem larg ușa sufletului nostru tuturor cunoștințelor, tuturor simțămintelor.” (Voltaire)
- B. Coboară-ți privirea asupra globului: el este acoperit de dovezile nemuririi sale... Geniul său dispune ca un stăpîn asupra evenimentelor; iar natura lucrează după poruncile lui. Omul doar desăvîrșește universul...” (E. Young)
- C. „Gîndire și acțiune; acțiune și gîndire, aceasta e suma oricărei înțelepciuni.” (W. Goethe)
- D. „Omul cel mai neînsemnat poate fi complet cînd se mișcă înăuntrul granițelor capacităților și aptitudinilor sale.” (W. Goethe)

Satisfacția opțiunii

1. Citește informația din *Barometru...* și relatează-o într-un dialog oral cu colegul.
2. Prezintă succint *galeria reprezentanților de vază ai clasicismului din literatura universală și română*.
3. Argumentează, într-un discurs, valoarea stilului clasic pentru tînăra generație.

Problema educației în satira lui Constantin Stamati

Enigma cuvântului

1. Enumeră cele mai importante cinci lucruri pe care trebuie să le înveți pentru viață. Motivează alegerea.
2. Reflectează și argumentează:
 - Ai întâlnit cazuri când profesorii au elevi favoriți?
 - Cunoștințele obținute le datorezi profesorului sau efortului propriu?
 - Ce ai face dacă ai fi victima unei atitudini nedrepte/ nejustificate din partea profesorului?
 - De ce se întâmplă astfel?
3. Prezintă trei-patru calități ale unui:
 - a) profesor bun;
 - b) elev exemplar.

Portofoliu-ghid

Farsă – comedie cu un conținut ușor.

Constantin Stamati
(1786 – 1869)

Poet, prozator, publicist, om de cultură care a activat în prima jumătate a secolului al XIX-lea. L-a cunoscut pe poetul A.S. Pușkin. A scris ode, elegii, satire. A fost o personalitate marcantă a timpului și este un scriitor ce reprezintă clasicismul și începutul romantismului românesc, în special prin poemele sale (*Jafita [Gafița] blestemată de părinți*).

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul din farsa *Neneaca, cuconașul ei și dascălul*, urmărind mentalitatea și comportamentul personajelor.

Neneaca, cuconașul ei și dascălul (fragment)

(Convorbire între o neneacă (*regional și familiar – mamă*), adică mamă cucoană, cu fiul său, cuconaș alintat, și dascălul grec, om onest.)

CUCOANA: Dumneata, loghiotate (*titlu dat dascălilor greci*), tocmindu-te dascăl la noi, vrei acum să examinești pe fiul meu, ce au învățat pînă acum la școala domnească, și să socotim ce trebuie să-l mai învățăm ca să fie desăvârșit (*perfect*) procopsit (*îmbogățit fără muncă*) ca un cuconaș cilibiu (*fin, galant*), iar nu ca acei ce învață cît trăiesc ca să fie dascăli; însă te rog într-un an să te silești ca doar va sfîrși cartea, căci de la anul gîndesc să-l însor.

DASCĂLUL: ...fiul dumitale este de douăzeci de ani, precum aud, și mintea omului la această vîrstă este zburdatică (*neastîmpărată, nebunatică*), apoi nu cred că într-un an va învăța mai mult decît știe astăzi, deci mai bine să-l însori decît să-l mai înveți. Cu toate aceste, să-l chemăm, ca să vedem ce au învățat.

CUCOANA: Nu știi, loghiotate, ce agerime și ce ținare de minte are copilul. El de mititel îndrăgise cartea, dar, fiind gingaș, nu-l prea sileam să meargă la școală, căci îndată îl lovea durerea de cap, de care și acum pătimește dacă citește măcar jumătate de oră. Cu toate acelea, cînd era de zece ani, știa pe de rost cimilituri (*ghicitori*), păcălituri și mulțime de fabule, de mă amuza noapți întregi, iar acum îi în stare să-ți cînte toate cîntecele orașului cu stihurile lor.

DASCĂLUL (către cuconaș): Dumneata de opt ani, de cînd te afli la școala domnească, trebuie să fi învățat în limba grecească mai tot cursul celor întii învățături ce trebuiesc

neapărat unui tânăr evghenis (*boier nobil*), precum gramatica, catehismul religiei, istoria lumii, aritmetica și geografia, și știind aceste, apoi vom merge mai înainte.

CUCONAȘUL: Ce ai să-ți bați capul, loghiotate, să mă mai înveți, când eu știu tot și sînt cel întîi între toți școlerii? Întreabă dascălii de la școala domnească să-ți spuie că eu am învățat toate cele...

DASCĂLUL: Spune-mi, dacă ai învățat catihismul, ce lege este a dumitale, căruia te închini, și ce Dumnezeu slăvești?

CUCONAȘUL: Eu sînt de legea moldovenească, ca și toți oamenii din lume.

DASCĂLUL: Legi și popule în lume sînt multe feluri, iar Dumnezeu cel adevărat este unul, căruia ne închinăm noi, creștinii.

CUCONAȘUL: Ba să mă ierți, dascăle, dumnezei sînt trei: Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt.

DASCĂLUL: Aceste trei fețe sînt una și de o fință, și se cheamă Treime.

CUCONAȘUL: Apoi cum se poate să fie și trei, și unul?

DASCĂLUL: Precum se pot multe lucruri materialice, dar mai ales Dumnezeirea, ce toate le poate. De pildă, cărămida (*купруч*) îi alcătuită din apă, lut și foc; ai înțeles acum că din aceste trei lucruri se alcătuește cărămida?... (*rîzînd cu hohot și zicînd în sine: ce spînzurat*): Deci să lăsăm și istoria lui Adam. Spune, mă rog, de cele patru reguli ale aritmeticii, căci de gramatică nu mă îndoiesc că o știi.

CUCONAȘUL: Îți spui drept că nu știu nici o regulă, și nici am voit să-mi bat capul să le învăț degeaba, când galbenul este știut cît umblă și cite parale este leul; iar de am vreo socoteală cu cineva, pui pe ciocoi de socotește, și eu plătesc, și pace; iar a număra știu și pîn' la o sută, și pîn' la două sute, și pîn' la mii de mii.

DASCĂLUL: Dacă aritmetica nu ai învățat, apoi cred că geografia nici atîta.

CUCONAȘUL: Dar ce dihanie (*fință ciudată*) este aceea geografie?

DASCĂLUL: Nu știu cum să-ți spun moldovenește. Geografia este de a ști ce este pămîntul, în cite împărății sau domnii se împarte, ce orașe sînt mai mari, ce rîuri, ce mări.

CUCONAȘUL: Stă, dascăle, să-ți spun, căci eu de mititel știu ce zici dumneata să mai învăț; bunăoară, când am fost la mănăstiri cu neneaca de ne-am primblat, am fost la Botoșani, la Roman, la Bacău, trecînd peste Bahlui, Jăjia, Siret și...

DASCĂLUL: Bine, dar dumneata ai văzut numai Moldova, însă pe pămînt sînt și alte țări și tîrguri, măcar că și Moldova are deosebită istorie și guvern.

CUCONAȘUL: Și eu am auzit că sînt alte țări, precum nemțească, ungurească, leșească (*poloneză*), turcească, dar nu am fost pe acolo, că cine umblă degeaba dacă nu are treabă, iar de unde răsare soarele și pînă unde apune, destul că știu de mititel că soarele din Moldova răsare și în Moldova apune. Și apoi te rog să-mi spui, loghiotate, care evghenis ca mine mai învață istoria Moldovei de cînd avem domni de Țarigrad, unde se termină lumea noastră, și cînd istoria Moldovei se încheie în două legi, întîi că Măria sa vodă este stăpînul, norodul – oile, iar noi, boierii, ciobanii; apoi Măria sa pe cine voiește din boieri, bate la talpe sau îi taie capul și noi, boierii, după pilda Măriei sale jăcuim (*jefuim*) și batem norodul; și al doilea, care este din boieri mai mare și mai avut, acela este tare și are voie să facă ce vrea.

.....
DASCĂLUL: Cucoană, fiul dumitale atîta știe astăzi cît știa cînd l-ai adus de la țară să-l dai la școala domnească, deci ar trebui să înceapă de la alfa, vita, dar el îi de 20 de ani...

CUCOANA: Tîlharii de dascăli sînt vinovați, iar el, mititelul, nu-i vinovat... Of, dascăle, ce mă superi cu palavrele dumitale? Eu îți spun încă o dată că el îi avut (*bogat*) și de neam mare, apoi la noi, în Moldova, cine are aceste îi cu minte, de treabă și procopsit...

DASCĂLUL: Apoi eu nu am ce face în casa dumitale...

CUCOANA: Fii dar dumneata pedagog sau magog, mie puțin îmi pasă, numai însemnează ce îți voi spune... În toate zilele, deosebit de sărbători mici și mari și de duminici, de la cinci pîn' la șase ore să citești cu dînsul istoria și geografia; însă să faci așa marafet, ca el, făr' de multă osteneală... O dată pe săptămîină să-l înveți hambacul.

DASCĂLUL: Vrei să zici, poate, aritmetica?

CUCOANA: Ba nu, eu vreau hambacul, că îi mai ușor, ca să știe copilul numai că două și cu două fac patru și să știe a-și număra paralele... Să-l înveți a vorbi cabazlicos (*cu haz*)...

DASCĂLUL: Adică ca să rîdă toți de dînsul ca de un caraghios; mai bine să-l învâț a vorbi frumos...

CUCOANA: Pentru Dumnezeu, dumneata vrei să-l înveți raterica (*retorica*). Nu, dascăle, nu vreau decît să fie vorbăreț, să nu-i tacă gura nici un minut, să știe pe de rost numele comedianților... celor mai vestiți ce joacă pe frînghii și fac ghidușii de carii domnul și boierii fac mare haz...

DASCĂLUL: Dumneata, chera mu, ai uitat trei lucruri mai trebuitoare decît aceste fleacuri, adică măcar să-l înveți moldovenește, religia și fapta bună.

CUCOANA: Adevărat am uitat, dar nu îi de modă.

CUCONAȘUL (cătrec maica sa): Auzi! auzi! să mai învâț moldovenește dacă eu sînt moldovan!

CUCOANA: Are dreptate copilul, că el știe moldovenește a vorbi și a iscăli, iar de istorie nime nu întrebă, nici măcar nu se vorbește acum, ca mai nainte, pe cînd erau domni pămînteni.

DASCĂLUL (în greacă): Blestemată să fii și tu și cuconașul tău, spînzuratul!

Aceasta zicînd dascălul în sine, își apucă șlicul, (*căciula*) și o rupe de fugă.

CUCONAȘUL (rîzînd cu hohot, zice): ...am scăpat teafăr, căci înțeleapta mea nenecuță i-au venit de hac... Doamne, Doamne, mata tare ești învățată, de poți învăța și pe dascăli...

Constantin Stamati

Labirintul soluțiilor

1. Relatează impresia pe care ți-au produs-o personajele acestui fragment. Ce ai observat „asistînd” la acest examen în calitate de cititor-spectator?

2. Răspunde la întrebări:

- În ce perioadă se desfășoară acțiunea?
- Argumentează cu detalii din text.
- Din ce cauză cucoana dorea să-l învețe pe cuconaș doar timp de un an?
- Ce fel de profesor este dascălul?
- Ce părere ai despre cuconaș?
- Ce tip de mamă este cucoana?
- Cîți ani a studiat cuconașul la școală?
- De care altă operă literară îți amintesc personajele?

3. Identifică în text:

a) Unde are loc acțiunea?

b) Cît timp se desfășoară ea?

c) În ce mod este construită

acțiunea în operă?

- 3.1.** Determină, în baza răspunsurilor, una dintre regulile principale ale *clasicismului*.
- 4.** Ce problemă discută personajele din fragment?
- 4.1.** Consultă fișa principiilor *clasicismului* (p. 108) și verifică dacă problema operei ține de programul curentului. Argumentează.
- 5.** Comentează opiniile cucoanei. Accepți sau nu cele afirmate de ea? De ce?
- 6.** Scrie în tabel câte trei determinative pentru fiecare personaj și, în dreptul lor, cuvintele din text ce le confirmă.

Personajul	Determinativele	Informația din text

Igor Vieru,
ilustrație la poe-
mul *Junii corupți*.
Detaliu

- 7.** Recitește răspunsurile cuconașului și identifică erorile pe care le comite:
a) la gramatică; b) la aritmetică; c) la geografie; d) la istorie.
- 8.** Selectează din text secvențele în care cuconașul dovedește o bună cunoaștere a realității sociale.
- 9.** Caracterizează-l succint pe cuconaș.
- 9.1** Constată ce atitudine are el față de țărani.
- 10.** Fă un rezumat, continuând propozițiile:
- Cucoana l-a invitat la ea pe dascăl ca să...
 - Ea l-a rugat ca timp de un an să...
 - Cuconașul, cu mare supărare, i-a zis slujnicei că va veni, dar...
 - La religie, cuconașul știa că...
 - Dascălul a spus că geografia este...
 - Din cele patru reguli ale matematicii, cuconașul știa ...
 - După examinare, dascălul i-a spus cucoanei că ar trebui...

Solstițiul cuvintelor

- 1.** Construiește un dialog în care s-o convingi pe cucoană că fiul „cel drag”, în realitate, nu corespunde părerii ei:

Cucoana: *Nu știi ce agerime și ce ținere de minte are copilul...*

_____

Cucoana: *El, de mititel, îndrăgise cartea...*

_____

Cucoana: *Fiind gingaș, ...îndată îl lovea durerea de cap... dacă citea măcar jumătate de oră...*

_____

Cucoana: *Cînd era de zece ani, știa multe cimilituri, păcălituri și o mulțime de fabule...*

_____

Cucoana: *Acum cîntă toate cîntecele orașului...*

_____

- 2.** Observă tonul și modul în care discută cuconașul cu dascălul. Potrivește un ton adecvat pentru ambele personaje și citește fragmentul împreună cu colegul, încercînd să sugerați caracterul fiecărui personaj.
- 3.** Găsește asemănări/ deosebiri între farsa *Neneaca...* și piesa *Недоросль* de Fonvizin și scrie-le într-o *diagramă Venn*.

4. **Lucrând în perechi, însenați una dintre situațiile următoare și conversați:**
 - Pe drum l-ai întâlnit pe dascălul care a ieșit recent din casa cuconășului. Ce dispoziție are acesta? Cum crezi, ce ți-ar spune el?
 - Cuconășul îi povestește unui prieten despre examenul pe care i l-a făcut dascălul.
 - Neneaca îi povestește unei rude aceeași întâmplare.
5. **Realizați un concurs: cea mai bună montare a unui spectacol în baza fragmentului studiat.**
6. **Argumentează actualitatea acestei opere a lui Constantin Stamati.**

Obiectivul criticii

1. **Exprimă-ți opinia cu privire la următoarele afirmații, utilizând exemple și convingeri proprii:**
 - a) Un dascăl adevărat trebuie să învețe cât trăiește.
 - b) Este necesar să înveți bine limba maternă, apoi limbi străine.
 - c) „Două lucruri educă tineretul: pedeapsa celor răi și răsplătirea celor buni.” (Licurg)
2. **Selectează două opinii dintre cele ce urmează și interpretează sensul lor, susținându-le sau contestându-le. Argumentează răspunsul.**
 - E inutilă învățătura când nu e minte.
 - Dușmanca este mama, vrăjmaș este tatăl al cărui copil nu e dat la învățătură.
 - „Nu poate un om să capete nimic dacă nu i s-a dat lui din cer.” (NT, Ioan, 3, 27)
 - „Școala nu are nici început, nici capăt.” (Nicolae Iorga)
 - Dragostea maternă nu concepe imposibilul.

Dialog intercultural

1. **Formulați subiecte de prim interes pentru generația voastră, care țin de tema educației în școala de astăzi în republica noastră și în alte țări, și discutați-le în echipe.**
2. **Propuneți un model al liceului și un program de educație și convingeți-vă colegii să le accepte.**

Satisfacția opțiunii

1. **În clasele a VIII-a, a X-a ai studiat opere în care ai întâlnit personaje ce-ți amintesc de cele din farsa lui Constantin Stamati. Prin ce se aseamănă/se deosebesc acestea:**
 - Madam Georgescu din *Bacalaureat* de I.L. Caragiale;
 - Maria Popescu din *Vizită* de I.L. Caragiale.
2. **Motivează, într-o compoziție de șapte-opt rînduri, decizia finală a dascălului din farsa lui Constantin Stamati.**
3. **Demonstrează, prin două-trei argumente, că farsa *Neneaca, cuconășul ei și dascălul* este o operă ce face parte din clasicism.**
4. **Scrive un articol pentru gazeta școlii în care să apreciezi contribuția lui Constantin Stamati la dezvoltarea literaturii române.**

Ideea muncii înnobilitoare în fabulele lui Alecu Donici

„Pun față-n față uneori, printr-o dublă imagine, viciul și virtutea, prostia și bunul-simț.“

(La Fontaine)

Enigma cuvântului

1. Meditează și răspunde:

- În ce situații te conduci de bunul-simț?
- Ce consideri un viciu uman, social?
- Pot sta la o masă Viciul, Virtutea, Prostia și Bunul-simț?

2. Explică expresiile:

- a fi stăpîn, proprietar, patron;
- a fi un cîine;
- a fi stăpînul, gospodarul casei, gazdă;
- a avea soartă de cîine.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și identifică pentru ce merite Juju e în favor la stăpîn?

Doi cîini

Un cîine, de pe neam dulău,
Prielnic, credincios către stăpînul său,
Odată au văzut pe vechiul cunoscut,
Juju, cățel tărcat,

Ce din ogradă an în curte s-au luat
Și carele acum la o fereastră-n casă,
Șezînd pe un covor de cele mai frumoase,
Afară mîndru se uita.
— Jujucă: ce mai faci mata?

Întreabă cîinele, din coadă dînd încet.
(Acesta între cîini e semnul de respect.)
— Îți mulțumesc, *mon cher!* răspuse lui Juju.
Sînt bine. Dorm, mănînc, alerg, mă hîrjonesc
Și pe saltele moi cînd vreau mă tăvălesc.

Dar spune-mi: ce faci tu?
— Eu sînt ca purure. Rabd foame, ploaie, ger,

Păzind ograda la boier;
Dorm lîngă poartă, sau cu caii,

Și de la bucătari ades mănînc bătaie.
Ba ieri și un fecior trei lovituri mi-au tras,
Pentru că n-am lătrat la vreme și la ceas.

Dar tu, Juju, cu ce-ntîmplare
Ai căpătat favor asupra-ți așa mare?
Ce slujbă la stăpîn în faptă împlinești?
Fiind atît de mic, în ce te bizuiești?
— Eu! au răspuns Juju. Mă mir de întrebare!
Eu fac *apporte* și joc ca omul în picioare!

Din oameni iarăși sînt la soartă în favor,
Pentru că-n două labe știi a umbla ușor

Și fac *apporte*
Cînd pot.

Alecu Donici

Labirintul soluțiilor

1. Alege răspunsul și explică dacă textul citit este:

- un pamflet?
- o parodie?
- o fabulă?

2. Răspunde, succint, la întrebări, utilizînd detalii din text:

- Ce eveniment se întîmplă în fabulă?
- În cît timp?

- Pe cine îi reprezintă cei doi câini?
- Unde se desfășoară acțiunea?
- Despre ce dialoghează dulăul cu Juju?
- Ce sentiment ți-a trezit lectura textului?

3. Citește din text:

- cuvîntul sau sintagma care-l reprezintă pe fiecare dintre cei doi câini;
- expresiile care îți comunică ce slujbă „de credință” (principală) îndeplinește fiecare dintre ei;
- (*pe roluri, împreună cu colegul*) dialogul dintre cei doi câini;
- morala fabulei.

4. Exprimă-ți opinia, argumentînd-o.

- Care dintre cei doi câini merită cu adevărat un favor?
- Alege din șirul propus calitățile umane ce îl caracterizează pe:

dulău

- muncitor;
- devotat;
- iresponsabil;
- răsfățat;
- încrezut.

Juju

- lipsit de demnitate;
- norocos;
- orgolios;
- lingușitor;
- naiv.

- Ce atitudine are Juju față de dulău?
- Care este atitudinea dulăului față de Juju?
- Care este atitudinea autorului față de personajele sale?

5. Completează, în caiet, tabelul următor, selectînd detalii caracteristice din text:

Doi câini

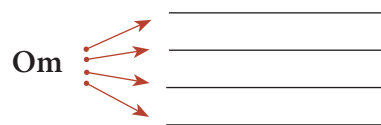
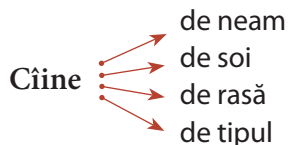
Dulăul este:	Juju este:
Exemplu: <i>Folositor societății</i>	Exemplu: <i>Un parvenit</i>

6. Care dintre personajele alegorice reprezintă punctul de vedere al autorului? Argumentează.

7. Comentează morala fabulei.

Solstițiul cuvintelor

8. Identifică în șirul determinativelor pe cele care se pot referi la noțiunea de om.

8.1. Alcătuieste enunțuri cu două-trei îmbinări de cuvinte.

9. Lucrînd în perechi:

- descrieți comportamentul, ținuta fiecărui personaj;
- în rol de consultanți juridici, faceți recomandări dulăului ca să-și dobîndească dreptatea;
- descrieți ambianța întîmplării;
- înscenați fabula.

- 10.** Opinează: *cu care dintre cei doi cîini ați accepta azi să fiți într-o echipă?*
- 10.1.** Fiind patroni, pe cine dintre ei l-ați angajat „în slujbă“?
- 11.** Comentează expresiile ce urmează, precizînd care dintre ele îl caracterizează pe *dulău* și care pe *Juju*:
- n-a scăpat șansa prielnică;
 - nu-ncăpea în sine de mîndru ce era;
 - i-a fost credincios toată viața;
 - credincios pînă-n măduva oaselor;
 - a devenit credincios;
 - pestriț la mațe.
- 12.** Identifică și interpretează atitudinea vorbitorului față de interlocutorul său:
- Mi-am dorit să te văd, *mon cher!* (scumpul/ dragul meu)
 - A, *mon cher*, salut!
 - Vai, *mon cher*, ce bine că mi-ai telefonat, să-ți aud vocea!
 - Nu e cazul să te deranjezi, *mon cher!*
 - Îmi amintesc mereu de caldul tău „*mon cher*“.
- 13.** Scrieți, pe un poster, șapte sfaturi pentru generația contemporană, cu referire la problema: *Cum să procedezi în situațiile de nedreptate socială?*

Obiectivul criticii

- 1.** Alcătuiește un articol despre valoarea fabulei lui Alecu Donici, selectînd informații din următoarele aprecieri critice:

Alecu Donici ... a reușit să sesizeze cu măiestrie ideea fabulistului rus [Ivan Krîlov] și fiecare fabulă a îmbrăcat-o în pitorescul caracter popular.

(Alexandru Hîjdău)

Donici a dat adevăratul stil și adevăratul caracter fabulei... el a creat fabula română... Afară de aceasta, ele [fabulele] au marele merit că au exercitat adesea mare influență asupra moralității publice din Moldova.

(George Sion)

Umor, o fantezie ușoară, un stil simplu și vers care sugerează o legătură mai dreaptă cu realitățile sociale înconjurătoare au asigurat popularitatea fabulelor lui Donici.

(Ion Negoïtescu)

Fabula lui Donici este, adeseori, o reflectare foarte fidelă a realităților din Moldova.

(Vasile Coroban)

Satisfacția opțiunii

- 1.** Organizați un concurs pentru cea mai adecvată lectură pe roluri/ înscenare a fabulei, cu cea mai ingenioasă deghizare (*mascare*).
- 2.** Exemplifică, prin patru-cinci argumente, actualitatea fabulei *Doi cîini* de Al. Donici.
- 3.** Demonstrează, într-o compunere din 10-15 propoziții, că fabula *Doi cîini* este o operă clasică.
- 4.** Elaborați o prezentare *PowerPoint* despre viața și activitatea lui Al. Donici, relevînd valoarea personalității sale culturale.

Idealul unei societăți sănătoase în fabulele lui Grigore Alexandrescu

Enigma cuvântului

Reține!

Societate – comunitate – neam.
Cultura comportamentului, relațiilor, discuțiilor.

1. Enumeră rudele:

- a) de sînge: sora, ..., ..., ...,
- b) prin alianță: nora, ..., ..., ..., aceeași familie.

2. Explică ce înțelegi prin cuvîntul neam: *relații, datorii, obligații...*

Reține!

- Neam – popor – nație (națiune) – rudă;
- neam de la Adam – a cincea roată la căruță (*a nu avea nici o legătură*);
- de tot neamul – de toate naționalitățile;
- a-și trage neamul din – a proveni de la...;
- neamul omenesc – genul uman;
- de neam – de origine.

Grigore
Alexandrescu
(1810 – 1885)

Poet, prozator,
fabulist.

2.1. Alcătuieste două enunțuri cu cuvintele: *neam, ne-am*.

3. Comentează sensul cuvîntului *neam* și al sinonimelor sale din fragmentele:

- *A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din r u d e mari împărătești
O prea frumoasă fată.*

(Mihai Eminescu)

- Ce p o p o r mic și minunat sînt furnicile, cît de interesant se comportă ele!
- Rudele tale împreună cu tine, desigur, și cu ceilalți oameni care vorbesc în aceeași limbă, cîntă aceleași cîntece, au aceleași obiceiuri și aceeași istorie formează un singur n e a m – o singură n a ț i u n e.

Plăcerea lecturii

1. Citește fabula și apreciază cum au procedat personajele.

Boul și vițelul

Un bou ca toți boii, puțin la simțire¹,

În zilele noastre de soartă-ajutat

Și decît toți frații mai cu osebite²,

Dobîndi³-n cireadă un post însemnat.

— Un bou în post mare? Drept, cam ciudat vine,

Dar asta se-ntîmplă în oricare loc:

¹ – *бесчувственный*

² – *deosebire*

³ – *a obținut, a cîștigat*

Decît multă minte, știu că e mai bine
 Să ai totdeauna un dram de noroc.
 Așa d-a vieții veselă schimbare,
 Cum și de mîndrie boul stăpînit,
 Se credea că este decît toți mai mare,
 Că cu dînsul nimeni nu e potrivit.
 Vițelul atuncea, plin de bucurie,
 Auzind că unchiul s-a făcut boier,
 Că are **clăi**⁴ sumă și livezi o mie: ⁴ – *смог, скурда*
 „Mă duc, zise-ndată, **nițel**⁵ fin să-i cer“. ⁵ – *пуțin*
 Făr-a pierde vreme, vițelul pornește,
 Ajunge la unchiu, **cearcă**⁶ a intra; ⁶ – *încearcă*
 Dar pe loc o slugă vine și-l oprește:
 „Acum doarme, zice, nu-l **poci**⁷ supăra“. ⁷ – *poți*
 — „Acum doarme? ce fel! pentru-ntîia dată
 După-prînz să doarmă! Obiceiul lui
 Era să nu șază ziua niciodată;
 Ast somn nu prea-mi place, și o să i-o spui.“
 — „Ba să-ți cauți treaba, că mănînci **trînteală**⁸, ⁸ – *bătaie*
 S-a schimbat boierul, nu e cum îl știi;
 Trebuie-nainte-i să mergi cu **sfială**⁹, ⁹ – *робость*
 Priimit în casă dacă vrei să fii.“
 La o **mojicie**¹⁰ atîta de mare, ¹⁰ – *зрубость*
 Vițelul răspunde că va aștepta;
 Dar unchiu se scoală, pleacă la plimbare,
 Pe lîngă el trece, făr-a se uita.
 Cu mîhnire toate băiatul le vede,
 Însă socotește că unchiu-a orbit;
 Căci fără-ndoială nu putea a crede
 Că buna lui rudă să-l fi **ocolit**¹¹. ¹¹ – *избегать*
 A doua zi iarăși, prea de dimineață,
 Să-i găsească vreme, la dînsul veni:
 O slugă, ce-afară îl vedea că-ngheață,
 Ca să-i facă bine, de el pomeni.
 „Boierule, zise, așteaptă afară
 Ruda dumitale, al doamnei vaci fiu.“
 — „Cine? a mea rudă? Mergi de-l dă pe scară.
 N-am astfel de rude și nici voi să-l știu.“

Grigore Alexandrescu

Labirintul soluțiilor

1. Identifică și argumentează specia literară pe care o reprezintă textul citit:
 - a) un pamflet?
 - b) o epigramă?
 - c) o fabulă?
2. Explică ce-ți indică titlul fabulei.

2.1. Citește versurile în care poetul relatează:

- faptul cum boul a ajuns la putere;
- schimbările care au apărut în viața acestuia;
- decizia vițelului de a-l vizita pe unchi;
- atitudinea slugii față de vițel;
- comportamentul boului față de vițel.

3. Explică norma etică propusă în versurile:

„Trebuie-nainte-i să mergi cu sfială,
Priimit în casă dacă vrei să fii“.

4. Citiți fabula pe roluri, exprimând, prin intonație, caracterul fiecărui personaj alegoric.**5. Comentează sentimentele proprii față de personajele fabulei: vițel, bou, slugă. Alege răspunsul, explicându-l: milă, aroganță, ură, durere, bucurie, dezamăgire, compasiune, jale.****6. Motivează, prin trei argumente, de ce autorul și-a ales, în fabulă, ca personaje alegorice, boul și vițelul.****6.1. Selectează din calitățile enumerate pe cele care îl caracterizează, în realitate, pe un bou (bivol):**

Puternic, încet, muncitor, dur, liniștit, ascultător, răbdător, greoi, necioplit, reținut, bun, harnic, singuratic, posac (угрюмый), ursuz (хмурый).

7. Notează în caiet cîte trei-patru trăsături de caracter proprii celor două personaje din text, argumentându-le.**8. Exprimă-ți opinia:**

- Cine are dreptate: boul ori vițelul?
- E doar a boului vina?
- Este în drept vițelul să ceară ajutor de la bou?

8.1. Formați echipe în baza opțiunilor și aduceți argumente pro sau/ și contra.**9. Povestește fabula în numele unui personaj al textului (la alegere) sau al unui martor ocular (de exemplu: un vecin).****10. Intitulează fabula printr-un proverb din cele propuse și motivează alegerea.**

- *Norocul îi ajută pe cei îndrăzneți.*
- *Nu este om fără cusur.*
- *Nu judeca după cuvinte, ci după fapte.*
- *Neam, neam, da brînza-i cu bani.*
- *Nu poți face pe gustul tuturor.*
- *Nu intra unde nu ești poftit.*
- *Năravul din fire n-are lecuire.*

*Solstițiul cuvîntului***1. Continuă fraza: Drept, cam ciudat e ...****2. Selectează, dintre paranteze, cuvîntul potrivit pentru expresiile:**

un ... de păsări; un ... de găște; o ... de vaci;
o ... de cai; o ... de oi; o ... de cîini.

(haită, herghelie, turmă, stol, cîrd, cireadă)

3. Formulează cîte trei sfaturi pentru fiecare personaj al fabulei *Boul și vițelul*, folosind verbele la modul imperativ.

4. Improvizați dialoguri între:

- a) vițel și mama lui; b) vițel și bou; c) bou și un prieten.

5. Apreciază relațiile în care te afli cu rudele tale. În ce mod influențează acestea formarea personalității tale?**6. Comentează situația cuprinsă în acest text:****Întrebare și răspuns**

Rumegînd cocenii (*ночамку*) de pe lîngă jug,
S-a-ntrebat odată boul de la plug:
– Doamne, pe cînd alții huzuresc (*petrec*) mereu,
Pentru ce eu singur să muncesc din greu?...
La-ntrebarea asta, un prelung ecou
I-a răspuns din slavă:
– Pentru că ești bo-o-o-u-u-u-u-u-u-u...

George Topîrceanu

Știați că:

1. Cu mii de ani în urmă, în Asia, în Africa, boii erau considerați animale sacre. Cel mai înalt grad de divinizare taurul îl avea în Egiptul antic, unde era considerat zeu.
2. Capul de bour de pe stema Republicii Moldova își are originile în legenda despre vânătoarea lui Dragoș-Vodă. Conform unor interpelări, el reprezintă taurul ceresc, simbol al soarelui și al forței.

Satisfacția opțiunii

1. Relatează, succint, conținutul fabulei.
2. Însenați fabula.
3. Comentează mesajul fabulei, folosind două dintre proverbele date în exercițiul 10 (p. 120)
4. Exprimă-ți opinia, în cîte două-trei enunțuri, pentru fiecare întrebare:
 - Care este morala fabulei?
 - În ce constă actualitatea fabulei?
 - Oamenii de stat au nevoie de *escortă*/*slugi*?
 - Cine ar trebui să fie ales într-un post de conducere? De ce?
 - Ce ai învățat personal din lecțiile fabulelor studiate?
 - Ce reprezintă măștile în fabulă? Dar în realitate?
5. Compune o fabulă proprie, în versuri sau în proză, care ar reflecta alegoric o realitate și chipuri umane din actualitate.

Costache Negruzzi, prozator „de orientare clasică“

„Ciclul de scrisori *Negru pe alb* e, în general, o operă de orientare clasică.“

(Dumitru Păcurariu)

Enigma cuvântului

1. Descifrează sensul ghicitorii:

Cîmpul alb, oile negre,
Cine le paște, le cunoaște.

1.1. Explică sensul titlului *Negru pe alb*, utilizînd ghicitoarea.

2. Reține:

Provinție – <i>provincie</i> ,	vro – <i>vreo</i> ,	preferanț – <i>preferans</i> ,
iașan – <i>ieșean</i> ,	încungiură – <i>înconjoară</i> ,	flanelă – <i>фланель</i> .

3. Citește titlul textului ce urmează și fă o presupunere cine ar putea fi personajele:

a) niște femei? b) un medic? c) un bucătar?

Costache Negruzzi
(1808 – 1868)

Poet, prozator și dramaturg. A reprezentat tendințele clasiciste în literatura română și, în special, romantismul. A scris poezii și poemul istoric *Aprodul Purice*. Este întemeietorul nulei moderne în literatura română: *Zoe*, *O alergare de cai*, *Alexandru Lăpușeanul*. Este autorul unor proze scurte, scrisori literare: *Negru pe alb*, *Scrisori la un prieten*. A reprezentat școala „Daciei Literare”, fiind unul dintre cei mai apreciați scriitori ai timpului său.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și precizează cu ce scop Costache Negruzzi a hotărît să aducă la cunoștința tuturor această „rețetă“.

Scrisoarea II

Rețetă

Una din cele mai mari supărări a traiului din provincie este curiozitatea cu care un iașan deșteaptă, cînd, din nenorocire, vro nevoie îl silește a ieși în ținut (*loc, regiune, unitate administrativă*). Abia apucă a se coborî din trăsură și gloata curioșilor încungiură pre **postilion** (*vizitiu*).

— Cu cine ai venit?

— C-un boier. (Pentru postilion tot ce nu e țăran este boier.)

— Cum îl cheamă?

— Nu știu.

— De unde vine?

— De la poșta din urmă. Și rîzînd că l-a pîcîlit, postilionul lasă pre curios să caute pre alții, ca să-i deie mai lămurit răspuns.

În vremea aceasta, locuitorul capitalei se culcă și doarme fără să știe ce revoluție a făcut venirea lui. Dar tîrgul fierbe pînă seara, cînd toți provincialii se adună și se așează la preferanț. Nu e vorbă decît de noul venit: șoșotesc, vorbesc, născocesc, alcătuiesc.

— Oare însurat e? — Tînăr e? — Bătrîn e? — Ce caută? ce vrea? la ce a venit? — Știe franțuzește? — Cum îl cheamă? — Ce familie? — A să șeadă aici? — Știe contradanțul cel nou? — și... și... îi vine cuiva, auzindu-i, **să crăpe de necaz** (*să moară de ciudă*).

Măi dăunăzi vorbeam c-un june prieten de astă supărăcioasă boală de ținut, ce asuprește pre bieții iașeni.

— Eu am aflat o rețetă, îmi răspunse, cu care am scăpat. Am avut trebuință, sînt acum vro trei luni, să mă duc pînă la tîrgul... Cum am ajuns, a doua zi am dat un prînz mare, la care am invitat pre toți magnații tîrgului, mari, mijlocii și mici; bărbați, femei, babe, fete ș.a.

S-au cam mirat de astă poftă, dar au venit cu toții. Am mâncat, am băut și, cînd am văzut că erau gata a se duce, i-am rugat să mai **îngăduie** (*aici: să mai stea*) puțin și, suindu-mă în picioare pe un scaun, le-am făcut acest cuvînt:

„Boieri, cucoane și cuconițe!

Eu sînt de la Iași. Șed în casă cu chirie în mahalaua Păcurarii. Trăiesc din venitul unii moșioare ce am.

Mă numesc B.B. Am venit aici ca să scap de **tina** (*noroi, glod*) și de **pulberea** (*praful, colbul*) Iașilor și o să șed vro lună.

Sînt trei ani de cînd a murit tatăl meu și șapte de cînd a murit maică-mea.

Am o soră măritată în Bucovina, care trăiește foarte bine cu bărbatu-său ce ține moșii cu anul și are **velniță** (*instalație simplă de făcut rachiu*) cu mașină, și un unchi la București, care șede pe Podul Mogoșoaiei nr. 751.

Sînt holtei, și n-am gînd să mă-nsor. După slujbă nu împlu. Nu-mi bat capul de politică, și n-am nici o opinie. Nu sînt nici bun, nici rău. La biserică merg rar. Nici fac, nici primesc vizite. Vorbesc puțin. Nu știu nici mazurcă, nici valț. Nu joc nici **stos**, nici **vist**, nici **preferanț** (*jocuri de cărți*). Obicuiesc a mă culca la șapte și a mă scula la unsprezece ceasuri.

Mă bărbieresc de trei ori pe săptămîină. Iarna port pieptar de flanelă și galoși blăniți. Am două frace, trei surtuțe și patru părechi de pantaloni.

Boieri, cucoane și cuconițe!

Vă rog să nu bănuiți că vi le spun aceste, fiind chiar în interesul domniilor-voastre ca să nu vă mai osteniți a le afla.

Mă închin cu plecăciune!"

Idea acestui june pîrîndu-mi originală și nimerită, o împărtășesc d-tale, ca una ce poate să-ți slujească și pe acolo. Adio!

Costache Negruzzi

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde, succint, la întrebări, ca să te convingi de înțelegerea textului:

- În ce constă neplăcerea pe care o simțeau ieșenii cînd plecau în provincie?
- Cum i-a păcălit ieșeanul pe cei curioși?
- Ce chestiuni îi interesau pe provinciali?
- Care este esența „rețetei” mărturisite de junele prieten al autorului?

2. Determină modul în care e relatat textul:

- a) descriere; b) monolog; c) dialog; d) narațiune.

2.1. Argumentează răspunsul cu exemple din text.

3. Completează propozițiile cu îmbinările potrivite dintre paranteze:

Locuitorii orașelor provinciale sînt... decît cei din capitală. Boierii de la țară... pentru orice noutate. Ei au depășit limitele bunului-simț în ceea ce este... Unul dintre prietenii naratorului îi propune un... Rețeta tratează bine boala...

(o curiozitate, leac de curiozitate, mai curioși, de curiozitate, manifestă curiozitate)

4. Explică, în limba română, prin ce se aseamănă/ diferă aceste două cuvinte:

- a) curios – любопытный; b) curios – любознательный.

5. Citește fragmentele din text care cuprind:

- referiri la curiozitatea provincialilor;
- cuvîntarea ieșeanului;

- dialogul dintre poștaş și un provincial curios;
- descrierea „rețetei” datorită căreia personajul a scăpat de curioși;
- episodul care motivează titlul operei;
- chestiunile ce frământă mințile localnicilor.

6. Selectează din text și scrie pe foaia de caiet, în două coloane:

- a) sinonimele b) antonimele următoarelor cuvinte:

necazuri, indiferență, fericire, tac, am poftit, dezinteresul, mulțimea, a înșela, calculează, inventează, eliberează, pierdere, gata, a se duce, să nu vă supărați, o să plec, tăinuiesc, să-ți folosească, pe aici.

7. Exprimă-ți opinia, argumentînd-o:

A. Curiozitatea este specifică:

- provincialilor;
- orășenilor;
- oamenilor inteligenți;
- persoanelor „fără cei șapte ani de-acasă”.

B. Curiozitatea este:

- o calitate;
- un viciu;
- o simplă reacție umană.

8. Enumeră cîte patru-cinci caracteristici specifice personajelor din text.

9. Citește atent textul și comentează fiecare replică a personajului, conturînd portretul lui fizic și moral.

10. În ce constă, după părerea ta, originalitatea acestui june? Argumentează răspunsul.

11. Formulează, într-o propoziție, tema operei.

12. Propune mai multe variante pentru a continua propoziția:

Mor de curiozitate să...

Solstițiul cuvintelor

1. Compune o „rețetă” proprie pentru a scăpa de curioși, leneși, mincinoși.

2. Exprimă-ți atitudinea față de:

- oamenii curioși;
- junele ce a prezentat „rețeta”.

3. Scrie trei sfaturi pentru oamenii curioși de tipul celor descriși în text.

4. Imaginează-ți că te afli în mijlocul unei mulțimi. Încearcă să-ți exprimi curiozitatea, utilizînd cuvintele-reper:

De ce...? Cu ce scop...? Ce...? Cum...? Cînd...? Oare e posibil...?

5. Comentează proverbele:

- Cine știe multe moare.*
- Любопытной Варваре нос оторвали.*

6. Argumentează afirmația că opera dată are caracteristici ale clasicismului.

7. Explică ce este o rețetă și în ce situații ai nevoie de ea. Alcătuește trei-patru propoziții cu acest cuvînt pentru fiecare situație identificată.

8. Reflectează și precizează: ți s-a întîmplat vreodată (sau ai observat la alții) să te uiți *întîmplător/ intenționat* într-un jurnal intim (într-o scrisoare) al unei alte persoane, știind că n-ar trebui să faci asta? Din ce cauză?

9. În ce mod îți poți stăpîni curiozitatea?

10. Povestește un caz concret din propria experiență când ai cunoscut astfel de persoane.
11. Comentează sensul anecdotei:

Răsplată pentru curiozitate

Cîțiva specialiști japonezi au înregistrat pe bandă de magnetofon o convorbire între pești în timpul unei „mese”. Convorbirea a fost reprodusă apoi înăuntrul unui năvod (*cemu*) și năvodul s-a umplut repede cu pești. Probabil, peștii erau curioși să vadă ce mănîncă semenii lor.

Satisfacția opțiunii

1. Povestește textul la persoana a III-a.
2. Propune un alt titlu pentru scrisoarea *Rețetă* și argumentează-l în două enunțuri.
3. Conturează portretul colectiv al oamenilor curioși, utilizînd detalii din operă.
4. Scrie (la alegere) „rețeta”:
 - a) unei familii fericite;
 - b) tinereții veșnice;
 - c) succesului la studii, în afaceri;
 - d) tortului preferat.

Calipso – o scrisoare despre plăcerea comunicării

Enigma cuvîntului

1. Citește informația din *Portofoliul-ghid* și compară datele despre poetul A.S. Pușkin cu cele pe care le cunoști. Concluzionează.
2. Alcătuieste propoziții cu două dintre cuvintele: *loc – a locui – locuitor – localnic*.

Portofoliu-ghid

În vara anului 1822, la Chișinău, Costache Negruzzi l-a cunoscut pe poetul Aleksandr Sergheevici Pușkin, dacă e să dăm crezare însemnărilor sale din *Scrisoarea VII*. Avînd nu mai mult de 14 ani, el îl întîlnise pe poetul rus de 23 de ani, cu fes pe cap, în Grădina Publică, însoțit de o „jună înaltă” cu șal negru, Calipso Polihroni. „Pușkin, scrie Negruzzi, mă iubea și găsea plăcere a-mi îndrepta greșalele ce făceam vorbind cu el franțozește. Cîteodată, ședea și ne asculta ore întregi, pre mine și pre Calipso, vorbind grecește; apoi începea a-mi recita niscai versuri de a lui, pre care mi le traducea.”

Eterist – participant la mișcarea revoluționară a grecilor din 1821 împotriva turcilor; membru sau partizan al unei organizații (societăți) politice secrete.

Birbant (*berbant*) – hoț, pungaș; bărbat ușuratic, care se ține de chefuri amoroase; afemeiat.

Curtezană – femeie de moravuri ușoare.

3. Explică și exemplifică expresiile:
 - a) a comunica este o necesitate;
 - b) comunicarea este o mare satisfacție.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și spune ce soartă a avut personajul principal.

Scrisoarea VII Calipso

Știi că în anul 1821 a izbutit revoluția Greciei și că ea își avu începutul la Iași. Precum în toate revoluțiile, asemenea și în aceasta s-au făcut mai multe **eccesuri**

(*excese – эксцессы, чрезмерности*), căci totdeauna printre patrioți se vîră oameni de acei care caută a se folosi de orice tulburare. După stricarea eteriștilor la Drăgășani și la Sculeni, toate căpeteniile ce erau mai de omenie fugind care încotro, țările noastre rămăseră în prada birbanților. Iașul se pustii. Orașenii **bejănăriră** (*a bejănări – a fugi, странствовать*) în Bucovina și Basarabia, unde găsiră **azil** (*приют*).

Tatăl meu cu mine, după ce am petrecut iarna în ținutul Hotinului, în vara anului 1822 ne-am dus la Chișinău, ca să ne întîlnim cu rude, prieteni, cunoscuți, refugiați ca și noi. Era curios a vedea cineva atunci capitala Basarabiei, atît de deșertă și de tăcută, cît se făcuse de vie și de zgomotoasă. Plină de o lume de oameni care trăiau de azi pe mîine, care nu știau de se vor mai înturna la vetrele lor, acești oameni, mulțămîți că și-au scăpat zilele, se deprinseră cu ideea că n-o să mai găsească în urmă decît cenușă și, neavînd ce face altă, hotărîră a **amorți suferința** (*притуплять боль*) prin vesela petrecere, care cel puțin îi făcea a uita nenorocirea. De aceea, nu vedeai altă decît primblări, muzici, mese, intrigi amoroase.

În toată însă această soțietate de emigrați și de localnici, două persoane numai îmi făcură o întipărire neștearsă. Aceste erau un om tînăr de o statură mijlocie, purtînd un fes pe cap, și o jună naltă față, învăluită într-un șal negru, pre care le întîlneam în toate zilele la grădină. Aflai că junele cu fesul era poetul A. Pușkin, acest Byron al Rusiei, ce avu un sfîrșit atît de tragic (*el fu ucis în duel de cumnatul său*), iar tînăra cu șalul, pre care toți o numeau *greaca cea frumoasă*, o curtizană emigrată de la Iași, numită Calipso. Calipso îmbla tot singură. Numai Pușkin o întovărășea cînd o întîlnea la grădină.

Cum vorbeau ei (căci Calipso nu știa decît grecește și românește, limbi care Pușkin nu le înțelegea), nu știu. Se vede că 22 de ani a poetului și 18 ani a curtizanei n-aveau trebuință de mult înțeles.

Pușkin mă iubea, și găsea plăcere a-mi îndrepta greșalele ce făceam, vorbind cu el franțozește. Cîteodată ședeă și ne asculta ore întregi pre mine și pre Calipso vorbind grecește; apoi începea a-mi recita **niscăi** (*anumite*) versuri de a lui, pre care mi le traducea.

Dar, după o lună, m-am dus din Chișinău și în primăvara anului 1823 m-am **înturnat** (*întors*) în Moldavia, fără să mai văd pre Pușkin și fără să mai aud de greaca cea frumoasă. Cîteodată însă, cînd ceteam poeziile marelui poet rus, și mai ales *Șalul negru*, aceste versuri ce sînt un poem întreg făcute înadins pentru tînăra față, îmi aduceau aminte de acea femeie cu chip îngeresc și doream să știu ce se făcuse.

Costache Negruzzi

Labirintul soluțiilor

1. Enumeră localitățile despre care se vorbește în text și prezintă informații despre ele. Consultă opinia colegului.
2. Generalizează, într-o fișă, informația cunoscută despre aflarea lui A.S. Pușkin în Moldova. Informează-te și din internet.
3. Determină tipul textului citit, exemplificînd cu detalii din text:
 - biografie? • narațiune? • monolog? • scrisoare particulară?
4. Răspunde, succint, la întrebări:
 - C. Negruzzi s-a întîlnit cu A.S. Pușkin în anul: 1822? 1823? 1824?
 - Personajele și evenimentele din text sînt reale sau inventate?
 - Autorul vorbea cu Pușkin în limba rusă? greacă? franceză?
 - În ce fel de relații era autorul cu poetul rus?

- Despre ce discuta A.S. Pușkin cu Calipso?
- E posibilă o dragoste mare între două persoane care nu vorbesc aceeași limbă?
- Ce limbă, limbaj îi ajută pe C. Negruzzi, Calipso și A.S. Pușkin să comunice?

5. Citește, din text, fragmentele în care să identifiți:

- a) care a fost scopul venirii autorului la Chișinău; c) portretul lui Pușkin și cel al lui Calipso;
b) cum e descrisă capitala; d) atitudinea lui Pușkin față de autor.

Solstițiul cuvintelor

- 1. Explică în ce fel s-au format cuvintele: *fărădelege, cîteodată, străbătut, se deprinseră*.**
- 2. Găsește în text sinonimele cuvintelor:**

a) pustie – c) necesitate –
b) liniștită – d) emigranți –
- 3. Scrie echivalentele rusești ale expresiilor:**
 - a trăi de azi pe mâine – • a amorți suferința –
 - a-și scăpa zilele (a scăpa cu viață) – • a se deprinde cu ideea –
- 4. În calitate de corespondent al revistei *Noi*, realizează un interviu imaginar cu poetul A.S. Pușkin despre aflarea lui în Basarabia. Te poți informa și din internet.**
- 5. Ilustrează, prin exemple din text, legea celor trei unități a *clasicismului*.**
- 6. Exprimă-ți opinia referitor la ideile din următoarele maxime:**
 - *Marea majoritate a oamenilor găsesc că e mult mai ușor să cerșească cerul prin rugăciuni, decât să-l merite prin acțiuni (Schopenhauer).*
 - *Lumea-i plină de minuni, dar nimic nu e mai minunat ca Omul!*

Satisfacția opțiunii

- 1. Rezumă istoria întâlnirii lui A.S. Pușkin cu C. Negruzzi, relatată în scrisoare.**
- 2. Alcătuiește un dialog, din cinci-șase replici, cu personajul Calipso despre impresiile pe care i le-au produs C. Negruzzi și A.S. Pușkin în timpul aflării lor la Chișinău.**
- 3. Continuă textul, imaginându-ți o nouă întâlnire a celor trei prieteni: C. Negruzzi, A.S. Pușkin și Calipso la Chișinău.**
- 4. Elaborați o prezentare a vieții și activității lui C. Negruzzi, relevând valoarea personalității sale culturale.**
- 5. Informează-te din diverse surse: albume, cărți și internet și prezintă itinerarul călătoriei lui A.S. Pușkin prin Basarabia.**
- 6. Pealizează un pliant în care să prezinți colegilor imagini ale Chișinăului din prima jumătate a secolului XIX-lea.**

Filiala Casei-muzeu „A.S. Pușkin“, Dolna, Strășeni

Casa-muzeu „A.S. Pușkin“ din Chișinău

Evaluare

Test

1. Recunoaște personajul și scrie-i numele în spațiul subliniat:

- a) „Cine? a mea rudă? Mergi de-l dă pe scară.
N-am astfel de rude și nici voi să-l știu.” _____
- b) „Acestea erau un om tânăr de o statură mijlocie, purtând un fes pe cap și o jună naltă fată, învăluită într-un șal negru...” _____
- c) „Eu sînt de la Iași. Șed în casă cu chirie în mahalaua Păcurarii. Trăiesc din venitul unii moșioare ce am. Mă numesc...” _____
- d) „Eu! au răspuns _____ Mă mir de întrebare!
Eu fac *apporte* și joc ca omul în picioare!”

2. Subliniază răspunsul corect: Cine este autorul?

„Doi cîini” – Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, Al. Donici;

„Neneaca, cuconășul ei și dascălul” – M. Kogălniceanu, Gh. Asachi, C. Stamati;

„Descrierea Moldovei” – Gh. Asachi, D. Cantemir, C. Stamati.

3. Încercuiește litera din dreptul răspunsului incorect: Clasicismul presupune...

- a) un proiect bine gândit;
b) un plan al simbolurilor;
c) o ținută sobră;
d) un caracter exemplar.

Bambusul chinezesc

După ce se plantează sămînța bambusului chinezesc, nu se vede nimic aproape cinci ani, cu excepția unui muguraș. Toată creșterea e subterană; o structură complicată a rădăcinii care se întinde vertical și orizontal sub pămînt. Și, după cinci ani, bambusul chinezesc crește exploziv, atingînd 25 de metri.

Multe lucruri din viața personală și profesională sînt la fel ca bambusul chinezesc. Muncești, investești timp, efort, faci tot posibilul să-ți hrănești creșterea și, uneori, nu vezi nimic săptămîni întregi, luni sau ani. Dar, dacă ai răbdare să-ți continui munca, insistînd și hrînind-o, va sosi și cel de-al cincilea an al tău; cu el vor veni schimbări cum nici n-ai visat.

Amintește-ți că este nevoie de o mare îndrăzneală pentru a ajunge la înălțimi, dar, în același timp, de o mare profunzime pentru a te înfige în pămînt.

(Parabolă chineză)

4. Rescrie, din text, enunțurile în care se vorbește despre:

- creșterea accelerată a bambusului _____
- condiția pentru a sosi al cincilea an al tău _____

5. Răspunde, într-un enunț, la următoarele întrebări:

- După cît timp apare bambusul chinezesc?

- Din ce cauză acesta nu apare la suprafață?

- De ce viața noastră se poate asemăna cu acest copac?

- De ce calități avem nevoie pentru a ne bucura de succes?

- Ce idee ne sugerează parabola din text?

6. Include în câte un enunț fiecare din omonimele: *dar, a visa*.

7. Explică, în trei enunțuri, care dintre scriitorii și operele clasicismului corespund, în opinia ta, afirmației subliniate în text.

8. Redactează, în cinci enunțuri, textul unei reclame pentru a promova *busuiocul/trandafirii/nucii* (la alegere) moldovenești pe piața europeană.

9. Continuă dialogul cu opt replici dezvoltate în baza următorului anunț:

Dorești să-ți petreci vacanța într-un loc de vis, să uiți de rutina zilnică și să nu plătești mult? Baza de odihnă „Trei stejari“ (la aprox. 300 m de plaja Nistrului) funcționează pe parcursul întregului an. Oaspeților noștri li se oferă odăi confortabile. Farmecul acestor locuri permite să savurați frumusețile naturii, să trăiți impresii de neuitat și să obțineți un flux de energie pe o lungă perioadă de timp. În sala pentru festivități se pot organiza diverse evenimente (pe parcursul întregului an). Pentru detalii și rezervări, sunați la: 079340700

– Am citit anunțul dumneavoastră...

–

10. Pornind de la afirmația „Viața noastră încapă între două verbe: *a fi* și *a avea*“, realizează, în zece enunțuri, un eseu, respectând reperatele:

- prezintă argumente;
- exprimă-ți atitudinea personală;
- folosește exemple;
- formulează concluzii.

Romantismul, o înnoire a lumii și a literaturii

„Arta posedă un nu știu ce farmec tainic, încât înfrumusețează tot ce atinge.“

(Gustavo Adolfo Bécquer)

Eugène Delacroix, *Libertatea conducînd poporul* (28 iulie 1830)

Franz Gareis, *Novalis*, reprezentant al romantismului universal

Enigma cuvîntului

1. Privește tablourile și explică:

- Ce imagini reprezintă acestea?
- Cum sînt zugrăvite figurile umane?
- Ce stări/ gînduri ți-au provocat tablourile?

2. Formează îmbinări de cuvinte, acordîndu-le în gen și număr. Explică-le sensul.

• Om	→	romantic (ă)	• A fi	→	romantic
• Sentiment	→		• A avea un aspect	→	
• Natură	→		• A avea un spirit	→	
• Interior	→		• A împărtăși un ideal	→	

Labirintul soluțiilor

1. Construiește situații pentru afirmațiile:

- a) Ești un romantic. b) Am avut o întâlnire romantică.

2. Amintește-ți caracteristicile unui scriitor clasic, utilizînd reperaile din tabel, și compară-le cu cele ale scriitorului romantic. Formulează o concluzie.

Clasicul	Romanticul
echilibrat	dezechilibrat, conflictual
obiectiv	subiectiv
rațional	sentimental
tinde spre universalitate	tinde spre individualitate

3. Decide ce trăsături ai dori să ai de la un clasic? Dar de la un romantic?

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

- 1. Meditează asupra definiției și particularităților romantismului și explică importanța a două-trei dintre ele. Citește informația despre romantism.**

ROMANTISMUL este un curent artistic și literar din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care a promovat în opere și prin concepții ideea de diversitate a omului și imensitate a lumii.

Reprezentanții și temele majore ale romantismului românesc

C. Negruzzi B.P. Hasdeu	Istoria	„Alexandru Lăpușeanul” „Răzvan și Vidra”
Gr. Alexandrescu Al. Russo	Revoluția/ lupta	„Anul 1840” „Cîntarea României”
Al. Russo V. Alecsandri	Natura	„Piatra Teiului” „Pasteluri”
V. Alecsandri	Patria	„Adio Moldovei”
M. Eminescu	Iubirea Cosmosul	„Floare albastră”, „Luceafărul”, „Scrisoarea I”
B.P. Hasdeu M. Eminescu	Divinul Marea trecere (moartea)	„Dumnezeu” „Mai am un singur dor”, „Dumnezeu și om”

- 1.1. Ilustrează particularitățile romantismului cu exemple din scriitorii preferați din literatura rusă și din alte literaturi europene și discutați-le cu ajutorul echipei de elevi-experti, conform următorului algoritm de lucru:**
- A. Citesc și reflectează experții:** faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, personalitățile discutate.
- B. Experții construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
- C. Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Particularitățile romantismului

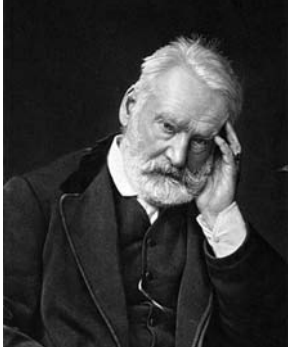
- Valorificarea tradițiilor, folclorului: _____
- Cultul trecutului, al istoriei și tradițiilor: _____
- Libertatea creației: _____
- Cultivarea sensibilității, a imaginației și fanteziei creatoare: _____
- Eroii excepționali în împrejurări excepționale: _____
- Evadarea din realitate prin vis sau somn: _____
- Zugrăvirea personajelor din toate mediile sociale: _____
- Preocuparea pentru timpul și spațiul nemărginit: _____
- Introducerea unor specii literare inedite, precum: drama romantică, meditația, poemul filosofic și nuvela istorică _____.

Dialog intercultural

1. Citește textul și explică:

- a) ce sentiment dominant trăiește eul liric; b) ce l-a motivat pe autor să scrie versurile?

Utilizează în răspunsuri informația din *Portofoliul-ghid* și cuvintele-cheie subliniate în text.

Victor Hugo
(1802-1885)

Legenda secolelor (fragment)

Cum poți ghici destinul?

De „poate“ cine-l știe?

Poate-o ajunge omul

Ca ordine să fie,

Iubirea, pacea sfântă, frăția-adevărată

Și, împlinzind tot răul ce-l chinuia odată,

El singur să-și ridice o stranie clădire

Cu tot ce-i frumusețe

În viață și în fire.

Victor Hugo

Obiectivul criticii

1. Citește afirmațiile lui Mihail Kogălniceanu care rezumă programul romantismului românesc și rescrie, în caiet, imbinările subliniate, ce conțin idealurile epocii.

„Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre sînt destul de pitorești și poetice, pentru ca să putem găsi și la noi sugeturi (subiecte) de scris, fără să avem pentru aceasta trebuința să ne împrumutăm de la alte nații.“

„Națiile care au pierdut șirul obiceiurilor părintești sînt nații fără rădăcină, nestatornice, limba lor și literatura nu au temelie...“ (Mihail Kogălniceanu, *Introducție la Dacia literară*)

2. Comentează, împreună cu colegul, sensul afirmației din alineatul al doilea „Națiile...“

Portofoliu-ghid

Mihail Kogălniceanu (1817–1891), publicist, critic literar, prozator, diplomat și om de stat, reprezentant al romantismului românesc de la 1848. Studii critice – *Introducție la Dacia literară*; *Cuvînt introductiv la cursul de istorie națională*. Proză: *Trei zile din istoria Moldaviei*.

Romane: *Iluzii pierdute*, *Nou chip de a face curte*, *Tainele inimii*.

Satisfacția opțiunii

1. Imaginează-ți că participi la un concurs, în care ți se cere:

- să amenajezi un interior
 - să te îmbraci
 - să pregătești o masă
 - să-ți alegi un partener cu un comportament
- ← în stil romantic →

Argumentează ce vei face în fiecare caz aparte.

2. Caracterizează, în cinci-șase enunțuri, un reprezentant ai romantismului din literatura maternă sau din literaturile altor țări pe care le cunoști.

3. Relatează succint despre specificul romantismului românesc și reprezentanții lui.

4. Redactează un portret al omului/ tînărului romantic.

5. Scrie o scrisoare romantică.

Poezia populară, izvor de apă vie pentru literatura română

„Nimic dar nu poate fi mai interesant decât a studia caracterul acestui popor în cuprinsul cîntecelor sale, căci ele cuprind toate pornirile inimii și toate razele geniului său.“

(Vasile Alecsandri)

Enigma cuvîntului

1. Amintește-ți două-trei cîntece/ povești populare românești și explică prin ce te-au impresionat.
- 1.1. Audiază cîteva cîntece populare și argumentează afirmația că ele cuprind trăsături ale caracterului poporului care le-a creat.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și urmărește povestea de dragoste a ciocîrliei.

Vasile
Alecsandri
(1821 – 1890)

Poet, prozator, dramaturg, publicist, om politic și de cultură, apreciat în mod deosebit de contemporani. Este autorul multor opere care au intrat în tezaurul literaturii române: *Legende, Doine, Pasteluri*, comedii, drame, nuvele și povestiri ce reprezintă atât romantismul românesc, cât și tendința clasică. A fost tradus în multe limbi și este un scriitor de valoare al literaturii române.

Legenda ciocîrliei

...N-a fost copilă-n viață mai dulce, mai aleasă

Decît frumoasa Lia, fecioară-mpărăteasă!...

Ea, răsărind ca floare, a înflorit ca fată;

Ș-acum e **fala**¹ lumii, a minții încîntare...

¹ – *mîndrie*

Ea are-o față albă de flori de lăcrimioare

Și ochi cerești, albaștri ca floarea de **cicoare**²

² – *цикорий*

Ș-un păr ce strălucește pe fruntea sa bălaie,

Căzînd, fuior de aur, de-a lung până-n **călcîie**³...

³ – *до пяток*

Ea poartă haine scumpe, ușoare, **descîntate**⁴

⁴ – *заговорённые*

Din fire de păianjen țesute și lucrate...

Ci vecinic ea privește cu drag la mîndrul soare!

Și, tot privind lumina din fața-i arzătoare,

Cu lacrimi i se umplu albaștrii ochi frumoși.

Ei plîng!...

.....

Și zice: „Tu, al lumii monarc strălucitor!

O! Splendidă comoară de viață și amor!...

Pleca-voi, ah! pleca-voi, luînd urmele tale,

Să te-ntîlnesc ferice, să te culeg în cale,

Să fii al meu și numai al meu, o! mîndre soare!“...

.....

Iar umbra ei suspină în urmă-i **tupilată**⁵:

⁵ – *подкрадываясь*

„Ah! Draga mea stăpînă! Ferească Domnul sfîntul

De-a-ți asculta îndemnul, de-a-ți împlini cuvîntul,

Căci vai de-acel ce-apucă pe-a soarelui cărare!

Ah! Lia, te gîndește că soarele-i cu dar
 De viață și de moarte, că-i dulce și amar!
 El dă junie lumii, iubire, fericire,
 La plante, cuiburi, inimii el dă însuflețire,
 Dar raza-i ce învie e rază și de foc“...
 – „Ah! Fie oricum fie! răspunde-n grabă Lia.
 Durerea fie-mi partea sau fie-mi bucuria.“

(Lia nu ascultă de sfaturile umbrei și, în revărsatul zilei, pornește, ajutată de calul năzdrăvan Graur, spre palatul de aur al Soarelui.)

Ea intră în palatul acel de feerie
 Cu inima-n bătaie de dulce bucurie...
 Și iată că zărește a lui bătrînă mamă,
 Cu genele căzute pe ochi ca o năframă!...
 Sărmana-ncet aude sunînd pasuri străine,
 Tresare și întrebă: „Ce om, ce fiară, cine
 A îndrăznit să vie aice, ș-a pătrunde
 În locuri necălcate de pas de om; pe unde“...
 Copila tremurîndă s-apropie și zice:
 „Sînt om cu gînduri blînde venit din lume-aice“...
 „Iar dacă ești tu fată, precum te-arată glasul,
 Pe urma ta ușoară întoarce-ți iute pasul
 Și piei din aste locuri neatînse și curate,
 Domnite de-al meu soare, copil fără păcate!“

 Copila spăimîntată cu dorul ei se ceartă.
 Ar vrea, ar vrea să fugă, dar inima n-o iartă.

 El vine și apare atît de luminos,
 Că-ntunecă vederea cu chipul său frumos.
 – „Bine-ai venit, copile, de mult înstrăinat!
 Îi zice blînda mamă c-un dulce sărutat.
 Te bucură de oaspe venit de pe pămînt,
 Un oaspe blînd la suflet și gingaș la cuvînt!“
 În juru-i mîndrul soare se uită cu mirare...
 El vede și nu crede, îi pare că îi pare,
 Apoi, luînd de mînă pe Lia tremurîndă:
 – „Oricine-ai fi, el zice, ființă, tu, plăpîndă!
 Durerea omenească în veci să nu te-ajungă,
 Și fie-ți scurt necazul și fericirea lungă!...
 – „Ș-acum îți zic eu ție în limba omenească:
 Minune mult iubită! Lumină de lumine!
 Ah, inima mă poartă să stau în veci cu tine“...
 Atunci voiosul soare, simțind o nouă viață,
 O ia pe Lia-n brațe și o sărută-n față
 Și-i zice cu-nfocare: „Iubita mea mireasă,

În lumea pămînteană ai fost împărăteasă;
De-acum tot împreună gustînd cerescul bine,
Eu lumina-voi cerul, și tu, dragă, pe mine“...

Iar cînd le spune noaptea că-i timp a se desparte,
Niciunul n-are gîndul să facă începutul,
Să rupă lanțul dulce ce-i leagă cu sărutul!

A doua zi, pe timpul minunilor visate,
Cînd faptul dimineții la ușa nopții bate,
Bătrîna mamă, trează de grija ce-o domină,
Simțește că e-n lume o stranie lumină...
Înalță ochii-n ceruri și vede cu-**oțerire**⁶... ⁶– *угрюмо*
Ce vede?

Pe zenitul adînc, înflăcărat,
Mărețul soare **plană**⁷! și caru-i înhămat... ⁷– *витаем*
Cu Lia legănată pe sînul lui apare,
Și lumile-nundate sub flăcări arzătoare
Privesc cu îngrozire alt soare lîngă soare...
„Blestem! strigă bătrîna, blestem pe capul tău,
Tu, care-mi răpești viața, răpind pe fiul meu!“
Și mama cade moartă!

Ea cade! Dar urgia,
Dar cruntul blestem zboară, se suie pîn la Lia,
Ș-a soarelui mireasă lovită, fulgerată,
Din ceruri cade-n mare lucind ca o săgeată.

.....
Ah! mare i-a fost visul și scurtă fericirea!
Iubirea i-a dat moartea și moartea nemurirea!
Iar sufletu-i ferice luat-a formă vie
De-o mică, drăgălașă, duioasă ciocîrlie
Ce vecinic către soare se-nalță-n adorare,
Chemîndu-l, primăvara, cu dulcea ei cîntare!

Vasile Alecsandri, mai 1875

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde la întrebări:

- Cine sînt personajele din text?
- Ce univers de existență reprezintă ele:

Lia?		Soarele?
------	--	----------

- Ce sentiment îi domină?
- Cine este bătrîna care i-a blestemat?
- Care a fost, în opinia ta, motivul blestemului?

- Ce te-a impresionat în textul citit?
- Ce nu accepți:
 - a) în felul de a fi al personajelor?
 - b) în modul cum și-a imaginat autorul evenimentele? De ce?
- 2. De ce bătrîna mamă nu voia ca fiul ei să se căsătorească? Alege răspunsul.**
 - a) Lia era venită de pe Pămînt? c) Soarele merita ceva mai bun?
 - b) Lia era urîtă? d) Varianta ta.
- 3. Găsește, în text, și recitește versurile care cuprind:**
 - portretul Liei; • faptele ce nu corespund realității;
 - adresarea Liei către Soare; • consecințele acestei mari iubiri.
 - atitudinea Soarelui față de Lia;
- 4. Completează comparațiile din textul legendei, scriind în caiet enunțurile:**
 - a) Ochii ei cerești, albaștri erau ca... b) Purta haine scumpe cu luciri albe ca...
 - c) Ah! mare...
- 5. Explică sensul pe care-l are cuvîntul *dulce* în exemplele următoare:**
 - miere dulce • dulce cîntare
 - nevastă dulce • somn dulce
 - glas dulce • cuvînt dulce
- 6. Utilizînd detalii din text, explică în ce constă, în opinia ta:**
 - frumusețea naturii; • frumusețea fetei.
- 7. Cum crezi, cu ce se asociază *frumosul*:**
 - cu adevărul? • cu idealul?
 - cu armonia lucrurilor, faptelor, • cu grațiosul?
 - relațiilor, stărilor, fenomenelor etc.? • cu tandrețea?
- 7.1. Argumentează răspunsul.**
- 8. Rezumă textul în șase-opt enunțuri.**

Solstițiul cuvintelor

- 1. Explică, utilizînd detalii din text:**
 - Ce obstacole și pericole a înfruntat Lia în calea realizării visului ei?
 - Ce a ajutat-o să le depășească?
 - Unde crezi că a greșit ea?
 - Ce i-ai propune să întreprindă ca să rămînă cu Soarele?
- 2. Relatează asemănările și diferențele visurilor tale față de cele ale *Liei*, înscriind idei convingătoare în tabel.**

Universul dorințelor, visurilor:	
<i>ale Liei</i>	<i>proprii</i>
_____	_____
_____	_____

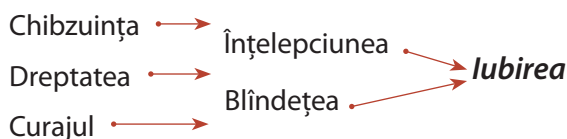
- 2.1. Formulează o concluzie.**

3. Generalizează:

- ce calități au ajutat-o pe Lia să-l cucerească pe Soare?
- ce povești de dragoste asemănătoare celei din legendă se întâmplă azi?
- care ar fi povestea de dragoste a generației voastre?

4. Rezumă: ce avem de învățat de la Lia?**5. Dacă ai fi pictor, în ce mod ai reprezenta chipul Liei?****6. Exprimă-ți opinia, argumentînd-o:**

a) Lia este un personaj romantic?	d) Călătoria Liei este realitate sau vis?
b) Soarele este un erou mitologic?	e) Legenda este o alegorie?
c) Bătrîna este un personaj legendar?	f) Povestea de dragoste din text este romantică?

8. Analizează lista virtuților (după P. Nellas) care duc spre iubire și exprimă-ți acordul/ dezacordul. Propune o altă variantă.

Igor Vieru,
ilustrație
la poemul
Luceafărul

*Obiectivul criticii***1. Comentează afirmațiile și asociază sensul lor cu:**

- a) unul dintre personajele legendei; b) unul dintre personajele preferate.

Sufletul uman are două dimensiuni: una celestă, divină și cealaltă terestră, inferioară.

(Origene)

Ce a-nflorit reînflorește, ce a cîntat va mai cînta.

(Alexandru Macedonski)

*Satisfacția opțiunii***1. Elaborăți și prezentați, în echipă de trei membri, o expunere a vieții și activității lui Vasile Alecsandri, relevînd calitățile umane și imaginea de om de cultură reprezentativ pentru epoca sa și pentru timpul actual.****2. Relatează succint conținutul legendei. Memorează opt-zece rînduri care te-au impresionat.****3. Scrie o compunere din cinci-șase enunțuri, în care să faci o caracterizare a Liei.****4. Comentează, succint, semnificația personajelor simbolice:**

- a) Soarele; b) mama Soarelui

5. Scrie o scrisoare de dragoste:

- în numele Soarelui adresată Liei;
- în numele Liei adresată Soarelui.

6. Exprimă-ți, în patru-cinci enunțuri, idealul de viață, conducîndu-te de următoarele repere:

- să-mi continui studiile într-o instituție de învățămînt superior;
- să fac o carieră;
- să am o familie fericită;
- să zbor spre alte planete.

6.1. Argumentează: ce trăsături de caracter va trebui să-ți formezi pentru a-ți atinge idealul, scopul?

Atît de fragedă de Mihai Eminescu, o icoană a iubitei

„O femeie frumoasă place ochilor, o femeie bună place inimii; una este o bijuterie, cealaltă este o comoară.“

(Napoleon)

Enigma cuvîntului

1. Citește mottoul temei și pronunță-te: ești de acord cu afirmația lui Napoleon?
2. Există vreo diferență între *a plăcea ochilor* și *a plăcea inimii*? Argumentează.
3. Exprimă-ți admirația față de o persoană, utilizînd expresiile: *om corect; sinceritate în comportament; tandru în gesturi; naiv în idei; încredere în prieteni* etc.

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia și imaginează-ți chipul feminin descris.

Atît de fragedă

Atît de **fragedă**¹, te-asameni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele ieși.

¹– нежная, хрупкая

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și de la **creștet**² pînă-n poale
Plutești ca visul de ușor.

²– макушка

Din **încrîțirea**³ lungii rochii
Răsai ca marmura în loc –
Ș-atîrnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

³– образование складок, сборок

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blîndă din povești,
Nu mai zîmbi! A ta zîmbire
Mi-arată cît de dulce ești,

Cît poți cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde șoapte,
Cu-mbrățișări de brațe reci.

Deodată trece-o cugetare,
Un vâl pe ochii tăi fierbinți:
E-ntunecoasa **renunțare**⁴,
E umbra dulcilor dorinți.

⁴– отказ

Sandro Botticelli, *Primăvara* (detaliu)

Te duci, ș-am înțeles prea bine
Să nu mă țin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Că te-am zărit e a mea vină
Și vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăși⁵-voi visul de lumină
Tinzându⁶-mi dreapta în deșert.

⁵ – a (i)spăși – aici: *искупать вину*

⁶ – a (în)tinde – aici: *протягивать*

Ș-o să-mi ră sai ca o icoană
A pururi verginei Marii,
Pe fruntea ta purtînd coroană –
Unde te duci? Cînd o să vii?

Mihai Eminescu, 1 septembrie 1879

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde succint la întrebări:

- Ce sentimente ți-a provocat lectura poeziei și de ce?
- Care este starea eroului liric din poezie?
- Cu ce o aseamănă eroul liric pe tînără?
- Imaginea femeii este reală sau idealizată?
- Cum, cu ce cuvinte i se adresează îndrăgostitul?
- Ce l-a făcut pe eroul liric să-și dea seama că tînăra nu-l iubește?
- Pe cine îl învinuiește eroul liric de faptul că iubita nu-l acceptă?
- Ce semnifică ultimele două întrebări?

2. Găsește, în text, și citește versurile care:

- explică cine poartă vina pentru dragostea neîmpărtășită;
- exprimă rugăminta îndrăgostitului;
- descriu portretul femeii iubite;
- prezintă imaginea tinerei adorate prin comparații;
- conțin metafora referitoare la iubită;
- ți-au plăcut mai mult.

3. Explică sensul sintagmelor:

Calde șoapte, ochi plini de lacrimi și noroc, brațe reci, e-ntunecoasa renunțare.

4. Alcătuiește o familie lexicală a cuvintelor: a zîmbi; vecinic; vină.

5. Formează șapte verbe de la radicalul *a veni* cu prefixele date și explică-le sensul:

par-, con-, sur-, pro-, de-, re-, inter-

6. Selectează din text:

- antonime pentru cuvintele: *intri, greu, scurtei, zi, să luminezi, reci, stînga;*
- sinonimele cuvintelor: *drum, apari, dragoste, gînd.*

7. Alcătuiește propoziții în care cuvintele *vis* și *a răsări* să aibă un sens propriu și unul figurat.

8. Tradu în limba română îmbinările de cuvinte, precizînd dacă ele se referă la un portret fizic sau moral:

- Хрупкая девочка Copilă ... ;
- Нежный ландыш ... ;

- Нежная кожа ... ;
- Нежный возраст ... ;
- С раннего детства ... ;
- Ранняя молодость

9. Descrie portretul fetei, utilizând expresii din text.

10. Comentează starea eroului liric din text, exemplificând cu *detalii/ expresii*.

Solstițiul cuvintelor

1. Exprimă-ți opinia, argumentând răspunsurile:

- În poezie este vorba despre o dragoste la prima vedere?
- Care ar putea fi motivul refuzului din partea tinerei?
- Ce simte omul când iubește? Dar când este respins?
- Ce l-ai sfătui pe tânăr să facă pentru a o uita pe fată?
- Poezia exprimă un sentiment real sau un vis?
- Există vreo șansă de a păstra dragostea? Cum?
- Care sînt cele mai frecvente cuvinte de adresare către iubită/ iubit?
- E posibil ca dragostea să se transforme în ură? De ce?

2. Redactează un final adecvat al poveștii de iubire din text:

- a) trist sau b) fericit.

3. Continuă propoziția, relatînd un plan de realizare a visului tău de fericire.

Dacă aș ști unde e fericirea...

4. Comentează, succint, afirmația:

*Orice om are nevoie de dragoste. Viața fără duiosie și fără iubire nu e decît un mecanism uscat, **scîrțîitor** (скрпунучиў) și **sfișietor** (раздупающиў).* (Victor Hugo)

5. Lucrînd în echipe, demonstrați:

- a) ce domină în ziua de azi: *dragostea* sau *ura*?
b) extremele *dragoste* și *ură* pot să se succedă?

6. Explică sensul unuia dintre proverbele propuse (la alegere):

1. *Degeaba ai trăit dacă pe nimeni n-ai iubit.*
2. *Dragostea trebuie cucerită, nu cerșită.*
3. *Ochii văd, inima cere.*

6.1. Pe care dintre ele l-ai alege drept motto al poeziei? Argumentează.

6.2. Scrie echivalentele lor în limba ta maternă.

7. Reintitulează poezia, motivînd noul titlu.

Satisfacția opțiunii

1. Memorizează un fragment din poezie.

2. Realizează un comentariu al poveștii de iubire din text.

3. Pornind de la textul poeziei, demonstrează, într-un succint eseu, ce ar trebui să învățăm de la viață:

- Să iubim necondiționat? • Să sperăm fără a avea îndoieli?
- Să acceptăm viața cu recunoștință?

4. Redactează o descriere romantică a unei tinere/ a unui tânăr, exprimîndu-ți idealul propriu de frumusețe.

Poemul *Luceafărul*, un mit romantic al eternizării iubirii

„Poemul *Luceafărul* – sinteză a iubirii eterne.“

(Tudor Vianu)

Enigma cuvântului

Aurel David,
Arborele Eminescu

1. Cu ce se asociază, în imaginația ta, *Luceafărul*?
2. Citește șirul de cuvinte: *munte, haos, extraterestru, deal, oameni, râu, soare, planetă, sat, meteorit, mare, zbor, nor, păsări, stea, pustiu, oraș, rai, cosmos, livezi, lună* și arată cărui spațiu aparțin ele: terestru sau celest.
 - 2.1. Selectează două-trei cuvinte ce reprezintă propriul ideal de viață.
3. Meditează și precizează care ar fi pașii ce te-ar conduce spre realizarea lui.

Plăcerea lecturii

1. Citește poemul și identifică simbolul ce reprezintă idealul eroinei principale.

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mîndră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra **falnicelor** bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lîngă fereastră, unde-n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări
Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,
Astfel dorința-i gata;
El iar, privind de săptămîni,
Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-și **răzima**
Visînd ale ei tîmple,
De dorul lui și inima
Și sufletu-i se împle.

Și cît de viu s-aprinde el
În orișicare sară,
Spre umbra negrului castel
Cînd ea o să-i apară.

Și pas cu pas pe urma ei
Alunecă-n odaie,
Țesînd cu recile-i scînteii
O mreață de văpaie.

Igor Vieru, ilustrație
la poemul *La steaua*

Și când în pat se-ntinde drept
 Copila să se culce,
 I-atinge mâinile pe piept,
 I-nchide geana dulce;

Și din oglindă luminiș
 Pe trupu-i **se revarsă**,
 Pe ochii mari, bătînd închiși
 Pe fața ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surîs,
 El tremura-n oglindă,
 Căci o urma adînc în vis
 De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,
 Oftînd din greu suspină:
 – O, dulce-al nopții mele domn,
 De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, lucefăr blînd,
 Alunecînd pe-o rază,
 Pătrunde-n casă și în gînd
 Și viața-mi luminează!

El asculta tremurător,
 Se aprindea mai tare
 Și s-arunca fulgerător,
 Se cufunda în mare;

Și apa unde-au fost căzut
 În cercuri se rotește,
 Și din adînc necunoscut
 Un mîndru tînăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
 Pe marginea ferestei
 Și ține-n mîină **un toiag**
 Încununat cu trestii.

Părea un tînăr voievod
 Cu păr de aur moale,
 Un vînat **giulgi** se-ncheie nod
 Pe umerele goale.

Iar umbra feței străvezii
 E albă ca de ceară –
 Un mort frumos cu ochii vii
 Ce scînteie-n afară.

– Din sfera mea venii cu greu
 Ca să-ți urmez chemarea,
 Iar cerul este tatăl meu
 Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
 Să te privesc de-aproape,
 Am coborît cu-al meu senin
 Și m-am născut din ape.

O, vin'! odorul meu nespus,
 Și lumea ta o lasă;
 Eu sînt lucefărul de sus,
 Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo-n palate de **mărgean**
 Te-oi duce veacuri multe,
 Și toată lumea-n ocean
 De tine o s-asculte.

– O, ești frumos, cum numa-n vis
 Un înger se arată,
 Dară pe calea ce-ai deschis
 N-oi merge niciodată;

Străin la vorbă și la port,
 Lucești fără de viață,
 Căci eu sînt vie, tu ești mort,
 Și ochiul tău mă-ngheață.

Trecu o zi, trecură trei
 Și iarăși, noaptea, vine
 Lucefărul deasupra ei
 Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
 Aminte să-și aducă
 Și dor de-al valurilor domn
 De inim-o apucă:

– Cobori în jos, luceafăr blind,
Alunecînd pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gînd
Și viața-mi luminează!

Cum el din cer o auzi,
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde **piere**;

În aer rumene văpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă,
Și din a chaosului văi
Un mîndru chip se-ncheagă;

Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgi se desfășor
Marmoreele brațe,
El vine trist și gînditor
Și palid e la față;

Dar ochii mari și minunați
Lucesc adînc **himeric**,
Ca două patimi fără saț
Și pline de-ntuneric.

– Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ș-acuma,
Și soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma;

O, vin', odorul meu nespun,
Și lumea ta o lasă;
Eu sînt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin', în părul tău bălai
S-anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsai
Mai mîndră decît ele.

– O, ești frumos, cum numa-n vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată!

Mă dor de **crudul** tău amor
A pieptului meu coarde,
Și ochii mari și grei mă dor,
Privirea ta mă arde.

– Dar cum ai vrea să mă cobor?
Au nu-nțelegi tu oare
Cum că eu sînt nemuritor,
Și tu ești muritoare?

– Nu caut vorbe pe ales,
Nici știu cum aș începe –
Deși vorbești pe înțeleș,
Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezămînt
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pămînt,
Fii muritor ca mine.

– Tu-mi cei chiar nemurirea mea
În schimb pe-o sărutare,
Dar voi să știi asemenea
Cît te iubesc de tare;

Da, mă voi naște din păcat,
Primind o altă lege;
Cu vecinicia sînt legat,
Ci voi să mă dezlege.

Și se tot duce... S-a tot dus.
De dragu-unei copile,
S-a rupt din locul lui de sus,
Pierind mai multe zile.

În vremea asta Cătălin,
Viclean copil de casă,
Ce împle cupele cu vin
Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori și **de pripas**,
Dar îndrăzneț cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pînditor
Privind la Cătălina. [...]

Porni luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesupt,
Deasupra-i cer de stele –
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi,
Jur-împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea dentii,
Cum izvorau lumine;

Cum izvorînd îl înconjur
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gînd purtat de dor,
Pîn' piere totul, totul;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic și totuși e
O sete care-l soarbe,
E un adînc asemene
Uitării celei oarbe.

– De greul negrei vecinicii,
Părinte, mă dezleagă
Și lăudat pe veci să fii
Pe-a lumii scară-ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preț,
Dar dă-mi o altă soarte,
Căci tu izvor ești de vieți
Și dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,
Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire...

Din chaos, Doamne, -am apărut
Și m-aș întoarce-n chaos...
Și din repaos m-am născut,
Mi-e sete de repaos.

– Hyperion, ce din **genuni**
Răsai c-o-ntreagă lume,
Nu cere semne și minuni
Care n-au chip și nume;

Tu vrei un om să te socoți,
Cu ei să te asameni?
Dar piară oamenii cu toți,
S-ar naște iarăși oameni.

Ei numai doar durează-n vînt
Deșerte idealuri –
Cînd valuri află un mormînt,
Răsar în urmă valuri;

Ei doar au stele cu noroc
Și prigoniri de soarte,
Noi nu avem nici timp, nici loc,
Și nu cunoaștem moarte.

Din sînul vecinicului ieri
Trăiește azi ce moare,
Un soare de s-ar stinge-n cer,
S-aprinde iarăși soare;

Părînd pe veci a răsări,
Din urmă moartea-l paște,
Căci toți se nasc spre a muri
Și mor spre a se naște.

Iar tu, Hyperion, rămii
Oriunde ai apune...
Cere-mi cuvîntul meu dentii –
Să-ți dau înțelepciune?

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca dup-a ei cîntare
Să se ia munții cu păduri
Și insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăți
Dreptate și tărie?
Ți-aș da pămîntul în bucăți
Să-l faci împărăție.

Îți dau **catarg lîngă catarg**,
Oștiri spre a străbate
Pămîntu-n lung și marea-n larg,
Dar moartea nu se poate...

Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pămînt rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă.

În locul lui menit din cer
Hyperion se-ntoarsă
Și, ca și-n ziua cea de ieri,
Lumina și-o revarsă.

Căci este sara-n asfințit
Și noaptea o să-nceapă;
Răsare luna liniștit
Și tremurînd din apă

Și împle cu-ale ei scînteii
Cărările din crînguri.
Sub șirul lung de mîndri tei
Ședeau doi tineri singuri:

– O, lasă-mi capul meu pe sîn,
Iubito, să se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci
Gîndirile străbate-mi,
Revarsă liniște de veci
Pe noaptea mea de patimi.

Și de asupra mea rămii
Durerea mea de-o **curmă**,
Căci ești iubirea mea dentii
Și visul meu din urmă.

Hyperion vedea de sus
Uimirea-n a lor față;
Abia un braț pe gît i-a pus
Și ea l-a prins în braț...

Miroase florile-argintii
Și cad, o dulce ploaie,
Pe creștetele-a doi copii
Cu plete lungi, bălaie.

Ea, **îmbătată de amor**,
Ridică ochii. Vede
Lucefărul. Și-ncetișor
Dorințele-i încrede:

– Cobori în jos, lucefăr blind,
Alunecînd pe-o rază,
Pătrunde-n codru și în gînd,
Norocu-mi luminează!

El tremură ca alte dăți
În codri și pe dealuri,
Călăuzind singurătăți
De mișcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca-n trecut
În mări din tot înaltul:
– Ce-ți pasă ție, chip de lut,
Dac-oi fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul vă petrece,
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor și rece.

Mihai Eminescu, aprilie 1883

2. Citește informația din *Portofoliul-ghid* și explică tipul izvoarelor de inspirație ale poemului.

Solstițiul cuvântului

falnic – măreț, splendid
a răzima – a sprijini
mreajă de văpaie – lumină strălucitoare
 avînd forma unei pînze de păianjen
a se revărsa – *aici*: a se împrăștia
toiag – жезл
trestie – тростник
giulgi – pînză subțire și fină
mărgan – корал
piere – *aici*: dispare
marmoree – ca de marmură, alb
himeric – фантастический
crud – *aici*: neîndurător

băiat de pripas – прибудный
a se furișa – красться
din bob în bob – amănunțit, detaliat
nesățios – ненасытный, жадный
guraliv – care vorbește mult
teafăr – sănătos
genune – *sin.* prăpastie, hău
deșert (*adj.*) – *aici*: бесполезный, пустой
prigoniri de soarte – nenorociri
catarg lîngă catarg – *aici*: corăbii
a curma – *aici*: a pune capăt
îmbătat de amor – опьяневший от любви
a călăuzi – направлять, сопровождать

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde la întrebări, utilizînd informația din text:

- În poem se vorbește despre o fată de împărat sau despre o fată din rude împărătești?
- Luceafărul o îndrăgește pe fată?
- Fata îi cere Luceafărului să fie muritor ca dînsa?
- Fata îl urmează pe Luceafăr în lumea lui?
- Luceafărul răspunde la chemarea fetei?
- Luceafărul este Hyperion?
- Demiurg este Dumnezeu?
- Hyperion îl roagă să-l facă muritor sau să-i dăruiască fetei nemurirea?
- Cătălina se îndrăgostește de Cătălin?
- Cătălin era un fiu de împărat?
- Demiurg îl convinge pe Hyperion?
- Luceafărul, vazîndu-i pe îndrăgostiți, le dorește fericire?
- Personajele sînt reale?
- Poemul este simbolic, alegoric?

2. Găsește în text și citește:

- Versurile ce conțin portretul:
 - fetei
 - al Luceafărului în cele două ipostaze
 - al lui Cătălin
- Informația despre originea:
 - Luceafărului
 - a Cătălinei
 - a lui Cătălin
- Cele trei chemări ale fetei pămîntene adresate Luceafărului. Observă în care dintre ele are loc o schimbare a dorinței. De ce?

Portofoliu-ghid

Luceafărul – steaua de seară și de dimineață.

Izvoarele de inspirație:

Izvoare populare – basmul *Fata din grădina de aur*, cules de germanul Richard Kunisch din Țările Române (cunoscut de Eminescu);

Izvoare filosofice: filosofia lui Arthur Schopenhauer;

Izvoare cultural-mitologice: motive din mitologia greacă, indiană, creștină;

Izvoare biografice: viața poetului ridicată la nivel de simbol;

Izvoare din literatura universală: *Faust* de Goethe; *Hyperion* de Hölderlin; *Cain* de Byron.

3. Recitește, aplicînd intonația adecvată:

- dialogul Luceafărului cu fata de împărat din primul tablou;
- dialogul dintre Cătălin și Cătălina;
- adresarea lui Hyperion către Demiurg;
- răspunsul Demiurgului;
- descrierea zborului cosmic al lui Hyperion;
- descrierea tabloului văzut de Hyperion reîntors la locul lui;
- răspunsul Luceafărului la prima chemare a fetei;
- răspunsul Luceafărului la ultima chemare a fetei.

4. Comentează starea de spirit a eroinei în fiecare caz aparte.**5. Observă și remarcă în text numărul de tablouri ale poemului și intitulează-le.****5.1. Precizează ce personaje domină în fiecare tablou și ce eveniment are loc.****6. Povestește succint conținutul fiecărui tablou.****7. Lucrînd în perechi, comparați portretele celor patru personaje. Determinați ce lume simbolică reprezintă:**

- Fata din rude împăratești
- Luceafărul
- Cătălina
- Cătălin.

8. Cum crezi, de ce:

- a) Fata refuză lumea Luceafărului?
- b) Cătălina îl acceptă pe Cătălin?
- c) Îndrăgostiții se refugiază în lumea naturii?
- d) Personajele pămîntești poartă același nume?

9. Cum îți imaginezi lumile propuse Cătălinei de Luceafăr?**9.1. Urmează-l, imaginar, în text, pe Luceafăr în zborul lui spre haosul din care s-a născut și pînă la Demiurg. Prin ce te-a impresionat acest tablou?****10. Ce simbolizează personajul simbolic Demiurg?****11. Observă și explică:**

- a) De ce Demiurg este singurul personaj care nu este prezentat printr-un portret?
- b) Ce problemă îi explică acesta lui Hyperion?
- c) De ce Demiurg refuză să-i dea lui Hyperion „o oră de iubire“?
- d) La ce concluzii personale ai ajuns citind poemul.

12. Cum înțelegi sensul ultimei replici a Luceafărului? Explică raportul:

tu – „chip de lut“ / **eu** – „mă simt nemuritor și rece“.

13. Exprimă-ți opinia: în ce constă drama Luceafărului? Utilizează informația din *Barometru...* de la p. 148-149.**13.1. Putem vorbi și despre o dramă a Cătălinei, a lui Cătălin? Urmărește reperatele:**

- sînt mulțumiți de viața lor pe pămînt;
- aspiră spre un ideal;
- nu pot atinge idealul.

14. Fiind în rolul unui pictor, explică, în două-trei enunțuri, ce ai releva în portretul:

- Luceafărului
- lui Demiurg
- fetei din rude împăratești
- al lui Cătălin

Utilizează adjective ce denumesc culori.

- 15. Ce sentimente îți trezesc personajele textului?
Răspunde selectînd determinative din șirul propus:**

Sabin Balașa,
Luceafărul Eminescu

- 16. Exprimă-ți, succint, atitudinea față de fiecare personaj. Argumentează răspunsul.**
- 17. Lucrînd în perechi, alcătuiți povestea vieții lui Cătălin și a Cătălinei cu final:**
- trist, tragic;
 - fericit.
- 18. Recitește declarația de dragoste din tabloul al IV-lea și stabilește cui îi aparține.**
- 18.1. Caracterizează sentimentul exprimat și lexicul folosit.**
- 19. De ce în ultimul tablou personajele n-au nume?**
- 19.1. Concretizează: „cei doi copii cu plete lungi, bălaie” sînt Cătălin și Cătălina sau o altă generație de oameni? Argumentează prin detalii din text.**
- 20. De ce Luceafărul, rămînînd „în locul lui venit din cer”, continuă să dăruiască lumină?**
- 21. Prin ce se deosebește un om de geniu de un om ordinar/ obișnuit:**
- idealuri?
 - erudiție?
 - norme etice?
 - sentimente?
 - atitudini?

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

- 1. Discutați în duet cu colegul de alături și formulați 4-5 idei cu privire la mesajul poemului *Luceafărul* de Mihai Eminescu.**
- 2. Elevii care au fost liderii discuției în cadrul temei formează echipa de experți, lucrează conform algoritmului și prezintă colegilor produsul:**
 - A. Citesc și reflectează experții:** faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultîndu-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, opera discutată.
 - B. Experții construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
 - C. Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Iubirea este unul dintre cele mai dorite și mai nobile idealuri ale omului. Cuvîntul *ideal* se leagă de sensul de mișcare continuă, de urcare spre înălțimi nebănuite. Această semnificație o are și poemul *Luceafărul* în cadrul întregii creații a poetului. De la o operă

la alta, Eminescu a realizat o continuă înălțare, pînă a urcat pe cel mai înalt pisc, poemul *Luceafărul*. Poemul reprezintă o chintesență a întregii sale creații. Marile teme: iubirea, natura, revolta, sacrificiul, însingurarea, viziunea cosmică asupra lumii, omul de geniu – toate în poem se referă la existența omului, la idealurile lui spirituale. De aceea, generații după generații vor citi poemul, regăsindu-și în el visele proprii.

Poemul a fost publicat în 1883, dar poetul a început să lucreze la variantele lui din 1872. Sensul general pe care a intenționat să-l cuprindă este destinul nefericit al omului de geniu. Este o temă permanentă în creația poetului (*Scrisoarea I*, nuvela *Sărmanul Dionis*, romanul *Geniu pustiu* ș.a.) și în literatura universală (Goethe, Byron, de Vigny, Lermontov, Baudelaire ș.a.).

Poemul este o operă profund simbolică: Luceafărul este astrul ce reprezintă idealul spre care aspiră omul pămîntean. Simbolul acestei aspirații este „fata din rude mari împărătești“, devenită apoi Cătălina. Poetul îi atribuie calități de ființă excepțională: 1) nobilă – „din rude mari împărătești“; 2) frumusețe absolută – „o prea frumoasă fată“; 3) unică – „una la părinți și mîndră-n toate cele“; 4) are aură sacrală (de sfîntă) – „cum e Fecioara între sfinți“; 5) și mai are aură celestă – „luna între stele“.

Aceste calități o fac pe fată să vadă valoarea Luceafărului, simbolul omului de geniu, care-și dăruiește generos lumina tuturor oamenilor. Aceste două personaje simbolice reprezintă aspirația permanentă (veșnică) a omului spre idealul vieții, care este și idealul iubirii. Dar condițiile lor sînt diferite: fata, deși capabilă să se transfere în lumea visului, în lumea ideală, este totuși o ființă terestră, este omul trecător, „chip de lut“, pe cînd Luceafărul-Hyperion, născut din haosul cosmic în timpul facerii lumii, are o existență absolută și veșnică. Autorul însuși afirmă că el „n-are moarte, dar n-are nici noroc“, deci nu poate fi supus timpului și ritmului vieții terestre. Acest sens este sugerat și de numele pe care-l poartă – Hyperion, în limba greacă însemnînd „cel care merge pe deasupra“, cel care nu poate face parte din lumea terestră.

În contrast cu aceste două personaje se află Cătălin, „un paj viclean și îndrăzneț“, care reprezintă omul lipsit de idealuri, omul pragmatic.

Cu toate acestea, anume Luceafărul face efortul de a-și sacrifica nemurirea în numele unei mari iubiri. Prin exemplul său, Luceafărul dă acestui timp un sens veșnic, cel al iubirii. Dacă este ca timpul trecător al vieții umane să devină un timp veșnic, el s-ar numi Timpul Marii Iubiri. Numai ea îl face pe om nu doar să vadă și să aprecieze lumina, ci și să dăruiască lumină. Astfel este și rămîne Luceafărul.

Aflîndu-se sub raza luminii Luceafărului, a luminii iubirii generoase, tot omul se reface, devine nobil, devine și el generator de lumină-iubire. Anume ea, lumina-iubire, îl va face pe om să se rupă din cercul strîmt al norocului și să se realizeze din plin. Acesta este unul dintre idealurile omului modern.

Obiectivul criticii

- 1. Citește afirmațiile și selectează argumente pentru a comenta semnificația poemului. Consultă *Portofoliul-ghid* (p. 150).**

Scriind Luceafărul, Eminescu a schițat „cea mai bună autobiografie pe care un poet ar putea s-o prezinte sie însuși și lumii întregi“.

(Mircea Eliade)

„Luceafărul poate fi interpretat în orice fel. E Faustul românesc...

Faust, cred, e adevăratul geaman al Luceafărului. Și Faust, și Luceafărul dau pe față pe autor. Mărturisesc că mie unuia figura lui Eminescu îmi apare mai luminoasă, curată și îmbietoare din Luceafărul decât a lui Goethe din Faust.“

(Nicolae Steinhardt)

„Ceea ce este sigur pentru noi e că Luceafărul rămîne numele și figura unei drame provocate de o dublă aspirație: a ceea ce e pămîntesc spre divin și a ceea ce e divin spre pămîntesc.“

(Rosa del Conte)

Dialog intercultural

1. Citește rezumatul poveștii *Fata în grădina de aur* și explică prin ce se deosebește conținutul poemului de basmul popular. Utilizează informația din *Portofoliul-ghid*.

Un împărat avea o fată peste seamă de frumoasă. Considerînd că nimeni nu este demn a-i fi soț fiicei lui, el hotărăște s-o izoleze de lume. Împăratul construiește un palat din marmură și argint, înconjurîndu-l cu o grădină cu pomi de aur și flori de pietre scumpe, unde o închide pe fiica sa. Fata locuiește un timp în palat, dar începe să se stingă de dor. De frică să nu moară, slugile deschid fereastra. Într-o zi, fata e văzută de un zmeu, care pătrunde în odaie în chip de ploaie, de vînt cald. Acesta se îndrăgostește de fată. Zmeul îi propune fetei s-o ia de soție și s-o ducă într-un palat de coral, la fundul mării ori în înălțimea cerului, aproape de soare. Dar fata, temîndu-se de acele tărîmuri, îi cere zmeului să renunțe la nemurirea sa. Zmeul atunci hotărăște să se ducă la Dumnezeu și să-i ceară să-l elibereze de nemurire.

Între timp, un fiu de împărat, Florin, îndrăgostit și el de fată, o convinge să fugă împreună spre împărăția tatălui său și să trăiască fericiți acolo.

Zmeul îi ajunge din urmă și prăvale peste fată o stîncă mare, omorînd-o. Fiul de împărat, cuprins de jale, se stinge în Valea Amintirii.

Portofoliu-ghid

„Aceasta este povestea. Iar înțelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici, pe pămînt, nici e capabil a feri pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc. Mi s-a părut că soarta Luceafărului din poveste seamănă mult cu soarta geniului pe pămînt, și i-am dat acest înțeles alegoric.“

Mihai Eminescu

- 1.1. Comentează intenția/ proiectul lui Mihai Eminescu în ce privește crearea poemului.
2. Argumentează, în opt-zece rînduri, afinitățile și deosebirile dintre poemul *Luceafărul* de Mihai Eminescu și poemul *Demonul* de Mihail Lermontov.

Satisfacția opțiunii

1. Informați-vă din surse credibile și elaborați o prezentare în *PowerPoint* a vieții și activității lui Mihai Eminescu, relevînd aspectele care v-au trezit cel mai mult interesul.
2. Memorizează un fragment din poem în limita a șapte-opt strofe.
3. Descrie portretul fizic și moral al unui personaj din poem care exprimă idealul tău.
4. Comentează, într-un eseu de 10-12 rînduri, semnificația iubirii absolute a Luceafărului din poemul lui Mihai Eminescu. Utilizează informația din *Barometru...* (p. 148-149).
5. Interpretează motivul interferenței dintre lumea terestră și cea cosmică din poem, utilizînd cunoștințele obținute la fizică și astronomie.

Realismul, o artă a adevărului

„Esența realismului este negarea idealului și a tot ce urmează de aici.“

(Gustave Courbet)

Enigma cuvîntului

1. Citește cuvintele din cele două coloane și unește-le cu o linie după sensul logic, formînd îmbinări de cuvinte:

Gustave Courbet,
Torcătoarea adormită

lume	progresistă
privire	reală
om	obiectivă
viață	grea
opinie	adevărat
film	realist
roman	critică
sentiment	natural
mediu	social

- 1.1. Explică sensul a două-trei îmbinări de cuvinte, cu ajutorul cărora să discuți despre realitatea vieții.

Labirintul soluțiilor

Gustave Courbet, *Castelul Shillon*

1. Examinează tablourile alăturate și observă:
- ce evenimente din viața reală reprezintă?
 - cum este zugrăvită natura?
 - ce trăsături de caracter sugerează chipul fetei?
2. Exprimă-ți opinia față de cele afirmate în mottoul temei de către pictorul francez Gustave Courbet, cel care a creat termenul *realism*, precizînd:
- Ce înțelegi prin ideal? Dar prin adevărul vieții?
 - Poate exista o societate, un om fără idealuri?
3. Identifică, în tabelul ce urmează, autorii și operele pe care le cunoști.

Reprezentanți ai realismului	
Literatura franceză	Honoré de Balzac, Prosper Mérimée, Stendhal, Gustave Flaubert, Jules Fleury-Husson (Champfleury)
Literatura rusă	A.P. Cehov, L.N. Tolstoi, F.M. Dostoievski, N.V. Gogol
Literatura română	N. Filimon, I. Creangă, I.L. Caragiale, L. Rebreanu, G. Călinescu, M. Preda
Literatura engleză	Ch. Dickens, W. Thackeray
Literatura americană	M. Twain

- 3.1. Alege o operă literară studiată/citită și prezintă:

a) realitatea cuprinsă în text; b) un personaj preferat.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Elevii care au fost liderii discuției în cadrul temei, formează echipa de experți, lucrează conform algoritmului și prezintă colegilor produsul:
 - A. *Citesc și reflectează experții*: faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, opera discutată.
 - B. *Experții construiesc și ghidează comunicarea*: alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
 - C. *Experții asigură procedura de autoevaluare* a activității și a rezultatelor.

Personajul romantic	Personajul realist
• visător	• atitudine realistă
• idealist	• obiectiv
• dominat de sentimente	• dur, sever
• aspectul fizic e în contrast cu cel moral	• critic
• excepțional	• caracter tipic
• în evoluție (în general)	• în evoluție în raport cu mediul
• sentiment	• rațiune
• meditativ, reflexiv	• activ

- 1.1. Compară personajul realist preferat cu un personaj romantic dintr-o operă studiată, motivînd alegerea.
- 1.2. Determină prin ce se deosebește personajul realist de personajul romantic, utilizînd reperele din tabelul propus.

Solstițiul cuvîntului

1. Explică sensul expresiilor, consultînd părerea colegului sau dicționarul frazeologic:
 - a fi cu picioarele pe pămînt;
 - a privi realitatea în ochi.
- 1.1. Alcătuieste enunțuri în care să te referi la personaje literare.
2. Exprimă-ți opinia: este bine astăzi să fii obiectiv, să lupți pentru dreptate?
3. Reprezentați, într-un joc de rol, diferite personaje realiste din operele cunoscute, construind dialoguri pe teme actuale.
- 3.1. Apreciați realizările printr-un top al personajelor reprezentate.

Satisfacția opțiunii

1. Prezintă, succint, un personaj/ o operă realist/ă.
- 1.1. Concretizează particularitățile realismului întîlnite în opera prezentată.
2. Redactați un monolog în numele unui personaj realist preferat și prezentați-l colegilor. Determinați un top al monologurilor.

Mara de Ioan Slavici, romanul unei învingătoare

„Banul agonisit e dovadă de vrednicie.“

(Ioan Slavici)

Enigma cuvântului

1. Exprimă-ți opinia:

- pentru ce poate fi apreciată o persoană?
- ce ar trebui să facem pentru a fi învingători?

2. Citește mottoul și argumentează acordul/ dezacordul tău cu ideea exprimată.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și exprimă-ți opinia referitor la personajul principal: *Mara poate fi numită vrednică (demnă, destoinică)?*

Ioan Slavici
(1848 – 1925)

Prozator, publicist, ziarist, pedagog din a doua jumătate a sec. al XIX-lea, începutul sec. al XX-lea. Autorul unor nuvele realiste despre viața oamenilor simpli, *Nuvele din popor*, scrise cu o deosebită artă, a unor romane, dintre care cel mai cunoscut este *Mara*. Romanul a pus începutul realismului în literatura română.

Mara

(fragment)

A rămas Mara, săraca, văduvă cu doi copii, sărăcuții de ei, dar era tânără și voinică și harnică și Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.

...Dimineața Mara-și scoate șatra (*паламка*) și coșurile pline în piața de pe țarmurile (*fișie de pământ de-a lungul unei ape mari*) drept al Murășului, unde se adună la târg lumea din șapte ținuturi.

Lucrul cel mare e că Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale; vinde ce poate și cumpără ce găsește; duce de la Radna ceea ce nu găsești la Lipova ori la Arad și aduce de la Arad ceea ce nu găsești la Radna sau la Lipova. Lucrul de căpetenie e pentru dînsa să nu mai aducă ce a dus și vinde mai bucuros cu cîștig puțin decît ca „să-i clocească“ (*вынашивать*) marfa. Numai în zilele de Sfînta Marie se întoarce Mara cu coșurile deșerte la casa ei.

Sus, pe coasta unui deal de la dreapta Murășului, e mănăstirea minoriților, vestita Maria Radna. Cică e acolo în biserica aceea o icoană făcătoare de minuni, o Maică Precistă care lăcrămează și de a căreia vedere cei bolnavi se fac sănătoși, cei săraci se simt bogați și cei nenorociți se socotesc fericiți.

Mara, deși creștină adevărată, se duce și ea cîteodată la biserica aceasta, dar se închină creștinește, cu cruci și mătănii, cum se cuvine în fața lui Dumnezeu. Că icoana face minuni, asta n-o crede, știe că o Maică Precistă nemțească nu e o adevărată Maică Precistă. Se închină Mara și în fața icoanei, apoi își ia copilașii, pe care totdeauna îi poartă cu dînsa, îi dă puțin înainte și le zice: „Închinați-vă și voi, sărăcuții mamei!“

Sînt săraci, sărăcuții, că n-au tată; e săracă și ea, c-a rămas văduvă cu doi copii; cui, Doamne, ar putea să-i lase cînd se duce la târg? cum ar putea dînsa să stea de dimineață pînă seara fără ca să-i vadă? cum, cînd e atît de bine să-i vezi?!

Umblă Mara prin lume, aleargă sprintenă, se tîrguiește și se ceartă cu oamenii, se mai ia și de cap cîteodată, plînge și se plînge c-a rămas văduvă, și apoi se uită împrejur să-și vadă copiii și iarăși rîde.

„Tot n-are nimeni copii ca mine!“ , își zice ea.

...Muiere mare, spătoasă, greoaie și cu obrajii bătuți de soare, de ploii și de vînt, Mara stă ziua toată sub șatră, în dosul mesei pline de poame și de turtă dulce... Copiii aleargă și își caută de treabă, vin cînd sînt flămînzi și iar se duc după ce s-au săturat, mai se joacă voioși, mai se bat, fie între dînșii, fie cu alții, și ziua trece pe nesimțite.

Serile ea scoate săculețul ca să facă socoteala. Niciodată însă ea n-o face pentru ziua trecută, ci pentru toată viața. Scăzînd dobînda din capete, ea pune la o parte banii pentru ziua de mîine, se duce la căpățiul patului și aduce cei trei ciorapi: unul pentru zilele de bătrînețe și pentru înmormîntare, altul pentru Persida și al treilea pentru Trică. Nu e chip să treacă zi fără ca ea să pună fie și măcar numai cîte un **creițar** (monedă mică) în fiecare din cei trei ciorapi; mai bucuroso se împrumută pentru ziua de mîine...

Peste zi ea vede multă lume și dacă-i iese în cale vreo femeie care-i place și ca fire, și ca înfățișare, ea-și zice cu tainică mulțumire: „Așa are să fie Persida mea!“ Iar dacă bărbat e cel ce-i place, ea-și zice: „Așa are să fie Trică al meu!“

Era una, preoteasa de la Pecica, o femeie minunată și dulce la fire, și bogată, și frumoasă: ar fi spart Mara toate oalelele dacă cineva s-**ar fi încumetat** (*осмелиться*) să-i spună că Persida ei n-are să fie tot așa, ba chiar mai și mai. Iar preoteasa aceea stătuse patru ani de zile la călugărițele din Oradea Mare: era deci lucru hotărît că și Persida are să stea cel puțin cinci ani la călugărițele din Lipova.

Ioan Slavici

Labirintul soluțiilor

1. Citește și găsește în text enunțurile unde:

- se conturează chipul Marei;
- sînt descriși cei trei ciorapi;
- se vorbește despre atitudinea Marei față de religie;
- autorul ilustrează atitudinea ei față de copii;
- sînt prezentate ocupațiile Marei în timpul serilor;
- este descris portretul fizic al Marei.

2. Povestește despre greutățile vieții pe care trebuia să le depășească Mara.

3. Demonstrează, cu exemple din text, că Mara este o fire:

• energică;	• grijulie;	• muncitoare;
• orgolioasă/ mîndră;	• chibzuită;	• puternică;
• practică;	• prevăzătoare;	• iubitoare.

4. Enumeră trăsăturile de caracter care au ajutat-o pe Mara să fie o învingătoare.

4.1. Comentează afirmația Marei:

„Banul, draga mamei, ...banul e mare putere, el deschide toate ușile și strică toate legile, iar tu ai bani, destui bani, mulți bani“.

4.2. Reflectează și decide: dacă Mara ar fi fost o femeie bogată, ar fi avut același caracter sau altul?

5. Formulează cinci întrebări în baza textului.

6. Ce sentimente ți-a trezit lectura:

• de tristețe;	• de jale;	• de compătimire;	• optimiste;
• de bucurie;	• de simpatie;	• de invidie;	• varianta proprie.

7. Comentează expresiile:

„Dumnezeu a mai lăsat să aibă și noroc.”
 „Mara nu-ți iese niciodată cu gol în cale.”
 „Tot n-are nimeni copii ca mine!”

8. Demonstrează, cu exemple din text, că Mara este o mamă care-și iubește copiii.**9. Rezumă conținutul textului:**

Mara este _____
 Ocupația ei de bază este să _____
 Uneori _____
 Are obiceiul de a _____
 Consider că _____

10. Argumentează acordul/ dezacordul tău față de aceste afirmații:

- *Romanul respiră o puternică senzație de viață și adevăr.*
- *Puterea este banul, banul este un criteriu de apreciere a conduitei.*

*Solstițiul cuvintelor***1. Citește alineatul ce urmează și discută cu personajul principal despre soarta omului:**

„Nu, fata mea, zice Mara liniștită. Așa vin lucrurile în lumea aceasta: pleci în neștiute și te miri unde ajungi; te-apucă – așa din senin – câteodată ceva, și te miră la ce te duce. Omul are data lui, și nici în bine, nici în rău nu poate să scape de ea; ce ți-e scris, are neapărat să ți se întâmple: voința lui Dumnezeu nimeni nu poate s-o schimbe.“

2. Propune alte titluri pentru romanul *Mara*:

De exemplu: *Demonul avariției (zgîrceniei)*
Copiii Marei

3. Povestește-i mamei tale despre Mara și apoi relatează-le colegilor despre opinia ei referitoare la acest personaj. Ce acceptă? Cu ce nu este de acord? De ce?**4. Determină valoarea romanului, aderînd (*присоединяясь*) la una dintre aceste propuneri. Argumentează.**

Mara este un roman

- a) al părinților?
- b) al educatorului?
- c) al businessmanului?
- d) al tinerilor?
- e) al iubirii?

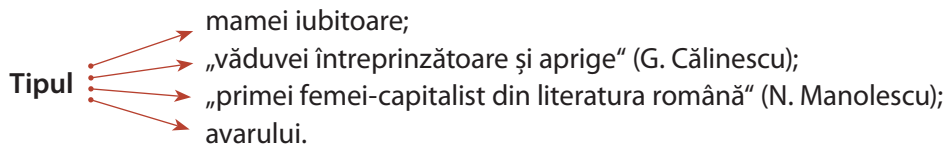
5. Exprimă-ți opinia:

- a) E posibil să fii fericit fără a avea bani?
- b) Doar banii aduc respect și împăcare?
- c) Este îndreptățită setea de a avea bani?
- d) Gîndurile, vorbele și faptele Marei sînt la unison?
- e) Poate fi considerată Mara o femeie fericită?

5.1. Ce trăsături de caracter ale Marei rezultă din cele declarate feciorului Trică?

„Am sa te scot om, om de carte, om de frunte, ca să nu mai fii ca tatăl tău și ca mama ta, ci să stea ei (cei bogați) și copiii lor în fața ta cum noi stăm în fața lor.“

6. În critica literară, Mara a fost încadrată în mai multe tipuri de personaje. Argumentează opiniile, utilizând informații din *Barometrul analitic* și *Obiectivul criticii*.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Elevii care au fost liderii discuției în cadrul temei, formează echipa de experți, lucrează conform algoritmului și prezintă colegilor produsul:
 - A. *Citesc și reflectează experții*: faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, opera discutată.
 - B. *Experții construiesc și ghidează comunicarea*: alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
 - C. *Experții asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor*.

Mara este o precupeață văduvă cu doi copii: fiica Persida și feciorul Trică. Ca să-și poată asigura viața și, în special, viitorul copiilor, ea muncește din greu, adunînd banii în trei ciorapi; unul pentru ea, ca să-și asigure bătrînețea și ultimul drum, unul pentru Persida, ca să o educe și să o instruiască să devină doamnă, și unul pentru Trică, pentru a-l vedea gospodar și șef al cojocarilor din zonă.

Mara este un roman al inițierii tînarului în viața grea și al formării lui, pentru că, pe tot parcursul romanului, este prezentată trecerea celor doi copii, Persida și Trică, de la copilărie la maturitate, demonstrîndu-se procesul formării personalității umane.

Cu mult efort, Mara reușește să adune o sumă impresionantă de bani, dar aceasta o face zgîrcită, ea nu-i dă lui Trică sau Persidei banii necesari la nevoie.

Mara însușește meșteșugul afacerilor și devine o femeie cu stare și stimată de către toți. Crezul ei: banul face omul, puterea este banul, este o normă a societății de atunci. Acestea sînt principiile vieții noi și oamenii s-au lăsat conduși de ele.

În roman sînt reflectate aspectele reale din perioada trecerii la capitalism. Mara învață legea agonisirii banilor, creării surplusului prin rotație și a depozitării pentru situații importante din viață, cum sînt întemeierea unei familii, cariera, marea trecere.

Romanul mai cuprinde și o frumoasă poveste de dragoste dintre Persida și Națl, care este amenințată de prejudecățile societății. Dragostea îi ajută pe tineri să depășească obstacolele și ei fac o bună familie. În fond *Mara* este un roman despre viață.

Obiectivul criticii

- Completează-ți cunoștințele:

„*Precupeața Mara* (мелочная торговка) e prima femeie-capitalist din literatura noastră. E o businesswoman. Mara se lansează în afaceri, transformînd totul în bani.“

(Nicolae Manolescu)

Satisfacția opțiunii

1. Caracterizează personajul principal, utilizînd informația din text.
2. Prezintă, într-un discurs oral, ce ai învățat de la Mara.
3. Argumentează într-un eseu de opt-zece propoziții cum ar fi astăzi Mara.

Ciuleandra de Liviu Rebreanu, un spațiu realist al instinctelor umane

„Ciuleandra, pentru mine, e o operă în care se exprimă și se clarifică taina sufletească mare, e cazul des repetat al iubirii până la crimă...”

(Liviu Rebreanu)

Enigma cuvântului

1. Exprimă-ți opinia, argumentînd-o.

- Consideri că te cunoști suficient de bine?
- Nu este periculos să te îndrăgostești doar de înfățișarea cuiva?
- De ce este important să li se acorde tinerilor mai mult timp pentru a se cunoaște unul pe altul?
- În ce constă deosebirea dintre iubire și pasiune?
- Care este, deseori, cauza ruperii relațiilor de dragoste dintre doi tineri?

Liviu
Rebreanu
(1885 – 1944)

Renumit prozator din epoca interbelică, autor de nuvele, romane și lucrări publicistice. Este considerat un arhitect al romanului realist social (*Ion, Răscoala*) și un creator al romanului psihologic de factura romanelor lui Marcel Proust: *Ciuleandra, Pădurea spânzuraților* ș.a. Liviu Rebreanu a creat un model al romanului realist în literatura română.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul și află ce s-a întâmplat cu personajul principal?

CIULEANDRA

(fragment)

I

– Tac! Tac! Tac!...

O prăvălise pe sofa și, cu genunchiul drept, îi **zdrobea** (*sfărîma, distrugea*) sîinii. Degetele și le înfipsea în gîtul ei plin și alb parc-ar fi vrut să **înăbușe** (*să nu se audă*) un răspuns de care se temea. Îi simțea corpul zvîrcolindu-se (*корчиться*), întocmai ca sub o îmbrățișare fierbinte, și zvîrcolirea îl înfuria mai **nățîng** (*încăpățînat, supărăcios, nervos*).

– Tac!... Tac!...

Repetă același cuvînt, cu același glas **horcăit** (*хриплый*)... Ochii lui umflați nu vedeau totuși nimic, ca și cînd s-ar fi coborît peste ei un obositor vâl roșu...

Într-un tîrziu, (...) într-o lucire de spaimă... privirea îl ustura ca o muștrare nesuferită:

– Ta... a...

Vruse să strige, dar acuma sunetele i se sfărîmau în **cerul gurii** (*нёбо*)...

...Ca trezit dintr-un coșmar, sări trei pași înapoi. Degetele îi rămaseră **rășchirate** (*întinse în lături*) și **țepene** (*nemișcate*). Se uită împrejur **năucit** (*ошеломленный, омыневший*). Făcea efortări să se orienteze... Ajunse lîngă ușa dormitorului, (...) uitîndu-se mereu **uluț** (*tulburat*) la sofa pe care ea zăcea neclintită, cu capul spre dînsul. Cînd, după un răstimp, i se mai **potoli** (*liniști*) inima, observă că singurul zgomot în lume îl făcea respirația lui ostenită; sudorile îi curgeau pe obraji ca lacrimile. Și totuși mai rău îl supăra tăcerea, încît, ca s-o alunge, rosti:

– Madeleine!

Căutase să fie dulce și se înpăimîntă de glasul care parcă era al unui străin dușmănos...

– Madeleine! murmură apoi din nou, cu umilință, ca și când ar fi încercat să ispășească o faptă printr-un cuvânt...

Acuma Puiu Faranga avu fulgerător **revelația** (*descoperirea*) realității. Ochii ei păreau vii, brațul ei se lăsase într-o mișcare vie – și tocmai acestea îi spuseră mai limpede că nu mai e nici o speranță...

– Tată!... Tată!...

Bătrînul Policarp Faranga se ridică speriat de după birou. Văzînd pe fiul său, îl apostrofă (*упрекнул*) puțin nervos:

– **Tu es fou?** (*în franceză: ești nebun?*)

Puiu se simți mai zdrobit... întoarse spre dînsul niște ochi stinși, rătăcitori. Se gîndea cum să-i spună ce s-a întîmplat și nu găsea cuvintele potrivite. Izbucni fără șir:

– Tată... am făcut... nu știu... a murit Madeleine...

Faranga, parc-ar fi primit o săgeată în inimă, se cutremură:

– Ce-ai zis?... Madeleine? Tu?... Imposibil!...

Liviu Rebreanu

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde, succint, la întrebări:

- Cine sînt personajele textului?
- Unde se desfășoară acțiunea?
- Cui i-a spus Puiu despre ceea ce s-a întîmplat?
- Care ar fi motivul acestui comportament?
- Ce sentimente ți-a provocat lectura textului?
- Ce întrebări te frămîntă acum, după ce ai citit fragmentul?

2. Găsește, în text, sinonime pentru cuvintele: *divan, stătea întinsă, a se zbate, vis urît, nemișcată, obosită, s-a liniștit, vocea, brusc, deodată, mîna, nădejde.*

3. Observă detalii ce descriu:

- a) încăperea; b) personajul.

4. Exprimă-ți opinia:

- a) Este o descriere obiectivă sau subiectivă? c) Îi era frică de tatăl său?
b) Crezi că Puiu avea remușcări? Se simțea vinovat? d) Ce simțea tatăl lui?

5. Ce poate să facă într-un asemenea caz un tată de 63 de ani (fost ministru) ca să-l ajute pe singurul său copil?

6. Motivează titlul romanului, utilizînd informația din *Portofoliul-ghid*.

Portofoliu-ghid

Titlul operei exprimă, totodată, nebunia dansului, *Ciuleandra* fiind considerat un dans dionisiac (care are o atitudine de extaz, de zbcium, plină de pasiuni), în care fiecare dintre participanți își dă frîu liber. Acest joc mai este numit *dansul destinului*, căci mulți își găsesc sufletul pereche, după cum spune și personajul romanului, Andrei Leahu: „Apoi, prin partea noastră, mai toți flăcăii, de la Ciuleandra, se însoară”. Puiu Faranga a cunoscut-o pe Mădălina (Madeleine) în satul ei natal, dansînd, împreună, *Ciuleandra*. Acest dans a devenit un simbol în roman.

(Tatăl refuză să înțeleagă faptul că singurul său fiu este un criminal; el își pusese toată încrederea în Puiu și îl iubea nu numai pentru că era sînge din sîngele lui, ci și pentru că trebuia să ducă mai departe faima acestei familii. Prin el se asigura continuitatea dinastiei. Pentru a evita arestarea băiatului, dar și pentru a scăpa de rușine, îi propune și îl obligă să se interneze într-un sanatoriu, prefăcîndu-se nebun. La sanatoriu, cei care îl însoțesc

ii ordonă medicului ca Puiu să nu fie tratat ca „un pacient oarecare ...să aveți grijă ca de ochii din cap de clientul dumneavoastră“. În spital, Puiu Faranga este urmărit de ideea insistentă de a-și aminti melodia dansului Ciuleandra. Acesta este și un prilej de a-și povesti propria istorie.)

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și află despre rolul pe care l-a avut dansul *Ciuleandra* în destinul personajului principal.

II

...M-am întors după război sublocotenent, ca toată lumea... Și, îndată ce am lepădat uniforma, (tata) m-a prevenit că ar dori să mă vadă așezat, adică însurat!... Cum socotea el să **dibuiască** (*наўму*) o fată pe placul lui și al meu, habar n-am...

Într-o duminică, bătrînul hotărîse să plecăm cu mașina la moșia unui unchi de-al meu în Argeș, la Mănești (avea niște afaceri neprevăzute)...

(*La moșie, hangiul insistă că oaspeții să vadă cum se dansează Ciuleandra*): „Trebuie să vedeți *Ciuleandra*, care nicăieri nu se joacă mai strașnic ca la noi. Avem și lăutari anume... E ceva fain de tot!“

(*Asistînd la horă, Puiu Faranga e copleșit de ritmul și frumusețea ei, el nu mai poate rămîne doar spectator și s-a agățat în horă la întîmplare, prinzîndu-se cu pasiune în dans.*)

...La dreapta (era) o vecină extraordinară, o fetișcană de vreo paisprezece ani, o brună nespus de delicată, coborîță parcă dintr-un tablou de Grigorescu, cu niște ochi albaștri, care mi-au aruncat o privire atît de stranie, că mi-a răscolit dintr-odată toate străfundurile inimii... Uneori, corpul fetișcanei mă atingea, și atunci eu îi strîngeam și mai tare mijlocul. Ea răbda strînsoarea mea, însă cu o ușoară strîmbătură, parcă-ar fi vrut să-mi demonstreze că nu-i face plăcere...

O țărăncuță ca asta să mă respingă pe mine, care în saloanele bucureștene aveam reputația de mare cuceritor de inimi femeiești?...

...Cînd s-a isprăvit *Ciuleandra*, eu am rămas de mîină cu ea. „Cum te cheamă, fată frumoasă?“ „Mădălina Crainicu“, șopti scurt, se smulse din mîna mea și alergă.

...Cînd mi-am revenit puțin în fire, am urcat în cerdac la tata și i-am zis cu hotărîre și însuflețire: „Papa, j' ai trouvé ce que vous désirez!“ (*fr.: Am găsit ceea ce doreți.*)

...Nu era de ajuns să-mi placă mie, important era să-i placă lui... Aflarăm că Mădălina e fata unei văduve cu încă patru copii, femeie săracă, dar harnică și cinstită.

...Atunci tata dori s-o vadă mai de aproape... „Fata e drăguță, nici vorbă, dar trebuie să mai chibzuim!“...

A treia zi, la întoarcere, hangiul ne călăuzi la mama Mădălinei... O murdărie și o sărăcie cum numai la noi la țară se găsește... Tata, solemn și grav, spuse că dorește să ia pe Mădălina și să o mărite cu mine... Femeii nu-i venea a crede nimica (*o oră de tratative și tîrguială*)... dădu mîna cu tata și cu mine, în vreme ce Mădălina... începu să plîngă, aproape îngrozită: „Nu mă da, mămucă!“...

...Pe urmă Mădălina fu îmbrăcată în straietele de sărbătoare... și ne întoarserăm la București...

Liviu Rebreanu

Labirintul soluțiilor

1. Rezumă fragmentul în cinci-șase enunțuri.
2. Găsește în text și recitește enunțurile în care:
 - a) se descrie dansul *Ciuleandra*;
 - b) este făcut portretul fetei;
 - c) se descriu condițiile în care trăia Mădălina.
3. Ce impresii ți-a trezit lectura textului?
4. Ce rol a avut dansul *Ciuleandra* în destinul celor doi tineri?
5. Caracterizează unul dintre personajele textului (la alegere), completând tabelul:

Personajul:	Caracteristici:

6. Explică succint de ce Puiu Faranga a îndrăgit-o pe Mădălina.
 - 6.1. Exprimă-ți atitudinea față de:
 - a) întâmplarea descrisă în text;
 - b) afirmațiile personajului principal din enunțurile subliniate în text;
 - c) decizia mamei Mădălinei;
 - d) afirmația că, prin intermediul *Ciuleandrei*, Puiu Faranga își arată adevărata față.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentul și exprimă-ți opinia referitor la motivele fetei săvârșite.

III

(Puiu Faranga a fost izolat cu scopul de a-și recăpăta liniștea sufletească, însă sanatoriul se dovedește a fi un loc mai îngrozitor decât închisoarea, deoarece aici, în singurătate, analizează toate întâmplările importante din viața sa, ceea ce îl influențează negativ.)

– Bătrînul a fost rău inspirat când m-a adus aici, socoti Puiu, întunecîndu-se iar... Nu era momentul să mă abandoneze în mîinile unui om cu totul străin sau chiar ostil...

(Întîlnirea lui Puiu Faranga cu doctorul Ursu, zilele petrecute în sanatoriu, discuțiile dintre cei doi, întîlnirea cu mama Mădălinei îl aduc pe Puiu la ideea că medicul a avut o pasiune pentru Mădălina.)

– Ai cunoscut și pe Mădălina, doctore, nu-i așa?

– Da... eram vecini și firește c-am cunoscut-o de copilă. Dar eu am fost mai mare ca ea, mult, cu vreo zece ani...

– Acuma știi tot, doctore, tot! strigă Puiu... Erai acolo și Mădălina se uita spre dumneata, îmi amintesc perfect... Doctore, dumneata ai iubit pe Mădălina?...

– Am iubit-o mult, da... Era numai o copilă, dar am iubit-o și ca pe o soră, și ca pe o soție...

– Eu totuși am iubit-o mai mult, doctore! Am iubit-o atît de mult, încît am și omorît-o!...

– Ai dreptate... Ai omorît-o chiar de două ori; întîi i-ai ucis sufletul cînd ai luat-o și a doua oară i-ai ucis și trupul! Așa e!...

– Acum știi și de ce am sugrumat-o, doctore! Acuma înțeleg că din pricina dumitale am omorît-o! Numai din pricina dumitale!...

(În final, Doctorul Ursu îl determină pe pacient să recurgă, nepregătît, la cel mai periculos experiment: autoanaliza necontrolată, confruntarea cu inconștientul. Medicul

reușește să facă o demonstrație publică a nebuniei lui Puiu Faranga prin trei elemente: obsesia Ciuleandrei, declarația că s-a prefăcut nebun și apoi **tentativa** [попытка] de a-l **sugruma** [задушить], repetînd gesturile și cuvintele din seara crimei.)

Liviu Rebreanu

Labirintul soluțiilor

1. Răspunde, succint, la întrebări:

- a) Cine este autorul operei literare citite? b) Ce semnifică titlul romanului?
c) *Ciuleandra* este: nuvelă? povestire? roman?

2. Exprimă-ți opinia. Romanul dezvăluie:

- fapte săvîrșite conștient? • evoluția psihologică a eroului?
- mentalitatea omului? • o mare taină a iubirii?
- natura unei boli? • un studiu de caz?

Solstițiul cuvîntului

1. Identifică opere literare în care mai apare analiza psihologică.

De exemplu, la autorii W. Shakespeare, L. Andreev, F. Dostoievski și a.

2. Exprimați-vă opinia, lucrînd în echipe și argumentînd cu exemple din text.

a) Drama personajelor (Puiu și Mădălina) are loc din cauza:

- instinctului ereditar? • geloziei? • lipsa dragostei?
- unei întîmplări fatale? • unei boli psihice? • varianta ta.

b) Poate oare conștiința să echilibreze instinctul?

3. Alege un alt titlu din cele propuse și motivează-l.

- a) Nebunul; c) Egoistul; e) Un destin fatal.
b) Nenorocirea; d) Ghinionul; f) Drama unei iubiri.

4. Rezumă conținutul romanului, concluzionînd: *Ciuleandra este dansul...*

- iubirii; • morții; • extazului; • nebuniei; • plăcerii.

5. Comentează mottoul temei, exprimîndu-ți acordul/ dezacordul.

Satisfacția opțiunii

1. Prezintă propriul punct de vedere despre istoria relatată în fragmentele citite.

2. Exemplifică două aspecte realiste din operă.

3. Caracterizează protagonistul romanului.

4. Comentează semnificația dansului în roman, utilizînd informația din *Portofoliul-ghid*.

Scenă din spectacolul *Ciuleandra*

Portofoliu-ghid

Pornește ca o horă oarecare, foarte lent, foarte cumpătat. Jucătorii se adună, se îmbină, se înșiră, probabil după simpatii, ori la întîmplare, indiferent. Pe urmă, cînd se pare că oamenii s-au încins puțin, muzica prinde a se agita și a se iuți. Ritmul jocului se accelerează, firește. Jucătorii, cuprinși de după mijloc, formează un zid compact de corpuri care se mlădie, se îndoie, se răsucește și tresaltă cum poruncesc lăutarii. Cu cît se prind mai tare jucătorii, cu atît muzica devine mai zvăpăiată, mai sălbatică. Picioarele flăcăilor scapără vijelios, schițează figuri de tropote, sărituri de spaimă, zvîcniri de veselie. Apoi, deodată, cu toții, cu pași sălțați și foarte iuți, pornesc într-un vârtej... cînd încoace, cînd încolo, lăutarii pișcă vehement strunele, înăsprind și ascuțind sunetele cu cîte un chiot din gură, la care încearcă să răspundă altul, din toiu jucătorilor... Acuma șirul... începe să se strîngă, să se grămădească pînă ce se transformă parcă într-un morman de carne fierbinte care să se destindă iarăși, ostenit ori prefăcut, în tact cuminte, lăsînd să se vadă fețele roșite și vesele ale jucătorilor.

Ultima lună de toamnă de Ion Druță, un bilanț al vieții

Ion Druță
(n. 1928)

Prozator, membru de onoare al Academiei Române, membru titular al Academiei de Științe a Republicii Moldova. Autor de nuvele (*Sania, Odihna, Bădea Cireș* ș.a.), povestiri (*Horodiște*), romane (*Frunze de dor, Povara bunătații noastre, Biserica Albă*), în care se reflectă destinul basarabenilor de-a lungul ultimelor trei secole de istorie. Este unul dintre creatorii dramaturgiei moderne în Republica Moldova: *Casa mare, Păsările tinereții noastre, Doina* ș.a. Piesele au fost montate de multe teatre cu renume din republică și din alte țări.

Enigma cuvântului

1. Preferi toamna timpurie sau târzie? De ce?
2. Explică sensul proverbului „Toamna se numără bobocii”, argumentând și exemplificând răspunsul.
3. Se zice că bătrînețea este o fereastră deschisă către toamnă. Comentează această afirmație, motivând de ce bătrînețea este asociată cu toamna.

Plăcerea lecturii

1. Citește fragmentele în care vei face cunoștință cu fiecare copil al personajului principal și cu sentimentele trăite de el în ultima sa călătorie.

Ultima lună de toamnă

1. A venit toamna, iar toamna a fost și rămîne a fi vremea musafirilor în Moldova. Pe lângă **sumedeniile** (*mulțimile*) de griji ce poartă gospodinele la fuguța, se mai adaugă una – nu cumva să le cadă musafirii pe neprins de veste...

În fiecare toamnă sîntem zguduți cu cîte o telegramă de acasă: „Bolnav“. „Grav bolnav“. „Foarte tare grav bolnav“... Firește, tata ar fi vrut să ne vadă...

Bătrînul s-a îmbolnăvit. E o fire atît de cinstită, încît nu poate face o glumă, și dacă mama ne sperie cu telegrame, el se îmbolnăvește numaidecît – pesemne, ca să nu tragă cu obrazul dacă se va întîmpla ca cineva dintre noi să vie...

– Am fost un prost, iaca n-am adunat avere. Că de-aș avea un ulcior cu galbeni ca moșul ceta din poveste, să vezi cum mi-ar alerga odraslele (*отпрыск, потомок*). Dar, cum v-am spus, am fost prost, n-am adunat avere ...

2. ... (...) Din șase, cîți sîntem, a crezut în telegramă numai Marinca. Știe carte puțină și crede orbește în tot ce-i scris pe hîrtie. Pune la căpătîiul tatei borcanele cu dulceață, uscături, un harbuz murat, copturi fel de fel. Tata n-o prea iubește. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, măritînd-o într-un sat vecin, tata a rămas mirat că Marinca nu prinde rădăcini în satul ceta... Pînă acuma nu-și poate uita Marinca satul copilăriei sale. Vine des, vine după poame, după voie bună, după minciuni și tocmai veniturile iestea nesocotite tata nu i le poate ierta. Oricum și oriunde ar fi mutată sămînța neamului nostru, ea trebuie să prindă rădăcini. Așa crede tata că ar fi bine să fie, dar, firește, nu-i totdeauna întocmai așa...

(*După patru zile de boală, bătrînul...*) ...Pare un sfînt coborît dintr-o icoană, apoi sfîntul începe a se supăra. Adună pe plapumă doi pumni palizi și seci. Se miră cît de puțin a rămas din ei, coboară fruntea și șoptește cu voce de copil nedreptățit:

– Dacă-i așa vorba, las' că mă repăd eu sîngur la dînșii. Să-i întreb, cum vine asta...

Sus pe deal, deasupra satului, lângă nucul **dezbinat** de trăsnet (*desprins de tulpină sau de altă creangă*), bătrînul se oprește aici ca să se joace puțin cu satul. Poate își lămurește de unde a plecat, poate își poruncește încotro să se întoarcă...

La o cotitură, în lungul văii apare o fântână veche cu un cioroi urcat sus pe cumpănă. (...) Tata vine să cerceteze fântâna. Popas. Tata hodinește. Oriîncotro ar fi pornit, de fiecare dată își începe drumul cu valea asta și, aici, la fântână, face primul popas. Poate hodinește, poate își amintește cum odată, demult, pe vreme de arșiță, se întorcea el, băiat tânăr, cu căruța încărcată cu snopi. Colo sub delușor era un izvoraș și stătea la facerea apelor o copilă cu ulciorul plin. Tata a rugat-o să-i potolească setea, și de la ulciorașul acela jilav am pornit noi, toți șase.

3. ... (...) Totuși, când pornește să ne vadă, tata începe de fiecare dată cu Frumușica, pentru ca să stea puțin de vorbă cu un om deștept și cuminte ce drag îi este, nici el nemaîtinînd minte pentru ce anume. E un sat nici prea mare, nici mic să fie, dar de gospodari cum rar se întîmplă. Case așezate în rînd, de parcă ar fi fost trase cu sfoara, drumuri largi, pietruite, fîntîni noi, școală frumoasă, și apoi în fiecare ogradă, o ordine nemaipomenită... Aici, în Frumușica, trăiește Andrei, cel mai mare dintre noi. Tata, cînd ajunge cu vorba la el, pare a uita că și Andrei i-a fost cîndva fecior în casă. Ceea ce a fost a fost demult. Acum și Andrei e cărunt, are copii de însurat.

O fetișcană de vreo nouă ani, trecînd prin ogradă, îl zărește pe bătrîn, vine la fuga înapoi în casă...

– Mamo! Naș mulduvan ide!

Frumușica e un sat de ucraineni, și tata, care s-a împăcat cu multe pe lumea asta, nu se poate împăca cu gîndul că nici nora, nici nepoții nu-i cunosc limba...

În pragul casei răsare o nevestă josuță cu mînele suflecate – l-a recunoscut, pornește spre porțiță cu mîinile ridicate sus, teatral:

– Mamonka moia ridnaia!

Intră amîndoi în ogradă. Tata vine înainte, nora în urma lui. Un băietan de vreo șaisprezece ani, curățel îmbrăcat, pieptănat grijuliu, le deschide ușa din fața casei și-i sărută mîna bunelului.

...Andrei era la serviciu la atelierul de reparație a tehnicii agricole. Un fiu chemîndu-l acasă, el trece pe la magazin, cumpără ceva de-ale gurii și o cămașă albă, cadou pentru Tatăl. Apoi o noapte întregă stau la masă tatăl și fiul, secundați (*insoțiți*) de noră, nepoți și vecini, încît Tatăl rămîne bucuros de o asemenea primire.

Bătrînul, rămînînd singur, își mîngîie creștetul:

– Las' că-i bine... (...) Nevasta lui Andrei umblă prin casă ca un titirez (...) Vorbește iute, mărunțel, tata o ascultă atent, dar, neînțelegînd prea multe din cele ce-i spune ea, rostește blînd:

– Las' că-i bine...

4. (...) ...Tata e iarăși la drum.

– Cum de ți-a venit în cap, tată, să treci pe la mine?

– Apoi am stat eu cu baba și ne-am gîndit...

– Hai la bucătărie, acolo e mai cald.

Gurile rele susțin că Nicolae e cel mai avut în familia noastră și se poate întîmpla să aibă dreptate aceste guri rele. Nicolae e magazinier la fabrica de zahăr, iar dulcele mai rămîne a fi o slăbiciune a moldovenilor. Ce-i drept, cu toată averea lui Nicolae, noi trecem rar de tot pe la dînsul. Nu s-a plîns niciodată că i s-ar fi făcut dor de noi. De venim

singuri, nepoftiți, în casa lor începe sfadă. Pe cât de mult îi place lui Nicolae să se plîngă de sărăcie, pe atîta nevastei lui îi place să se fudulească cu toate pe cîte le are...

După ce îl așază pe un scăunaș, scoate dintr-un dulăpior făcut în perete un sac cu vechituri și le varsă la picioarele bătrînului. Cușme vechi, încălțăminte stricată, niște resturi de cojocică. Tata se uită cu multă scîrbă la vechituri, dar Nicolae se așază, începe așa de-o glumă a drege ba una, ba alta, și mîinile lui subțirele, deprinse cu munca ușoară, ațîțită mîinile noduroase ale tatei. ...Tîrziu noaptea, Nicolae îi așterne tatei în bucătărie. (...) Zărește la cingătoarea bătrînului un cuțitaș și face cuțitului semn cu degetul să vie la el. Cum îl vede îndeaproape, îl scapătă în buzunar, îi aduce tatei o ruginitură veche și i-o pune în schimb...

Tata stă noaptea întreagă cu ochii deschiși, mai frămîntînd o dată marile necazuri și amărăciuni trezite de Nicolae. Și îl doare pe bătrîn, și ar fi vrut să schimbe ceva, dar acum nu mai poți schimba nimic, și ar fi vrut să uite ceva, dar nici de uitat nu se putea...

5. (...) Anton a fost cel mai cuminte, cel mai ascultător dintre noi. A păscut vitele în pădure cît era mic și trebuia să le pască, le-a păscut cînd s-a ridicat mai mărișor și-l rugam noi să se ducă în locul nostru, apoi tata, cînd n-avea pe cine trimite, îl trimitea tot pe dînsul.

(Anton a pierdut încrederea în oameni încă de tînr. A fost înșelat în dragoste. Unicul său sprijin în viață a rămas pădurea.)

Și pădurea s-a răzbunat. Ni l-a luat pădurea pe Anton...

– Să nu te superi, tuță (*tată*), că n-am putut să te primesc. Poate peste o vreme m-oi descurca și eu de cele griji, și atunci, dacă îi veni...

Adînc mișcat, tata îi răspunde, înghițind în sec:

– De și-ar primi, dragul tatei, toți copiii părinții așa cum m-ai primit tu, n-ar mai fi supărare pe lume... Dintr-un batrîn necăjit de drumuri, frămîntat de griji se desprinde un om mîndru și voinic.

6. ... (...) De prin clasa a șasea, Serafim umblă să se însoare și nu se mai poate astîmpăra. Noi, cînd ne întîlnim, îl cam luăm peste picior cu însurătoarea, dar tata nu-și permite să facă glume pe socoteala copiilor.

– Apoi, să te ajute Dumnezeu, măi băiete. (...) Noaptea tîrziu, Serafim își face lecțiile la o lumină scăzută, iar tata stă culcat într-un pat studentesc și licăresc a mirare, a fericire ochii bătrînului. Se gîndește tata – ca să vezi ce drac de băiat a crescut el la casă! Anină cu vorba orice fată, de parcă ar fi crescut într-un leagăn cu dînsele.

7. (...) (*La naratorul-personaj, la Chișinău, tata vine cu avionul.*) Acum bătrînului începe să-i pară rău că a urcat în avion... Numai Dumnezeu le poate privi pe toate de sus. Noi sîntem copiii pămîntului și trebuie să ne știm locul și măsura.

Tata trece prin clădirea aerogării, urcă într-un autobuz micuț și prăpădit (*într-o stare mizerabilă*). E o bătaie de joc să mergi cu un asemenea autobuz după ce ai zburat cu avionul, e o răzbunare a celor de pe pămînt împotriva celor coborîți din cer.

...O casă lungă cu cinci etaje, o inscripție pe poartă – strada Lenin, 64. Bătrînul deschide o poartă naltă de fier, intră în curte, zîmbind trecătorilor, **bănuindu-i** (*подозревая*) pe toți vecini și prieteni ai feciorului său. Urcă la etajul doi, țintește cu

degetul o sonerie, dar după o mică frământare renunță la ea. Cineva l-a amăgit că, dacă întrerupi un scriitor la un mijloc de carte, n-o mai scoate el la capăt...

Și i-am spus, și i-am scris de atâtea ori că sînt plecat la Moscova – bătrînul se face a nu pricepe vorbele mele și, cum vine la Chișinău, începe a mă căuta...

A urcat din fugă în tren. Abia acum își amintește că avea de gînd să cumpere ceva din Chișinău... Acuma tata, întorcîndu-se, va povesti tuturor vecinilor despre omul cu care a mers în tren, despre necazurile lui, iar acela multă vreme se va întreba în auzul tuturor cam cum o fi făcut tata ca s-o scoată la capăt cu șase copii risipiți (*împrăștiați*) prin lume?!

8. (...) La marginea altui sătișor, bătrînul se oprește, repezind cușma pe ceafă în semn de mare mirare. Vede alături, peste gard, într-o livadă, un copac fără pic de frunze, dar își ține pe crengi toată roada. Mere mari, gălbui, cu stropi de rumeneală, iar în jur livezi goale, degerate. E o minune pe care tata o întîlnește pentru prima oară în cei șaptezeci de ani. Se reazemă de gard să vadă mai bine roada copacului. Latră un cîine în ogradă, apare în prag un omulean puțin la trup, ceva mai tînăr decît tata.

– Auzi mata, și cum se face că nu **chică** (*cad*) merele celea?

– Apoi, pentru că au codițe.

Omuleanul vine în livadă, alege un măr frumos, îl duce și-l întinde peste gard. Nainte de-a-l fi luat, tata își scarpină o tîmplă și-i spune puțin rușinat:

– Apoi, dacă vrei să-ți faci o pomană, fă-o încaltea întregă. Că am o babă acasă și nu crede pînă nu gustă...

– Poate mai ai pe cineva?

Tata coboară fruntea în jos și, înfruntînd o strașnică durere pe care n-o cunoscuse pînă atunci, dă moale și trist din cap în semn că nu mai are acum pe nimeni. Numai cu baba a rămas.

Ion Druță

Labirintul soluțiilor

1. Formulează întrebări ca să obții răspunsurile date:

-? *Ultima lună de toamnă* a lui Ion Druță este o nuvelă.
-? Deoarece fiii nu veneau la părinți, tatăl a hotărît să-i viziteze.
-? Din șase, cîți sîntem, a crezut în telegramă numai Marina.
-? Cînd pornește tata să ne vadă, începe de fiecare dată cu Frumușica.
-? Bătrînul rostește blînd: „Las’ că-i bine...”
-? Tata stă noaptea întregă, gîndindu-se cu amărăciune la Nicolae.
-? Adînc mișcat de înîlnirea cu Anton, tata devine mîndru și voinic.
-? La Serafim ochii tatei licăresc a mirare și fericire.
-? La naratorul-personaj, tata vine cu avionul și autobuzul.
-? Bătrînul tată vine la Chișinău și începe a-și căuta feciorul scriitor.
-? Acum tata va povesti tuturor despre copiii risipiți prin lume.
-? Tata coboară fruntea în jos, înfruntînd durerea: numai cu baba a rămas.

2. Găsește în text și citește fragmentul despre:

- toamnă și grijile gospodarilor;
- așteptările îndelungate;
- remușcările (*căințele*) bătrînului;

- primirea tatei în familia lui Andrei;
- atitudinea tatei față de Anton;
- sentimentul de singurătate pe care-l trăiește tatăl în final.

3. Ce sentimente ți-a trezit lectura textului?
4. Formulează cîte două întrebări în baza fragmentelor numerotate.
5. Explică principiul numerotării fragmentelor și intitulează-le.
6. Rezumă fiecare fragment numerotat.
7. Propune un alt titlu pentru nuvela dată.
8. Caracterizează feciorii bătrînului tată, completînd tabelul:

Numele	Trăsătura de caracter	Acțiunea-argument

- 8.1. Dacă ar fi să-i apreciezi pe feciori, cu ce adjective l-ai caracteriza pe fiecare dintre ei (*ospitalier, demn, educat, responsabil, restanțier, cu/ fără cei șapte ani de acasă, gospodar, modern, orgolios etc.*)?
9. Compară-i pe feciorii Andrei și Nicolae, identificînd *asemănări/ deosebiri* între ei.
10. Explică succint și argumentează răspunsurile:
 - a) De ce Ion Druță și-a intitulat nuvela *Ultima lună de toamnă*?
 - b) De ce bătrînul tată din nuvelă n-are nume?
 - c) Care este motivul că fiii vin rar acasă?
 - d) Trebuia nora să vorbească limba soțului?
 - e) Cu ce sentimente se întoarce bătrînul acasă?
11. Motivează, prin exemple din text, hotărîrea tatei de a porni la drum:
 - dorul mare de copii;
 - curiozitatea de a vedea cum trăiesc copiii;
 - dorința să mai călătorească puțin;
 - dorința de a-i muștra pentru comportamentul lor;
 - frica să nu moară fără a-i vedea.
12. Lucrînd în perechi, improvizați un dialog între:
 - a) tată și primul fecior, Andrei;
 - b) bunic și nepoți;
 - c) tată și noră (iar fiul – în calitate de traducător);
 - d) tată și mamă despre impresiile de călătorie.

Solstițiul cuvîntului

1. Comentează afirmația bătrînului: „Am fost un prost, iaca n-am adunat avere...”
2. Propune cîte trei sfaturi pentru părinți și pentru copii în vederea unei bune înțelegeri între ei.
3. Care este formula acceptabilă: *bătrînii mei* sau *părinții mei*? Motivează opțiunea.
4. Exprimă-ți opinia:
 - a) La care dintre feciori ai vrea să mergi în vizită? De ce?
 - b) Argumentează afirmația naratorului că: „Anton este cel mai cinstit și cel mai ciudat dintre noi”.
 - c) Pot fi amintirile o moștenire lăsată copiilor de către părinți? De ce?

- d) Dacă Tata s-a bucurat pentru Andrei, s-a simțit bine la Anton, mulțumit la Serafim, este mîndru de naratorul-personaj, de ce afirmă că nu mai are acum pe nimeni?
e) Ce avere ar trebui să adune părinții pentru copiii lor?

- 5. De care opere literare citite/ cunoscute din literatura română îți amintește nuvela? De ce?**
6. Exprimă-ți acordul sau dezacordul referitor la afirmațiile din propozițiile subliniate în text. Argumentează și exemplifică răspunsul.

Obiectivul criticii

- 1. Citește afirmațiile și comentează-le, aducînd argumente pro sau contra.**

Prin caracteristicile ei esențiale, opera lui Ion Druță... este în total o expresie a rezistenței spirituale și morale în fața a tot ce **subminează** (подрывает) naționalul, umanul, sacrul. (...) Călătoria bătrînului e, de fapt, o călătorie „în sine”: ea **prilejuiește** (вызывает) o desfundare de zăcăminte spirituale **nebănuite** (неожиданные) și o risipire generoasă de experiență morală.

(Mihai Cimpoi)

El (tatăl) se caută și se regăsește parțial și în Andrei, și în Anton, și în Serafim.

(Mihai Cimpoi)

Încheierea lecturii ne umple și pe noi, cititorii, de acea „strașnică durere”, alimentată de conștientizarea rupturii dintre copii și părinții lor.

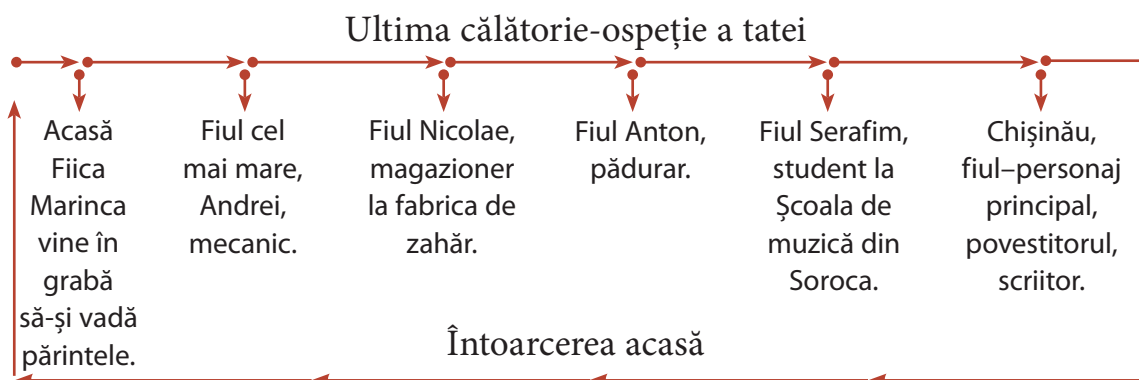
(Ion Ciocanu)

Nuvela **Ultima lună de toamnă** este o răscolitoare dramă a omului ajuns la o vîrstă crepusculară (de final al vieții), cînd își face un bilanț al vieții, un rechizitoriu (обвинительное заключение) dureros și nemilos.

(Andrei Hropotinschi)

Satisfacția opțiunii

- 1. Identifică două-trei aspecte din realitate, reflectate de autor în nuvelă, și explică semnificația lor.**
2. Comentează, în șapte-opt enunțuri, ce „lecție” ne oferă Ion Druță prin nuvela citită.
3. Argumentează, într-un succint eseu, afirmația lui Ion Druță: „Limba, istoria și pămîntul sînt cei trei stîlpi pe care se ține neamul”.
4. Argumentează, în rol de narator, rostul, semnificația călătoriei întreprinse de Tata. Utilizează schema propusă.

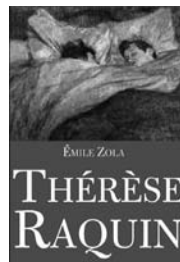
Naturalismul, arta reproducerii exacte și impersonale a realității

„Romancierii naturaliști observă și experimentează.“

(Émile Zola)

Émile Zola
(1840 – 1902)

Enigma cuvântului

Émile Zola – romancier francez, cel mai important reprezentant al școlii naturaliste și o figură majoră a eliberării politice a Franței. A scris foiletoane, romane: *Thérèse Raquin* (1867), *Nana* (1879), *Germinal* (1885), *Banii* (1891), *Prăpădul* (1892). Personalitate democratică și teoretician al naturalismului.

1. Exprimă-ți opinia:

- Obișnuiești să urmărești ceea ce se petrece în jurul tău: oameni, evenimente? Ce experiență obții drept rezultat?
- Se poate experimenta viața?
- În ce domenii, profesii experimentele sînt necesare? Exemplifică răspunsul.
- În ce scop romancierii „experimentează” în operele lor? Utilizează informația din *Portofoliul-ghid*.

Portofoliu-ghid

Naturalismul este un curent literar care a promovat aplicarea în artă, literatură a metodelor științelor pozitivistice: fiziologia, biologia, filosofia etc. Scriitorii acestui curent încercau să reproducă realitatea cu o obiectivitate perfectă sub toate aspectele, chiar și cele mai urâte, vulgare, să prezinte faptele exact și riguros, fără nici o interpretare subiectivă. Opera trebuia să se constituie dintr-un „fișier” (*catalog*) documentar de experiențe și observații. Naturalismul este o continuare a realismului, este copilul lui mai mic. Creatorul lui este É. Zola; se întâlnește în creația lui A. Daudet, J. Landau, E. Hemingway, W. Faulkner, J.D. Salinger etc. În literatura română: I.L. Caragiale, B.Șt. Delavrancea, L. Rebreanu.

Dialog intercultural

- Citește fragmentul din romanul *Germinal* și motivează-ți atitudinea față de cele citite.

* * *

Sub fereastră, jos în stradă, urletele s-au auzit deodată cu o violență puternică:

– Pîine! Pîine! Pîine!

– Imbecililor! spuse domnul M. Hennebeau printre dinți, strîngînd fălcile (*челюсть*).

Îi auzea înjurîndu-l din pricina marilor sale venituri, făcîndu-l trîntor și burtos, porc murdar... Femeile au zărit în bucătărie și s-a pornit un potop de blesteme asupra fazanului din frigare, asupra sosurilor grase, al căror miros atrăgător le irita stomacurile lor goale.

– Pîine! Pîine! Pîine!

Ah! Spurcații ăștia de burghezi, o să-i **îndopăm** (*a-i hrăni peste măsură*) noi într-o bună zi în așa hal cu șampanie și cu trufe (*cremă de ciocolată*), de au să le crape **bojocii** (*plămîinii, aici: pîntecele*) în ei!

– Pîine! Pîine! Pîine!

– Idioților! repetă M. Hennebeau, da ce, eu sînt fericit?

Îl cuprinse furia împotriva acestor oameni care nu înțelegeau nimic...

– Pîine! Pîine! Pîine!

Atunci, strigătul acesta îl enervă și urlă furios:

– Pîine! Asta e totul pe lume, **nătărăilor** (*oameni cu mintea mărginită*)?

Într-adevăr, el avea ce mânca, și totuși se zvîrcolea de durere...

Labirintul soluțiilor

1. Definește evenimentul care este reflectat în fragmentul citit.

1.1. Precizează cauza care a provocat conflictul.

2. Observă și recitește enunțurile:

a) care exprimă atitudinea mulțimii față de personajul principal din fragment;

b) care arată reacția domnului Hennebeau.

3. Cum crezi, cu ce se va încheia conflictul? Caracterizează, succint, această realitate.

4. Explică:

• De ce răsculații au doar o singură cerință – pîine?

• De ce domnul Hennebeau nu este fericit, deși este foarte bogat?

5. Motivează intenția autorului de a zugrăvi această viață dură, selectînd informații din *Portofoliul-ghid* (p. 168).

6. Comentează ultima replică a lui Hennebeau: „Pîine! Asta e totul pe lume, nătărăilor?” și formulează cîteva răspunsuri, exemplificîndu-le prin observații personale.

7. Intitulează fragmentul printr-un cuvînt din text.

8. Dacă un pictor ar reprezenta acest eveniment într-un tablou, ce culori ar utiliza?

• Cum ar picta mulțimea?

• Ce trăsături fizice ar domina portretul personajului principal?

Solstițiul cuvintelor

1. Lucrînd în echipe, discutați afirmația lui Émile Zola:

„Nu trebuie să închidem ochii în fața răului sau să încercăm să-l ascundem: dimpotrivă, răul trebuie prezentat în forme cît mai tari. Dacă îl ignori, el continuă, se dezvoltă”.

Satisfacția opțiunii

1. Scrie două-trei argumente prin care să demonstrezi că fragmentul citit se încadrează în curentul naturalismului. Utilizează informația din *Portofoliul-ghid* (p. 168).

2. Caracterizează succint personajul principal din fragment, utilizînd detalii.

3. Exprimă-ți opinia despre valoarea artei naturaliste.

4. Redactează o descriere a unei persoane, a unui obiect, eveniment utilizînd două principii ale naturalismului.

Hagi-Tudose de Barbu Ștefănescu Delavrancea, o poveste a zgîrcitului

„Oamenii prețuiesc cel mai mult averea și aceasta are cea mai mare putere la ei.“

(Euripide)

Enigma cuvîntului

Barbu Ștefănescu
Delavrancea
(1858 – 1918)

Scritor, orator, avocat și om politic, membru al Academiei Române. Autor al unor nuvele și povestiri scrise în maniera naturalismului (*Linște, Trubadurul ș.a.*), cunoscut dramaturg (*Apus de soare, Dorul, Un Lucefăr ș.a.*)

1. Cum crezi, tendința de a agonisi și a face economii, de a aduna bogății este o calitate sau un viciu? Argumentează.
 - 1.1. Unde se află hotarul dintre acumulare și zgîrcenie?
2. Explică, printr-un enunț, sensurile cuvintelor:
 - a) zgîrcenie – a se zgîrci – zgîrcit – zgîrcilă – zgîrcioabă – zgîrie-brînză;
 - b) zgîrcit – avar;
 - c) zgîrcit – darnic, generos.
3. Relatează despre oamenii zgîrciți pe care i-ai întâlnit în viață. Ce atitudine ai față de ei? Utilizează informația din *Portofoliul-ghid*.
4. Citește proverbele și propune situații adecvate de utilizare a acestora.
 - *Scumpul pentru bani ar lua și fata dracului.*
 - *Cine se bucură la avere ia fără plăcere.*
5. Comentează un exemplu concret de om zgîrcit din literatură/ filme/ viața reală.

Plăcerea lecturii

1. Citește textul și spune cu ce s-a ales Hagi-Tudose la sfîrșitul vieții sale.

HAGI-TUDOSE

(fragment)

III

Fum pe coșul Hagiului nu s-a pomenit. Ridice viscolul nămeții pînă la streșini.

Apele să înghețe tun. Treaba lor! Hagiul nu vrea să știe de crapă pietrele la gerul Bobotezei, nici dacă în iulie turbează cîinii de căldură. Iarna tremură, vara gîfîie (*нычтум*).

Toată viața lui, de cîte ori nepoată-sa – trăind pe lîngă dînsul – îi pomenea, la Crăciun, să taie și ei un porc, ca tot creștinul, bătrînul răspundea:

– Îmi face rău, nepoată, s-aud guițînd (*визжатъ*)... Îmi face rău... C-așa sînt eu... milos...

– Cumpără-l, nene, tăiat gata.

Dacă așa îl aducea din cuvînt Leana, înghițînd în sec, cu gîndul la șorici, bătrînul răspundea liniștit:

– Un porc... carne multă... Se strică... Două guri sîntem...

Venea Paștele.

– Nene, să înroșim și noi ouă...

– Ce prostie!... Ouă roșii?... Nu e mai bine să le mănînci proaspete?... Ouă roșii, ouă stătute...

Portofoliu-ghid

Zgîrcit la vorbă.
A tremura pentru un ban.
A fi sac fără fund.
A fi cu brînză în garafă.
A-și mîncă de sub unghie.
Bragă – băutură răcoritoare cu gust acrișor și miros specific, preparată din făină de mei, de porumb sau de secară fiartă și fermentată, sau din bucățele de piine fermentate în apă.

- Să roșim puțințele.
- De roșim puțințele, ardem focul degeaba, cumpărăm d-a **surda** (*fără rost*) băcanul... Cheltuială zadarnică... Vremuri grele!
- Da... **o ciosvîrtă** (*un sfert*) de miel...
- Miel?... Ce fel miel?... Cum miel?... Miroase a oaie... Paștele prea e în vară...
- Ce pustia (*naiba*) de vară, nene Tudose, nu vezi că plouă și fulguiește?!...
- Ei, fulguiește, fulguiește... tu nu vezi că nu ține? Unde ține? Cum cade, se topește... Eu mor de căldură... Uf!... uf!...
- Și eu mor de frig...
- Mori de frig... crăpi!... Așa te-am pomenit... lacomă... nemulțumitoare!

Leana tace și înghite în sec. E săracă. N-are pe nimeni. Tace, că bătrînul, de se mînie, strigă, trîntește ușile, apoi se aruncă în pat și se vaietă pînă la miezul nopții, uitînd să-i dea și de piine.

De mic copil, Hagiul fusese copil cuminte și așezat. Nu i s-auzea gurița, nici pașii. Nu rupea pantofii. Nu-și zdrențuia rochița. Pe ce punea mîna pune bine. Ajuns calfă la **găitănărie** (*мастерская позументцика*), vorbea frumos și cu patimă în mijlocul tovarășilor săi.

- De cînd eram d-o șchioapă (*foarte mic*) pricepusem lumea, le zicea el. Înțelesesem bine de tot că o cîrpă din gunoi este o muncă de om pe care te faci stăpîn dacă o pui deoparte. Și dacă mama îmi dădea un ban de trei ca să-mi iau un **simit** (*covrig*), eu mă uitam în ghiozdan: de aveam felia de piine, sănătate bună, aveam ce mîncă. Nu te sature cu piine? Ce-ți trebuie simiți? Și puneam banul bine. Și un ban peste altul fac doi, peste doi dacă pui altul, fac trei... Rîdeți voi... rîdeți... Da' vînturați banii în mîini și veți simți ce răcoare ține cînd vă e cald, și ce cald cînd vă e frig. E destul să te gîndești ce poți face cu banii, ca să și guști bucuria lucrului pe care nu l-ai cumpărat. Ai simțit bucuria?... De ce să-l mai cumperi?... Rîdeți voi, rîdeți... Ce lucru poate fi mai luminat ca un jeratic de galbeni întinși pe o masă?... Voi rîdeți... rîdeți cu hohote... Niște risipitori (*рассточители*)... În viața voastră n-o să gustați adevărata bucurie...

Într-o zi, o calfă, văzîndu-l cum **tremură** și cum i s-aprind ochii cînd vorbește de bani, i-a zis în glumă:

- Strîngi tu, băiete, strîngi, și într-o zi... fiut... p-aci l-e drumul... și ia-i de unde nu-s...
- Tudose, la așa neleguire, s-a ridicat în vîrfurile picioarelor, a încleștat pumnii, i-a adus la gură și a strigat, închizînd ochii:
- Numai de veți vîri tot pămîntul în buzunar... numai atunci veți fura și banii mei!... Așa să știți!... Așa!... Că n-am bani... P-așa vremuri nu poți să ai...

În sfîrșit, Tudose muncea; strîngea; nu bea; nu ochea prin mahala; mîncă piine cu bragă. După zece ani, ajuns la parte, după alți cinci, tovarăș pe din două cu stăpînul său.

În primii ani de tovarășie slăbise, îngălbenise, îmbătrînise la 30 de ani. De frică și de griji, bolea pe picioare. Fostul său stăpîn îl luă la masă la el ca să-l mai îndrepte. Și ce frumos mîncă! Oscior peste oscior și nimic pe oscior. Se mai **întremase** (*însănătoșise*). Erau cu toții pe iarba verde, sărbătorind și udînd cu pelin ziua de întîi mai. Jupînul i-aduse vorba:

- Tudose, nu vrei tu să-ți găsească o față bună, de treabă, cu ceva zestre? Ei, și știi, un copil, doi, ai pentru ce trăi.
- Nu se poate, jupîne, nu se poate! Femeia, copiii cer demîncare, veșminte, învățătură și n-am de unde... Ce brumă (*cantitate neînsemnată, mică*) am, sînt în negoț, și banul din negoț este al oricui ar voi să te înșele.

- Tudose, băiete, nu vorbi cu păcat, să nu vorbești într-un ceas rău.

Ceas rău? Își strînsese **fermeneaua** (*haină scurtă, țărănească, căptușită cu blană de oaie*) la piept, apoi mormăi pe gînduri:

– Nu se poate, jupîne... copiii cer pîine, îmbrăcăminte, învățătură, și femeia... rochii... plimbare... **scurteică de tîbet** (*stofă de lînă*)... fuste în gherghef... Nu se poate, jupîne... să mă crezi că nu!...

VI

Pînă la optzeci de ani nu i s-a întîmplat nimic serios Hagiului. Nu l-a durut un dinte măcar. I-au căzut toți de bătrînețe, perzîndu-i pe unii în coaje, pe alții în miez de pîine.

Tocmai în ăst an se puse o iarnă grea. Trosneau pomii în grădină.

– Ar trebui să-mi dai de lemne, că înlemnim pînă mîine.

– Cum?... lemne acum?... pe frigul ăsta? P-așa frig o **cioaclă** (*sanie mică*) de lemne costă un galben... un galben!

Leana plecă bombănind în odaia d-alături...

A doua zi nepoată-sa îl găsi pe jumătate înghețat. Abia putu să zică: „Leano, foc, că mor“, și îi întinse un bănuț de aur, închizînd ochii. Îi fu rușine ca să nu-l vază acel ochi de aur cu cîtă ușurință îl aruncă în mîinile nemiloase ale lumii. Oftă dureros...

Pe la miezul nopții se păru că în odaia Hagiului se tîrăște cineva. Ascultă. Auzi deslușit un sunet de bani.

– El e. N-a murit, șopti Leana, banii îi prelungesc viața. Săracu nenea Hagiul!

Liniștită puțin, se duse să se culce, tînguind încet pe nen-său Hagiul:

– Săracu, ce bogat este!

A doua zi, de dimineață, Leana, intrînd în odaia Hagiului, îl găsi numai în cămașe, în cămașa sa petec de petec, trîntit cu fața în jos, pe aur, îngropat în galbeni, cu fruntea pe o grămadă de lire, cu ochii închiși. Cum îl văzu, începu să plîngă. Dar, ca prin minune, trupul Hagiului se cutremură. Banii sunară d-a lungul, de la picioare pînă la frunte. Săltă capul; deschise ochii stinși și-i îndreptă, ca niște sticle reci, asupra Leanii; bolborosi cîteva cuvinte nedeslușite; mușcă în vînt cu gingiile albe și izbuti să bolborosească:

– Nu te uita... închide ochii... ochii fură... închide ochii!...

Căscă gura; limba i se mototoli în gît; capul îi căzu într-o parte; picioarele i se lungiră; mîinile i se înfipseră în bani... și adormi de veci, cu ochii deschiși și țintă asupra Leanii.

Cînd l-au scăldat, pe genunchi, pe piept și pe frunte se vedeau rotocoale de bani. Și i-au rupt pleoapele de sus, și ochii lui spăimîntați nu s-au închis. Leana l-a îngropat cu alai mare. Zece popi, archiereu, **oranist** (*acoperămînt din pînză, purtat deasupra capului unui demnitar*), colivă, steagul Bisericii Troița, flori, lumînări, **zăbranice** (*țesătură fină de mătase, de borangic sau de lînă*)... Leana, privind, zicea:

– Ce frumusețe! Bine de el!

La capul lui mergea Leana; după ea, cîteva bătrîni, cu ctitorul la mijloc. Unul din bătrîni întrebă pe ctitor:

– Ce bani a lăsat?

– Un milion, răspunse ctitorul!

– Cît face un milion?

– Un milion? De zece ori cîte o sută de mii.

– Săracu Hagiul!

– Dacă ar vedea el cum se cheltuiește cu înmormîntarea lui...

– Ar muri! răspunse unul din bătrîni.

Mai multe glasuri s-auzîră în depărtare: „Veșnica lui pomenire, veșnica lui pomenire“...

Barbu Ștefănescu Delavrancea

Labirintul soluțiilor

1. Găsește în text fragmentul în care se vorbește despre:

- anotimpul în care se desfășoară acțiunea;
- zgîrcenia bătrînului;
- personajul principal;
- scopul vieții lui Hagi-Tudose;
- patima lui Hagi-Tudose pentru bani;
- înmormîntarea Hagiului de către nepoată;
- atitudinea consătenilor față de Hagi.

2. Ce sentimente față de personaje ți-a provocat lectura textului?

- a) Nepoata:
- jale;
 - ură;
 - compasiune;
 - admirație, susținere;
 - desconsiderare;
 - de apreciere.
- b) Bătrînul:
- dezgust;
 - bucurie;
 - tristețe;
 - milă;
 - regret;
 - compătimire.

2.1. Explică și argumentează răspunsul.

3. Recitește fragmentul, pornind de la cuvintele: „*a doua zi... cu ochii deschiși și țintă asupra Leanii*”, și observă tehnica naturalistă a descrierii: *enunțarea amănuntelor și reacțiilor fiziologice exterioare*. Ce efect produc ele asupra cititorului?

4. Exprimă-ți opinia:

- Autorul a descris obiectiv situația reală din viață sau e ceva inventat în prezentarea fenomenului de zgîrcenie?
- Nepoata îl îngrijea din motiv că bătrînul avea bani sau îi era, într-adevăr, jale de el?
- Dacă nepoata ar fi chemat doctorul, bătrînul rămînea în viață?
- De ce ochii hagiului erau înspăimîntați și nu s-au închis?
- Ce vrea să spună bătrînul prin ultimele lui cuvinte: „Nu te uita... închide ochii... ochii fură... închide ochii!...”?
- Cum ar reacționa bătrînul „...dacă ar vedea el cum se cheltuiește cu înmormîntarea lui...”?
- Cum și-ar trăi viața bătrînul dacă ar începe-o de la început?

5. Ce fragmente din text te-au impresionat îndeosebi? De ce?

6. Alege, dintre titlurile propuse, unul adecvat fragmentelor și motivează-l.

- Patima banului
- Cum îți vei așterne, așa vei dormi
- Sensul vieții
- Șede ca dracul pe comoară
- Avarul
- Varianta ta

7. Interpretează semnificația cuvîntului *sărac* din afirmațiile:

- a) nepoatei: „...bani îi prelungesc viața. Săracu nenea Hagi!” „Săracu, ce bogat este!”;
- b) ale unuia dintre bătrîni: „Săracu Hagi!”

Solstițiul cuvîntului

1. Cum îți imaginezi viața lui Hagi-Tudose pînă la momentul descris.

2. Cum ai fi procedat în locul nepoatei? Propune cinci sfaturi pentru ea, ca să-l salveze pe bătrîn.

3. Pornind de la afirmația renumitului cîntăreț multimilionar John Lennon: „*Cînd vei muri, nu vei lua cu tine nimic, afară doar de sufletul tău*”, reflectează și formulează cîteva sfaturi pentru Hagi-Tudose.

4. Cu cine dintre personajele literare cunoscute (din literatura maternă, din cea universală) l-ai asemăna pe Hagi-Tudose? Ce au în comun? Care a fost finalul vieții lor?
5. Lucrând în perechi, realizați un interviu cu: a) Hagi-Tudose, b) nepoata, c) autorul. Intervenți cu informații și concluzii.
6. Comentează: ce s-ar întâmpla dacă Hagi-Tudose ar participa:
 - la o licitație? • la o nuntă din zilele noastre? • la o masă de caritate?
7. Lucrând în echipe, realizați sarcinile:
 - ◆ **Imaginați-vă** că Hagi-Tudose este bunicul vostru. Găsiți argumente pentru:
 - a) a-l îndreptăți sau a-l învinui pentru felul său de a fi; b) a-l salva.
 - ◆ **Improvizați** un discurs pentru a-l convinge să-și schimbe modul de viață.
 - ◆ **Scrieți** o informație, pentru revista „Noi”, despre bunici și valorile lor.
 - ◆ **Redactați** un text, în calitate de moștenitori, prin care să faceți o donație unei case de copii orfani sau unui azil de bătrâni.
8. **Exemplifică și argumentează afirmațiile:**
 - Banii reprezintă binele social atîta timp cît nu ating simțurile și spiritul, în caz contrar, efectul devine monstruos.
 - Timpul și banii sînt două condiții ale bunăstării.
 - Banii sînt întotdeauna binecuvîntați cînd îi folosești la fapte bune.
 - Zgîrcenia e mama tuturor relelor.
9. **Exprimă-ți opinia:**
 - Atitudinea față de bani poate caracteriza întru totul un individ? Argumentează răspunsul.
 - În viața de toate zilele ai întîlnit oameni ca Hagi-Tudose? Ce atitudine ai față de ei? Ce-ți place/ displace la ei? De ce?
 - Există oameni pentru care banii nu au nici o importanță? Cum crezi, ce apreciază ei mai mult?

Obiectivul criticii

1. Dezbateți, în echipe, maximele:

Banii sau înțelepciunea să fie mai importante, mai de preț?

Banii sînt pentru oameni, sînge și suflet. Cine nu posedă asta, acela se plimbă ca un mort printre cei vii.

(Timocles, filosof grec)

Din înțelepciune provin trei lucruri: gîndire justă, vorbire fără greș și acțiune deșteaptă.

(Democrit)

Satisfacția opțiunii

1. Analizează succint cazul lui Hagi-Tudose și prezintă-l colegilor.
2. Rescrie sfîrșitul textului, imaginîndu-ți un alt final.
3. Exprimă-ți opinia, într-un discurs din opt enunțuri, referitor la rolul banilor în societatea noastră.

Evaluare

Citește textul și realizează sarcinile propuse. Ți dorim succes!

A FI BOGAT?

A FI BOGAT...

A FI BOGAT!

Există oameni pentru care banii nu au nici o importanță, ei caută în viață alte valori. Cei mai mulți însă sînt oamenii a căror fericire depinde de banii pe care îi au în buzunar.

Putem afirma că nouă ne plac și unii, și alții și, în același timp, nu-i acceptăm nici pe unii, nici pe alții.

Atitudinea față de bani nu poate caracteriza întru totul un individ. Ne-ar veni destul de greu să spunem cine-i mai bun: băiatul care zile în șir stă cu nasul în cărți sau cel care, din zori pînă seara tîrziu, spală automobile pentru a cîștiga ceva bani? Curios, povestește oare „eruditul“ nostru despre cele citite colegilor săi? Cum își cheltuie adolescentul „muncitor“ leii cîștigați?

Nu este firesc ca omul să tindă spre sărăcie! El poate visa doar la bogăție: fie spirituală, fie materială. Nimeni nu-și pune scopul să fie un om sărac. Spre un astfel de „scop“ viața te duce și singură. Trebuie să faci o încercare de a te ridica deasupra greutăților vieții.

A fi bogat, a tinde să devii bogat – nu e rău. Pot fi rele, necinstite doar mijloacele prin care omul încearcă să devină bogat.

1. Transcrie, din text, propozițiile în care se comunică despre:

- sensul fericirii celor mai mulți oameni _____
- ce poate visa omul _____
- ce poate fi mai rău în încercarea de a deveni bogat _____

2. Rescrie enunțul, înlocuind cuvintele subliniate prin sinonimele lor, potrivite contextului.

Nici un individ nu-și pune în viață țelul să fie un om *avut*, ci de succes.

3. Răspunde, în scris, la următoarele întrebări:

- a) Ce categorii de oameni sînt identificate în text?
- b) Cum putem caracteriza un individ după atitudinea față de bani?
- c) Este normal ca omul să tindă spre sărăcie?
- d) Care dintre sfaturile din text este cel mai important pentru tine?

4. Scrie două enunțuri dezvoltate în care cuvîntul *leu* să aibă sensuri diferite.

leu (animal sălbatic) _____

leu (cu sens figurat) _____

leu (unitate bănească) _____

5. Selectează, din text, cîte un antonim pentru cuvintele:

puțini _____; sărăcie _____;

oneste _____; bune _____.

5.1. Alcătuieste două propoziții care să conțină câte o pereche de antonime:

6. Scrie, în spațiile date, cuvintele dintre paranteze:

Banii sînt _____ dracului.

Mai bine sărac și _____, decît bogat și corupt.

Banii și _____ au, în schimb ei cînte n-au.

Bogăția adună _____ mulți, dar neadevărați.

(*tîlharii, ochiul, prieteni, curat*)

6.1. Completează spațiile cu numele a cîte un personaj din operele citite, care ar corespunde fiecărui proverb. Argumentează.

Personajul	Argumentul
a) _____	_____
b) _____	_____
c) _____	_____
d) _____	_____

7. Continuă fiecare propoziție, exprimîndu-ți, într-un enunț, opinia:

Mie îmi plac oamenii care _____

Eu sînt fericit atunci _____

Banii n-aduc fericirea, deoarece _____

Trebuie să știm că _____

8. Construiește dialogul, formulînd cîte trei replici pentru fiecare dintre interlocutori:

Mama: Ce s-a întîmplat, fiule?

Copilul: M-am plictisit și m-am săturat de școală.

Mama: _____

Copilul: _____

Mama: _____

Copilul: _____

Mama: _____

Copilul: _____

9. Enumeră trei calități necesare pentru a deveni un om de succes, argumentîndu-le în cîte un enunț.

10. Redactează un text coerent din zece enunțuri, în care să exemplifici și să argumentezi alegerea:

a) Care dintre personaje: Mara, Hagi-Tudose; Puiu Faranga; Meșterul Manole ori Tata (din nuvela lui Ion Druță) te-au impresionat mai mult? De ce?

b) Cine-i mai bun: băiatul care zile în șir stă cu nasul în cărți sau cel care din zori pînă seara tîrziu spală automobile pentru a cîștiga ceva bani?

Simbolismul, o marcă a modernismului

Notele dominante ale modernismului sînt: „O estetică a sincerității” și „un simbolism verlainean”.

(Irina Petraș)

Imagini simbolice (prezente pe bancnota de un dolar SUA)

Enigma cuvîntului

1. Examinează imaginile alăturate și explică:
 - a) Ce reprezintă fiecare dintre ele?
 - b) De ce aceste imagini au devenit simboluri?
 - Ochiul cunoașterii; piramida; lumina divină.
2. Enumeră cîteva *semne-simboluri* din realitatea ce te înconjoară. De ce le consideri simboluri? Exemple: *crucea, floarea, inelul* etc.
3. Ce simboluri reprezintă idealurile generației tale? Argumentează răspunsul.

Dialog intercultural

1. Citește poezia și identifică starea eului liric din final.

Vasili Polenov, *Grădina bunicii*

Albastră-i zarea...

Albastră-i zarea peste **streșini**¹

¹ – *cmpexa*

Și-așa senină,

Un arbor fruntea peste streșini

Încet și-nclină.

Și clopotul, în turn acolo,

Lin vuiște,

O pasăre, pe ram acolo,

Se **tînguește**²...

² – *cîntă a jale*

Tu care plîngi mereu acuma, ce-ai făcut oare,

O, spune-mi unde ți-s acuma

Anii în floare?...

Paul Verlaine (traducere de Dimitrie Anghel, poet simbolist)

Labirintul soluțiilor

1. Explică, în tabel, cu ajutorul dicționarului, sensul cuvintelor selectate din text.

Cuvinte-simboluri	Sensul din dicționarul explicativ	Sugestia simbolică din text
zare		infinitul, idealul
arbore		
frunte		
clopot		
pasăre		
floare		

- 1.1. Comentează, în contextul poeziei, semnificația acestor cuvinte în relație cu verbele:
 - zarea – este albastră, senină;
 - clopotul – lin vuiște;
 - arborele – fruntea-încet își înclină;
 - pasărea – se tînguiște.
- 1.2. Precizează ce calități noi au obținut lucrurile din natură și cum s-a schimbat semnificația lor.
2. Citește informația din *Barometru...* și verifică interpelarea simbolurilor din text. Scrie răspunsurile în rubrica a treia din tabel (ex. 1, p. 177).

Solstițiul cuvintelor

1. Determină motivul principal al poeziei, selectîndu-l din lista propusă în *Portofoliul-ghid*. Exemplifică răspunsul prin detalii din text.

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Elevii care au fost liderii discuției în cadrul temei, formează echipa de experți, lucrează conform algoritmului cunoscut (p. 156) și prezintă colegilor produsul:

Simbolismul a apărut în Franța, termenul fiind utilizat pentru prima oară de poetul Jean Moréas (1885). Poeții simbolști receptează natura prin: intuiții și **revelații** (*откровения*), prin stabilirea unor **corespondențe** (*соответствия*) estetice.

Ei preferă cuvinte de mare sugestie muzicală. Simbolurile au mai multă valoare afectivă.

Principalul pentru simbolști este perceperea unui ansamblu de senzații senzoriale: **vizuale** (*văd*); **auditive** (*aud*); **tactile** (*simt, pipăi*); **olfactive** (*gust, miroso*): „Parfum, culoare, sunet se-ngîna și-și răspund“ (*Charles Baudelaire*).

Poezia e definită ca arta de a simți. Elementele naturii au afinități umane. Sugestia devine mijloc poetic de exprimare a corespondențelor, a legăturilor ascunse dintre lucruri. Sugestia muzicii și a culorilor a fost cultivată de simbolștii din literatura română: Al. Macedonski, D. Anghel, G. Bacovia ș.a.

Simbolștii caută armonia prin muzicalitatea sau sonoritatea cuvintelor, prin ritm interior, repetiții, refrene, leitmotive ori folosirea unor vocale sau consoane.

Cultivă solitudinea, decoruri și peisaje **autumnale** (*ploi, cețuri, corbi*).

Ei preferă versul alb, fără **constrîngeri** (*ограничения*), curgător.

În general, ei au pus în prim-plan simbolurile, descoperindu-le noi semnificații.

În felul acesta, simbolismul se impune ca un curent inovator, în opoziție cu cele existente în epocă: naturalismul și parnasianismul.

2. Identifică, în text, și alte trăsături simboliste, comentînd efectul lor asupra cititorului.

Satisfacția opțiunii

1. Citește două poezii din autorii simbolști ruși (A. Belii, V. Briusov, Al. Blok, F. Sologub) și argumentează prezența elementelor simboliste în aceste texte.
2. Demonstrează, într-un articol pentru gazeta de perete a școlii, că simbolismul este un curent înnoitor.
3. Argumentează mottoul temei prin idei proprii.

Portofoliu-ghid

Teme și motive tipic simboliste:

- iubirea – tensiionată;
- tîrgul provincial – loc al izolării;
- natura – loc al corespondențelor;
- nevroză;
- descompunerea materiei;
- obsesia culorilor: alb, violet – stări sufletești;
- instrumente muzicale, ale căror sunete exprimă stări sufletești.

Muzică și imagine în rondelurile lui Alexandru Macedonski

Enigma cuvântului

Alexandru
Macedonski
(1854 – 1920)

Poet, prozator și dramaturg; șef al cenaclului literar „Literatorul” și teoretician al simbolismului. Ciclurile de poeme *Noaptea* și *Poema rondelurilor* marchează începutul simbolismului în literatura română.

1. Explică ce simbolizează rozele pentru tine. Alege răspunsul:

- dragostea;
- armonia;
- frumusețea;
- frumosul și uritul – noțiuni relative.

1.1. Utilizează informația din *Portofoliul-ghid*.

Portofoliu-ghid

Rondelul: poezie cu formă fixă; alcătuită din 13 versuri; are doar două rime; primele două versuri (refrenul) se reiau în poziția a șaptea și a opta, iar ultimul vers este identic cu primul.

Au scris rondeluri:

- în literatura universală: Charles d'Orléans, Fr. Villon, Clément Marot, Th. de Banville, G. D'Annunzio.
- în literatura română: Alexandru Macedonski, Leonid Dimov.

Roza e un simbol al conștiinței de sine, este floarea albastră pe care o aducea în oglinda conștiinței de sine, în fîntina sufletului, zeița Isis. E momentul corespondenței dintre spirit și natură. De aici sentimentul de duioasă melancolie cu care natura, odată cu poetul, plînge despărțirea.

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia și exprimă-ți opinia: poate oare natura să mențină frumusețea acestor flori frumoase?

Rondelul rozelor ce mor

E vremea rozelor ce mor,
Mor în grădini, și mor și-n mine –
Ș-au fost atât de viață pline,
Și azi se sting așa ușor.

În tot, se simte un fior.
O jale e în orișicine.
E vremea rozelor ce mor –
Mor în grădini, și mor și-n mine.

Pe sub amurgu-ntristător,
Curg **vălmășaguri**¹ de suspine, ¹ – în dezordine
Și-n marea noapte care vine
Duoase-și pleacă fruntea lor... –

E vremea rozelor ce mor.

Alexandru Macedonski

Henri Fantin-Latour,
Trandafiri roz și albi

Labirintul soluțiilor

1. Exprimă-ți opinia: ce reprezintă rozele în poezie:

- lumea vegetală?
- spirite umane?
- frumosul?
- fragilitatea?

2. Ce sentimente îți provoacă lectura poeziei:
 - tristețe? • dor? • milă?
 - nostalgie? • regret? • varianta ta.
3. Cum crezi, ce simbolizează roza? Alege varianta potrivită și comenteaz-o, utilizând informația din *Barometru...*:
 - imaginea sufletului; • nemuirea;
 - puterea; • iubirea curată;
 - învierea; • varianta proprie.
4. Comentează semnificația versurilor, alegînd una dintre sugestii:
 - a) „E vremea rozelor ce mor” înseamnă:
 - a) toamnă;
 - b) timp ploios;
 - c) despărțire.
 - b) „Mor în grădini și mor și-n mine...”
 - a) corespunde anotimpului;
 - b) corespunde atmosferei din natură;
 - c) corespunde stării sufletești și naturii.
 - c) „Și-au fost atît de viață pline...” Au fost:
 - a) sănătoase;
 - b) puternice;
 - c) vesele;
 - d) iubite.
5. În ce relații semantice se află cuvintele:
 - mor – se sting; • jale – suspine;
 - amurg – apus; • noapte – zi.
6. Ce semnificație are, în poezie, cuvîntul *noapte*:
 - a) o petrecere veselă; c) sosirea morții;
 - b) o întâlnire plăcută; d) varianta ta.
7. Continuă propoziția: „Se simte un fior în tot, în...”

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

În poezie se sugerează momentul desprinderii de lumea exterioară, senzorială și al adîncirii în lumea interioară. Natura nu mai poate reține spiritul. Este o moarte cosmică. Devenit conștient de sine, spiritul se izolează, se desprinde de lume. El nu mai participă la drama naturii, a nașterilor și morților succesive, nu se mai încorporează (*включается*). Rozele sînt spiritele umane care se întorc în somnul etern, ca un proces legic.

8. Precizează: cine ar putea fi acel „orișicine”? Argumentează răspunsul.

Satisfacția opțiunii

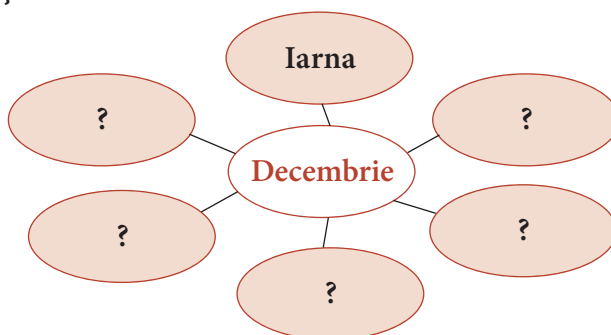
1. Pregătește poezia pentru a o recita cu intonația adecvată.
2. Comentează semnificația simbolică a rozelor din poezia lui Al. Macedonski, comparînd-o cu semnificația pe care o au trandafirii în viața ta proprie.
3. Caută pe internet și selectează o melodie adecvată pentru mesajul poeziei. Argumentează alegerea.

Decembre de George Bacovia, o binecuvântare a iubirii eterne

Enigma cuvântului

1. Știi că denumirea lunii decembrie provine din limba latină, de la cifra zece? De ce? Informează-te din *Portofoliul-ghid* (p. 182).
2. Construiește un cluster din cuvinte ce se referă la luna decembrie.

3. Relatează cea mai memorabilă amintire proprie legată de luna decembrie.

N.B. a uita = a nu-și (mai) aduce aminte (cheia, cuvintele, numerele...)
a se uita = a privi

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia și urmărește experiența trăită de eul liric în luna decembrie.

Decembre

Te uită cum ninge decembre...
Spre geamuri, iubito, privește –
Mai spune s-aducă **jăratec**
Și focul s-aud cum **trosnește**.

(горячие угли)
(трещит)

Și **mîna** fotoliul spre **sobă**,
La **horn** să ascult **vijelia**,
Sau zilele mele – **totuna** –
Aș vrea să le-nvăț simfonia.

(толкать; печка)
(печная труба; furtună)
(la fel)

Mai spune s-aducă și ceaiul,
Și vino și tu mai aproape, –
Citește-mi ceva de la **poluri**,
Și ningă... zăpada ne-ngroape.

(полюс)

Ce cald e aicea la tine,
Și toate din casă mi-s sfinte, –
Te uită cum ninge decembre...
Nu rîde... citește nainte.

E ziuă și ce întuneric...
 Mai spune s-aducă și lampa –
 Te uită, zăpada-i cît **gardul**, (забор, ограда)
 Și-a prins **promoroacă** și **clampa**. (изморозь, иней; [reg.] clanță – щеколда)
 Eu nu mă mai duc azi acasă...
 Potop e-napoi și nainte,
 Te uită cum ninge decembre...
 Nu rîde... citește nainte.

2. Exprimă, în două enunțuri, impresiile pe care le-ai avut în timpul lecturii.

Portofoliu-ghid

- În limba latină *zece* este *decem*, luna decembrie numindu-se astfel, deoarece vechiul calendar roman se compunea din zece luni, a zecea fiind decembrie. Această tradiție s-a păstrat în toate cazurile reformelor calendaristice, pînă în zilele noastre.
- *Elegia* – specie a genului liric, caracterizată prin exprimarea unui sentiment de tristețe, de regret, de melancolie. Mai tîrziu a început să exprime sentimente complexe.

Labirintul soluțiilor

1. Verifică informația din text și răspunde la întrebări:

- Unde are loc evenimentul din poezie?
- Cui se adresează eul liric?
- Ce-o îndeamnă eul liric pe iubita sa?
- Ce-și dorește eul liric?
- Ce atmosferă domnește în odaie?
- Cum este timpul afară?
- Care este atitudinea iubitei?
- Ce-i propune eul liric iubitei în finalul poeziei?

2. Recitește versurile în care:

- a) eul liric îi cere iubitei să refacă atmosfera din odaie;
- b) eul liric menționează scopul acestor schimbări;
- c) se descrie timpul de afară;
- d) sunt comparații, metafore, hiperbole.

3. Explică expresiile din textul poeziei:

- *Ninge decembre; focul trosnește; să-nvăț simfonia; toate din casă mi-s sfinte; potop e-napoi și-nainte,*

3.1. Transcrie, din text, patru cuvinte din cîmpul semantic al iernii.

4. Descrie, cu detalii din text, atmosfera din odaie.

4.1. Concretizează semnificația acestuia în raport cu:

- a) eul liric;
- b) iubita;
- c) timpul de afară.

5. Comentează starea eului liric, în baza semnificației verbelor:

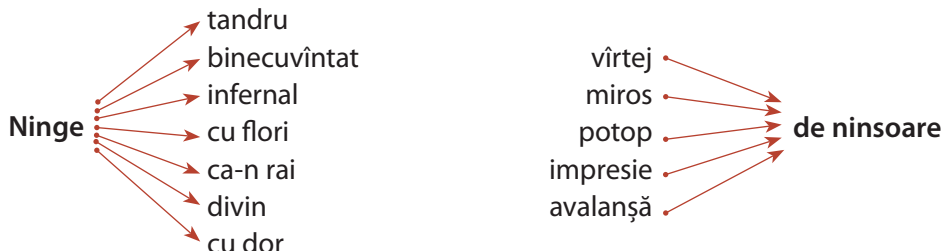
s-aud focul; s-ascult vijelia; să-nvăț simfonia; ningă... zăpada ne-ngroape.

6. Consultă opinia colegului și exprimați-vă părerea: de ce eul liric îi cere iubitei să citească *nainte*?

7. Compară semnele spațiului exterior din poezia *Decembre* cu cel din poezia *Lacustră* de George Bacovia. Formulează două concluzii.

Solstițiul cuvântului

1. Observă, în text, ce cuvinte/ expresii se repetă. Cum crezi, de ce ?
2. Explică efectul ninsorii neîncetate și abundente.
3. Interpretează expresiile, introducându-le în noi enunțuri.

4. Comentează relațiile dintre situațiile expuse în coloana A și cele din coloana B:

A

- Mai spune s-aducă jăratec
- Și mîină fotoliul spre sobă
- Mai spune s-aducă și ceaiul
Și vino și tu mai aproape,
- E ziuă și ce întuneric...
- Potop e-napoi și nainte,
- Te uită cum ninge decembre...

B

- Și focul s-aud cum trosnește
- La horn să ascult vijelia
- Citește-mi ceva de la poluri
Și ningă... zăpada ne-ngroape.
- Mai spune s-aducă și lampa
- Eu nu mă mai duc azi acasă...
- Nu rîde... citește nainte.

5. Lucrați în echipe și demonstrați că în poezia *Decembre* ați descoperit elemente caracteristice simbolismului.

I. Reactualizați particularitățile operelor simboliste, consultînd informația din Barometru... (p. 178) și consultați membrii echipei în calitate de experți.

II. Determinați semnificația spațiului, selectînd reperele din cele propuse și exemplificîndu-le cu detalii din text:

- a) dimensiunile; b) cromatică; c) sunetele.

III. Interpretați semnele timpului în poezie:

- a) titlul; b) muzică; c) fenomenele naturii; d) lectura.

IV. Comentați starea eului liric, provocată de:

- a) fenomenele naturii; b) prezența iubitei; c) dorințe;
d) cromatică; e) muzică; f) lectură.

V. Argumentați prin ce v-a impresionat sentimentul iubirii în poezie, prezența personajelor lirice ca simboluri etc., comparînd textul lui Bacovia cu o poezie eminesciană cunoscută.

Obiectivul criticii

1. Citește afirmația și dezvolt-o prin două-trei idei proprii și exemple din poezia *Decembre*.

„Din lirica bacoviană, orice forță demiurgică este absentă. Demiurg s-a mistuit (s-a făcut nevăzut; s-a ascuns) în gol și singură natura e prezentă... Pentru Bacovia, plînsul este tînguire (exprimarea unui adînc regret) cosmică.“

(Nicolae Balotă)

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Elevii, care au fost liderii discuției în cadrul temei, formează echipa de experți, lucrează conform algoritmului și prezintă colegilor produsul:
 - A. **Citesc și reflectează expertii:** faceți cunoștință cu informația din textul propus și identificați, consultându-vă reciproc, care sînt ideile, aspectele importante, interesante ce se referă la tema, scriitorul, opera discutată.
 - B. **Expertii construiesc și ghidează comunicarea:** alegeți cîte o idee, un aspect din cele identificate și pregătiți explicarea, discuția acesteia cu ceilalți colegi de clasă prin diverse tehnici, metode pe care le considerați interactive și interesante.
 - C. **Expertii asigură procedura de autoevaluare a activității și a rezultatelor.**

Poezia *Decembre* este una dintre cele mai frumoase din creația lui George Bacovia și din literatura română. E un text în care domină motivul dragostei, însă interpretat dintr-o perspectivă foarte originală. Eul liric își dorește o trăire profundă a acestui sentiment și de aceea caută să coreleze trăirea interioară cu cea exterioară.

Autorul creează două spații: unul exterior al naturii, „potopul de ninsoare“, care e gata să îngroape sub zăpadă casa, odaia, ce simbolizează planul interior. Natura creează, așadar, un spațiu închis, caracteristic pentru universul liric al poeziei bacoviene: „*E ziuă și ce întuneric*“. Spațiul exterior este indefinit din cauza ninsorii abundente și continue, avînd proporții uriașe, cosmice – o hiperbolizare a fenomenului naturii, ce cauzează o senzație de teamă, de pericol, dar și de măreție („*simfonia vijeliei și a vieții, a „zilelor mele*“).

În centru se află al doilea spațiu, „odaia caldă“, cu lucruri și obiecte dragi, chiar „sfînte“, care-i creează eului liric un confort sufleteș și unde cei doi îndrăgostiți își trăiesc povestea iubirii. De aceea eroul liric încearcă să-și protejeze iubirea, îndemnîndu-și iubita să refacă acest al doilea spațiu, cel interior, în care să domine lumina („*mai spune s-aducă și lampa*“) și căldura sufletească, sugerată de anumite lucruri-simboluri: *fotoliul, focul, soba, ceaiul* ș.a. Acestea ar trebui să creeze un echilibru, dar „*zăpada-i cît gardul/ Și-a prins promoroacă și clampa*“.

Cititorul simte totuși o tristețe, o melancolie, care prevestesc un sfîrșit dramatic, în dezastru universal, intuit doar de eul liric, care-și avertizează iubita: „*nu rîde, citește nainte... despre poluri*“. În acest context, titlul devine un simbol al destinului neîndurător, tragic al omului. În poezie se relevă profunda unitate dintre om și univers, bazată pe legea armoniei și a echilibrului, un motiv dominant al corespondențelor dintre stările sufletești umane și natura cosmică. Motivul dominant al corespondențelor dintre stările sufletești ale poetului și natură dă textului un ton de elegie, însă poezia este și o meditație simbolistă, deoarece toate sînt o serie de simboluri în împlejurări simbolice.

Satisfacția opțiunii

1. Memorizează poezia și propune varianta ta de recitare prin care să sugerezi propria atitudine față de povestea eului liric.
2. Comentează mesajul poeziei în raport cu una dintre afirmații:
 - a) *Dragostea este o prietenie care cîntă.* (Joseph Campbell)
 - b) *Iubirea adevărată este eternă și infinită. Este egală și pură.* (Honoré de Balzac)
3. Ascultă o variantă muzicală a textului, interpretat de Nicu Alifantis și comentează corespondența dintre atmosfera poeziei și muzică.

Celei care trece de Ion Minulescu, o reflecție poetică simbolistă a imaginii feminine

Enigma cuvîntului

1. Enumeră câteva lucruri, fenomene ale naturii, pe care le consideri frumoase, le admiri. Motivează alegerea.
2. Ce calități, trăsături are omul frumos? Exemplifică.
3. Dezvoltă, prin două idei, afirmația lui Dante Alighieri: *Frumusețea trezește sufletul la viață.*

Plăcerea lecturii

1. Citește poezia scrisă de Ion Minulescu și încearcă să-ți imaginezi chipul femeii care a trezit admirația eului liric.

Celei care trece

Tu pari o statuie **turnată** nu-n bronz etern, (*литая*)
 Ci-ntr-un metal,
 Ce pînă astăzi n-are încă
 Nici preț,
 Nici nume,
 Nici culoare –
 Metal **bizar**, din care-artistul (*ciudat, straniu*)
 Creă-n **suprema** inspirație (*cea mai mare*)
 Icoana ultimei religii
 Și-a ultimului ideal!

Tu pari o statuie furată de-amantul tău dintr-un muzeu
 În care-n vremile de-alt' dată
 Veneau bătrîni să ți să-nchine,
 Ca **pajii** – (*tineri nobili care se aflau în serviciul unui senior*)
 Ce mureau sub ochii răutăcioaselor Regine
 Sau ca **Martirii-n adorarea** trimisului de Dumnezeu!
 (*mucenic; venerare, cinstire, divinizare*)

Și-așa cum treci îngîndurată de-a lungul străzilor pustii,
 De-a lungul străzilor pătate de-nsîngerări **crepusculare**, (*slab luminate, abia vizibile*)
 Tu pari o Venus de la Millo
 Ce-și **cată** brațele, (*caută*)
 Pe care
 Cei morți le-au luat cu ei în groapă,
 Să nu le lase celor vii...

Venus din Millo

2. Scrie trei-cinci cuvinte care ar evidenția calitățile chipului feminin pe care ți l-ai imaginat în timpul lecturii.

3. Selectează, din text, sinonime pentru următoarele lexeme/ îmbinări de cuvinte:

- a crea iluzia –
- care există dintotdeauna/ veșnic –
- persoană ce se află în relații de dragoste / iubit –
- mormînt –
- a colora cu roșu; a înroși –

*Labirintul soluțiilor***1. Demonstrează înțelegerea textului, răspunzînd la următoarele întrebări:**

- De ce figura tinerei femei i se pare eului liric o statuie?
- Din ce material își imaginează eul liric că-i construită statuia tinerei femei?
- De ce statuia imaginată este asemuită cu o icoană?
- De ce imaginea femeii pare „o statuie furată” de amant „dintr-un muzeu”?
- De ce eul liric o compară pe femeie cu Venus de la Millo?

2. Găsește în text și citește versurile care:

- a) indică locul unde o vede eul liric pe tînăra femeie;
- b) descriu imaginea ei;
- c) conțin comparații și metafore;
- d) explică de ce Venus de la Millo n-are brațe.

3. Construiește enunțuri cu următoarele expresii din text:

- metal bizar;
- ultim ideal;
- de-a lungul străzilor pustii;
- suprema inspirație;
- a fi/a trece îngîndurată;
- însîngerări crepusculare.

4. Explică ce impresie îți creează atmosfera din poezie, sugerată de:

- a) timpul cînd străzile sînt „pătate de-nsîngerări crepusculare”;
- b) spațiul „străzilor pustii”.

4.1. Selectează sau propune o altă variantă: de admirație, plăcută, tristă, veselă, apăsătoare, binevoitoare, răuvoitoare, nefavorabilă etc.**5. Comentează starea eului liric din text, exemplificînd răspunsul: e confuz, speriat, deprimat, plictisit, surprins, fericit, îndrăgostit etc.****6. Argumentează propria interpretare a sensului din versurile:**

„Tu pari o Venus de la Millo/ Ce-și cată brațele,/ Pe care/ Cei morți le-au luat cu ei în groapă,/ Să nu le lase celor vii...”

7. Alege și argumentează răspunsul: titlul îți sugerează că poezia este:

- a) o meditație?
- b) o dedicație?
- c) o elegie?

Consultă și *Barometrul analitic* (p. 187).

*Solstițiul cuvîntului***1. Exprimă-ți opinia: e posibil ca, de la prima vedere, să determini dacă un om este bun la suflet sau egoist, laș?****1.1. Precizează ce semnale ale limbajului nonverbal îți oferă sugestii:**

- ochii, privirea
- mimica feței
- gesturile

- ținuta corpului
 - vocea
 - tonul
2. Ce semnale ale limbajului nonverbal al tinerei fete i-a sugerat eului liric o deosebita frumusețe fizică și morală?
 3. Rezumă, în cinci-șase enunțuri, mesajul poeziei. Utilizează informația din *Barometrul analitic*.
 4. Ce particularități ale simbolismului descoperi în text? Exemplifică răspunsul.
 5. Discutați în echipe afirmațiile propuse.
 - Viitorul aparține celor ce cred în frumusețea viselor lor. (*Eleanor Roosevelt*)
 - Frumusețea este promisiunea fericirii. (*Stendhal*)
 - Dacă oferi dragoste, frumusețea va crește, și toate acestea pentru că dragostea este frumusețea sufletului. (*Sfântul Augustin*)

Barometru: Înțelegere, Reflecție și Comunicare

1. Elevii care au fost liderii discuției în cadrul temei, formează echipa de experți, lucrează conform algoritmului cunoscut (p. 156) și prezintă colegilor produsul:

Poezia *Celei care trece* reprezintă renumitele texte-romanțe create de Ion Minulescu, publicată în volumul *Romanțe pentru mai târziu* (1908). Este o poezie dedicată frumuseții sufletești a femeii, care-i modelează întreaga ființă, întregul chip. Ea poate fi inspirată de o realitate: „Și-așa cum treci îngîndurată de-a lungul străzilor pustii“, poetul, cu spiritul-i fin de observație, urmărind o tinăra modestă, împovărată de gânduri grele, dar care-i trădează sufletul frumos.

Dar poate fi și rodul imaginației poetice, autorul intenționînd să ne sugereze că adevărata frumusețe locuiește în lumea interioară a femeii și nu e rezultatul spoielii deasupra (*внешний лоск*).

Poezia este un monolog liric, o confesiune pe care cea adorată n-o va auzi niciodată, căci e „cea care trece“. Frumusețea interioară a tinerei femei, descoperită de eul liric într-un moment, a declanșat imaginația și forța creației. Poetul a reușit să găsească mijloace artistice pentru a releva din mai multe aspecte valoarea simbolică a unui chip feminin. În acest scop, el compară femeia cu o statuie, simbol al valorii, al rezistenței și al artei antice. Peisajul este dominat de lumina asfințitului, care „însîngerează“ totul în jur, ceea ce sugerează o atmosferă de neliniște. Pentru a releva un mesaj mai evident, rezultat dintr-un profund sentiment de admirație, eul liric găsește simboluri capabile să propună cititorilor sugestii relevante: statuia – icoană, imagine sacră, ideală; statuia – imagine a perfecțiunii și a sublimului, demnă de a fi teaurizată, de a deveni exponat într-un muzeu; statuie asemănată cu cea a lui Venus de la Milo.

Poezia este și o artă poetică: statuia nu e „din bronzul etern“, ci dintr-un metal care încă n-a fost prețuit, dar el poate fi un alt material „bizar“, care va asigura suprema creație: imaginea femeii ca simbol – „Icoană a ultimei religii/ Și-a ultimului ideal!“ Ion Minulescu realizează o odă femeii și creației.

Satisfacția opțiunii

1. Memorizează poezia și recit-o pe un fundal muzical ales astfel încât să sugereze mesajul textului.
2. Comentează mesajul poeziei *Celei care pleacă* în raport cu afirmația:
Dragostea de frumusețe este Gust. Crearea de frumusețe este Artă

(Ralph Waldo Emerson)

Evaluare

- Citește atent textul și demonstrează-ți competențele de comunicare în limba română.
Mult succes!

Scînteii galbene

O femeie în doliu pe stradă, O frunză galbenă tremura după ea – Luat de-a orașului sfadă, Uitasem că toamna venea.	Era mai demult o stradă, O școală, și bruma cădea – Prin săli, ca nimeni să-l vadă, Un elev singuratic pălea. (<i>palid</i>)
---	---

Un om, în amurg, pe-o stradă,
Pe foi nu mai știu cum trecea –
Sub tropot ș-a lumii grămadă
– Uitasem că toamna venea.

(George Bacovia)

1. Rescrie din text cuvintele/îmbinările ce descriu anotimpul la care se face referire în poezie:

2. Selectează din textul poeziei și scrie antonimele următoarelor cuvinte:

amintisem - _____; pleca - _____;
recent - _____; răsărit - _____.

3. Alcătuieste îmbinări de cuvinte după modelul titlului, selectînd, dintre paranteze, culori ce se referă la anotimpul toamna:

scînteii; scînteii;
scînteii; scînteii
(*sclipitoare, purpurii, argintii, ruginii, arzătoare, violete, reci, roșii*)

4. Răspunde, în scris, la următoarele întrebări:

- a) Ce anotimp e descris în poezie?
- b) În ce stare era femeia care trecea pe stradă?
- c) Despre ce-și amintește eul liric din poezie?
- d) Cum crezi, cine era elevul singuratic?
- e) De ce eul liric uitase că toamna venea?

5. Subliniază în text versurile în care se prezintă o figură umană.

- 5.1. Explică, în două enunțuri, de ce ființele umane din text sînt singure.

6. Alcătuieste propoziții dezvoltate în care cuvîntul *foi* să aibă diferite sensuri:

- foi (de hîrtie) _____
- foi (frunze) _____
- foi (file de carte) _____
- foi (expresie figurată) _____

7. Completează textul poeziei cu două enunțuri în care să-ți exprimi propria atitudine față de anotimpul toamna.

8. Scrie două titluri de opere din creația lui George Bacovia, în care sînt descrise anotimpurile.

9. Redactează textul unui anunț, din cinci propoziții, în care să inviți colegii să participe la sărbătoarea „Toamna în Moldova”, pe care o organizează clasa ta.

10. Construiește un dialog, din șase replici, în care să discuți cu un coleg din altă clasă despre impresiile de lectură a poeziei lui George Bacovia.

– Salut, prietene. Ați reușit să-l studiați pe Bacovia?

–

–

11. Redactează un eseu, din zece enunțuri, cu tema: *Opera din literatura română care mi-a dat o lecție de viață*. Respectă reperatele:

- prezintă argumente;
- folosește exemple;
- exprimă-ți atitudinea personală;
- formulează concluzii.

CUPRINS

LIMBA ROMÂNĂ

(autori: Iulia Iordăchescu, Galina Stahi)

Adolescentul și societatea

1. Oameni și caractere	4
<i>Eu sînt autorul caracterului meu</i>	4
Pronumele de întărire	7
<i>Oameni de geniu</i>	9
Locuțiuni substantivale	12
2. Oameni și sentimente	14
<i>Dacă dragoste nu e, nimic nu e</i>	14
Modul condițional-optativ + conjunctiv	17
<i>Conceptul biblic al dragostei (noțiunea de agape)</i>	19
Modul condițional-optativ (consolidare)	22
3. Artă comunicării	24
<i>Artă de a vorbi în public</i>	24
Verbe reflexive.....	26
<i>Ce înseamnă a ceda?</i>	
<i>Ce înseamnă a ierta?</i>	29
Numeralele multiplicative	32
<i>Reportajul</i>	33
Substantivele compuse. Ortografia lor	36
<i>Interviul</i>	38
Substantivele compuse. Ortografia lor (reluare)	41
<i>Rezolvarea de conflicte printr-o comunicare eficientă</i>	42
Supinul	45
4. Probleme sociale	47
<i>Cum să evităm situațiile de stres?</i>	47
Locuțiuni adverbiale	50
<i>Eșecul — o treaptă spre succes</i>	52
Modul indicativ, mai-mult-ca-perfectul (situații de utilizare)	55
<i>Drepturile omului</i>	57
Fraza. Punctuația subordonatelor circumstanțiale	60

Adolescentul și lumea

5. Tradiții și obiceiuri în lume	63
<i>Relația dintre genuri la diferite popoare</i>	63
Schimbarea valorii gramaticale a adjectivului	67
<i>Despre legi scrise și nescrise</i>	68

Adolescentul și patria

6. Obiceiuri și tradiții ale etniilor conlocuitoare din Republica Moldova	72
<i>Cultură și tradiții</i>	72
Modul conjunctiv (reluare).....	76

LITERATURA ROMÂNĂ

(autori: Tamara Cristei, Liuba Objelean)

Modulul I Oameni și caractere

Miturile – primele mari narațiuni despre om și Univers	78
Miturile – simboluri ale culturii românești	80
• <i>Miorița</i> , un mit al realizării idealului în viață	80
• <i>Dochia și Traian</i> , mitul „întemeierii poporului“	85
• Mitul <i>Zburătorului</i> , un vis al dragostei eterne	88
Evaluare	91

Modulul II Umanitatea în afirmarea unui ideal de cultură și civilizație

Umanismul și cunoașterea omului universal.....	92
• Dimitrie Cantemir, un prinț al umanismului românesc	94
Iluminismul , o biruință a rațiunii umane	99
• Gheorghe Asachi, un om al luminilor	101
Evaluare	103

Modulul III Literatura sub semnul schimbării valorilor: curentul literar

Curentele literare, manifestări de afirmare a unui ideal artistic	105
Clasicismul , un ideal al umanității	107
• Problema educației în satira lui Constantin Stamati	110
• Ideea muncii înnobilitoare în fabulele lui Alecu Donici	115
• Idealul unei societăți sănătoase în fabulele lui Grigore Alexandrescu.....	118
• Costache Negruzzi, prozator „de orientare clasică“	122
Evaluare	128
Romantismul , o înnoire a lumii și a literaturii.....	130
• Poezia populară, <i>izvor de apă vie</i> pentru literatura română.....	133
• <i>Atît de fragedă</i> de Mihai Eminescu, o icoană a iubitei	138
• Poemul <i>Luceafărul</i> , un mit romantic al eternizării iubirii	141
Realismul , o artă a adevărului.....	151
• <i>Mara</i> de Ioan Slavici, romanul unei învingătoare.....	153
• <i>Ciuleandra</i> de Liviu Rebreanu, un spațiu realist al instinctelor umane	157
• <i>Ultima lună de toamnă</i> de Ion Druță, un bilanț al vieții	162
Naturalismul , arta reproducerii exacte și impersonale a realității	168
• <i>Hagi-Tudose</i> de Barbu Ștefănescu Delavrancea, o poveste a zgîrcitului	170
Evaluare	175
Simbolismul , o marcă a modernismului.....	177
• Muzică și imagine în rondelurile lui Alexandru Macedonski.....	179
• <i>Decembre</i> de George Bacovia, o binecuvîntare a iubirii eterne.....	181
• <i>Celei care trece</i> de Ion Minulescu, o reflecție poetică simbolistă a imaginii feminine.....	185
Evaluare	188

Editura ARC, str. G. Meniuc nr. 3, Chişinău;
tel.: (37322) 73-36-19, 73-53-29; fax (37322) 73-36-23; e-mail: info.edituraarc@gmail.com; www.edituraarc.md

Imprimat la Tipografia „Balacron“
Com. nr. 638

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Manual pentru
elevii claselor a XII-a
din școlile cu instruire
în limba rusă

